

واللهي يهتوي

لغة الاعتقاد الهادي إلى سبيل الرشاد

نوهي

موفق الدين أبي محمد عبيد الله بن أحمد بن محمد بن قدامة القاسمي

ومرغباني

ناكز حليل كنهم

والله

منتدى اقرأ الثقافى

www.iqra.ahlamontada.com

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نابین

راقه‌ی پهرتوکی
لمعة الإعتقاد الهادي إلى سبيل الرّشاد

کتابخانه چاپدانی پارتیزان
نارین

ناروی کتیب	رافعی پرتوکی لمعة الاعتقاد الهادي إلى سبيل الرشاد
نوسین	موفق الدین ابی محمد عبدالله بن أحمد بن محمد بن قدامه المقدسی
پافه کردنی	شیخ محمد بن صالح العثیمین
پیداچوونه وهو پیشه کی	د. عبداللطیف أحمد مصطفی م. عبدالرحمن حسین پور
لیکولینه وهو ته خریجی	أشرف بن عبدالمقصود بن عبدالرحیم
وه رگی پاران	ثاکر جلیل کریم
نه خشه سازی ناوه وه	کومپیوتیری نارین (محمد علی)
سالی چاپ	۲۰۱۲ ز
ژماره ی سپاردن	(۱۷۷۴) ی سالی (۲۰۱۱) ی پیدراوه.

بازاری زانست یو کتیب و چاپه مه نی

website: www.nareenpub.com

E-mail: info@nareenpub.com

nareenpub@gmail.com

ته له فون: ۶۶ ۲۵۱۱۹۸۲ (۰۰۹۶۴)

موبایل: ۰۰۹۶۴ ۷۵۰۴۰۶۴۶۱۰

اشراف و تنفیذ کتابدار المعرفة بیروت لبنان

WWW.MAREFAH.COM

دارالمعرفة

راقه‌ی په‌رتوکی

لمعة الاعتقاد الهادي إلى سبيل الرشاد

نوسینی

موفق الدین اَبی محمد عبدالله بن أحمد بن محمد بن هدامة المقدسي

وه‌رگی‌رانی

ئا‌کو جلیل کریم

نایب

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

عبد اللطيف أحمد مصطفى

پيشه کي ماموستا عبدالرحمن حسين پور

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بايه خدان به باوه پړو عه قیده گرنګرین کرده وې ئینسانی ئیمانداره چونکه پایه
نه ساسی هموو و تهو کرده وې چاکه یه، نه گهر باوه پړو عه قیده ئینسانی ئیماندار راست
نه بیت نهوا کرده و و تهی چاکه یی لی وهر ناگیریت .

پیغمبري نازیز صلی الله علیه وعلی آله وسلم له سیانزه سالی ده عوت و
بانګه وازی مه ککه یدا باوه پړو عه قیده ی ساغو صه حیچی له دلی هاوه لاند چه سپاند و
پاشان کرده و و تهی راست و چاک و پاکی فیر کردن .

هاوه لانی بهر پړو ده فرمون پیغمبري خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ئیمان و
باوه پړو عه قیده ی فیر کردن بهر له وې قورئانمان فیر بکات .

سوپاس بۆ الله که نه مړو نامیلکه و کتیب لهم باره وه زوره و له ناویاندا ﴿لمعة
الإعتقاد الهادي إلى سبيل الرّشاد - دانراوی پيشه وایین و قودامی مه قیدی﴾
له باشترینانه له بهر نه وې که شهر حی یه کیك له زانایانی لیکو له ره وې لیها توو کارامی
وهك شهیخ ابن عثیمینی ره حه تی خوی له سهر بیت له سهره که شوینه کورت و
هروه ها شوینه قورسه کانی رونه کردو ته وه، خوی گه و ره پاداشتی برای
خوشه ویستم ﴿م. ناکو جلیل کریم﴾ بداته وه که هستاوه بهم نه رکه جوانه
که وهر گیرانیه تی بۆ سهر زمانی کوردی هیوادارم خوی گه و ره بیکاته مایه ی
تیگه یشتن له بیرو باوه پړی راسته قینه بۆ موسلمانانی کورد.

وصلی الله علی سیدنا ونبینا محمد وعلی آله وصحبه وسلم

براتان: عبدالرحمن حسين پور

پيشه كي وهر گير

إِن الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنُسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ ... وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ... وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ ..

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ (١٠٢) ﴿ق صر: ١٠٢﴾

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَجِدَّوْا خَلْقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ (١) ﴿النساء: ١﴾

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا﴾ (٧٠) ﴿يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾ (٧١) ﴿الأحزاب: ٧٠ - ٧١﴾

أَمَّا بَعْدُ: فَإِنَّ أَصْدَقَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللَّهِ وَخَيْرُ الْهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ وَشَرُّ الْأُمُورِ مُحَدَّثَاتُهَا وَكُلُّ مُحَدَّثَةٍ بِدْعَةٍ وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ وَكُلُّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ.

موسولمانانی بهر پیر ، برایان و خوشکانی دلسوزم - خوینهری سهنگین و خوشهویست:

السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته :

سویاس بونهو خواجهی لهناو دروستکراوه کانیدا به ژیرترینان دروستی کردوین که مروفه کانن وهلهناو مروفه کاندا به ژیرترینان به دیهیتاوین که موسلمانان وهلهناو موسلماناندا نه هلی سوننهو جهماعهین که خاوینترین و ژیرترین مروفی سهر پرووی زهون نهوانه کی به تهنه سهری بهرزیان بو خوی گه وره الله نهویده کهن وه په رستش

به تهنهائی بۆ ئەو ئەنجام دەدەن سوپاسی دەکەین ئەو چاکەیی خۆیەتی بەسەر ئێمەو،
 وەدروودو سلاویک کەشایستەیی چاکترین و بەرێزترین دروستکراوی خواپە لەسەر
 پێشەواو سەرورەمان ڕێ ڕۆشکەرەوێ ژیاغمان موحومەدی ھەلبژێردراو بێت صلی اللہ
 علیہ وعلی آلہ وسلم ئەو پێغەمبەرەیی ھەموو نارەحەتی و نازاریکی چەشت بۆ
 سەرخستنی یەکخواناسی و نەھیشتی ھاوبەش بۆ خوا پەیداکردن و ئەنجامدانی ھەموو
 جوۆرەکانی پەرستش بەتەنھا بۆ خوای تاک و تەنھا، ھەر ئەو بوو فێریکرین و موزدەیی
 پێداین کەلەفێربوونی زانستدا چ پاداشتیک ھەیە ھەرەکو دەفەرموویت : ﴿مَنْ سَلَكَ
 طَرِيقًا يَلْتَمِسُ فِيهِ عِلْمًا سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَتَضَعُ أَجْنِحَتَهَا لِطَالِبِ
 الْعِلْمِ رَضًى بِمَا يَصْنَعُ وَإِنَّ الْعَالَمَ لَيَسْتَغْفِرُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ حَتَّى
 الْخِيتَانِ فِي الْمَاءِ وَفَضَّلَ الْعَالَمُ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِ الْقَمَرِ عَلَى سَائِرِ الْكَوَاكِبِ إِنَّ الْعُلَمَاءَ
 وَرَكَّةُ الْأَنْبِيَاءِ إِنَّ الْأَنْبِيَاءَ لَمْ يُوْرَثُوا دِينَارًا وَلَا دِرْهَمًا إِنَّمَا وَرَثُوا الْعِلْمَ فَمَنْ أَخَذَهُ أَخَذَ بِحِطِّ
 وَافِرٍ﴾

واتە : ﴿ھەرکەرسێک ڕێگەپەیک بگرتە بەر تیایدا زانستیک فێربێت ئەو خوای گەورە
 ڕێگەپەیک بۆ بەھەشت بۆ ئاسان دەکات وە فێرشتەش بەلەکانی بۆ فێرخوازی زانستی
 شەری دادەنێت لەبەر ڕازی بوونی بەوێ کەدەیکات، وە کەسی زانا ئەوێ کە لە
 ئاسمانەکان و زەویدایە تەنانت حوتەکانیش لەناو ئاودا داوای لێخۆش بوونی بۆ دەکەن
 وە گەورەیی زانا بەسەر کەسی خواپەرستدا وەکو گەورەیی مانگ وایە بەسەر ھەموو
 ھەسارەکاندا، زانایان میراتگری پێغەمبەرەن سەلامی خوایان لێ بێت، پێغەمبەرانی
 سەلامی خوایان لێ بێت دینار و درھەمیان لەدوا بەمیراتی بەجی نەھیشتوو بەلکو
 زانستیان لەدوا بەمیراتی بەجی نەھیشتوو جا ھەرکەسێک ئەو زانستە ببات ئەو بەشیکێ

۱ حسن : صحيح الترغيب ٦٨، رواه أبوداود (٣٦٤١-٣٦٤٢) في العلم، والترمذي (٢٦٨٣-٢٦٨٤)

له گەلدا بێت کە هەرچی سونیه‌ک دەبینیت لەزانستی ئەو کەلە پیاوێی ئیسلام بە هەرمەند بووبێت تەماشای دەکەیت موسڵمانێکی یە کەخوێناست و شوێنکەوتە ی راستەقینە ی پیغمبەری خوا یە صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم دوژمنی شیرک و هەلگرانین خوشەوێستی تەحید و پەڕەوانین، جایە کیک لەو زانستانە ی کە زۆر پتوێستە شارەزابوونی زانستی ناو و سیفەتەکانی خۆی پەروەردگارە کە ناسراوە بە ﴿توحید الأسماء والصفات﴾ لەناو جوۆرەکانی تری تەوحیددا، زانایان زۆر بایەخیان پێداوە بە ڕوونکردنەوێ ناو و سیفەتەکانی خۆی گەورەو ڕەددانەوێ ئەوانە ی گومرەان و باوەڕیان پێی نیەو دەیگۆرن و دەیچوێن بە دروستکراوە کانیەو و اتاکە ی پەک دەخەن وەکو ﴿رافیزیەکان و موعتەزلیەکان و جەھمیەکان و خەواریجەکان و قەدەریەکان و جەبریەکان و ئەشعەریەکان و هەر پێچکە یەکی گومرایی تر هەبووبێت یان پەیدا بێت و قسە ی ئەوان بکات یان قسە ی نوێ دابێن﴾ زانایانی ئیسلام ڕەدی هەموایان دانەتەو و پەرتووکیان لەسەر داناون وەکو پێشەوای ئەهلی سوننە ئەحمەدی کورێ حنبەل و بەیھەقی و ئین و قودامەو ئین و تەیمیەو زەھەبی و ئین و عوسەیمین و دەیان و سەدانی تریش ﴿کەبەھەمیشە یی لە کەمیندا بوون بۆ پێگرتنیان و ڕوونکردنەوێ سەرلێشیواویان، لەو پەرتووکی بەنرخانە ی لەو بوارەدا دانراون زۆرن لەوانە ﴿الرد على الزنادقة والجهمية - دانراوی پێشەوای ئەحمەدی کورێ حنبەل﴾ وە ﴿بيان تلبیس الجهمية في تأسيس بدعهم الكلامية وه منهج السنة النبوية في نقض كلام الشيعة والقدرية - دانراوی پێشەوای ئین و تەیمیە﴾ وە ﴿إجماع الجيوش الإسلامية على غزو المعتلة والجهمية و الصواعق المرسلة في الرد على الجهمية و المعتلة - دانراوی پێشەوای ئین و لقەیم﴾ وە ﴿الرد على الجهمية - دانراوی پێشەوای ئین مەندە﴾ وە ﴿الرد على الجهمية - دانراوی پێشەوای دارەمی﴾ وە ﴿الرد على الأشاعرة و المعتزلة - دانراوی محمد أمان بن علي الجامي﴾ ئەمانە ی کە ڕابووورد بەتایبەتی زانایان ڕەدی

گومړايان د اوه توه و نهوه مشتیکه له غونهى خه مانيک، به لام هه نديک له زانايان هاتون پهرتووکيان داناوه دهر باوهى روونکردنه وهى ناو و سيفه ته کاني خواى گه وره به شيوه به کى گشتى و له گه ليشيدا ردهى نهوانه شيان د اوه توه پيچه وانهى نه هلى سونه و جه ماعه ن وه بيرو باوه رى نه هلى سونه شيان به کورتى تيدا باسکردوه له باشترين نهو پهرتووکانه وه کو ﴿العقيدة الواسطية، الحموية، التدمرية - د انراوى پيشهوا نيين و تميمه﴾ وه نهم پهرتووکى به رده ستمان که هه لده ستمين به وه رگيپرانى انشاء الله ﴿لمعة الاعتقاد الهادي إلى سبيل الرشاد - د انراوى پيشهوا نيين و قودامهى مه قديسى﴾ که به کيکه له باشترين پهرتووکى کاني بيرو باوه رو زانايانى خواناس زور بايه خيان پيداوه و رافه يانکردوه و هه ستاون به ووتنه وهى به فيرخوازان و زور گرنگيان پيداوه، جامنيس وه کو خزمه تکارنيکى نهم دينه پاک و جوانه به نهرکى سهرشاني خو م زانى هه ستم به پيشکه شکردنى خزمه تیک لهو بواره داو رو شنکردنه وهى بيرو هو شى موسلمانان به بيرو باوه رى راست و دروستى نيسلامى بوئه وهش هاتووم پهرتووکى ﴿لمعة الاعتقاد الهادي إلى سبيل الرشاد - د انراوى پيشهوا نيين و قودامهى مه قديسى﴾ به شهر حکردنى ﴿پيشهواى نه هلى سونه و جه ماعه محمد بن صالح العثيمين﴾ هم هه لېزاردوه که هه ر کام لهو دوو پيشهوايه زور لهو گه وره ترن من بدويم له سهريان و له ناو پهرتووکى که دا له سهرزيانى هه ردو کيان کورته يه ک نوو سراوه، نه وهى ماوه توه باسى بکهم سوپاسکردنى هه ردو ماموستاى به ريزو خو يست ﴿دکتور عبداللطيف احمد مصطفى وه ماموستا عبدالرحمن حسين پور﴾ هه خواى گه وره پاداشتى به خيريان بداته وه و تهمه نيان دريژبکات بو خزمه تکردنى نيسلام و موسلمانان که نه ريان کيشا به پيداچوونه وه و پيشه کى بو نوو سيني نهم پهرتووکى به سووده ﴿لمعة الاعتقاد الهادي إلى سبيل الرشاد - د انراوى پيشهوا نيين و قودامهى مه قديسى﴾ که هه ريه که لهو دوو ماموستا پايه به رزه ده ستیکى بالتايان هه به بو خزمه تکردنى نايى پاک و پيرو زى نيسلام و هه ولدان بو

خاوێنکردنەوی بیروباوەری موسلمانان لە شیرک و بیدعە و خورافەو هەموو جورەکانی تێکدانێ بیروباوەری موسلمانان بۆیە پێمخۆش پێداچوونەو پێشەکی بۆ بنووسن ئەوانیش خوا بیاپارێزێت وەلامی داواکەیان دامەو و ئەو نەرکەیان کێشا .

لەبەر چەند هۆیک ئەم پەرتووکم هەلبژاردوو بۆ ئەوەی وەریگیرم :

۱. لەبەر ئەوەی دانراوی شەیحی ئیسلام ئێبن و قودامەدی مەقدیسیە کە یەکیکە لەو زانایانەی گەرمیانی بە یە کەواناسی داوەو ئەم پەرتووکی شەحی شاهییدی ئەوەیە.

۲. لەلایەن پێشەوای ئەهلی سوننەو جەماعە ﴿محمد بن صالح العثيمين﴾ هەو ڕافە کراوە ئەم زانیایە یەکیکە لە گەورەترین ئەو زانایانەی میژووی ئیسلام بەخۆیەو بێنیویەتی و بەرھەمەکانی و فێرخوازەکانی و قەبوولکردنی لەلایەن موسلمانانەو باشترین بەلگەن بۆ ئەوە.

۳. پەرتووکیکی پوختە دەربارەی بیروباوەرو کۆکەرەوی بابەتەکانی بەتایبەتی لە بواری ناو سیفەتەکانی خوای گەورەدا، وە ڕافە کەیشی زۆر جوان و بەهەمانشیوە پوخت و زانستیه .

۴. نەبوونی پەرتووکیک لەو بواردەدا لەناو کتێبخانە کوردیەکاندا کە من بەش بەحالی خۆم پەرتووکیکی لەو شیوەیەم نەبینووە بۆیە حەزمکرد لەبواری ناو و سیفەتەکانی خوای گەورەدا شتیکی ناوا پوخت بەزمانی کوردی هەبێت.

وَصَلَّى اللهُ عَلَى سَيِّدِنَا وَنَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ

براتان ئاکۆ جلیل کریم ﴿گوخلانی﴾

ڕۆژی سێ شەممە - ۲۱ - جەمادی کۆتایی - ۱۴۳۲ کۆچی

۲۴ - ۵ - ۲۰۱۱ زانی

﴿کاری من لەم پەرتوکه‌دا﴾

۱- هاتووم دەقی پەرتووکه‌کی ﴿لمعة الاعتقاد الهادي إلى سبيل الرشاد﴾ م وه‌کو خۆی هێناوه‌ له‌بەرئەوه‌ی کەسی خۆتەر و فێرخوازی زانست نەلیت خۆزگایه‌ دەقی پەرتووکه‌که‌ له‌ گەڵ رافه‌که‌دا به‌تایه‌ ئەوه‌تا هێناوه‌ تا سووده‌که‌ی زیاتر و گشتگیرتر بێت و به‌م نیشانه‌یه‌ و هاوشیوه‌کانی جیامکردۆته‌وه‌ ،

۲- پاشان دەقی عەرەبیکەم کردووه‌ به‌ کوردی وه‌ک خۆی ئەگەر ناروونیه‌ک هه‌بێت به‌شیوه‌ی جیاو له‌نیوان که‌وانه‌دا به‌م شیوه‌یه‌ ﴿﴾ پرووئمکردۆته‌وه‌.

۳- رافه‌ی پێشه‌وا ﴿محمد بن صالح العثيمين﴾ یشم به‌هه‌مانشیوه‌ وه‌ک خۆی کردۆته‌وه‌ به‌ کوردی و هه‌روه‌کو ده‌قه‌که‌ ئەگەر ناروونیه‌ک هه‌بێت به‌هه‌مان شیوه‌ی ئەو پرووئمکردۆته‌وه‌ و به‌م جوړه‌ش جیامکردۆته‌وه‌ ﴿رافه‌ی شیخ ابن و حه‌سین﴾.

۴- بۆ ته‌حقیق و ته‌خریجی فهرمووده‌کانیش کاری مامۆستایه‌کی به‌رپۆرم به‌ناوی ﴿أشرف بن عبدالمقصود﴾ که‌خه‌لکی وولاتی میصره‌و شه‌یخ ئیبن و عوسه‌یمن خۆی مۆلّه‌تی داوه‌ بۆ ئەو کاره‌و چاپکردنی پەرتووکه‌که‌ی، وه‌ئهم مامۆستایه‌ زۆر کاریکی جوانی کردووه‌ له‌ پرووی ته‌حقیق و ته‌خریجی فهرمووده‌کانه‌وه‌ و له‌هه‌ندێک شوێنیشدا توێژینه‌وه‌یه‌کی ڕێکوپێکی بۆ ئەو بابەتانی کردووه‌ که‌ به‌پێوستی زانیوه‌.

۵- کاری ئەو مامۆستایه‌م ﴿أشرف بن عبدالمقصود﴾ له‌سه‌ر ئەم پەرتووکه‌ هه‌ر به‌زمانی عەرەبی وه‌کو خۆی هێناوه‌ له‌بەر گرنگیه‌که‌ی به‌لام ئەگەر پێوست بووبێت ئەوا وه‌رم گێڕاوه‌ته‌ سه‌ر زمانی شیرینی کوردی.

پێشه‌کی : م . عبدالرحمن حسین پور

پیشه کی لیکۆلەر

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنُسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَلْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ ... وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ... وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ.

پاشان :

ئەو پەرتوکی ﴿شرح لمعة الاعتقاد لابن قدامة﴾ ه دانراوی زانای پایەبەرز محمد بن صالح العثيمين لەبەرگێکی نوێدا پیشکەشی دەکەین بە برا موسلمانە کاغان تا تیايدا دیمەنێکی گەشاوێرەنگاو رەنگ پوخت و بێگەرد بێن سەبارەت بە بیروباوەری کۆمەڵی رزگار بو سەرکەوتو تارۆزی قیامت کەئەوانیش ئەهلی سوننەت و جەماعەتن.

و لە کاتی کدا گرنگترین شتیک کە پێویستمان بێت بۆ راستکردنەوێی بیروباوەر کەئەویش لە شوێنی بناغەیه کی پتەو و چەقیوێ بۆ بنیادنانی کردەوێ چاکەکان.

و بەدڵنیا یەوێ دانەر زۆربە ی ئەم بیروباوەرە ی داناوێ بە روێشتن لەسەر رێگە ی پیشینە چاکەکان و پیشەوایانی فەرموودە ناس لەو بابەتەدا بۆیە دینی پەتو کە کە ی پرکردوێ بە نایەتەکانی قورئان و دەقەکانی فەرموودە و گوتە ی هارەلەان و پیشەوا پایەبەرزەکان رەزاوێرەحمەتی خویان لی بێت.

بێگومان خۆشی رەحمەتی خوی لی بێت کە سێکی بیروباوەر باش و دروست بوێ^۱ زۆر بێگەردو خواپەرست بوو و لەسەر پەپرو و یاسای پیشین بوو^۲ پیشەوا بوو لە زانست و کردەوێ کردن بەزانستە کەیدا .

۱ عەمری کوری حاجیب بەو شیوێ وەصفی کردووە هەر وەکو لە ﴿سیر أعلام النبلاء ۱۶۷/۲۲﴾ دا هاتووە.

۲ ئین و نەجار بەو شیوێ وەصفی کردووە هەر وەکو لە ﴿الذیل علی طبقات الحنابلة ۱۳۵/۲﴾ دا هاتووە.

ئەم بیروباوەرە سەلامەتە کاریگەریەکی زۆری ھەبوو لەژانییدا تا لەبارەییەو و تراوە ﴿ھەرکەسێک بێینی ئەو ئەو وایە ھەندێ لە ھاوێلانی بێبێت﴾^۱، وە شیخی ئیسلام ابن القیم لە پەرتووکی کەسێ خۆیدا ((اجتماع الجيوش الإسلامية)) بڕگەییەکی لەم بیروباوەرە ھێناوە بەم شێوەیە دەستی پێکردوو ((وتە شیخی ئیسلام ﴿موفق الدين أبي محمد عبدالله بن أحمد المقدسي﴾ کە ھەموو لایەنەکان لەسەر پازێ بوون بێ و بەگەرە دانانی و پێشوازیەتی ئەو یەک دەنگ و رێککەوتوون جگە لە جەھمیەکان و ئەوانەیی سیفەتەکانی خوا ی گەرە بە کدەخەن))^۲ قسەکی تەواو بوو.

وە لەبەر بایەخدان لە بڵاوکردنەوەی بیروباوەری راست و دروست ھەستاین بە خۆتێندنی ئەم پەرتوکی لەمزگوتە کەماندا بۆ برايانان بەسوود وەرگرتن لە رافەکی زانی پایەبەرز محمد بن صالح العثيمين و پەرتووکی کانی شیخی ئیسلام ئین و تەبیین و قوتابیەکی ئین و لقەیم و جگە لەو ھەش لە پەرتووکی دانراوەکان لەو بابەتەدا.

ھەر بۆیە ھەندێ لە برايانان پێداگریان کرد لەسەر ئەو ھەستم بە تەخریجی فەرموودەکانی ئەم رافەییو چاپکردنی لە گەن دەقە کەدا تا سوودەکی گشتگیرتر بێت جابۆیە بە پێشوازیکی بەھێزمزانی و ئیستخارەم کردو داوام لەخوا ی گەرە کرد کە یارمەتیم بدات و دەستم بەو کارە کرد، داوا لەخوا ی بەرزوبەرێز دەکم کە ئەم کارە والیبکات تەنھا لەبەر رەزامەندی خۆی بێت وە سوود بە دانەر و رافەکار و ئەو ی لەسەری نووسیوە و بڵاوکەرەویی و خۆتەری و چاپکەری بگەییەت، خوا ی گەرە دەفەر موویت: ﴿يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ﴾ (۸۸) ﴿إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ﴾ (۸۹) الشعراء: ۸۸ - ۸۹

۱ بێزە ی ئەم وتە کورەزاکی (ابن الجوزي) ھەرە کو لە (الذیل ۱۳۴/۲) دا ھاتوو.

۲ اجتماع الجيوش ص ۱۹۱.

وه باشرين وه صيه تيش وه صيه تي براکاني پيکه م لهم شويته دا بريته له ونه ی خوی
گه وړه که ده فهرموویت: ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ وَيَعْلَمُ اللَّهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

﴿البقرة: ۲۸۲﴾

نای چهنده جوانه نهو وته یه ی پيشهوا نهوزاعی ره حمتی خوی لی بیت
که فهرموویتی

﴿شوین ريگهو رييازی پيشين بکوه نه گهر چيش خه لکی نه یانويستيت و وازيان
ليهي تيات، و ه ناگدار به له شويکه وتی بوجونی خه لکی با بوش بر ازينه وه به قسه،
له بهر نه وه ی بارودوخه که روون ده بيته وه و تو له سهر ريگه راسته که يت﴾^۱.

وه هه روه ها ده فهرموویت: ﴿نارام بگره له سهر سونه ت﴾ مه به ستی له وه یه کاتي
هه لده ستی به به جيهي تانی سونه تی پتغه به ری نازدار S له ناو خه لکيدا به ناموی
ده رده که وی گوی بهو نامویه مه دهو نارام بگره له سهر نار ه حمتی خه لکی که به ره و
رووت ده بيته وه – وهر گير﴿، و له مو شويته ی نهو کو مه ل به ريژه وه ستاون توش بوه سته،
وه نه وه بلای که نه وان ووتويانه ﴿واته: وهك نه وان بدوی له باره ی کاروباری دینه وه –
وهر گير﴿، وه وازلهو شته بيته نه وان وازيان ليهي تاوه ((واته: نه وه نده له سهر شت
مه دوی و رومه چو چونکه هه ر که سی زور رويجي سهر نه نجامي گومرايه، له وانده هه ندي
شت هه بن نه يته که ی روون نه بيت هه ر به وي ت يزانيت نهوا خوت تووشی نار ه حمتی

۱ اثر صحيح: أخرجه الخطيب في شرف أصحاب الحديث ص(۷) والأجري في
الشریعة ص(۵۸) وعنه ابن عبد البر في جامع بيان العلم وفضله (۱۴۴/۲) من طريق
العباس بن الوليد بن مزید البيروتي قال: (أخبرني أبي قال: سمعت أوزاعي يقول:

فذكره).

وهذا إسناد صحيح. وأما قول الحافظ في التقریب (۳۹۹/۱) عن العباس بن الوليد أنه
صدوق فمتعقب، وقد وثقه ابن أبي حاتم والنسائي وابن حبان وغيرهم كما في التهذيب
(۱۱۵، ۱۱۶/۵) والجرح والتعديل (۲۱۶/۲) وطبقات الحنابلة (۲۳۵/۱).

والأثر أورده الحافظ الذهبي في سير أعلام النبلاء (۱۲۰/۷) وفي العلو للعلي الغفار
وصحح الألباني إسناده في مختصره للعلو ص(۱۳۸).

دەكەیت و بەرەو تیاچوون دەچیت-وەرگێڕ))، ڕێگەی پێشینه چاكاكانت بگرە بەر چونکە ئەوێ بۆ ئەوان گونجا بۆ تۆش دەگونجێت و لەناو ئەو نابنە پیروژەدا جێت دەبێتەو^١.

وەداوا لەخوای گەورە دەکەم کەزانستی بە سوود و کردەوێ چاک و وەرگیراومان بێ بەخشیت، هەرەکو داوای لێدەکەین کە پەنامان بدات لەزانستێت کە خواوەنەکە تەنها دەست بەتالی بۆ بێتێتەو و بێتە هۆی سەرشاری بۆی و لەگەردنی خواوەنەکەشیدا کۆتیک بێت، وە داوای لێدەکەین کەمنەتی خویمان بەسەردا بپێژێت تا بتوانین یەک خواناسی بەدی بهێنین بە زانست و کردەو و بیروباوەروو حال و بارودۆخاندا، وە پەنای بێ دەگرین لەوێ کە بەشمان لەویدا تەنها باسکردنی بێت و بەس .

وحسبي الله ونعم الوكيل، ولا حول ولا قوة إلا بالله العزيز الحكيم، ما شاء الله لا قوة إلا بالله، تركلتُ على الله، اعتصمتُ بالله، استعنتُ بالله، وفوضتُ أمري إلى الله، واستودعتُ الله ديني ونفسي ووالدي وإخواني وأحبائي وسائر من أحسن إليّ وجميع المسلمين وجميع ما أنعم به عليّ وعليهم من أمور الآخرة والدنيا، فإنه سبحانه إذا استودع شيئاً حفظه ونعم الحفيظ^٢

وصلی الله وسلم وبارک علی محمد وعلی آلہ وأصحابہ والتابعین وسلم تسليماً.

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ.

مصر — مدينة الإسماعيلية

الجمعة — ٦ من رجب ١٤١٠هـ

أشرف بن عبدالمقصود بن عبدالرحيم

١ رواه إسماعيل بن الفضل في الحجة في بيان المحجة بإسناد صحيح.

٢ الأذكار للنووي ص (٤٤) .

ژبانی ئیبنو قودامە ی مەقدیسی لە چەند دێرێکدا

ﷲ ناو و پرەجه لکی : ناوی موفق الدین باوکی محمد عبدالله کورپی أحمد کورپی محمد کورپی قدامە کورپی مقدم کورپی نصر کورپی عبدالله المقدسی، پاشان الدمشقی، الصالحی.

ﷲ لە دایکبوونی : لە مانگی شەعبانی سالی ۵۴۱ کۆچی لە گوندی جەماعیل لە چیا یی نابلس لە دایک بوو .

ﷲ یتیم بوو و گەشتەکانی لە یتیمخانە وەرگرتنی زانستدا : لە گەن خێزانە کەیدا هاتوو تە شام لە کاتی کدا تەمەنی ۲۰ سال بوو، پاشان قورئانی خوێندوو و کورتە ی خیرەقی لە بەر کردوو .

لە گەن پورزاکی کە ناوی ﴿الحافظ عبدالغني المقدسي﴾ لە سالی ۵۶۱ کۆچیدا گەشتیان کردوو بۆ بەغداد و لای زۆریک لە زانایانی ئەو شارە زۆر وانهیان خوێندوو . زۆر زیرەک و یتیم بوو تا بە سەر زۆریک لە هاو ئەلانییدا سەرکەوتوو و پلە یەکی بەرز ی بە دەست هێناو و لە کۆتایی دا شارەزاییەکی تەواوی لە مەزەهەب و بنچینەکانیدا بە دەست هێناو .

ﷲ لە خواترسان و بە کەم رازیوونی : لە خواترسان بوو، بە کەم رازی بوو، پارێزکار بوو، سێفەتی هێمنی و شکۆداری پێو دیار بوو، وە نەرم و نیاو و لە سەر خۆ بوو، وە کاتەکانی تەرخانکراو بوو بۆ زانست و کردوو کردن پێ، ئەم زانا پایە بەرزە لە کاتی ناکۆکیدانە یارەکی رەش دە کرد هەروەکو خەلوز بە بەلگەو پێسەلماندن، وە هیچ کات شەرم دای نە دە گرت و بێزار نە دە بوو، وە نیاو دوزمە کەشی هاواری دە کردو دە سوتا لە تاو بە هێزی ئەم زانا بەرێزەو بێ توانایی خۆی .

﴿مأموستا کانی : ئین و قودامە رەحمەتی خوای لی بیت زانستی لەسەر دەستی زۆرێک لە زانایان وەرگرتوو لە ناودارتەرییان ﴾ ﴿تقی الدین أبو محمد عبدالغنی المقدسی ٦١٢ھ﴾

وە شارەزای ولاتی عێراق ئامۆژگاریکاری ئیسلام آبا الفتح نصر بن فیان الشھیر بابن المنی.

﴿قوتابیە کانی : ئەم زانا پایە بەرزە ئیجگار قوتابی زۆر بوو لە بەناوبانگەرییان ﴾ ﴿شھاب الدین أبوشامة المقدسی ٦٦٥ھ﴾ وە ﴿الحافظ زکی الدین أبو محمد المنذری ٦٥٦ھ﴾ وە جگە لەوانەش.

﴿وتە زانایان لەبارە ئێمە زانا پایە بەرزە وە :

- أبو عمر بن الصلاح فەرموویەتی : ﴿ئەوانە شیخ موفەقم نەدیوہ﴾.
- ابن تیمیة فەرموویەتی : ﴿لەدوای پێشەوا ئەوزاعی کەس نەهاتۆتە شام بەئەندازە شیخ موفەق زاناو تێگەشتوو بیت﴾.
- ئیشەوا موزیری فەرموویەتی : ﴿فەقیھو پێشەوا، لە شارێ دیمەشقدا هەلکەوت، وانە ووتووە و فەتوای داوە، لە فیکھو جگە لەوێش پەرتووکی داناو لەپەرتووکی کورت (بچوک) و فراوان .
- ئیشەوا زەھەبی فەرموویەتی : ﴿یەکیکە لە گەورەترین زانا گەورەکان، کە خواوەنی چەند پەرتووکی کە دایناو لەبارە جوړاو جوړەکاندا﴾
- ئین و کەسیر فەرموویەتی : ﴿شیخی ئیسلام، زاناو پێشەوا، لیھاتوو، لەسەردەمی ئەو و پێش ئەو ماوەیەش کەسی نە لەو تێگەشتوو تربیت﴾.

بەرھەممەکانی

پێشەوا موهفەق برێکی زۆر دانراوی هەیه که جیگەى رەزامەندى لای زانایانە:
ئێن و رەجەب دەفەرمووێت: ﴿پێشەوا موهفەق ژمارەیه کی زۆر دانراوی باشی له
مەزھەبدا داناوە لەئەصل و فەرعى، وەھەر وەھا لەبوارەکانى فەرموودەو زمان و دونیا
نەویستی و لەخوا ترساندا، وەدانراوەکانى لەبوارى بیروباوەردا لەوپەرى جوانى و
چاکیدایە، زۆربەیان لەسەر پێرەوى فەرموودەناسانە پەرە لەفەرموودەو وتەى پێشینە
چاکەکان کەھەموویان بە سەندو رشتەو هێناونى، ھەر وەکو چۆن ئەو پێگەو پێازى
پێشەوا ئەحمەدو پێشەوايانى فەرموودەیه﴾ تەواو.

لەم بەرھەمانەش:

۱. لەفقیھدا: المغنی، والکافی، والعدة، والعمدة، والمقنع
 ۲. لە بیروباوەردا: لمعة الاعتقاد، القدر، ذم التأویل
 ۳. لە ئوصولی فقیھدا: روضة الناظر.
 ۴. لەدونیا نەویستی و خواناسیدا: الرقة والبكاء، والتواہین.
 ۵. لەفەرموودەشدا: مختصر علل الحديث للخلال.
- جگە لەوانەش لەبەرھەممەکان کەھەیانە لەچاپ دراوہ و ھەشیانە ھێشتا دەست
نوو، داوا لە خوا دەکەین کەبەم نزیکانە چاپ بن و روشنائى بێن^۱.

^۱ بۆ زیاتر شارەزابوون لەژیانی ئەم زانا پایەبەرزه لەخوا ترسە دەتوانیت بگەڕیتەو بۆ:

- التكملة في وفيات النقلة للمندري (۱۰۷ / ۳).
- تاريخ الإسلام للذهبي الطبقة الثانية والستون مؤسسة الرسالة ترجمة رقم (۶۶۹).
- العبر في خبر من غير للذهبي (۸۰-۷۹ / ۵).
- سير أعلام النبلاء للذهبي (۱۷۳-۱۶۵ / ۲۲).
- البداية والنهاية لابن كثير (۱۰۰-۹۹ / ۱۳).
- ذيل طبقات الحنابلة لابن رجب (۱۴۹-۱۳۳ / ۲).
- شذرات الذهب لابن العماد المنبلي (۹۲-۸۸ / ۵).
- معجم البلدان لياقوت الحموي (۱۵۹ / ۲).
- فوات الوفيات لابن الشكر الكشي (۱۵۹-۱۵۸ / ۲).
- فهرس مخطوطات الظاهرية (قسم الحديث) للشيخ الألباني .
- مقدمة تحقيق كتاب إثبات صفة العلو لابن قدامة بقلم بدر البدر.

باسی بەرھەمەکانی ئینو قودامە لەبوارە بیروبوارەدا

الحافظ ئین و ڕەجەب لەپەرتووکی ﴿ذیل طبقات الحنابلة لابن رجب (٢ / ١٣٩)﴾ دەفەرمووێت : پێشەوا موەفەق ژمارەیهکی زۆر دانراوی باشی لە مەزھەبدا داناوە لەئەصل و فەرعی، وەھەرۆھە لەبوارەکانی فەرموودەو زمان و دنیا نەویستی و لەخوا ترساندا .

وەدانراوەکانی لەبوارە بیروبوارەدا لەو پەڕی جوانی و چاکیدا، زۆربەیان لەسەر ڕێڕەوی فەرموودەناسانە پەرە لەفەرموودەو وتە پێشینە چاکەکان کەھەموویان بە سەندەو ڕشتەو ھێنانی، ھەرۆھ کۆچۆن ئەو ڕێگەو ڕیازی پێشەوا ئەھەدو پێشەوایانی فەرموودە، بارەری بەو نەبوو کە ڕۆبجێت لەگەڵ ئەھلی کەلامدا لەبابەتە وردەکاندا، ئەگەر چی بۆ ڕەددانەو ھشیان بووایە و ئەمەش ڕیازی پێشەوا ئەھەدو زانا پێشینەکانە.

و ئەم زانا بەرێژە زۆر بەدواداچوونی بۆ ئەو دەقانە دەکرد کە وەرگیرابون لەبوارە بیروبوارەو جگەلەو ھەشدا، ھەزی بەرەھانی ئەو ھەوێ کاربگەری نیە لەدەستەواژەکان نەدەکرد، وەھەردەم فەرمانی بەجیگیرکردن و تێپەراندن دەکرد لەبارە ھەوێ ئەو دەقانە ھاتوو لەبوارە صیغەتەکانی خوا ھەرۆھدا، بێ ئەو ھەوێ ھێچ شیکردنەو ھەرۆھ و ڕاھەو چۆنەتیەکی بۆ دا بنیت، وە بێ ئەو ھەوێ وێنە بۆ دا بنی یان گۆرانکاری تیا دا بکات، وە یان ماناکە ھەرۆھ پراستی خۆی لا بدات و بیگۆرێ یان و اتا راستیەکی خۆی پە کبخت.

له بهرهمه کانی له بنچینه‌ی نایندا ﴿بیروباوه﴾:

۱. البرهان في مسألة القرآن. جزء^۱
۲. جواب مسألة وردت من صرخد^۲ في القرآن. جزء
۳. الاعتقاد^۳. جزء
۴. مسألة العلو^۴. جزآن
۵. ذم التأويل^۵. جزء
۶. كتاب القدر^۶. جزآن
۷. فضائل الصحابة. جزآن، وایزایم که پەرتووکی ﴿منهاج القاصدين في فضل الخلفاء الراشدين﴾ بیت^۷
۸. رسالة إلى الشيخ فخرالدين بن تيمية في تخليد أهل البدع في النار^۸.
۹. مسألة في تحريم النظر في كتب أهل البدع. ته‌واو.

۱ نشر في مجلة البحوث الإسلامية العدد (۱۹) والتي تصدر عن دار الإفتاء بالرياض .
بتحقيق د. سعود بن عبدالله الغنيسان.

۲ صرخد : گوندیکه له گونده کانی شام له نزیک حۆران، بههمان شیوه ئین عیماد باسی ئەم پەرتووکه‌یشی کردووه .

۳ که‌ئه‌ویش ئەم پەرتووکه‌یه ئیمه له‌خزمه‌تیداین و هه‌له‌ه‌ستین به‌له‌سه‌ر نووسینی رافه‌که‌ی .
وه‌بیگومان ابن شاکر وه‌الذهبي وه ابن العمان بههمان ئەو ناوه ناویان بردووه .

۴ طبع سنة ۱۳۲۲ هجري في مطبعة مجلة المنار بمصر، وأعيد طبعه محققا على عدة نسخ خطية بالدار السلفية بتحقيق بدر البدر وقد نقل الحافظ إبن القيم منه فقرة في كتابه اجتماع الجيوش ص(۸۷).

۵ طبع ضمن مجموعة إعتقاد السلف تحقيق النشار والطالبي . طبعة منشأة المعارف وكذا بتحقيق بدر البدر.

۶ ذكره الذهبي أيضا وكذا ابن شاکر.

۷ ذكره الذهبي وإبن العماد.

۸ ذكره إبن العماد.

پاشان دواى ناو هێنانى ئەوهى كه‌ماوه له‌پەرتووکه‌کانى فەرموى : ﴿هه‌موو
موسلمانان به‌گشت به‌به‌رهمه‌کانى زانای پایه‌به‌رز سود مەند بوون، وه‌ شۆینکه‌وتوانی
مه‌زهب به‌تایبه‌تى . وه‌ بئاو بوویه‌وه‌ و ناوی ده‌کرد به‌هۆی باشی مه‌به‌سته‌که‌یى و
دڵسۆزى له‌ دانانیدا^۱. ته‌واو.

۱ وه‌هه‌روه‌ها له‌به‌رهمه‌کانى زانای پایه‌به‌رز له‌بوارى بیروباوه‌یدا:

- حکایه‌ المناظره‌ فى القرآن أو المناظره‌ لأهل البدع فى القرآن. طبع بتحقیق الأخ عبدالله بن یوسف کرمه‌ الله.
- ذم ما علیه مدّعو التصوف . طبع ضمن مجموعه من دفائن الكنوز بتحقیق الشیخ محمد حامد الفقی رحمه‌ الله
- الصراط المستقیم فى بیان الحرف القدیم . قال محقق کتاب البرهان فى بیان القرآن لابن قدامة : ((جزء لم یطبع وهو موجود عندی أرجو أن أوفق فی إخراجہ إن بقى فی العمر بقیة)).

پوخته يه ك له ژباني زاناي پايه بهرز ﴿محمد بن صالح العثيمين﴾

وه بهر همه كاني له بواري بيرو باوه ردا

﴿ره چله كي : ﴿ناوي ابو عبدالله محمدی کورې صالحی کورې محمدی کورې عثيمين الرهي التميمي﴾ ه.﴾

﴿له دايك بووني : له شاري عونه يزه له ۲۷ ي ره مه زاني پير وزي سالي ۱۳۴۷ هـ له دايك بووه .﴾

﴿پنگه يشتي: قورناني پير وزي لاي باپيري وانا باوكي دايكي كه ناوي ﴿عبدالرحمن ي کورې سوله يمانی ئال دامغ﴾ بووه خویندووه و له بهر کردووه، پاش نهوه رووی کردوته فير بووني زانست و فيري نووسين و ژميرياري و هه نديك هونه ري ئاداب بووه. له و كاته دا زاناي گه وره عبدالرحمن كورې ناصر سه عدي دووان له فير خوازاني زانستي شهرعي لاي خو ي دانابوو تا وانه به فير خوازه بچو كه كان بليته ووه كه به كيكيان عه لي صالحی و نه ويژيان محمدی کورې عبدالعزيزی مطوع بوو ره همتي خويان لي بيت، هه ري كه له پوخته ي بيرو باوه ري الواسطية كه دانراوي شيخ عبدالرحمن كورې ناصر سه عدي خو ي بوو وه منهاج السالكين له فيقه دا كه به هه مان شيوه دانراوي شيخ عبدالرحمن كورې ناصر سه عدي بوو له گه ل الاجرومية و الالفية لاي نه و زانا پايه به رزه خویندووه، وه هه ووه ها لاي شيخ عبدالرحمن ي كورې علي كورې عودان زانستي ميرات و فيقه ي خویندووه.﴾

وه هه رلاي شيخ عبدالرحمن كورې ناصر سه عدي كه داده نريت به ماموستاي يه كه مي و لاي ماوه ته ووه زانسته كاني ﴿يه كخواناسي و ته فسرو فهرمووده و فيقه و نوصولي فيقه و ميرات و زاراوه ي فهرمووده و نه خو صه رفي﴾ خویندووه .

وه لاي زاناي پايه بهرز شيخ عبدالعزيز بن باز ره همتي خواي لي بيت كه داده نريت به ماموستاي دووه مي ده ستي كرد به خویندني صه حيحي بوخاري و هه ندي له نامه كاني شيخي ئيسلام ئين و ته يميه و هه ندي له پرتوو كه فيقيه كاني خویندووه .

وههروهه شېخ عثمین په همتی خوی لی بیت زور چالاک بوو له بوری بانگهواز و چاروړشن کړنده و هی موسلماناندا، هه موو خه لکی دهیان ناسی له پړنگه ی وانه به سوو ده کانیوه و ووتاره جوانه کانیوه که پشکه شی ده کړدن له مزگه تی گه وړه ی عونیزه، وه له و وانانه ی که له پړوژانی ده ی کوتای مانگی په مه زانی هه موو سالی کدا له مزگه تی حرام پشکه شی ده کړد، وه له پړنگه ی فه توا پتوه کانیوه که پشکه شی هه موو موسلمانانی جیهانی ده کړد له کاتی مه راسیمی حه جدا وه له پړوژنامه و گوژاره کاند ا وه له بهر نامه ی ﴿ نور علی درب ﴾ که پشکه ش ده کړا له رادیوه وه له پړنگه ی ئالو گوړ کړدنی نامه کانیوه که له گه ل زوړتیک له فیروخان و زانایاندا هه بیوو... هتد، وه ئه و هه موو پرسیاره ی که پړوژانه پووبه پرووی ده کرایه وه و به وه ئامی ته و او کامل وه ئامی ده دایه وه .

بەرھەمەکانی لە بواری بیروباوێدا:

وە ھەر وەھا شیخ عثمین رەحمەتی خوای ئی بیت ژمارەیه‌کی زۆر دانراوی بە پێزی ھەبە کە خەڵکی سوودی ئی بینون لە ھەریەک لە بواری کانی ﴿بیروباوێرو فیکھو ئو صولی فیکھو ئامۆزگاری و پێنمایی و بانگەوازا﴾ کە ژمارەیه‌کی زۆر لەوانە لە وەزارەتی مەعارفی سعودی بە وانە دەخوێندری.

ئیمە لێرەدا ئەوێ پەیوەندی بە بیروباوێرو ھەبە باسی دەکەین :

١. فتح رب البرية بتلخيص الحموية کە ئەمە یە کەم پەرتووکی چاپکراوی (شیخ عثمین) ٨٠١ ی ذی القعدة ی سالی ١٣٨٠ تەواوی کردوو لە چوارچێوەی کۆمەڵە نامەکاندا لە بیروباوێدا چاپخانەیی مکتبە المعارف لەریاز چاپی کردوو.

٢. پوختەیه‌ک لە بیروباوێری ئیسلامی : شیخ عثمین رەحمەتی خوای ئی بیت لەم پەرتووکیەدا شەش پایەکە ی باوێری بە شیاوێکی زۆر ئاسان رافە کردوو و ئەم نامەیه‌ی دادەنرێت بە پڕۆگرامی قۆناغی سییەمی ناوێندی لە پەیمانگا زانستیه‌کاندا لە ولاتی سعودیه‌یە لە بواری یە کخوئاسیدا . ئەم بەرھەمەش ھەر وەکو ئەوێ پێشوتر لە چوارچێوەی کۆمەڵە نامەکاندا لە بیروباوێدا چاپخانەیی مکتبە المعارف لەریاز چاپی کردوو.

٣. القواعد المثلى في صفات الله وأسمائه الحسنى : کە ئەویش لە جوانترین پەرتووکی کانی شیخ عثمین رەحمەتی خوای ئی بیت، سوپاس بۆخوا ھەستاوین بە تەخریج و لەسەرنووسینی ئەم پەرتووکیە لە چاپداو.

٤. رافه‌ی لمعة الاعتقاد الهادي إلى سبيل الرشاد لابن قدامة: ئەوێش ئەم پەرتووکیە بەردەستمانەو کراو بە بابەتی سالی یە کەمی ناوێندی لە بواری یە کخوئاسیدا لە پەیمانگا زانستیه‌کاندا.

٥. بیروباوێری ئەھلی سوننەت و جەماعەت : کە تیایدا کورتەو پوختەیه‌کی لە بیروباوێری ئەھلی سوننەت و جەماعەتی باسکردوو کە ئەویش لە بڵاوکراوێ کانی زانکۆی ئیسلامیه‌یە لە مەدینەیی مەنەو.

٦. رافه‌ی العقيدة الواسطية لابن تيمية : کە ئەویش بابەتی سالی دووھمی ناوێندیە لە بواری یە کخوئاسیدا لە پەیمانگا زانستیه‌کاندا. چاپکراو و دەست دەکەوێت.

٧. تەفسیری آیه‌ی الکُرسی : ئەم تەفسیرە دادەنرێت بە جیاکەرەوێکی زۆر جوان لە قسەکانی شیخ لە بواری ناو سیفەتەکانی خوای گەورەدا. چاپکراو و دەست دەکەوێت.

٨. نامەیه‌ک لە گەشتن بە مانگ و چوونە سەری . کە ئەویش چاپکراو لە چوارچێوە کۆمەڵە نامەکاندا لە بیروباوێدا.

٩. ئەمانەتی باسکران جگە لە فەتواکانی شیخ عییمینە رەحمەتی خوای ئی بێت لەبەواری بیروباوەردا کە چەندان جار چاپکراوە لە جوارچیوێی پەرتووکی فەتواکانیدا، وە بەرھەمەکانیشی لە گۆفارو رۆژنامەکاندا.^١

١ ئەوەی پێیستە بوتریت ئەوەیە کە زانای پایەبەرز تا مرد لە وانی و تەمەو و نوسین و فێربوون و فێرکردن ئەوەستا بۆیە زەحمەتە بوتریت پەرتووکی کانی شیخ دیاری بکەیت و بوتریت ئەوەندە پەرتووکی هەیە، لەبەرئەوەی ئەم زانا خواناسە ھەرچی بابەتێکی وێستەو لەلایەن فێرخوازانەو رۆژ لەدوای رۆژ دەنوسینەو و دەکرێت پەرتووکی نوی، خوای پەروردگار خۆی بەرە کەتی رشتە بەسەر تەمەنی ئەم زانایدا و بەرھەمی زۆرەو موسلمانان قەرزاری ئەم پیاو بەرێژن بۆیە داوا لەفێرخوازانێ زانست دەکەم بەگۆڕەوێ توانای خۆیان ھەست بەخزمەتکردنی و پەرتووکی کانی وەرگیرێت سەر زمانی شیرینی کوردی تا موسلمانانی کوردستانیش بتوانن زیاتر سوود لەبەرھەمەکانی ببین، سوپاس بۆ خوا لەلایەن فێرخوازانە نازیرەکانەو ھەست بەمە کراوە بۆیە ھەست دەکەین ھێواش ھێواش بەھەمەکانی دەکرێتەو بەکوردی و ئێمە شونیکموتەو قورئان و سونەت لەھەموو کەس زیاتر دەبێت خزمەت بە زانا سەلفیەکان بکەین بەتایبەتی ئەم زانا بەرێژەو ھاویرێراکانی وەکو شیخ ئیبن باز و پێشەوا ئەلبانی و شیخ صالح فەوزان ھەموو ئەوانەو تێریش کە پێشەوای ئەم بانگەوازانە پێرۆژەن کە بانگەوازی سەلفیەتە و لەھەرشونیک بەناو بیتەو ئەو شونە رزگاری دەبێت لە گۆرپەرستی و ھاوبەش بۆخوا دانان و بیدعو خورافەت و درۆو دەلەسو چان بۆ خەلک ھەلکەندن و رەوانە کردنیان بۆ ناگری دۆزەخ، بۆیە نامۆزگاری خۆم دەکەم پێش تۆ ئەو موسلمانێ بەرێژو خۆتەری دڵسۆز ئەگەر دەتوانی ھەست بەوەرگیرانی بەرھەمی زانا سەلفیەکان ئەوا چیدی مەوستەو قۆلی مەردایەتی ئی ھەلکەو دەست بکە بەوەرگیرانی بەرھەمە موبارە کەکانیان تا چاوی خەلکی پێ رۆشن بکەیتەو، وەئەگەر ئەو توانایەت نیە ئەوا بەمالە کەت خزمەت بە بانگەوازی سەلفیەت بکەو بێکی زۆر لەبەرئەوە کەکانیان بەسەر خەلکیدا دا بەش بکەو نامۆزگاریان بکە بێخۆتەو و جووی بۆ ھەرشونیک ناوەدانی بکەو بە بردنی ھەندێ لەو بەرھەمانەو دلتایەت سەلفیە ئێر ئەوەی تری بەدە دەست خوای گەورە خۆی دینی خۆی سەردەخات و بەناو دەبیتەو بەلام ئێمە ھیچ نەکەین ھەر گەمە لەخەلکی بکەین و بەلێن خەلکی دینی ناوی ئەوە باش نیە بەلکە ئەوەی لەسەر من و تۆی بانگەوازانە گەماندن ئەم بانگەوازانە پێرۆژە بەھەموو شونیک تا چیر شونیکموتووای شەیتان و گۆرپەرستان و فیلبازەکان و بیدەچیەکان خەلکی ئەو زیاتر گومرا تر نەکەن، خوای گەورە منیش و تۆش سەرفرازی دونیاو دوا رۆژ بکات و بانگێری لەو کەسانەو شەرفی بانگەوازی کردنیان پێ دەبەخشریت بۆلای خوای پەروردگار و ئایە راست و دروستە کەو وەرۆمان ھەبێت لەرۆژی دوایدا سەربەرز بکەیتەو و بەلێن ئێمە سەلفی بەراستی تا کۆمەڵ بووین کە خوای گەورە ھەلێزاردین بۆ ئەو ئەرکە قورسە کە خاوەن کردنەوێ بیروباوەری خەلکی بوو لەبەرئەوە چوونە بێ باوەری و گومراکان، ئەوەش پێیستی بەماندوو بوونە و شەوئوخی ھەبە چونکە ئەم کوردستانەو ئێمە گیری خواردوو بەدەست کۆمەڵێ کەسی دەروون نەخۆشی ھەواو ئارەزوو پەرستی ھاوبەش پەیدا کەری بیدەچی نەفامەو کە خۆیان بەجێشینی پێغەمبەر S دەزانن و بەئارەزووی خۆیان ئایە کەو خاوەن گۆرپەرۆ لەو پێناو شەدا نامادەن ھەموو شتی بکەن تا ئەو پێگەیە لەدەستیاندا بە کە میجرای مژگەوتەکانە لەدەستیان نەچێت چونکە ئەگەر لەدەستیان چوو ئەوا خەلکی ئەوانی بۆ دەردە کەوت و شونیک ناکەون و بەگۆیان ناکەن، بۆیە وامزانە بانگەواز کردن بۆ رێبازی پێرۆزی سەلفیەت ھەروا ئاسانە بەلکە دەبێت پەشت بە خوای گەورە بێستی لەتەواوێ کارەکانتا بەتایبەتی لەکاری بانگەوازی کردن بۆلای خوای گەورەو ئایە دوور لە شێرک و بیدە کەو - وەرگیر .

رافه‌ی پەرتووکی

﴿لمعة الاعتقاد الهادي إلى سبيل الرشاد﴾

دانراوی پێشه‌وا

﴿موفق الدين أبي محمد عبدالله بن أحمد بن محمد بن قدامه المقدسي﴾

له‌لایه‌ن پێشه‌وا

﴿محمد بن صالح العثيمين﴾

وه‌رگێڕانی

﴿ئاكۆ جلیل کریم﴾

پێداچوونه‌وه و پێشه‌کی بۆ نووسینی

د. عبداللطيف أحمد مصطفى

م. عبدالرحمن حسين پور

لیکۆلینه‌وه و ته‌خريجی فهرموده‌کانی له‌لایه‌ن

﴿أشرف بن عبدالمقصود بن عبدالرحيم﴾ هه‌وه‌ بۆ کراوه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پێشه‌کی رافه‌کار: محمد بن صالح العثيمين

الْحَمْدُ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَتُوبُ إِلَيْهِ وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ ... وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ وَمَنْ تَبِعَهُمْ بِإِحْسَانٍ وَسَلَامٍ تَسْلِيمًا كَثِيرًا.

له‌پاشاندا : ئەوه له‌سه‌ر نووسینیکی کورتە له‌سه‌ر پەرتووکی ﴿لمعة الاعتقاد﴾ که ﴿أبو محمد عبدالله بن أحمد بن قدامه المقدسی﴾ دایناوه، له‌سالی ۵۴۱ هـ له‌ گوندی جه‌ماعیل له‌ چیا‌یی نابلس له‌دایک بووه، وه له‌ پرۆزی جه‌زنی په‌مه‌زانی سالی ۶۲۰ هـ له‌دیمه‌شق مردوووه په‌حه‌تی خوای گه‌وره‌ی لی بیت.

وه ئەو پەرتووکه‌ دانه‌ری تیایدا پوخته‌ی بیروباوه‌ری کۆکردوووته‌وه و له‌به‌رئه‌وه‌ش سه‌رۆکایه‌تی په‌یمانگا زانسته‌کان بریاری دا که‌له‌سالی یه‌که‌می به‌شی ناوه‌ندیدا بخویندریت تا بیته‌ پالپشتیک و لهم قوناغه‌دا پشتی پی‌ به‌سرتیت، وه‌له‌به‌رگرنگی پەرتووکه‌که‌ له‌رووی بابەت و به‌رنامه‌یه‌وه و نه‌بوونی رافه‌یه‌ک بۆی له‌به‌رئه‌وه‌ پشتیوان به‌خوای گه‌وره‌ و داوام لیتی که‌ راستیم پی‌ به‌خشیت له‌وته‌و کرده‌وه‌مدا بریارم دا که‌ چه‌ند وشه‌یه‌کی ساده‌ و ئاسان له‌سه‌ری بنووسم تا به‌هۆیه‌وه‌ نه‌یه‌یه‌کانی بدۆزریته‌وه‌ و سه‌رچاوه‌کانی روونکریته‌وه‌ و سووده‌کانی ده‌ربخیریت، داوام له‌ خوای گه‌وره‌یه‌ نهمداته‌ ده‌ستی خۆم بۆ چاوتروکاندنیک و یارمه‌تیم بدات به‌یارمه‌تیدانی خۆی و سه‌رکه‌وتووم بکات، وه‌ پرۆزی به‌خشیت به‌کاره‌که‌م و سوود به‌خشی بکات چونکه‌ هه‌ر خۆی به‌خشه‌رو به‌ریزه‌.

محمد بن صالح العثيمين نووسراوه‌ له‌ ۱۰-۱-۱۳۹۲ هـ

چهند بنه‌مایه کی گرنګ له‌بابه‌تی ناو و سیفته‌ته‌کانی خوای گه‌وره‌دا

پیش چوونه ناو کړوکی پرتوکه‌که پیم خوښه له پېشدا چهند بنه‌مایه کی گرنګ
باس بکه‌م له‌وهی په‌یوه‌ندی داره به ناو و سیفته‌ته‌کانی خوای گه‌وره‌وه^۱:

بنه‌مای په‌که‌م:

له‌وهی پتویسته بهرام‌هر قورئان و سوننه‌ت له‌ناوه‌کانی خوای گه‌وره و
سیفته‌ته‌کانیدا:

نوهی پتویسته له‌سهرمان بهرام‌هر ده‌قه‌کانی قورئان و سوننه‌ت هیشتنه‌وهی
به‌لکه‌کانیه‌تی له‌سهر پروکشی خوئی به‌بی گورین له‌به‌رنه‌وهی خوای گه‌وره قورئانی به
زوبانیکی عهره‌بی روون و پاراو ناردوته خواره‌وه، وه پیغم‌به‌ریش صلی الله علیه وعلی
آله وسلم به‌همان شیوه به زوبانی عهره‌بی قسه‌ده‌کات له‌به‌رنه‌وه پتویسته هیشتنه‌وهی
به‌لکه‌یه‌تی قسه‌ی خوار قسه‌ی پیغم‌به‌ره‌که‌ی صلی الله علیه وعلی آله وسلم له‌سهر
نوهی که‌ه‌یه‌وه به‌لکه‌یه له‌و زوبانه‌دا، وه له‌به‌رنه‌وهی گورینی له‌و پروکشی
که‌ه‌یه‌تی قسه‌کردنه له‌سهر خوا به‌بی بوونی زانست له‌و بواره‌دا که‌نوه‌ش حهرامه و
قه‌ده‌غیه له‌به‌ر فهرمایشتی خوای گه‌وره که ده‌فهرمویت: ﴿قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ
مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَالْإِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَأَنْ تُشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُزَلِّ بِهِ سُلْطَانًا وَأَنْ
تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا نَعْمُونَ﴾ ﴿۳۳﴾ الأعراف: ۳۳

۱ بوزانیاریت زانای پایه‌برز پرتوکیکی زور جوانی هه‌یه ده‌باره‌ی ناو و سیفته‌ته‌کانی خوای
گه‌وره که‌تایدا ژماره‌یه‌که له‌بنه‌ما گرنګه‌کانی تیدا باس کردووه ده‌باره‌ی نه‌و بابه‌ته‌ی باسکرا، وه
نیمه‌ه‌ستاوین به توئینه‌وه‌یی و ناسراوه به ﴿القواعد المثلی فی صفات الله وأسمائه الحسنى﴾ که‌زور
جینگه‌ی گرنګی پیدان و خویندنه‌وه‌یه‌تی.

واته : ﴿ بَلَىٰ نَهَىٰ يَتَغَمَّبِرُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ پَهْرُوهر دِگارم ههركاری خراپ و دزیوو ناشیرینی حهرا مکردوو، ناشکراو نهیئی و ههروهها تاوان و گوناوه و لهسوردهرچوون و دهستدریژی کردن بۆ سهه خههك بهناهق و بی هیچ بههگهیهکی خوایی، شهريك و هاوبهش دانین بۆ خوا و لهئاخاوتن و قسه کردن دههبارهی خوا بهبی زانین و بهبی بههگه درۆ ههلههستن ﴾

نونهی نه وهش وه کو خوی گه وه ده فره مویت : ﴿بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنفِقُ كَيْفَ يَشَاءُ﴾ المائدة: ٦٤ واته : ﴿به لکو هه ردوو دهستی خودا هه می شه و به رده وام کرا ویه هه رجۆ نیک خوی بیه وی ده بیه خشیّت﴾

چونکه روکەشی نایەتە که بەلگەی ئەوەی تێدایە که خوای گەورە دوو دەستی راستەقینەی هەیە جابۆیە پێویستە جیگیر کردنی ئەو سیفەتە بۆی و دانێدنانی، جائەگەر کەسێ وێ مەبەست پێیان ﴿هێزە - واتە هێزی خوای گەورە﴾ پێی دەلێن ئەوە هەلگەرانەنەوێە بۆ قسە کە ی خوا لە روکەشە کە ی خۆی لەبەر ئەوەش دروست نە ئەو قسە بە بکریت و بوتریت چونکه ئەوە قسە کردنە دەربارە ی خوا و لەسەر خوا بی بوونی زانی .

پنجمای دووهم :

له‌باره‌ی ناوه‌کانی خوا‌ی گه‌وره‌وه‌یه، وه‌له‌ژێر ئهم بنه‌مایه‌دا چه‌ند لقێک هه‌یه:

● لقی یہ کہم : ناوہ کانی خوی گمورہ ہدرہ مووی جوانن : واتہ لہ جوانیدا بی
ویندیمو گہیشٹو تہ نو پدیری جوانی، لہ بئرئوہی ہدرچی سیفہ تیکی تہ واور ہدیہ گرتو یہ تہ
خوی کہ ہیج کہم و کورتیہ کی تیدا نیہ لہ ہیج پرویہ کہموہ لہ پروہ کانہوہ : خوی
گمورہ دہ فرمویت : ﴿وَلِلّٰهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنٰی﴾ الأعراف: ۱۸۰ واتہ ﴿ناوہ کانی
خوی گمورہ ہدرہ مووی جوانن﴾

فونهی نهوه : ناوی ﴿الرحمن﴾ بریتیه له ناویك له ناوه کانی خوای گهوره، بهلگهیه له سهر سیفه تیگی گهوره که نهویش بهزهیی فراوانه، لهوه وه دهزانی که یه کیك نیه له ناوه کانی خوای گهوره ﴿الدهر﴾ له بهرنهوهی ﴿الدهر﴾ واتایهك ناگریته خوئی بگاته نهو پهړی جوانی، هرچی دهر بارهیی فهرموده کهی پیغه مبه ریشه صلی الله علیه وعلی آله وسلم که ده فهرمویت ﴿لاتسبوا الدهر فان الله هو الدهر﴾^۱ واته ﴿جنیو مدهن به رۆزگار له بهرنهوهی خوای گهوره خوئی رۆزگار﴾^۲ جا واتاکهیی بریتیه له خاوهنی الدهر که به ناره زووی خوئی کاری تیدا ده کات و هه لیده سوریتیت به بهلگهیی فهرموده کهی تری صلی الله علیه وعلی آله وسلم که ده فهرمویت له گپړانه وهیه کی تر دا له خواوه که ده فهرمویت : ﴿بِیْدِی الْأَمْرِ ، أَقْلَبُ اللَّیْلِ وَالنَّهَارِ﴾^۳ واته ﴿هموو کارو بارئ به دهستی منه، چۆنم بوی هه لیده گپړمهوه﴾^۴

۱ مسلم : کتاب الألفاظ من الأدب : باب النهی عن سب الدهر (۲۲۴۶) (۵) من حدیث أبي هريرة - رضي الله عنه - وقال الحافظ في الفتح (۱۰ / ۵۶۵) : ((وأخرجه أحمد من وجه آخر عن أبي هريرة بلفظ ((لاتسبوا الدهر فإن الله تعالى قال : أنا الدهر ، الأيام والليالي لي أجددها وأبليها وأتي بملوك بعد ملوك)) وسنده صحيح)) أ.هـ.

۲ زانای پایه بهرز ابن القيم له پورتو که کهیدا زادالمعاد (۳۵۵/۲) دا فهرمویت : ﴿نهو کهسهی جنیو به الدهر ده دات له نیوان دوو بارودوخدايه که همر بیگومان یه کیکیانی تیدايه : یان نهوه تا جنیودانه کهی بۆ خودایه، یان هاوبهشی بۆ داناوه، له بهرنهوهی نهو کهسه نه گمر باوهړی واییت که خوای گهوره خوئی به ته نهها نهو کارهیی کردووه و نهویش جنیو بهوه ده دات که نهوهی کردووه نهوا بئ گومان جنیوی به خوای گهوره داوه﴾. تمواو

۳ أخرجه البخاري : كتاب التوحيد : باب قوله تعالى ﴿يُرِيدُونَ أَن يُبَدِّلُوا كَلِمَ اللَّهِ﴾ الفتح: ۱۵ (۷۴۹۱) ومسلم كتاب الألفاظ من الأدب : باب النهی عن سب الدهر (۲۲۴۶) . من حدیث أبي هريرة رضي الله عنه.

۴ لقبطرطنی فهرمودتکه ئیمخوشه هتموو فهرمودتکه بهیتم هتروکو له صحیحی ئیشترا بوخاریدا بتم شیوقیه هاتوو : ﴿حَدَّثَنَا الْحُمَيْدِيُّ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ حَدَّثَنَا الزُّهْرِيُّ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى يُؤَذِّنُنِي ابْنُ آدَمَ يَسُبُّ الدَّهْرَ وَأَنَا الدَّهْرُ يَدِي الْأَمْرُ أَقْلَبُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارَ﴾. [وقرطير].

● لقي دوو هم : ناوه ڪاڻي خواي گهوره ڪورت نه ڪراوه ته وه له ژماره به ڪي دباري ڪراو دا ﴿و اته به ووردي ژماره ي ناوه ڪاڻي خواي گهوره نازانريت- وه رگير﴾ : له بهر فرموده به ناوبانگه ڪهي پيغمبر صلي الله عليه وعلى آله وسلم ڪه ده فرمويٽ ﴿أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ ، سَمِّيتَ بِهِ نَفْسَكَ ، أَوْ أُنْزِلَتْ فِي كِتَابِكَ ، أَوْ عَلَّمْتَهُ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ ، أَوْ اسْتَأْثَرْتُ بِهِ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ ¹﴾

واته ﴿داوات ليده ڪم به هم مو ناويڪ ڪه تو خاوه نيتي و خورت پي ناوناوه، يان له ڪتيه ڪه تدا نارووته ته خواره وه، يان فيري يه ڪيڪ له دروست ڪراوه ڪانت ڪردوه، يان له زانستي غهيدا لاي خوت هه لتگرتوه و تنهها خوت ده يزانيت ²﴾

وه ڪوبه ندي ﴿جمع وتوفيق﴾ له نيوان نمو فرموده بهو فرموده صه حيحه ڪهي تر ڪه پيغمبر صلي الله عليه وعلى آله وسلم ده فرمويٽ ﴿إِنَّ لِلَّهِ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ اسْمًا مِائَةً إِلَّا

١ حديث صحيح : جزء من حديث ابن مسعود رضي الله عنه، الذي رواه أحمد (١ / ٣٩٤ ، ٤٥٢) وابن حبان (٢٣٧٢ - موارد) والحاكم (٥١٩ / ١) ، وصححه الحافظ ابن القيم في شفاء العليل (ص ٢٧٤) ، واستفاض في بيان أهميته وفوائده في كتابه الفوائد (ص ٢٤ : ٢٩) ، وصححه الشيخ أحمد شاکر في تعليقه على المسند (٣٧٢١) وكذا الألباني في الصحيحة (١٩٩) ، وشعيب الأرنؤوط في تخريج زاد المعاد (١٩٨ / ٤) .

٢ له بهر گرنگي داواو پارانه وه ڪهي پيغمبر صلي الله عليه وعلى آله وسلم بو لاداني خه فته و دلته نكي فرموده ڪه وه ڪزي ده هيتن تا بتوانن له بهري بڪهين و ڪاري پي بڪهين انشاء الله وه فرموده ڪش صه حيحه بو دلتيانيت : قَالَ أَبُو بَكْرٍ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ : حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ ، عَنْ فَضِيلِ بْنِ مَرْزُوقٍ ، حَدَّثَنَا أَبُو سَلَمَةَ الْجُهَنِيُّ ، عَنْ الْقَاسِمِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : مَا قَالَ عَبْدٌ قَطُّ إِذَا أَصَابَهُ هَمٌّ ، أَوْ حُزْنٌ : اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ بْنُ عَبْدِكَ بْنُ أُمِّتِكَ ، نَاصِيَتِي بِيَدِكَ ، مَا ضَيَّعْتُ فِي حُكْمِكَ ، عَدَلْتُ فِي قَضَائِكَ ، أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ ، سَمِّيتَ بِهِ نَفْسَكَ ، أَوْ أُنْزِلَتْ فِي كِتَابِكَ ، أَوْ عَلَّمْتَهُ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ ، أَوْ اسْتَأْثَرْتُ بِهِ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ ، أَنْ تَجْعَلَ الْقُرْآنَ رِبْعَ قَلْبِي ، وَثَوْرَ صَدْرِي ، وَجَلَاءَ حُزْنِي ، وَذَهَابَ هَمِّي ، إِلَّا أَذْهَبَ اللَّهُ هَمَّهُ وَأَبْدَلَهُ مَكَانَ حُزْنِهِ فَرَحًا ، قَالُوا : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، يَنْبَغِي لَنَا أَنْ نَتَعَلَّمَ هَؤُلَاءِ الْكَلِمَاتِ ، قَالَ : أَجَلٌ ، يَنْبَغِي لِمَنْ سَمِعَهُنَّ أَنْ يَتَعَلَّمَهُنَّ ³﴾ وه رگير ﴿

وَاحِدًا مِّنْ أَحْصَاهَا دَخَلَ الْجَنَّةَ ﴿١﴾ واتە ﴿خوای گەوره نەدو نو ناوی ھەبە ھەبە جگە لەبەک ھەر کەسێک بیانبۆرێت دەچیتە بەھەشتەو﴾ ٢ ئەو ھەبە کە واتای ئەو فەرمودەبە ئەو دەگەیبەیت : لە ناو کانی خوای گەوره نەدو نو ناوی ھەبە ھەر کەسێک بیانبۆرێت دەچیتە بەھەشتەو، ئەمە ئەو ناگەیبەیت کە ژمارە ی ناو کانی خوای گەوره کورت کراوەتەو لەو ژمارەدا، وێنە ی ئەو ھەش کەبێت : ھەد درھەم ھەبە ئامادەم کردوو بۆ خێر، جائەو واتای ئەو ھەبە کە درھەم تەرت نەبێت ئامادەت نەکردبێت بۆ جگە لەخێر.

● لقی سێھەم : ناو کانی خوای گەوره بەعقل جێگیر ناکرێت بەلکو بە شەرع جێگیر دەکرێت و دەسەلێت:

لەبەر ئەوە ی ناو کانی خوای گەوره ﴿توقیفیە – وەستێراو﴾ سەلماندی وەستێراو لەسەر ئەوە ی لە شەرعدا ھاتوو نەبێت زیاد دەکرێت و نەبێت کەم دەکرێت، لەبەر ئەوە ی عەقل ناتوانێت ھەست بەو بکات کە شایەنی خوای گەورەبە لە ناو کانی جالەبەر ئەوە پێویستە وەستان لەویدا لەسەر ئەوە ی لە شەرعدا ھاتوو، وە لەبەر ئەوە ی ناوانی بەو ی ناوی لەخۆ ی پێ نەناو یان ملنەدان بەو ی خۆ ی پێ ناوناو و پێ نارازی بیت تاوانیکە بەرامبەر خوای پەرورەدگار ئەنجام دەدرێت، جابۆیە پێویستە پێوە ی ئەدەب بگێرێت بەر لەو باسەدا.

● لقی چوارەم : ھەموو ناویک لەناو کانی خوای گەوره بەلگەبە لەسەر زاتی خوا و لەسەر ئەو سیفەتە ی گرتوبەتێخۆ ی و لەسەر ئەو شوێنەوارە ی بەھۆبەو دیتە دی ئەگەر ئەو ناو ((متعدی)) بیت.

١ أخرجه البخاري : كتاب الدعوات : باب الله مائة اسم إلا واحد (٦٤١٠) ومسلم : كتاب الذكر والدعاء : باب في أسماء الله تعالى وفضل من أحصاها (٢٦٧٧) . من حديث أبي هريرة رضي الله عنه.

٢ خۆشەوستان بێژە ی ﴿أحْصَاهَا﴾ بەواتای ﴿لەبەرمان دەکردو کارمان دەکرد﴾. ﴿وەرگێر﴾.

وه باوه پش به ناو نایه ته جی تنها به جیگر کردنی هموو نهوانه نه بیت .

نونهی نهوه له ناویکدا که ((متعدي)) نه بیت : ناوی ﴿العظیم﴾ باوه ربون پی نایه ته دی تا باوه پت بهونه بیت ناویکه له ناوه کانی خوی گهوره و بهلگه به له سر زاتی بهرزو گهوره ی وه له سر نهو سیفه ته ی که گرتویه تیه خوی که نهویش سیفه تی ﴿العظمة - گهوره یه تیه﴾ .

وه نونهی نهو هس له ناویکدا که ((متعدي)) بیت : ناوی ﴿الرحمن﴾ باوه ربون پی نایه ته دی تا باوه پت بهونه بیت ناویکه له ناوه کانی خوی گهوره و بهلگه به له سر زاتی بهرزو گهوره ی وه له سر نهو سیفه ته ی که گرتویه تیه خوی که نهویش سیفه تی ﴿الرحمة - بهزه به﴾ وه له سر نهو شوینه وارهی به هویه دینه دی که نهویش نهویه ﴿بهزه به به هر که سیکدا دینه وه که بهویت﴾ . پوخته ی نهو لقی چواره مه نهویه که ده بیت باوه پت به هموو ناوه کان و سیفه ته کانی خوی گهوره و نهو شوینه وارانه ی بهو ی نهو ناوه وه دینه کایه وه هه بیت و ته سلیمی بیت و پی رازی بیت - وه رگی ﴿

بنمای سپهم ::

له باره ی سیفه ته کانی خوی گهوره وه به، وه له ژیر نهو بنمایه دا به هه مان شیوه چهند لقیك هیه:

● لقی یه کم : ناوه له ناوه کانی خوی گهوره همووی بهرزو و سیفه تی تهواوو ستایشکراون له هیچ پرویه که له پروه کانه وه کم و کورتی تیدا نه.

وه کو ﴿ژیان و زانیاری و توانایی و بیستن و بینن و دانایی و بهزه به و بهرزیه تی﴾ جگه لهو هس هه وه کو خوی گهوره ده فهرمویت: ﴿وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَى﴾ النحل: ۶۰ واته ﴿هموو نونه به کی بهرزو پر شکو هه ربو خوی گهوره به﴾

وه له بهر نهو ی پهروه دگار تهواوه بویه ده بیت سیفه ته کانیشی همووی تهواو بن.

جانه گەر سیفەتێک کەم و کورتی بوو لەهەموو لایەنێکەوە تەواو نەبوو ئەوا ناگونجیت
 بێتە سیفەتی خۆی گەورەو دوورە لەوە وە وەکو ﴿مردن و نەزانی و بێ توانایی و
 کەری و کویری﴾ و غونەیی ئەوە، لەبەرئەوەی پەرەردگار سزای ئەو کەسانەی داوە
 کە خۆی گەورەیان بە سیفەتێک وەسف کردووە کە کەم و کورتی تێدا بێت و خۆی
 بەدوور گرتووە لەهەموو ئەو سیفەتانەی ئەویان پێ وەسف کردووە لە کاتێکدا ئەو
 وەسفکردنە کەم و کورتی تێدا بێت، وە لەبەرئەوەی پەرەردگار نابێت و ناگونجیت
 کەم و کورتی بێت بۆ نەهێشتنی کەم و کورتی لەپەرەردگاریەتیدا.

و ئەگەر سیفەتە کە تەواو بوو لەڕوویە کەو بەلام کەم و کورت بوو لە ڕوویەکی
 ترەوە ئەوا نابێتە سیفەتێکی هەمیشەیی و جیگیر بۆخۆی گەورەو بەرپەهاش نابێت
 بەدوور بگیری ت لە خۆی گەورە بەلکو لەم حالەتەدا پێوستی بەلەسەر ڕۆشتن و زیاده
 باسکردن هەیە، جالەو کاتەدا جیگیر دەسەلمێنرێت بۆ خۆی گەورە ئەگەر سیفەتە کە
 واتای تەواوەتی دەگەیاند وە بەدوور دەگیری ت لە خۆی گەورە ئەگەر واتای کەم و
 کورتی و ناتەواوی دەگەیاند وەکو ﴿مکر، کید، خداع – فێلکردن﴾ هاوڕێی
 ئەوەش، جائەم سیفەتە ئەوە کە سیفەتێکی تەواو سەیر دەکرێت ئەگەر لەبەرەمبەر
 هاوڕێی خۆیدا بێت^۱ لەبەرئەوەی بەلگەیە لەسەر ئەوەی کە بکەرە کە بێ توانا نیە
 لەبەرەمبەر دوژمنە کەیدا کە هەمان کاری کردووە، وە هەر ئەو سیفەتە دەبێتە سیفەتێکی

۱ واتە ئەگەر کەسێ بێمۆی بەگومانی خۆی فێل لەخۆی گەورە بکات ئەوا خۆی گەورە لەخۆی
 باشتر فێلی لێدەکات و فێلە کەسێ ئەمۆش هەڵدەوێت و شێتێکە نالەم کاتەدا سیفەتی فێلکردن
 کە لەبەنجینەدا سیفەتێکی ناشرین و ناتەواوە دەبێتە سیفەتێکی تەواو بۆخۆی گەورە، خۆنەری بەرپێز
 دەبێت لە کاتی وردبوونە ئەوە لەسیفەتەکانی خۆی بەتوانادا زۆر بەوریایی و ژیرانەو مامەلە بکەین و
 نەکەوینە هەڵەو خۆی گەورە یارمەتیمان بدات بەو شێوەیە کە خۆی پێی خۆشە لە ناو و
 سیفەتەکانی خۆی تێبگەین – نامین ﴿وەرگیر﴾.

کهډ و کورت و ناتواو نه گهر له حاله ټيکدا به کار بهيريت جگه له حاله تي په کهډ
جا که واته نهډ جوړه سيفه تانه به کار دهيريت به خواي گه وړه نه گهر حاله ته که وه کو
په کهډ و ابو، به لام به کار هيتاني نهو جوړه سيفه تانه به دووړ ده گيريت له خواي گه وړه
نه گهر بارو دوڅه که وهک حاله تي دووهم و ابو.

خوای گه وړه ده فرمويت: ﴿وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَكْرِينَ﴾ الأنفال: ۳۰
واته ﴿به لئى نهو کافرانه خهريکي پيلان گيران و فيلکردن به گوماني خوږيان وه
خوای گه وړه له وان به تواناتره پيلان داپريژيت و فيليان ليکات وه هر خواي گه وړه
باشتريني پيلان داپريژهران و فيلکارانه﴾^۲

۱ ﴿وهک نه وى که سى هيت بى تاوان و ره وشت جوان و ريکو پيک هيچ جوړه لارى و کارى
نارهوا نه نجام نه دات به لام که سى بلئ خوا باش فيلئ ليده کات نالهم کاته دا به کار هيتاني سيفه تي
فيلکردن بو خواي گه وړه ده بيته سيفه تيکي ناشرين چونکه نادادپهروهرى تيدايه، به لام که ساني بى
باروړو دووړو هميشه واگومان ده بن به فرو فيل خوا هله ده خه لتي ن کچه چى جار له دواي جا
شکست ده هيتن و ده وړين نه گهر نالهم کاته دا بو تر يت خواي گه وړه باشى فيلئ ليکردن و
شکاندنى نهوا به کار هيتاني سيفه تي فيلکردن بو خواي گه وړه سيفه تيکي تمواو و جوانه چونکه له
تمواي دادپهروهرى خواي گه وړه به فرو فيلئ نه وانه له ناو به ريت بويه ده يت ناوا له سيفه ته کاني
خوای گه وړه تيگهين تاگومرا نهين﴾. ﴿وهر گير﴾.

۲ پيوسته تهماشاي نايه ته که همووى بکهين چونکه پراوپر به سر نهو رو نکړد نه وى رابووردا
ده چه سپت له بهر نه وى خواي گه وړه باسى فرو فيلئ کافرانى کردووه دواي نهو خواي گه وړه ش
ده فرمويت خوا زور له وان به تواناتره له وى فيليان ليکات و فرو فيلئ نه وانش هه ليه وشي تيموه
هر وړه کو ده فرمويت: ﴿وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ وَيَمْكُرُونَ
وَيَمْكُرُ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَكْرِينَ﴾ (۳۰) الأنفال: ۳۰ واته ﴿ببر بکه وړه که چن بپه رسته کان
پيلانيان داپريژا که چه پست بکهين يان بتکورژن يان له شارى مه که ده ربکهين، به لئى نهو کافرانه
خهريکي پيلان گيران و فيلکردن به گوماني خوږيان وه خواي گه وړه له وان به تواناتره پيلان
داپريژيت و فيليان ليکات وه هر خواي گه وړه باشتريني پيلان داپريژهران و فيلکارانه﴾

و ههروهه دهفرمویت: ﴿إِنَّهُمْ يَكِيدُونَ كَيْدًا ۖ وَأَكِيدُ كَيْدًا﴾ ﴿١٦﴾ الطارق: ١٥ - ١٦
واته ﴿ئەو بێ باوەرانه هه‌میشه له‌هه‌ول‌دان بۆ فێل‌کردن تا به‌هۆیه‌وه ئاینه‌که‌ی خ‌وای
گه‌وره له‌ناو به‌رن ﴿١٥﴾ و هه‌نیش له‌به‌رامبه‌ریاندا فێل‌ده‌که‌م و پیلانه‌کانیان
هه‌ل‌ده‌وه‌شینه‌وه و فێله‌کانیان له‌ناو ده‌به‌م ﴿١٦﴾.

و ههروهه دهفرمویت: ﴿إِنَّ الْمُتَفِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ﴾ النساء: ١٤٢
واته ﴿بێ گو‌مان دو‌ور‌وه‌کان به‌خه‌یالی خ‌ویان ده‌یان‌ه‌وێت فێل‌ له‌خوا ب‌که‌ن و
بیخه‌له‌تێن به‌لام خ‌وای گه‌وره فێل‌کارو هه‌ل‌خه‌له‌تێنه‌ری ئه‌وانه هه‌موو فێل‌کانیان
هه‌ل‌ده‌وه‌شیتته‌وه و له‌ناوی ده‌بات ﴿١﴾ و هه‌جگه له‌چه‌ندان به‌لگه‌ی ت‌ریش .

١ هه‌رسی نایه‌ته‌که ئه‌و راستیه ده‌سه‌لمێن که مادام دو‌ژمنانی ناین فێل‌ ده‌که‌ن د‌ژ به‌خوا و ئاینه‌که‌ی ئه‌وا
خواش د‌ژ به‌وان فێل‌ ده‌کات و پیلانه‌کانی ئه‌وان له‌ناو ده‌بات، به‌کارهێنانی سیفه‌تی فێل‌ ب‌ز خوا لێره‌دا
سیفه‌تیکی ته‌واو و جوانه چونکه له‌به‌رامبه‌ر دو‌ژمنه‌کانیایه‌تی و ناهێلتی فێله‌کانیان سه‌ر‌ب‌گریت و شانازی
پێوه‌بکه‌ن، بابه‌غونه‌یه‌ک ب‌ۆت به‌سه‌لمێنم - و‌رده‌به‌وه له‌چه‌واره‌وری خ‌ۆت و ئه‌و و‌لتانه به‌غونه و هه‌ر‌ب‌گه‌ره
به‌ناشکرا و نه‌یتی د‌ژایه‌تی خوا و ئاینه‌که‌ی ده‌که‌ن ب‌زانه چ‌ۆن له‌ناویان ده‌بات باز‌ۆر به‌هێزیش بن ب‌ۆ وینه
پ‌وسیا دو‌وه‌م زه‌ه‌زی جیهان بوو کاتێک رایگه‌یاند د‌ژایه‌تی خ‌وای گه‌وره ده‌کات و رینگه له‌به‌تا‌وب‌ونه‌وه‌ی
ئاینه‌که‌ی ده‌گریت خ‌وای گه‌وره به‌ج‌ۆری لاوازی کردن کردنی به‌چه‌ندین ده‌وله‌ت‌ۆکه‌و ژێرخانی ئاب‌وریانی
داته‌پاندو د‌ژمنه سه‌رسه‌خته‌که‌ی که ئه‌مریکا‌یه زالتی کرد به‌سه‌م‌ریدا و له‌وه‌ش زیاتر به‌ل‌کو هه‌ر‌چه‌ند که‌سی‌ک
خ‌ود به‌خ‌ود پ‌اده‌به‌رین و به‌شیکیان لێ داده‌به‌ری و سه‌ربه‌خ‌ۆیی خ‌ۆیان پ‌اده‌گه‌یاند .

و هه‌روه‌ها هه‌ریه‌که له‌ سه‌ر‌ۆکه‌کانی تونس و میصر به‌غونه و هه‌ر‌ب‌گه‌ره ب‌زانه چ‌ۆن خ‌وای گه‌وره له‌ناوی به‌ردن
د‌وای ئه‌وه‌ی به‌ش‌وه به‌پ‌ۆژ خه‌ریکی فێل‌کردن بوون ب‌ۆ له‌ناو‌به‌ردنی ئه‌م ئاینه‌ پاکه به‌لام نه‌یان زانی خ‌وا ز‌ۆر
له‌وان به‌تا‌واتره له‌فێل‌کردندا هه‌به‌خ‌ۆیان خ‌ۆیانی له‌ناو به‌د‌وو خ‌اوه‌نی دوو حیزبی گه‌وره‌ش بوون له‌د‌وای
له‌ناو‌چ‌وونی خ‌اوه‌نه‌کانیان حیزبه‌کانیشیان له‌ناو‌چ‌وو .

ب‌ۆیه با‌ئاگادار بین ئه‌وه نه‌یه‌ت به‌خه‌یالماندا فێل‌ له‌خوا ب‌که‌ین و واب‌زانین ده‌توانین له‌ده‌ستی ق‌وتارمان ده‌بیت و
د‌ووسی پ‌ۆژی د‌ه‌ژین و پ‌اشان ده‌مرین و ئیتر زیند‌وو نایینه‌وه، نه‌خ‌یر و له‌ت‌اهی وانیه ئه‌و که‌سه‌ی له
فێل‌کردندا زه‌ره‌ر ده‌کات ته‌نها ئیتمه‌ین و ر‌ه‌نج‌پ‌ۆی د‌ونیای د‌وا پ‌ۆژ ده‌بین ب‌ۆیه ده‌بیت داوا له‌خ‌وای گه‌وره
ب‌که‌ین ر‌ێتم‌یمان ب‌کات تا له‌سه‌ر ئاینه‌که‌ی به‌تێنه‌وه و به‌وشیوه‌یه‌ش دینداری ب‌که‌ین که‌خ‌ۆی ب‌تی خ‌ۆش‌وه‌ لێ
پ‌ازییه وه به‌د‌و‌ورمان ب‌گریت له‌و بیرو‌ب‌ۆ‌چ‌وانه‌ی د‌ژایه‌تی خ‌ۆی و ئاینه‌که‌ی ده‌که‌ن وه له‌و که‌سانه‌شی
بانگه‌شه‌ی ب‌ۆ ده‌که‌ن - ئامین ﴿و‌ه‌ر‌گ‌یر﴾.

جا نه‌گەر و ترا : ئایه‌ی خوای گه‌وره‌ی وه‌سف ده‌گرت به‌سیفه‌تی فیتل بۆخونه‌؟

ئەوا لەوه‌لامدا مه‌لێ به‌لێ، وه‌مه‌شێ نه‌خێر، به‌لام به‌لێ : ئەو فیتلکاره‌ له‌به‌رامبه‌ر که‌سی‌کدا که‌ شایسته‌ی ئەوه‌ بێت . والله‌ اعلم.

• لقی دووهم : سیفه‌ت و ئاوه‌لئاوه‌کانی خوای گه‌وره‌ی دابه‌ش ده‌بن بۆ دوو به‌ش که‌نه‌وانیش :

﴿ ثبوتية : نه‌ریه‌تی - جیگیر کردن، سلبية : نه‌ریه‌تی - به‌دوور گرتن ﴾

١- ثبوتية : نه‌ریه‌تی - جیگیر کردن: بریتیه‌ له‌وه‌ی که‌خوای گه‌وره‌ی بۆخۆی بریاری داوه‌ و جیگیری کردووه‌ وه‌کو ﴿ ژیان و زانین و توانایی ﴾ . وه‌پێوستیشه‌ له‌سه‌ر ئێمه‌ جیگیری بکه‌ین بۆخوا به‌و شیوه‌یه‌ی شایسته‌ی خۆیه‌تی له‌به‌رنه‌وه‌ی خوای په‌روه‌ردگار خۆی بریاری داوه‌ و جیگیری کردووه‌ وه‌ چه‌سپاندویه‌تی وه‌ هه‌ر خۆیشی زاناتره‌ به‌سفەت و ئاوه‌لئاوه‌کانی .

٢- سلبية : نه‌ریه‌تی - به‌دوور گرتن: بریتیه‌ له‌وه‌ی که‌خوای گه‌وره‌ی خۆی لی بقدوور طرتووه‌ وه‌کو ﴿ ستم‌کردت ﴾ جابۆیه‌ پێویسته‌ ئێمه‌ش ئەو سیفه‌ته‌ به‌دوور بگرین له‌خوای گه‌وره‌ی له‌به‌رنه‌وه‌ی خوای گه‌وره‌ی خۆی به‌دووری گرتووه‌ له‌ نه‌فسی خۆی، به‌لام پێویسته‌ باوه‌ربوون به‌ پێچه‌وانه‌که‌ی بۆ خوا له‌سه‌ر ته‌واوترین شیوه‌ چونکه‌ شتی نه‌فیکراو نابێته‌ ته‌واو تا جیگیر کردن له‌خۆنه‌گرت به‌نه‌ویش ﴿ثبوت﴾ هه‌.

نونه‌ی ئەوه‌ خوای گه‌وره‌ی ده‌فه‌رمو‌یت : ﴿وَلَا يَظِلُّ رَبُّكَ أَحَدًا﴾ ﴿١٩﴾ الک‌هف: ٤٩

واته‌ ﴿ په‌روه‌ردگاری تۆ ستم‌ له‌هیچ که‌سێک نا‌کات ﴾ بۆیه‌ پێویسته‌ ستم‌کردن له‌خوای گه‌وره‌ی به‌دوور بگرین له‌گه‌ل باوه‌ربوون به‌ چه‌سپاندنی ﴿العدل - دادپه‌روه‌ری﴾ به‌ته‌واوترین و جوانترین شیوه‌.

• لقی سیهەم : ئاوەلئاوہ ﴿ثبوت﴾ یەکان - چەسپاوہ کان - جیگیر کراوہ کان دابەش دەبن بۆ دوو بەش کەئەوانیش : ﴿ذاتیة : خودی، فعلیة : کرداری﴾ :
جائەوہی ﴿ذاتیة : خودی﴾ بریتە لەوہی کە ھەروابووہ و ھەر واش دەمیتەوہو بەوہ وەسفکراوہ وەکو ﴿السمع والبصر - بیستن و بینین﴾.

وہ ﴿فعلیة : کرداری﴾ ھەکە بریتە لەوہی وابەستە بە ویستی خوێوہ، ئەگەر ویستی لى بیت دەیکات و ئەگەر ویستی لى نہ بیت نایکات وەکو ﴿بەرزبوونەوہ بۆسەر عەرشو ھاتن ((الحیء))﴾.

وہ لەوانە یە سیفەتە کە لەھەمان کاتدا ھەردوو جۆرە کە بیت ﴿ذاتیة : خودی، فعلیة : کرداری﴾ وەکو ﴿الكلام - قسە کردن﴾ لەبەرئەوہی ئەم سیفەتە لە بنچینەدا ﴿ذاتیة : خودی﴾ چونکە خواى گەورە بەھەمیشە یی قسەى کردووە و ھەرواش دەمیتەوہ قسەدەکات، بەلام لەروانگەى تاکە تاکەى قسە کردنەوہ ئەوا سیفەتێکی ﴿فعلیة : کرداری﴾ ھە لەبەرئەوہى قسە کردن وابەستە بە ویستی خواى گەورەوہ ھەرکاتێک بیهویت قسەدەکات و ھەرچیشی بویت دەبیت.

• لقی چوارەم : ھەموو سیفەتێک لەسیفەتەکانى خواى گەورە سى پرسیاری پرووہ پروو دەکریتەوہ کەئەوانیش:

پرسیاری یەکەم : ئایە ئەو سیفەتە سیفەتێکی راستەقینە یە وە بۆچی؟

پرسیاری دووہم : ئایە دروستە چۆنەتى بۆ باس بکریت وە بۆچی؟

پرسیاری سیهەم : ئایە ھاوشیوہى سیفەتى دروست کراوہ کانە وە بۆچی؟

جاوہلامى پرسیاری یەکەم : بەلێ سیفەتێکی راستەقینە یە لەبەرئەوہى قسە ((کەلام))

لەبناغەو بنچینەدا راستیەتە بۆیە لەواتا راستیەکەى خوێ ناییت لابدریت تەنھا بە بەلگە یەکی راست و دروست نہ بیت کەرپنگری لى بکات.

وہ ولّامی پرسیاری دووہم : نہخیر بہہیچ جوریک دروست نیہ چۆنیہتی بۆدانانی
لہبہرفہرمودہی خواہی گہورہدا کہدہفہرمویت : ﴿وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ﴾ ۱۱۰ طہ:
۱۱۰ واتہ ﴿زانینی ہیچ کہسیک بازۆر زاناش بیت ناگات بہ زانینی خوداو ناتوانیت
پہی بہزانینی بی سنوری خودا بیات﴾.

وہلہبہرنہوہی عہقل و ژیری ناتوانیت پہی بہ چۆنیہتی سیفہت و ئاوەلناوہکانی
خواہی گہورہ بہریت.

وہ لّامی پرسیاری سیہم : ہاوشیوہی سیفہتی دروستکراوہکان نیہ بہہیچ جوریک
لہبہرفہرمودہی خواہی گہورہدا کہدہفہرمویت : ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ
السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ الشوری: ۱۱ واتہ ﴿ہیچ شتیک ہاوشیوہ و ہاوریئہی خواہی گہورہ
نیہ، وہہر ئہویشہ بیسہرو بینایہ﴾.

وہلہبہرنہوہی خواہی گہورہ شیاوی ہموو تہواویئہکہ کہہیچ شتیک لہسہروی
نہوہ وہ نیہ جابزیہ ناگوئجیت ہاوشیوہی دروستکراو بیت چونکہ دروستکراو ناتہواوہ .
وہ جیاوازی لہنیوان ﴿ہاوشیوہ و چۆنیہتیدا﴾ ئہوہیہ کہ :
﴿التمیل-ہاوشیوہ : باسکردنی چۆنیہتی سیفہتیک کہ بہسراوہ بہہاوشیوہیہکی
وہک خوی﴾

وہ ﴿التکیف - چۆنیہتی : باسکردنی چۆنیہتی سیفہتیک سنوردارنہکراوہ
بہہاوشیوہیہکی وہک خوی﴾
نمونہی ﴿التمیل-ہاوشیوہ﴾ : وہک ئہوہی کہسیک بلی دەستی خواہی گہورہ
وہکو دەستی مروؤ وایہ.

وہنمونہی ﴿التکیف - چۆنیہتی﴾ : ئہوہیہ کہ خہیال و بیرکردنہوہ بکات بۆ
دەستی خواہی گہورہ و چۆنیہتیہکی بۆ دابنیت کہہاوشیوہی نہبیت لہ دەستہکانی
دروستکراوہکاندا جا ئہو جۆرہ خہیال و بیرکردنہوہیہ بہہیچ جوریک دروست نیہ.

بنەمای چوارەم:

لەوێ که رەدی ﴿المعطلة﴾ ی پێ دەدەینەو :

﴿المعطلة﴾ بریتین لەوانە ی که ملنادهن بۆ بەشیک لە ئاوەکانی خوای گەورە یان سیفەت و ئاوەلناوەکانی وە دەقەکان لە پرووکەشی خۆی لادەدەن و دەگۆڕن وە پیشیان دەگوتریت ﴿المؤولة﴾ — ئەوانە ی راستیەکان دەگۆڕن و دەبیشۆین ﴿﴾ وە ئەو بنەما گشتیە یی که رەددی ئەوانی پێ دەدەینەو ئەوێه که دەلێن قسەکیان : پێچەوانە ی پرووکەشی دەقەکان و پێچەوانە ی پێگەو پێبازی پێشینە و هیچ بەلگەیە کی راست و دروستی لەسەر نیو لەوانەشە لەهەندێ سیفەت و ئاوەلناویدا لایەنی چوارەم یان زیاتریش هەبێت. ﴿﴾ مەبەستی شیخ رەحمتی خوای گەورە ی لێ بێت ئەوێه چونکە ئەوان لە خۆیانەو قسەدەکەن و بەلگەیان بەدەستەو نیه هەر لەخۆیانەو ناو و ئاوەلناوەکانی خوای گەورە دەگۆڕن و رافعی بۆدەکەن بۆیە دەکەونە هەڵە ی گەورەو چەندین لایەنی بۆ دادەنێن تەنها لەبەرئەوێ له گەل هەواو ئارەزوو پوچەکانیاندا بیگونجین— وەرگیر. ﴿﴾

پیشه‌کی خاوه‌نی ده‌قی ﴿لمعة الاعتقاد﴾

پیشه‌وا ئین و قودامه‌ی مه‌قدیسی

شیخی پایه‌رزو پیشه‌واو زانای به‌ریتز ﴿موفق الدین عبدالله بن أحمد بن قدامة المقدسی﴾ ره‌جه‌تی خوای لی بیت ده‌فه‌رمویت:

بسم الله الرحمن الرحيم

الْحَمْدُ لِلَّهِ الْحَمْدُ بِكُلِّ لِسَانٍ، الْمَعْبُودِ فِي كُلِّ زَمَانٍ، الَّذِي لَا يَخْلُو مِنْ عِلْمِهِ مَكَانٌ، وَلَا يَشْغُلُهُ شَأْنٌ عَنْ شَأْنٍ، جَلَّ عَنْ الْأَشْبَاهِ وَالْأَنْدَادِ، وَتَنَزَّ عَنْ الصَّاحِبَةِ وَالْأَوْلَادِ، وَنَفَذَ حُكْمَهُ فِي جَمِيعِ الْعِبَادِ، لَا تُمَثِّلُهُ الْعُقُولُ بِالتَّفَكُّيرِ، وَلَا تُتَوَهَّمُهُ الْقُلُوبُ بِالتَّصْوِيرِ،

﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ ﴿١١﴾ ﴿الشورى: ١١﴾ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى وَالصِّفَاتُ الْعُلَى، ﴿الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى﴾ ﴿٥﴾ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَمَا تَحْتَ الثَّرَى ﴿٦﴾ وَإِنْ تَجَهَّرَ بِالْقَوْلِ فَإِنَّهُ يَعْلَمُ السِّرَّ وَأَخْفَى ﴿٧﴾ طه: ٥ - ٧، أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا، وَقَهَرَ كُلَّ مَخْلُوقٍ عِزَّةً وَحُكْمًا، وَوَسِعَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا، ﴿يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا﴾ ﴿١١﴾ طه: ١١٠، مَوْصُوفٌ بِمَا وَصَفَ بِهِ نَفْسُهُ فِي كِتَابِهِ الْعَظِيمِ، وَعَلَى لِسَانِ نَبِيِّهِ الْكَرِيمِ.

سوپاس بوئه خودایه‌ی که به‌هموو زوبانی‌ک سوپاس ده‌کریت، ده‌پهرستریت له‌هموو کاتی‌کدا، هیچ شونیک نیه له زانیاری ئهو به‌تال بیت، هیچ شتیک ناتوانیت خوای گه‌وری سه‌رقال بکات بوئه‌وه‌ی نه‌توانیت شتیکی تر نه‌نجام بدات، خوای گه‌وره زور له‌وه به‌رزتره که‌هاوشیوه و‌هاوبه‌شی هه‌بیت، وه‌زور دووره له‌وه‌ی که‌پویستی به‌هاوری و‌مندال هه‌بیت، وه‌هموو حوکم و‌برپاره‌کانی به‌سه‌ر هموو به‌نده‌کانیدا جی به‌جی بووه، هیچ کاتی‌ک عه‌قله‌کان ناتوان له‌ئه‌نجامی بیر کردنه‌وه‌یاندا وینه‌و شیوه‌یه‌ک بوخوا دابنن و‌بلن خوا ئاواو ئاوايه، وه‌هیچ کاتی‌کیش دله‌کان ناتوان و‌ا گومان به‌رن

شیوهی خوای گەوره بەو شیوهیەیه کە ئەوان بیری لێدەکنەوه، خوای گەوره دەفەرموێت: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ (١١) ﴿الشوری: ١١﴾
واتە ﴿هیچ شتێک هاو شیوه و هاو بینەیی خوای گەوره نیە، وەهەر ئه‌ویشە بیسه‌رو بینایه﴾.

هەموو ناویکی جوان و سیفەتێکی بەرز بۆ ئەو و شایستەیی ئەو خوای گەوره دەفەرموێت: ﴿الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى﴾ (٥) ﴿لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَمَا تَحْتَ الثَّرَى﴾ (٦) ﴿وَإِنْ تَجَهَّرَ بِالْقَوْلِ فَإِنَّهُ يَعْلَمُ السِّرَّ وَأَخْفَى﴾ (٧) ﴿طه: ٥ - ٧﴾
واتە ﴿خوای گەوره بەرز بووەتەوه بۆ سەر عەرشه‌ی خۆی﴾ (٥) هەرچی لە ئاسمانەکان و هەرچیش لە زەویدایە هەرشتێکیش لە نێوانیاندا یەو ئەو ش لەناو خاکدا یەو شاراو یەو هەر هەمووی مولکی ئەو﴾ (٦) وە ئەگەر تۆ بە ئاشکرا قسەبکەیت و دەنگ هەڵبێیت وەیان بە هیواش و هیمنی قسەبکەیت لای خوای گەوره یە کسانە لە بەر ئەو ی زاناو شارەزایە بە هەموو نەتیی و شاراو یەك﴾.

خوای پەروەردگار بە زانست و زانیاریه‌ی ده‌وری هەموو شتێکی داوه، وە هەرچی دروستکراویك هەیه خوای پەروەردگار بە بریار و هی‌زو دەستەلاتی خۆی زالبوو بە سه‌ریاندا و ژێرباری کردوون بۆ جی بە جی کردنی بریاره‌کانی خۆی هەروەکو دەفەرموێت: ﴿يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ﴾ (١١) ﴿طه: ١١٠﴾
واتە ﴿خوای گەوره بە هەموو ئەو شتانه‌ی ده‌زانی‌ت و شارەزایە کە ئەوان پێشیان خستوه و کردویانه لە دونیادا و هەروەها بەو شتانه‌ی شارەزایەو ده‌زانی‌ت کە لە پێشانی داویدا چاوه‌ڕێیانه، واتە ئاگای لە هەموو شتێکە، زانیی هیچ کەسێک بازۆر زاناش بێت ناگات بە زانیی خودا و ناتوانی‌ت پەی بە زانیی بێ سنوری خودا بیات﴾.
خوای گەوره وەسف کراوه بەو ی خۆی لە قورئاندا وەسفی خۆی پێکردوه و هەروەها لە سه‌ر زاری پێغمه‌به‌ره‌ی صلی الله علیه وعلی آله وسلم وەسف کراوه.

رافه‌ی شیخ ئیبنو عثیمین

اللمعة: لەزمانەوانیدا بەچەند شیوەیەک بەکار دەهێنرێت لەوانە : البلغة : بریتیه لەوێ ی پێداویستیه کە ی پڕ بکریته‌وه هەر بۆیه‌ش فەرمویه‌تی ﴿ البلغة من العیش - گەیشتن بەوێ ی پێویستیه کانی بژێوی بەهۆیه‌وه دابین بوو - وەرگێڕ ﴾ و ئەو واتایەش گونجاوترین مانایە بۆ بابەتی ئەم پەرتووکه.

جا واتای لمعة الاعتقاد لێرەدا بریتیه لە گەیشتن بە بیروباوەڕێکی راست و دروست کە ڕێک بێت لە گەڵ ڕێگەو ڕێبازی پێشین ڕەزای خوا لەهەموویان بێت.

و واتای الاعتقاد بپارێکی یەکلاکەرەوێ بیرو هۆشه جا ئەگەر هاوڕێک بوو لە گەڵ ئەو ڕووداوەی بپارێ کە لەبارەو دراوێ ئەو راست و دروسته و ئەگەر وانه بوو ئەو راست نیو هەڵهیه.

ئەوێ و تازی پەرتووکه کە لەخۆی گرتوو:

و تازی دانەر لەم پەرتووکه‌دا ئەم شتانه‌ی لە خوگرتوو:

١- دەست پێکردن بە ﷺ وەك شۆتێكەوتنێك بۆ قورئان و سوننه‌تی پێغمه‌بەری خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم.

و ﷺ بە واتای هەڵدەستم بە کردنی ئەو شتە لە گەڵ داوای یارمەتی کردن لە خواو پێرۆزکردنی بەهەموو ناویك لە ناوێ کانی خواي گەوره کە وەسفکراو بە بەزهیه فراوانه‌کە، وە الله بە واتای پەرسراو دێت لەبەر خوشمویستی و بەگەوره‌دانانی کردنی بە پەرسراو سۆزێك بۆی، وە الرحمن خاوه‌نی بەزهیه‌کی فراوانه، وە الرحيم گەیه‌نه‌ری بەزهیه‌کەیه‌تی بەهەر کەسێک لە دروستکراو کانی، جا جیاوازی نێوان ﴿الرحمن و الرحيم﴾ بریتیه لەوێ کە یەکەمیان چونکە سیفه‌تی بەزهیه‌ وەسفیکه

ٻڙخوای گهوره به نام دووهميان کرداريڪه ٻڙخوای گهوره بيهويت بههرکه سيڪي بگهيه نيت له دروستکراوه کاني نهوا دهیگهيه نيت.

۲- پياداهه لاندان به سه رخوای گهوره دا به سوپاسکردني وه سوپاسکردنيش باسکردني ههموو وه سفه سوپاسکراوه تهواوه کانيه تي وه کردهوه جوانه کاني له گهل نهو پهري دهربريني خوشهويستي بوي و به گهوره داناني.

۳-خوای گهوره سوپاسکراوه به ههموو زوبانيڪ و پهريستراوه له ههموو شويتنيڪ واته شياويه تي و درسته که سوپاس بکريت به ههموو زوبانيڪ و پهريستريت له ههموو شويتنيڪدا.

۴- فراواني زانستي خوای گهوره به وهی هيچ شويتنيڪ نيه له زانيني نهو خالي بيت وه تهواوي توانايه تي و دهوردراني ههموو شتيڪ به زانستي خوای گهوره به جورنيڪ هيچ شتيڪ ناتوانيت سهرقالي بکات به وهی نه توانيت کاريڪي دي نه نجام بدات.

۵- گهوره به تي و بالادهستي و بهرزيه تي خوای گهوره له ههموو هاوشيوه و هاوهليڪ و ويڪچويهك له بهر تهواويه تي سيفه ته کاني له ههموو روويه كه وه .

۶- به پاڪراگرتن و پرورزداناني و به دورگرتني له ههموو زن و مندان و هاوهليڪ نهوش له بهر تهواويه تي دهوله مهنی كه پيوستي بهوانه نيه.

۷- تهواويه تي ويست و دهسته لاتي به جي به جي کردني برياره کاني به سه ههموو بهنده کانيدا جابويه هيچ هيزو مولڪ و زماره و سامانيڪ ناتوانيت ريگر بيت له بهرامبر برياره کاني خوای گهوره دا له کاتيڪدا که دهريده کات.

۸- گهوره به تي خوای گهوره له سهروي نهوه وهيه که به خيال و نهنديشه ي مروفدا بيت به جورنيڪ که هيچ عهقليڪ ناتوانيت هاوشيوه ي کي بودابيت و هيچ دليڪيش

ناتوانیت به‌خدیالتی خوئی وینه‌یه‌کی بۆ دیاری بکات، له‌به‌رنه‌وه‌ی خوای گه‌وره ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ (١١) ﴿الشوری: ١١﴾

واته ﴿هیچ شتی‌ک هاوشیوه و هاوونیه‌ی خوای گه‌وره نه‌یه، وه‌هر نه‌ویشه بیسه‌رو بینایه﴾.

٩- تاییه‌تی خوای گه‌وره به‌ ناوه جوان و سیفته‌ته به‌رزه‌کانه‌وه.

١٠- به‌رزبوونه‌وه‌ی خوای گه‌وره بۆسه‌رعهرشه‌که‌ی خوئی که بریتیه له به‌رزیه‌تی و جیگیربوونی به‌و شیوه‌یه‌ی که‌شایسته‌و شیایوی خۆیه‌تی.

١١- گشتگیریه‌تی مولکه‌که‌ی به‌ ناسمانه‌کان و زه‌وی و نه‌وه‌ش له ژیر خۆل و خاکدا‌یه.

١٢- فراوانی زانسته‌که‌یی و به‌هیزی ده‌سته‌لات و بریاره‌که‌ی، وه‌نه‌وه‌ی که دروستکراوه‌کان ناتوانن په‌ی به‌ زانیاریه‌کانی خوای گه‌وره به‌رن له‌به‌ر که‌می هه‌ستکردنیان به‌وه‌ی شایسته‌ی په‌روه‌دگاری مه‌زنه له سیفته‌ته‌کانی ته‌واویه‌تی و گه‌وره‌یه‌تی.

ملڪهچ برون و وەر گرتن

بو نايه ته کان و فڌرمووده کاني سيفه ته کاني خواي گهوره

← وکلّ ما جاء في القرآن أو صحَّ عن المصطفى عليه السلام من صفات الرحمن وجب الإيمان به وتلقّيه بالتسليم والقَبُول، وترك التعرُّض له بالردِّ والتأويل، والتشبيه والتَّمثِيل. وما أشكَل من ذلك وجب إثباته لفظاً، وترك التعرُّض لِمغناه، ونردُّ علمه إلى قائله، ونجعلُ عَهْدَتَهُ على ناقِلِه، إتباعاً لطريقِ الرَّاسِخِينَ في العِلْم، الَّذِينَ اتَّقى اللهُ عَلَيْهِم في كتابِهِ المَبِين بقوله سبحانه وتعالى ﴿وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ ءَامَنَّا بِهِ - كُلٌّ مِّنْ عِندِ رَبِّنَا﴾ آل عمران: ۷، وقال في ذمِّ مُبتَغِي التَّأويلِ لِمِثَابِهِ تَنْزِيلُهُ ﴿فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَبَّهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ﴾ آل عمران: ۷، فَجَعَلَ ابْتِغَاءَ التَّأويلِ علامَةً الزَّيْغِ وَقَرَنَهُ بِابْتِغَاءِ الْفِتْنَةِ فِي الدِّمِّ، ثُمَّ حَجَبَهُمْ عَمَّا أَمْلَوْهُ، وَقَطَعَ أَطْمَاعَهُمْ عَمَّا قَصَدُوهُ، بقوله تعالى ﴿وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ﴾.

وهه مو نه وهی له قورنندا هاتوره، يان به صه حيحي رپوايت كراوه له پتغمبه روهه
صلى الله عليه وعلى آله وسلم پتويسته باوه رپوون پتي و پشوازي كردني به رازيپوون
پتي و وەر گرتني، وه ازهيتان له به گزداچوونه وهی به وهر نه گرتني و گورپني و
ويکچواندني و هاوشپوه بؤداناني، وههر چيه کيش له وهدا کيشه ي دروستکرد پتويسته

لەسەرمان لەفزه کەیی وەکو خۆی بچەسپێن و جیگیر بکەین^۱ وە وازەیتان
لەبەگژداچوونەوه بۆ واتاکەیی، وەنیمە زانیی واتاو چۆنەتیە کەیی دەگیرنەوه بۆلای

۱ توێژنەوه:

زانای پایەبەرز ﴿محمدی کۆری نیراهیمی ناله شیخ﴾ پەحمەتی خۆای ئی بیت لەکاتی باسکردنی ئیم باسەیی نین و قدامەدا
کەفەرمووی ((وجب الإيمان به لفظاً)) دا دەفەرمووی: ﴿هەرچی دەرباری ئیم قسەیی خاوەنی اللعنة لێم شتانبە کە
تییینی کراوە لێم پەرتووکی بیروباوەردا، وەبێگومان چەند قسەیک لێم پەرتوو کەدا هەبە لەسەر دانەرە کەیی تیینی کراوە،
چونکە شاراوەنیە کە پێگەو پێازی ئەمەلی سوننەت و جماعت پێتە لەباوەربوون بەوی چەسپاوە لە قورئان و سوننەدا
لەبارەیی ناو و سیفەتەکانی خۆای گومرەو نیر لەرووی = لەفزهو بیت یان لەرووی واتاو، وەباوەربوون بەوی کەنەم ناو و
سیفەتەنە بەو شیوەین و شیوەی راستەقینەیان ناوایە ئەک باوەرمان وایە کە ناو و سیفەتەکانی خۆای گومرە ((مەجازین - واتە
خاوەن بن و دوو واتای هەبێت بەواتای ئەوەی لەدەربەیدا مەبەستی شتیکە کە روو کەشە کەبەتی وە لەناوەڕۆ کەدا مەبەستی
شتیکە دیکە)) پێوستە ئیمەیی ئەمەلی سوننە باوەرمان وایە کە ناو و سیفەتەکانی خۆای گومرە ماناو واتای راستەقینەیان هەبە
بەجۆزێک کە شیاو و شایستەیی خۆای گومرە خۆیت، وە بەلگەیی لەو زۆرتەر پۆرتێت ئەوەندەبەو بەس، وەواتای ئیم ناوانە
زۆر روون و ناشاراوە ناسراوە لەقورئاندا هەروەکو شتەکانی تر هیچ نەیتی و ناپەحمەتی و کێشەکی تێدا نە بێگومان هاونەلانی
پێغمەری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم قورئانیان لەو وەرگرتووە وە هەروەها فەرمووە کانیشیان لەو وە
گواستووەتووە و هیچ کێشە کانیشیان بۆدروست نەبووە لە واتاو تێگەشتی ئیم نایەت و فەرموداندا لەبەر ئەوەی زۆر روون و
راشکاوە، وەبەهەمان شیوە ئەوانەشی لەدوای ئەوانەو هاتوون لە سەدە پێخێرەکان هەروەکو دەگیرنەوتووە لە پێشوا مالیکەو
کەپرسیاری لێدەکرێت دەرباری نایەتی ﴿الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى﴾ طە: ۵- نەویش لەو قدامدا دەفەرمووی:
﴿بەرزبوونەو زانراوە، وە چۆنەتی بەرزبوونەو کە نەزانراوە، وە باوەرەیتان پێ پێوستە، وە پرسیارکردن لەبارەبەو بیدەعیە،
وەبەهەمان شیوە هاونەوێتی ئەو لە پەییەیی مامۆستای پێشوا مالیکەو دەگیرنەوتووە، وەهەروەها لە ئوم و سەلمەشەو =
=بەهەردو پێگە مەوقوفی و مەرفوعی (مەوقوفی: خۆی ووتوونی، مەرفوعی: لەپێغمەرهو صلی الله علیه وعلی آله وسلم
دەگیرنەوتووە)).

بەلام ئەوەی خاوەنی اللعنة باسی دەکات جی بەجی دەبێت بەسەر پێچکەیی ((المفوضة)) کەنەویش خراپەیی پێچکەکان و
پێسپیانە، وە دانەر پێشواي ئەمەلی سوننە و وە دوورترین کەسێکە لە پێچکەیی ((المفوضة)) و جگە لەوانیش
لەبەدەجە کەکان، والله أعلم. و صلی الله علی محمد وآله وصحبه وسلم ﴿تموا نووسینگەیی الإفتاء لە ۱۳۸۵/۷/۲۸ هـ
وەرگیراوە لە فەتواکان و نەمانەکانی زانای پایە بەرز محمد بن نیراهیم لەکۆکردنەو و پێکخستنی محمدی کۆری عبدالرحمن ی
کۆری قاسە.

نیش دەلێم ((لێکۆلەر)) هەر کەسێک بەگەریتووە بۆ بەرەمە کانی نین و قودامە پەحمەتی خۆای ئی بیت بەدەتیاوە بۆی
دەردەکەوێت و دەزانێت کە زانای پایەبەرز نین و قودامە زۆر دورە لە پێچکەیی ((المفوضة)) و ئەمەلی ئەوێلەو بەتایەتی
پەرتوو کە کەیی خۆی ((ذم التأویل)) کەتایدا پەدی ئەمەلی ئەوێلەو داوەتووە و هەمەر کەسێک لەوێ نەمانەو پەوات لە ((
المفوضة)) وە تایدا پێگەو پێازی ئەمەلی سوننە چەسپاندووە لەباوەرەیتان بەوی کە چەسپاوە لە لەقورئان و سوننەدا
لەبارەیی ناوەکان و سیفەتەکانی خۆای گومرەو ﴿لفظاً - دەربەین، وەمنی - واتاو مانا﴾.
جانەوێ لێرەدا هاتوو دەرباری نین و قودامە لەبارەیی وە کەبەو ((وجب الإيمان به لفظاً)) لێم ووتانە کورت و
لەبە کچوو لەپەرتوو کە کانی تریدا زۆر بەراشکاوی و ناشارکرای روونکراوەتووە جابۆیە پێوستە بگێرنەوتووە بۆلای قسە
موحکەم و پتەو کانی پەحمەتی خۆای ئی بیت، جاکەواتە هەر شتێک هاتوو لەو وە کە دوو لایەن و قسەیی هەلەدەگرت ئەو
دەگیرنەوتووە بۆلای ئەو لایەنمان کە موحکەمە لە ئەوای بەرەم و پەرتوو کە کانی، خواش زانائەو باشەر دەزانێت.

خاوەنەکی و لێ نادوین، وە بەرپر ساریەتی ئەو ئەوەی بۆمان گوازاراوە تەو دەخەینە سەر شانی ئەوەی بۆی گواستوینە تەو، وەك شوێنكەوتنێك بۆ پرێگەو پرێازی ئەوانەى رۆچوون لەزانستدا ئەوانەى خوای گەورە لەقورئانە کەیدا بەباشی باسی کردوون هەروەکو دەفەرموێت: ﴿وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ ءَامَنَّا بِهِ كُلٌّ مِّنْ عِنْدِ رَبِّنَا﴾ ٧ واتە ئەو کەسانەى لەزانستدا رۆچوو دامەزراوو زۆر زانان دەلێن: ئێمە باوەرمان بەهەموو ئەو شتە هەیه کە لەلایەن پەروەردگارمانەو هاتوو کە ((محکم و متشابھ))

وە هەروەها لەبارەى ئەوانەى ئارەزووی ئەو دەکەن بەشوین ((متشابھ)) دا برۆن لەبارەیانەو دەفەرموێت: ﴿فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَبَّهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ﴾ ٧ واتە ﴿جائەوانەى لەدلیاندا لادان و چەوتی هەیه هەمیشە نامادەن بۆ فیتنە نانەو بەردەوام بەشوین مۆتەشابە کاندە دەگەرین و بەئارەزووی خوێان رافەیان بۆ دەکەن بەمەبەستی گیرە شیوتی و لادانی خەلکی لەپرێگەى راست و دروستکردنی گومان بۆیان لەکاتێکدا تەفسیر و لێکدانەوێ مانا راستەکیان خوا نەبێت کەسێکی تر نایزانێت کەوابوو ئێمە هە تەسلیم بوون و ملکەچیمان لەسەرە﴾.

جایزە بەشوێندا چوونی لێکدانەوێ مۆتەشابەى بەنیشانەى گومار بوون دانا وەنزیکی کردەو لەو کەسانەى دەیانەوێت ئاژاوە و فیتنە بنێنەو لەناو خەلکیدە، پاشانیش بەدووری گرتن لەوێ بزانن مانای ئەو شتەى بەشوێنیدا دەگەرین و هەموو ئاواتەکانیانى پەرچاندا لەوێ مەبەستیانە دەستیان بکەوێت بەوێ کەفەرموی ﴿وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ﴾.

رافعی شیخ ئیبنو عثیمین

دابەشکردنی دەقەکانی سیفەتەکانی خوای گەورەو ڕێگەی خەڵکی لەتێگەشتیدا:

ئەو دەقانەی لەقورئان و سوننەتدا ھاتوو لەبارەی سیفەتەکانی خوای گەورەو دابەش دەبێت بۆ دووبەش : پروون و ناشکرا، وە نەپنی و شاراوە .

جائەوہی پروونە بریتێ لەوہی ھەم لەفزەکە وە ھەم واتاکە پروون و ناشکرایە بۆیە پێویستە باوەڕ بەلەفزەکە بێنێ و بەراستیش واتاکە بچەسپێنێ و جێگیری بکەن بەبێ ڕەد کردنەوہ و گۆڕینی، وەبەبێ وێکچواندن و ھاووتنە بۆدانان لەبەرئەوہی شەرەکە خۆ ھێناویەتی ھەرلەبەرئەمە پێویستە باوەڕبوون پێی و رازیبوون بە وەرگرتنی و ملکەچ بوونی تەواو بۆی.

وە ھەرچی دەربارەی نادیارەکانە بریتێ لەوہی کە واتاکە پروون نیە لەبەرکورتی لەبەلگەکەیدا یان کەمی لەتێگەشتنی خۆنەرەکەیدا جابۆیە پێویستە لەفزەکە بچەسپێنێ و دانی پێدا بێنێ لەبەرئەوہی لەشەرەدا ھاتوو وە وەستان لەواتاکردنیدا وە وازھێنان و دەستھەلگرتن لە بەگژداچوونەوہی لەبەرئەوہی نادیارە ناکرێ بریاری لەبارەوہ بدەن ھەرلەبەرئەوہ زانیی واتاکە دەگیرنەوہ بۆ لای خوای گەورە و پێغەمبەرەکە صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم .

بەدلتیایەوہ ڕێگەکانی خەڵکی لەبارەی نادیارەکانەوہ دابەش بوو بۆ دوو ڕێگە :

ڕێگەی یەکم : ڕێگەی ڕۆچووہ کانە لەزانستدا ئەوانە کەباوەریان بەھەریەکە لە موحکم و موتەشابە ھەبەو ووتیان ﴿کُلٌّ مِّنْ عِنْدِ رَبِّنَا﴾ وە وازیان ھێنا لە بەگژداچوونەوہی ئەو شتە کە ناتوانن پێی بگەن بۆئەوہی شارەزای بن و پەیی پێی بەرن

له بهر نهوې خواو پټغمېره کې صلی الله علیه وعلی آله وسلم به گه ورو بهر زده گړنو زوړیش به نه دېن له گڼل دهغه شرعیه کاندو وه هر نه وانن که خواى گه ورو بهر بهر باسیان ده کات و له باره یانې ده فېرمویت : ﴿وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ آلِهَتِهِمْ كَاهِنُونَ يُقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا﴾ آل عمران: ۷ واته ﴿نهو که سانه ی له زانستدا رڼو چوو دامه زراو زوړ زانان ده لټن : نیمه باورېمان به هم مو نهو شتانه هیه که له لایډن پروړه دگارمانه وه هاتووه که ((محکم و متشابه)) ﴿

رېنگه دووم :: رېنگه به لارېدا چو و گومړیانن نه وانه شوین موشابه که و تن له بهر نهوې ده یانې نه ویت نازاوه له ناو خه لکیدا دروست بکن و له مېر له رېنگه ناینه که یاندا دانین و له رېنگه و رېبازی پټشیه چاکه کان لایان دن جابویه هه و لټیان داوه نهو موشابه نه بوئو شته ی که خویان ده یانې مانا که ی بگورن نه ک بوئو هه ی که خواو پټغمېره کې صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده یانې نه ویت، و هاتوون دهغه کانې قورن و سونه تیان هندیکیان به هندی که تریاندا داوه و هه و لټیانداوه تانه له بهر لکه هیتانه وه که ی بگرن به دزایه تیکردن و که مکر دنه وه ی نرخه که ی تا موسلمانان بڅنه گومانه وه له باره ی کردنه به لکه ی نهو دهقانه و کویریان بکن له رېنگه روون و رېنمایه که ی، نه وانه نهو که سانه که خواى گه ورو بهر خراب باسیانې کردووه و له باره یانې ده فېرمویت : ﴿فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَبَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَأْمُرُ بِتَأْوِيلِهِ إِلَّا اللَّهُ﴾ آل عمران: ۷ واته ﴿جانه وانه ی له دلیاندا لادان و چه وتی هیه همیشه نامادهن بو فیتنه نانه وه بهر ده وام به شوین موشابه کاندو ده گېرین و به ناره و زووی خویان پراښه یان بو ده کڼ به مېه به ستی گیره شیوتی و لادانی خه لکی له رېنگه ی راست و دروست کردنی گومان بو یان له کاتیکدا ته فسیرو لیکنده وه ی مانا راسته که یان خوا نه ییت که سیکی تر نایزانیت که و ابو نیمه هه ته سلیم بوون و ملکه چیمان له سهره ﴿.

ساغکردنەوی قسە لە دەقە کاندای لە ڕووی ڕوونی و ناپوونەوی:

بێگومان ڕوونی و ناپوونی لە دەقە شەریعە کاندای کارێکی نەبێت ڕێژەییە خەڵکە ی تەبایدا جیاوازی بە گۆڕەوی زانست و تێگەیشتنێان چونکە دەگوێنێت ئەوێ لای کەسێک نادیاربێت لای کەسێکی تر ڕوون و ئاشکرا بێت، و ئەوێ پێویستە لە بەرامبەر ئەو شتەکانی ڕوون و ئاشکرا بێت شوێنکەوتنی ئەوێ کە ڕابورد لەوێ باسکرا لە وازەیان لەبە گۆڕدایچوونەوێ و پەلەویشتن بۆ ئەوێ واتای بکات بەلام لە ڕووی راستی دەقە شەریعە کاندە سوپاس بۆ خوا شتێکی وای تێدا نە نادیار بێت هیچ کەسێک لە خەڵکی نەبێت واتاکە نەزانێت دەربارەوی ئەو شتە گرنگە بۆیان لەبارەوی دین و دنیایانەو لەبەر ئەوێ خۆی گەورە قورئانی بەوێ وەسف کردووە کە ڕووناکیەکی دیار و ئاشکرایە وە ڕۆشنگەرەوێ بۆ خەڵکی و جیاکەرەوێ وە خۆی گەورە ئەو قورئانی دابەزاندووە وە ڕۆشنگەرەوێ بۆ هەموو شتێک وە ڕێنمایی و ڕەحمەت و بەزەییە، وە هەر ئەوێ ئەو دەخوایێت کە لە دەقە کاندای شتێک نەبێت نادیاربێت بە گۆڕەوی بارودۆخە کە بە جۆریک کە هیچ کەسێک لە ئوممەتدا نەبێت واتا ماناکە بزانێت.

واتای ڕەدکردنەو و بەرپەرچدانەو و گۆڕین و ڕێکچوواندن و هاوێشە بۆ دانان و

حوکمی هەریە کە لەوانە :

ڕەدکردنەو و بەرپەرچدانەو: واتە بە درۆختنەو و ملنەدان بۆی غونە کە کەسێک بێت : خوا دەستی نە نە لە راستیدا و نە لە خەیاڵدا کە ئەوێش بێ باوەڕییە لەبەر ئەوێ بە درۆختنەوێ خواو پێغەمبەرە کەبەتی صلی الله علیه و علی آله وسلم .

گۆڕین ﴿التأویل﴾: بریتێ لە ڕاڤە کردن بەلام لێرەدا مەبەست لێی تەفسیرکردنی دەقەکانی سێفەتەکانی خوا گەورە بەبێ ئەوێ خوا گەورە و پێغەمبەرە کە صلی الله علیه و علی آله وسلم بیانەویت وە بە پێچەوانەوی ئەوێ کە هاوێشان و شوێنکەوتوانی ئەوان بەچاکە بەو شیوە تەفسیر و ڕاڤەیان کردبێت.

حوكمى گۆرپن و ﴿التأويل﴾ سى جۆره:

يەكەم : ئەگەر بەشيۆەيەك بوو كە ئيجتیهادوو تىكۆشان و لەنەت پاكیەو بوو بەجۆرێك ئەگەر راستیەكەى بۆ دەر كەوت و پروون بویەو گەرایەو لەو رافە كردنە ھەلەییە ئەوا هیچى لەسەر نیەو خواى گەورە لى ناگریت چونكە ئەو ئەوپەرى ھەلەدانیەتى بۆتیگەشتن لەو باسە وە بىگومانیش خواى گەورە فەرموویەتى : ﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا﴾ البقرة: ۲۸۶ واتە ﴿خواى گەورە ئەرك ناخاتە سەر شانى هیچ كەسێك بەدەر لە وزەو توانای خۆى﴾ ئەم كەسەش ھەلەداو بۆئەوێ بگاتە راستى بابەتەكە بەلام نەپێكاو و كاتى بۆى پروون دەبیتەو لەسەر ھەلەییە خیرا دەگەریتەو لەھەلەكەى و دەست ھەلەدەگریت و داواى لىخۆشبوون دەكات لەخواى گەورە بۆیە ئەم جۆرە كەسانە ھىچیان لەسەر نیەو خواى گەورە گەرانەو كەیان لىوێردەگریت و لىیان خۆش دەبیت إنشاءالله – وەرگێر ﴿.

دووهم : ئەگەر بەشيۆەيەك بوو لەھەواو ئارەزوو دەمارگریەو بوو تەفسیر كردنەكەى وە ئەو شتەش پرووێكى تری ھەبوو لەزمانى عەرەبیدا ئەو لەسنوور دەرچوونەو بیاوێرى نە بێجگە لەو نەبیت كە كەموكورتى و عەبیتك لە مافى خواى گەورەدا بگرتە خۆ ئەوا ئەو كاتە دەبیتە بى باوێرى.

بەشى سێھەم : ئەگەر بەشيۆەيەك بوو لەھەواو ئارەزوو دەمارگریەو بوو تەفسیر كردنەكەى وە ئەو شتەش پرووێكى تری نەبوو لەزمانى عەرەبیدا ئائەو بى باوێرى لەبەرئەوێ لەراستیدا بە درۆخستەوێو ھىچ پرووێكى تری نە تەبەھۆیەو بلى ئابەو شیۆەیش تەفسیر دەكریت.

وێكچووالدن ﴿التشبيه﴾ : دانانى لىكچووێك بۆ خواى گەورە لەو شتەى كەتایبەتە بەو وە لە یەكێك لەمافەكانیدا یان لە سىفاتەكانیدا كەئەو شى بى باوێرى

لەبەرئەوێ لە ھاوبەش دانانە بۆخوای گەورە ناتەواوی دەگرێتە خۆ لە مافی خوای گەورەدا بەجۆرێک کە چوواندی ﴿شوبهاندی﴾ بە دروستکراویکی ناتەواوە .

و ه ھاوشیۆه بۆدانان ﴿التمثيل﴾: دانانی ھاوشیۆهێک بۆخوا لەوشتە تاییەتە بەو وە لە یەکیک لەمافەکانیدا یان لە سیفاتەکانیدا کەئەوێش بێ باوەڕییە لەبەرئەوێ لە ھاوبەش دانانە بۆخوای گەورە و بەدرۆخستەوێ فەرمودەیی خوای گەورەییە کەدەفەرموێت: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ﴾ ﴿الشورى: ۱۱﴾ واتە ﴿هیچ شتێک ھاوشیۆه و ھاوویێنی خوای گەورە نیە﴾، وەهەر وەها ئێم ھاوشیۆه بۆدانانە ناتەواوی دەگرێتە خۆی لە مافی خوای گەورەدا بە جۆرێک کە کردی بە ھاوویێنو ھاوشیۆهیی دروستکراویکی ناتەواوە وە.

و ھجیاوازیش لە نێوان ھاوشیۆه بۆدانان و وێکچوواندنە ئەوێ کە ھاو وێنە بۆدانان یە کسانبوون دەخوازێت لەمەموو پرووێ کەو بەپێچەوانەیی وێکچوواندنەو.

وتەى پېشەوايانى پېشىن

لە بارەى سىفات و ئاوەلناوەکانى خواى گەورەو

← قال الإمام أبو عبد الله أحمد بن محمد بن حنبل - رضي الله عنه - في قول النبي صلى الله عليه وسلم - «إِنَّ اللَّهَ يَنْزِلُ إِلَى سَمَاءِ الدُّنْيَا» و«إِنَّ اللَّهَ يُرَى فِي الْقِيَامَةِ» وما أشبه هذه الأحاديث، قال: نؤمنُ بها ونُصدِّقُ بها لا كَيْفَ ولا مَعْنَى ولا نُردُّ شيئاً منها، ونَعْلَمُ أَنَّ ما جاء به الرُّسولُ حقٌّ، ولا نُردُّ على رسولِ الله - صلى الله عليه وسلم - ولا نَصِفُ اللهَ بأكثرَ مما وَصَفَ بِهِ نَفْسَهُ، بَلَا حَدٍ ولا غَايَةٍ:

﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ ﴿الشورى: ١١﴾. ونقولُ كما قال، ونُصِفُهُ بما وَصَفَ بِهِ نَفْسَهُ، لا نَتَعَدَّى ذلك، ولا يَبْلُغُهُ وَصْفُ الوَاصِفِينَ، نُؤْمِنُ بِالْقُرْآنِ كُلِّهِ مُحْكَمُهُ وَمُتَشَابِهُهُ ولا نُزِيلُ عَنْهُ صِفَةً مِنْ صِفَاتِهِ لَشَنَاعَةِ شَتَعَتِ، ولا نَتَعَدَّى الْقُرْآنَ وَالْحَدِيثَ، ولا نَعْلَمُ كَيْفَ كُنْهَ ذَلِكَ إِلَّا بِتَصَدِيقِ الرُّسُولِ صلى الله عليه وسلم وتَثْبِيتِ الْقُرْآنِ.

پېشەوا أبو عبدالله ئەحمەدى كورى موحەدى كورى ھەمبەل رەزای خواى لى بىت لەبارەى ھەرمودەكەى پېشەمبەرى خواوہ صلى الله عليه وعلى آله وسلم كە ھەرموبەتەى: ﴿خواى پەرورەدگار دادەبەزیتە ئاسمانى دنیا﴾ وە ﴿خواى گەورە دەبیریت لەرۆژى قیامەتدا﴾^۱ ھەرموبەتەى: باوەرمان پېشەى و بەراستى دادەنێن، نەچۆنەتەكەى دەزانین و نەواتای چۆنەتەكەشى، وە ھیچ شتێكیشى لى رەد ناکەینەوہ، وە دەزانین كە ئەوہى پېشەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم ھێناویەتە ھەق و راستە، وە بەھێج جورى بەرپەرچى پېشەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم نادەینەوہ بەوہى بڵێن ئەوہى ئەو ھەرموبەتەى وانہ، وە وەسفى خواش ناکەین بەزیاتر لەوہى وەسفى خۆى پێکردووە ﴿واتە چۆن وەسفى خۆى کردووە ئێمەش ھەربەو شیوہیە وەسفى دەكەین و لى زیاد

۱ تەخریجى ئەم ھەرمودانە لە داھاتوودا دیت لەشوتى خۆیاندا.

ناکين - وەرگير ﴿ بهې نه وهی هېچ جوړه سنورو کوټايه کی بډا بنين : ﴿لېس
 کيښه شئ ۽ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴿۱۱﴾ ﴾ الشوری: ۱۱
 واته هېچ شتک هاوشيو و هاووينهی خواي گه وره نيه، وههر نهویشه بيسهرو
 بينايه .

وههروها خوۍ چي فەرمووه ئيمش هەر نهو دهلټين، وه وهسفيشي بهوه ده کهين
 خوۍ پي وهسفر دووه و لهوه زياتر ټيناپه رين، وههېچ کاتيک وهسفي وهسکاران
 ناتوانيت پي بگات، وه ئيمه باوهر بهقورئان ده کهين ههره مووی به مو حکم و
 موته شابيهيه وه، وه بههېچ جوړيک کاري وانا کهين سيفه تيک له سيفه ته کاني لابه دين و
 باوهر مان پي نه بيت له بهر قسه يه کی ناشيرين که کرايت ﴿له لايه ن که سانیکه وه بهوهی
 بلټين نه مانه ههر له خوړانه وه دهلټين خوا داده به زيت، نه خير به لگه دهلټين باوهر مان بهوه
 ههيو له خوړمانه وه سيفه ته کاني خوا لانه دين له بهر قسه و قسه لوکی خه لکی دم به تال و
 نه قام - وەرگير ﴿، وه له قورئان و فەرمووده ټيناپه رين ﴿ههر بهو دووانه قسه دهين
 نهوهی نهوان باسيان کردو و جينگريان کرد ئيمش داني پيدا ده نين و جينگري ده کهين
 لهوه زياتر سنور نابه زيتين - وەرگير ﴿، وه وانا راسته قينه کهی نازانين ته نها بهوه نه بيت
 پتغمبه ري خوا صلی الله عليه وعلى آله وسلم بهراستي داناوه و قورئانيش
 چه سپاندو و يه تي^۱.

۱ بگهړيوه بۆ ((الصواعق المنزلة)) ی ابن القيم (۱ / ۲۷۵)، وه کورتکراوهی ((الصواعق المرسله)) ی
 ابن الموصلي (۲ / ۲۵۱)، و مناقب الإمام أحمد لابن الجوزي (ص ۱۵۶) وه ژباڼی پيشهوا نه حمد له کتي
 ((التاريخ الإسلامي ص ۲۷)).

• زانای پایه برز محمد بن صالح العثيمين له په رتو وکي ﴿ فتح رب البرية في تلخيص الحموية ﴾ دا لاپه ره
 ۶۳ ده فەرموويت : نهو مانايه کی پيشهوا نه حمد نه يه شت له قسه کهيدا بريته لهو واتايه کی که
 ﴿المعطلة﴾ ه کان دايان هتا له جهمه کان و جگه له وانش که ده قه کاني قورئان و سونه تيان
 له پرو که شه کهی خوۍ گوري بۆ کومله واتايه کی که پتجه وانه يتي، وه نهو هس به لگه يه له سر نهوهی
 که باسما نکر د پيشهوا نه حمد و اتاو مانای چو نيه تيه کهی نه يه شت تا قسه کهی ره دی نهو دوو کومله گومرايه
 بگريته خوۍ که نه وانش کومله تي ﴿ المعطلة والمشيئة ﴾ کن . ته و او.

رافه‌ی شیخ ئینو عثمین

ئەوێ قسە کە‌ی پێشەوا ئەحمەد لەفەرمووده کانی دابەزینی خۆ‌ی گه‌وره‌دا گرتوویه‌یه
خۆ‌ی و ئەو گومانانە‌ی لەبارە‌یه‌وه‌ن بریتیه‌له‌:

١. پێ‌یوستیه‌تی باوه‌ربوون و بە‌راست دانانی ئەوێ له‌لایەن پێ‌غمبە‌ری خواوه‌ صلی
الله‌ علیه‌ وعلی‌ آله‌ وسلم هاتوو له‌و فەرموودانە‌ی باسی سیفە‌ته‌کانی خۆ‌ی گه‌وره‌
ده‌کە‌ن به‌ی‌ هیچ زیاده‌خستنه‌ سه‌رو لی‌ که‌مکردن و سنوربۆ‌دانان و کۆتایی دیاری
کردنیک.

٢. فەرمووی نه‌چۆ‌نیه‌یه‌کە‌ی ده‌زانین و نه‌ واتای چۆ‌نیه‌یه‌کە‌یشی واته‌: ئێ‌مه
چۆ‌نیه‌تی بۆ‌ئە‌م سیفاتانه‌ دانانی‌ن له‌بەرئە‌وه‌ی چۆ‌نیه‌تی بۆ‌دانانی رێ‌گر ده‌بێ‌ت له‌وه‌ی
رابورد و مە‌به‌ستیش ئە‌وه‌ نیه‌ که‌ سیفە‌ته‌کانی خۆ‌ی گه‌وره‌ چۆ‌نیه‌یه‌کی نیه‌ له‌بەرئە‌وه‌ی
سیفە‌ته‌کانی خۆ‌ی گه‌وره‌ جی‌گړو راست و هه‌موو شتی‌کی دانپێ‌دانراو چه‌سپا‌ویش
ده‌بێ‌ت چۆ‌نیه‌یه‌کی هه‌بێ‌ت به‌لام ئە‌و چۆ‌نیه‌یه‌ی سیفە‌ته‌کانی خۆ‌ی گه‌وره‌ لای ئێ‌مه
نه‌زانراوه‌. ﴿واته‌ له‌ راستیدا چۆ‌نیه‌تی هه‌یه‌ به‌لام ئێ‌مه‌ نایزانین چونکه‌ زانیاریمان
له‌بارە‌یه‌وه‌ نیه‌ – وه‌رگێ‌ر﴾.

وه‌ وته‌کە‌ی پێشەوا : ﴿وه‌ماناکه‌شی نازانین﴾ به‌واتای ئە‌وه‌ دێ‌ت ئێ‌مه‌ دان
به‌واتایه‌ کدا نانێ‌ن پێ‌چه‌وانه‌ی ڕووکە‌شه‌کە‌ی بێ‌ت هه‌روه‌کو کۆ‌مه‌لی ته‌ئویل کاران
کردیان، وه‌هه‌روه‌ها وته‌کە‌ی پێشەوا ئەحمەد واتای ئە‌وه‌ نیه‌ مانا راسته‌قینه‌کە‌ی که‌
هاوتایه‌ له‌گە‌ڵ ڕووکە‌شه‌کە‌یدا نه‌هێ‌لی که‌پێ‌شین به‌و شیوه‌یه‌ رافه‌یان کردوو له‌بەرئە‌وه‌ی

ئەو چەسپاوە، ئەوێ بەلگە بێت لەسەر ئەو و تەکە ی خۆیەتی کە فەرمووی بەهیچ جوړیک هیچ شتیک لەو پەد ناکەینەو و وەسفیشی بەو دەکەین کە خۆی پێ وەسفکردوو و بەهیچ جوړیک کاری وانا کەین سیفەتیک لەسیفەتەکانی لابەدەین و باوەرمان پێ نەبێت لەبەر قسەیکە ناشرین کە کرا بێت وە وانا راستەقینە کە ی ئەوێش نازانین جا ئەو پێگەری ی پەد کردنەوێ هەرشتیک لێی و پێگەری کەیشی بۆ زانیی چۆنەتیە کە بەلگەیکە لەسەر دانێدەنانی ئەو واتیە ی مەبەست لێیەتی و وێستراوە.

٣. پێویستیەتی باوەرپوون بەهەموو موحکەمیەو کەبریتیە لەوێ و اتاکە ی روونە، وەموتەشایهیشی کەبریتیە لەوێ و اتاکە ی روون و ئاشکرا نیە جابۆیکە ئێمە موتەشایه دەگیرینەو بۆ لای موحکەم تا و اتاکە ی روون و ئاشکرا بێت جائەگەر دوای ئەوێش موتەشایه کەیشمان گیرایەو بۆ لای موحکەمە کە هەر و اتاکە ی روون و ئاشکرا نەبوو ئەوا ئەو کاتە پێویستە باوەرمان بەلەفرە کە ی هەبێت و و اتاکە ی وازلیینین بۆخوا ی گەرە چونکە خۆی باشەر دەزانیت ماناکە ی چیه.

← قَالَ الإمام أبو عبد الله محمد بن إدريس الشافعي رضي الله عنه وآمنتُ بالله وبما جاء عن الله على مُرادِ الله، وآمنتُ برسولِ الله وبما جاء عن رسولِ الله على مُرادِ رسولِ الله.

پێشهوا أبو عبدالله محمدی کوری ئیدریسی شافعی رهزای خوای لی بیت فهرموویهتی: ﴿باوهرم بهخوا ههیهو بهوهیسی لهلای ئهوه وه هاتوه، بهوشیوهیهی خوی ویتوویهتی، وه باوهرم به پێغه مبهری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ههیه و وه بهوهی لهلای پێغه مبهری خواوه صلی الله علیه وعلی آله وسلم هاتوه، بهوشیوهیهی پێغه مبهری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ویتوویهتی﴾^١ مه بهستی پێشهوا ئهوهیه باوهری به خواو قورئان ئهوهیسی تێدایه وه باوهری به پێغه مبهری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ههیه و ئهوهیسی هیناویهتی و ووتویهتی و کردوویهتی و بی دهنگ بووه له بهرامبهریدا - وه رگێر.

١ بگهڕێوه بۆ نامه‌ی ﴿المدنية لشيخ الإسلام ابن تيمية ص ١٢١﴾ له گه‌ل پەرتوکی ﴿الفتوى الحموية﴾. لشیخ الإسلام ابن تيمية فهرموویهتی: ﴿ئهو ی که پێشهوا شافعی فهرموویهتی راسته پێسته لهسر ههمو موسلمانیکیش باوه‌ری وه کو باوه‌ره‌کی پێشهوا شافعی وایت. وههر کهسیکیش بهوشیوهیه بوو باوه‌ری و قسه‌یه‌کی نه‌کرد هه‌لبوو هه‌شیتیه‌وه ئه‌وا ئه‌و کهسه‌ پێگه‌ی پارێزراویه‌تی گرتۆهر له‌دونیاو دوا‌ژۆدا. منیش ده‌لیم ((لَيَكُونَنَّ)) وه‌له‌قه‌سه‌ گه‌نگه‌کانی پێشهوا شافعی له‌ بوا‌ری ناو و سېفه‌ته‌کانی خوای گه‌وره‌وه‌ ئه‌وه‌یه که ده‌فهرمو‌یت: ﴿خوای گه‌وره‌ ناوه‌کان و ناوه‌لناوه‌کانی هه‌یه، هه‌ج که‌سێک ناتوان‌یت په‌دیان بکه‌ته‌وه‌ له‌ کاتێکه‌دا به‌لگه‌ی له‌سر چه‌سپایت، جا نه‌گه‌ر دوا‌ی ئه‌وه‌ی که به‌لگه‌ی له‌سر چه‌سپایت و پێ ووترایت پێچه‌وانه‌ی کردو‌و په‌دی کرده‌وه‌ ئه‌وا ئه‌و کهسه‌ بی باوه‌ره‌، به‌قام پێش ئه‌وه‌ی که به‌لگه‌ی له‌سر چه‌سپایت و پێ ووترایت په‌دی بکه‌ته‌وه‌ ئه‌وا ئه‌و کهسه‌ بیانوی بۆ ده‌هێرتیه‌وه‌ به‌وه‌ی نه‌زانه‌، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی زانی ئه‌وه‌ به‌ عه‌قل و لیۆر ده‌بونه‌وه‌ و بیر کردنه‌وه‌ هه‌ستی پێناکریت، به‌لکو ئه‌و سېفه‌تانه‌ ده‌یت جیگه‌رو چه‌سپاوبکریت و لی‌کچوون و هاوشیوه‌ی لی‌ دوور بخه‌رتیه‌وه‌ هه‌روه‌کو خۆی له‌ خۆی دووری خستۆته‌وه‌﴾ لیس کێشه‌یه‌ شت و ه‌وَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴿الشوری: ١١﴾ وه‌ هه‌ج شتێک هاوشیوه‌ و هاو‌ینه‌ی خوای گه‌وره‌ نه‌یه، وه‌هر ئه‌وه‌یسه‌ یه‌سه‌رو بیا‌یه‌. بگه‌ڕێوه‌ بۆ ﴿مختصر العلل للالباني ص ١٧٧، اجتماع الجيوش الإسلامية لابن القيم ص ٥٩﴾.

رافعی شیخ ئیبنو عثیمین

ئەوێ قسە کە ی پێشەوا شافعی گرتوویەتیەخۆی

وتە کە ی پێشەوا شافعی ئەمانە ی گرتۆتە خۆ:

١. باوەربوون بەوێ لەلایەن خواوە هاتووێ لە قورئانە روون و ئاشکرا کەیدا بەوشیوەیە ی خۆی و یستووێتی بی هیچ زیادە خستە سەرێک و کەمکردنێک و گۆرینێک.

٢. باوەربوون بەوێ لەلایەن پێغمبەری خواوە صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم هاتووێ لە سوننەتی پێغمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم بەو شیوەیە کە پێغمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم و یستووێتی بی هیچ زیادە خستە سەرێک و کەمکردنێک و گۆرینێک.

وہلہم قسە یەدا رەدی ہەریہ کە لەوانە ی تێدایہ کە دەقەکان دەگۆرن و لەخۆیانہوہ رافەو لیکۆلینہوہ ی بۆدە کەن و وہەروہا ئەوانە ی وێنہو ہاوشیوہ بۆ خوا ی گەورہ دادەنن، لەبەرئەوہ ی ہەرکام لەوانہ باوەریان بەوہ نیہ کەلەلایەن خوا و پێغمبەرہ کە یەوہ صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم هاتووہ بەوشیوەیە ی خوا و پێغمبەرہ کە ی صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم و یستویانہ، چونکە ئەوانە ی دەقەکان دەگۆرن و لەخۆیانہوہ رافەو لیکۆلینہوہ ی بۆدە کەن لەنرخ و بەہایان کەمکردوہ و ئەوانە شی وێنہو ہاوشیوہ بۆ خوا ی گەورہ دادەنن لیان زیاد کرد.

← وعلى هذا دَرَجَ السَّلَفُ وَأَثَمَةُ الْخَلَفِ - رضي الله عنهم -، كُلُّهُمْ مُتَّفِقُونَ على الإقرار، والإقرار والإثبات لما وَرَدَ مِنَ الصِّفَاتِ فِي كِتَابِ اللَّهِ وَسُنَّةِ رَسُولِهِ، مِنْ غَيْرِ تَعَرُّضٍ لِتَأْوِيلِهِ.

وه له‌سه‌رنه‌وه پێشه‌موایان له پێشین و پاشین ره‌زاو ره‌حه‌تی خوایان لی بیت هه‌ره‌مه‌موایان یه‌كه‌هنگ له‌سه‌ر ﴿جیگیر کردن و تیه‌پاندن و چه‌سپاندن﴾ له‌باره‌ی نه‌و شتانه‌ی هاتوو ده‌باره‌ی سیفه‌ته‌کانی خوای گه‌وره له‌قورئانه‌که‌ی خواو و سونه‌تی پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی صلی الله علیه وعلی آله وسلم به‌بی به‌گژداچوونه‌وه بو رافه‌کردنی به‌مه‌به‌ستی تێکدان و گۆڕینی.

رافه‌ی شیخ ئینو عثمین

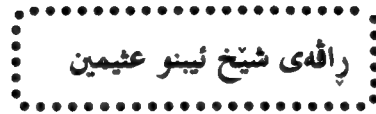
رێگه‌و رێبازی پێشین له‌باره‌ی سیفه‌ته‌کانی خوای گه‌وره‌وه :

نه‌فرێگه‌یه‌ی پێشین ده‌باره‌ی سیفه‌ته‌کانی خوای گه‌وره گرتووایانه به‌ر بریتیه له جیگیر کرن و چه‌سپاندن له‌باره‌ی نه‌و شتانه‌ی هاتوو ده‌باره‌ی سیفه‌ته‌کانی خوای گه‌وره له‌قورئانه‌که‌ی خواو و سونه‌تی پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی صلی الله علیه وعلی آله وسلم به‌بی به‌گژداچوونه‌وه بو رافه‌کردنی به‌مه‌به‌ستی تێکدان و گۆڕینی به‌وه‌ی که ناگونجی‌ت له‌گه‌ل ویستی خواو پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی صلی الله علیه وعلی آله وسلم .

هاندان بۆ په‌یره‌وکردنى سوننه‌ت و هوشیاریدان له‌ داهینان له‌ دیندا

← وقد أمرنا بالافتقار لآثارهم والاهتداء بمنارهم، وحذرنا المخدرات، وأخبرنا أنها من الضلالات، فقال النبي - صلى الله عليه وسلم - «عليكم بسنتي وسنة الخلفاء الراشدين المهديين من بعدي، عصوا عليها بالتواجد، وإياكم ومخدرات الأمور، فإن كل محدثة بدعة، وكل بدعة ضلالة».

وه‌به‌دلنیا‌یه‌وه‌ فهرمان‌غان پیکراوه‌ به‌شوی‌ن هه‌ل‌گرتنه‌وه‌ی شوینه‌واره‌کانیان وه‌ نه‌وانه‌ بکه‌ینه‌ نیشانه‌ی هیدایه‌ت و رێنمایی وه‌ر‌گرت‌مان، وه‌نا‌گادار‌کراوینه‌ته‌وه‌ له‌و شتانه‌ی داهینراوه‌ له‌ دینه‌که‌ی خ‌وای گه‌وره‌دا، وه‌ هه‌وال‌مان پێدراوه‌ که‌ئه‌و شته‌ تازه‌ داهینراوانه‌ له‌ گوم‌رایه‌کانن هه‌رله‌به‌رئه‌وه‌ش پێغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم: ﴿عليكم بسنتي وسنة الخلفاء الراشدين المهديين من بعدي، عصوا عليها بالتواجد، وإياكم ومخدرات الأمور، فإن كل محدثة بدعة، وكل بدعة ضلالة﴾ واته‌: ﴿نا‌گادارتان ده‌که‌مه‌وه‌ به‌ سوننه‌ته‌کانم وه‌ به‌سوننه‌تی خه‌لیفه‌کانی راش‌دینی رێنم‌ویی کراو، به‌ ددانه‌کانتان تووند قه‌یی پیا‌بکه‌ن، وه‌ئامان نا‌گادارتان ده‌که‌مه‌وه‌ له‌و شته‌ نویانه‌ی که‌دادیت له‌دیندا، له‌به‌رئه‌وه‌ی هه‌موو داهینراویک بیدعه‌یه‌و هه‌موو بیدعه‌یه‌ کیش له‌دیندا گوم‌رایه‌﴾.

شۆین پێهه‌نگرتنی ئەوان لەو هەدا پێویستە لەبەر فەرمووده‌کە‌ی پێغه‌مبەری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم کە فەرمووی : ﴿عَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمُهْدِيِّينَ مِنْ بَعْدِي، عَصُوا عَلَيْهَا بِالتَّوَّاجِدِ، وَإِيَّاكُمْ وَمُحَدَّثَاتِ الْأُمُورِ، فَإِنَّ كُلَّ مُحَدَّثَةٍ بَذْعَةٌ، وَكُلُّ بَذْعَةٍ ضَلَالَةٌ﴾ .
واته : ﴿ناگادارتان دە‌کە‌مه‌وه به سوننه‌ته‌کان‌ه‌و به‌سوننه‌تی خەلیفه‌کانی راشیدی پێ‌نمو‌ی کراو، به‌ ددانه‌کانتان توند قه‌یی پیا‌که‌ن، نا‌مان ناگادارتان ده‌کە‌مه‌وه له‌و شته‌ نو‌یانه‌ی که دادیت، له‌بەرئە‌وه‌ی هە‌موو دا‌هێ‌راوی‌ک بیدعه‌یه‌و هە‌موو بیدعه‌یه‌ کیش گو‌م‌رایه‌﴾ ئە‌م فەر‌مووده‌یه پێ‌شه‌وا‌یان ئە‌حمە‌دو ئە‌بو داودو ترم‌زی پ‌ی‌وا‌یه‌تیان کرد‌وه‌و ترم‌زی فەر‌مو‌یه‌تی ﴿حسن صحیح﴾ و شی‌خی ئە‌لبانی‌ش به‌ سه‌حیحی دانا‌وه‌و جه‌ماعه‌ش به‌هه‌مان شی‌وه به‌ سه‌حیحیان دانا‌وه.^١

١ فەر‌مووده‌یه‌کی سه‌حیحه :

پێ‌شه‌وا ئە‌حمە‌د له‌ موس‌ته‌ددا به‌ژماره (١٢٧/٤، ١٢٦) ر‌ی‌وا‌یه‌تی کرد‌وه .
وه ئە‌بو‌داویدیش له‌ کتاب السنه : باب فی لزوم السنه به‌ژماره (٤٦٠٧) ر‌ی‌وا‌یه‌تی کرد‌وه .
وه ترم‌زیش له‌ کتاب العلم : باب ما‌جاء فی الأخذ بالسنه واجتنب البدعه به‌ژماره (٢٦٧٦) .
وه نبین و ما‌ج‌ش له‌ پێ‌شه‌کی‌دا : باب إتباع السنه الخلفاء الراشدين المهديين به‌ژماره (٤٢، ٤٣) ر‌ی‌وا‌یه‌تی کرد‌وه، وه الدارمی (١ / ٤٤)، وغین حبان (١٠٢ - الم‌وارد)، و‌الحاکم (٩٧ / ١) وغین أبی‌عاصم فی السنه (ص ١٧ : ٢٩، ٣٠)، و‌البه‌ه‌قی فی دلائل النبوه (٦ / ٥٤١) و‌ابن عبد‌البر فی جامع بیان العلم و‌فضله (١ / ٢٢٤ : ٢٢٢)، من حدیث العرباض بن ساریه أبی‌نجیح رضی الله عنه، وقد صححه غیر واحد من أهل العلم : فقال الزم‌ذی ﴿ حسن صحیح ﴾ و‌صححه الحاکم و‌أقره‌ الذه‌بی، ونقل ابن عبد‌البر عن أبی‌بکر أحمد أحمد بن عمرو البزار قوله ﴿ حدیث العرباض فی الخلفاء الراشدين صحیح ثابت ﴾ ثم قال : وهو كما قال، و‌صححه شی‌خ الإسلام ابن تیمیه فی غیر موضع (٣٠٩ / ٢٠) مجموع الفتاوی و‌فی اقتضاء الصراط المستقیم (٢ / ٥٧٦)، أما تصحیح الألبانی الذي أشار اليه الشيخ ففي صحيح الجامع الصغير (٢ / ٣٤٦) وفي تخریج السنه لابن أبی‌عاصم ص (١٧ : ٢٠)، ص (٢٩، ٣٠) .
سو‌ودێ‌ک :

قال الحافظ بن رجب فی الجامع العلوم والحکم ص (٣٦٥) فی شرحه لهذا الحدیث فی الکلام علی محدثات الأمور وتعديدها : ﴿ وله‌وش قورسر ئه‌وه‌یه که روویداوه له‌قه‌کردن له‌باره‌ی زاتی خواوه و سیفه‌ته‌کان‌یه‌وه له‌وه‌ دا که پێ‌غه‌مبەر‌و صلی الله علیه وعلی آله وسلم هاوه‌لان و شو‌ت‌که‌وتوانی ئە‌وان به‌چاکه‌ ره‌زاو ره‌جه‌تی خوا‌یان لی‌ بیت له‌ ناستیدا بێ‌ده‌نگ بوون . جا کۆ‌مه‌لت‌یک زۆ‌رت‌یک له‌سیفه‌ته‌کانی خ‌وای گه‌وره‌یان نه‌هیتا‌وه له‌کات‌یک‌دا له‌ قور‌سان و سوننه‌دا ها‌ت‌وه، وه‌واش گو‌مان ده‌به‌ن که‌ئ‌ه‌و کاره‌یان له‌بەرئە‌وه‌ کرد‌وه‌و خ‌وای گه‌وره به‌پاک و بێ‌گه‌رد ر‌اب‌گه‌رن له‌و شته‌دا که‌عه‌قل واده‌خوا‌زیت به‌پاک و بێ‌گه‌ردی ر‌اب‌گه‌رت، وه‌ا گو‌مانیان بر‌د‌وه‌و که‌ بوونی ئە‌و سیفه‌ته‌ بۆ‌خ‌وای پاک و بێ‌گه‌رد نه‌گو‌ن‌جاوه، وه‌ کۆ‌مه‌لت‌یکی ت‌ریش هه‌ر به‌وه وه‌ نه‌وه‌ستان‌ن ئە‌ سیفه‌ته‌یه‌ بۆ‌ داب‌ت‌ین و جی‌گه‌ری به‌که‌ن تا شتانی‌کیان بۆ‌ به‌سیفه‌ت دانا‌وه به‌ گو‌مانی خ‌وایان که ده‌ییت هه‌ییت له‌بەرئە‌وه‌ سیفه‌تی در‌وست‌کراوه‌کان‌دا ، ئە‌م به‌ی‌وه‌ست‌کرد‌نانه به‌ هه‌رد‌وو جۆ‌ره‌کە‌ی ﴿ نفیا وإثباتا ﴾ پێ‌شینه‌ی ئە‌م ئ‌وه‌مه‌ته له‌ناستیدا بێ‌ده‌نگیان هه‌لب‌زار‌ده‌وه ﴾ ته‌واو

سونهت و بیدعت و حوکمی ههریه که لهو دووانه

سونهت له زامانه وانیدا بهواتای ریگه دیت، وهلهزاراوه‌ی شهرعیشدا بریتیه لهوه‌ی که پیغمبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم و هاوه‌لانی ره‌زای خویان لی بیت له‌سه‌ری بوون له‌بیروباوه‌رو کرده‌ودا .

وه‌شوین کهوتنی سونهت پیوسته له‌به‌رئه‌وه‌ی خوی گه‌وره ده‌فهرمویت : ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾ (١١) الأحزاب: ٢١ واته ﴿به‌راستی پیغمبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم چاکترین نمونه‌ی ریتک و پیتکی و سه‌رمه‌شقه‌بو‌تان به‌تاییه‌تی بوئه‌وکه‌سه که‌به‌هیوای خواو رۆزی دوایه﴾ .

وه‌له‌به‌ر فهرمووده‌که‌ی پیغمبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم که‌فهرمووی ﴿علیکم بسنی و سنة الخلفاء الراشدين المهديين عضوا عليها بالنواجذ﴾ واته ﴿ناگادارتان ده‌که‌مه‌وه به سونه‌ته‌کانم وه به‌سونه‌تی خه‌لیفه‌کانی راشدینی رینمویی کراو، به ددانه‌کانتان تروند قه‌پی پیابکه‌ن﴾ .

وه بیدعت له‌زمانه وانیدا بریتیه له‌ههرشتیکی تازه په‌یداوو .

وه‌له‌زاراوه‌ی شهرعیشدا : بریتیه له‌و شته‌ی داهیتراوه له‌دینداو پیچه‌وانه‌ی ئه‌وه‌یه که پیغمبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم و هاوه‌لانی ره‌زای خویان لی بیت له‌سه‌ری بوون له‌بیروباوه‌رو کرده‌ودا .

وه‌ئه‌وه‌ش حه‌رام و قه‌ده‌غه‌کراوه له‌به‌ر فهرمایشتی خوی گه‌وره که ده‌فهرمویت : ﴿وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا بُنِنَ لَهُ الْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ تُولَىٰ مَا تُولَىٰ وَنُصْلِهِ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا﴾ (١١٥) النساء: ١١٥ واته ﴿ههرکه‌سیتک پاش

ئەوێ پێگەیی هەق و راستی بۆدەرکەوت و شارەزایی دینی خوا بوو دژایەتی پێغەمبەری
خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم بکات و پێگا و پێبازی بگرێتە بەر کە پێگای راستی
باوە پداران نەبێت ئێمەش پووی ئەکەینە ئەو بەرنامە پێگایە بەئارەزووی خۆی لەدوونیدا
هەلبێژاردوو ئێر ئێمە وازی لێدین و هەقمان نیە بەسەرێوە و لەقیامەتیشدا دەبخەینە
ناو ناگری تاودراوی دۆزەخەوێ ئای کە دۆزەخ جیگا و پێگایەکی خراپە.

و هەرلەبەر فەرموودەکی پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم
کە فەرمووی ﴿وایاکم ومحدثات الأمور فإن کلّ محدثۃ بدعۃ وکلّ بدعۃ ضلالۃ﴾ واتە:
﴿ئەوانمان ناگادارتان دەکەمەوێ لەو شتە نوێیانەی کە دادێت لەدیندا ، لەبەرئەوێ
هەموو داھێنراویک بیدەئێوە هەموو بیدەئێوە کیش لەدیندا گومارێیە﴾.

← وههروهه عبدالله ی کوری مسعود رهزای خوی لی بیت دههرومویت :
﴿الْبُحَا وَلَا تَبْتَدِعُوا، فَقَدْ كُفِّتُمْ﴾^۱

واته : له عبدالله بن مسعود d دههرومویت : ﴿شویتکهوتوو بن ، وهیچی تازه دامههینن چونکه نهوهتان بهسه﴾.

← وه عومهری کوری عبدالعزیزیش رهزای خوی گهورهی لی بیت قسهیهکی ههیه واتاکهی بهم شیوهیهیه ﴿قِفْ حَيْثُ وَقَفَ الْقَوْمُ، فَإِنَّهُمْ عَنْ عِلْمٍ وَقَفُوا، وَبَصَرَ نَافِلٍ كَفُّوا، وَلَهُمْ عَلَى كَشْفِهَا كَانُوا أَقْوَى، وَبِالْفَضْلِ لَوْ كَانَ فِيهَا أُخْرَى، فَلَمَّا قُلْتُمْ حَدَّثَ بَعْدَهُمْ، فَمَا أَحَدُكُمُ إِلَّا مَنْ خَالَفَ هَدْيَهُمْ، وَرَغِبَ عَنْ سُنَّتِهِمْ، وَلَقَدْ وَصَفُوا مِنْهُ مَا يُشْفِي،

۱ وتهیهکی راست و دروسته: که بیگومان له که سیک زیاتر نهو وتهیهیان له ابن مسعودهوه d ریوایهت کردوهه، لهوانه:

۱. أبو عبد الرحمن السلمي : أخرجه الدارمي (٢١١) والطبراني في الكبير (٨٨٧٠) والبيهقي في المدخل (٢٠٤) وابن وضاح في البدع والنهي عنها ص(١٠) كلهم من طريق الأعمش عن حبيب بن أبي ثابت عنه وقال الهيثمي في المجمع (١٨١/١) ((ورجاله رجال صحيح)). قلت : لكن الإسناد فيه عننة الأعمش وعننة حبيب بن أبي ثابت وكلاهما مدلس .

۲. إبراهيم النخعي : أخرجه أبو خيثمة في العلم (٥٤) من طريق العلاء عن حماد عنه وصحح إسناده الألباني حيث قال ((وهذا إسناد صحيح، لإبراهيم وإن كان لم يدرك عبدالله وهو ابن مسعود فقد صح عنه أنه قال : إذا حدثكم عن رجل عن عبدالله فهو الذي سمعت، وإذا قلت : قال عبدالله فهو واحد عن عبدالله)).

۳. قتادة : أخرجه ابن وضاح في البدع والنهي عنها ص(١١) من طريق أبي هلال عنه وأبو هلال هذا هو محمد بن سليم صدوق وفيه لين أخرج له البخاري في التعاليق.
وبالجملة فأثر ابن مسعود بهذه طرق صحيح بلا ريب والله أعلم.

وَتَكَلَّمُوا مِنْهُ بِمَا يَكْفِي، فَمَا فَوْقَهُمْ مُحَسَّرٌ، وَمَا دُونَهُمْ مُقْصَرٌ، لَقَدْ قَصَرَ عَنْهُمْ قَوْمٌ فَجَفَوْا، وَتَجَاوَزَهُمْ آخَرُونَ فَغَلَوْا، وَإِنَّهُمْ فِيمَا بَيْنَ ذَلِكَ لَعَلَى هُدًى مُسْتَقِيمٍ ﴿١﴾

واټه: ﴿١﴾ بووسته لهو شوینه دا که پښینه چاکه کان له باره ی ناو و ناوه لټاوه کانی
خوای گه وړه وه و هستان، له بهر نه وه ی نه وان زانیویه که ده بیت چوڼ په فتار بکن لهو
باره وه بویه و هستان، وه به بینیکي ته و او ده ستیان ه لگرتو وه ((به چاو ټکی
کاریگرو ناگداره وه ده ستیان ه لگرتو وه له وه ی که باسی بکن – و هر گټر))، وه
نه وان له سر دوزینه وه ی و دهر خستی و اتاکه ی نه گهر ویستیان لی بو وایه به هیترین
کس بوون، وه نه گهر به پیوستیان بزانیایه زیاده خسته سهری و زور دووان لی باشه
له بهر ترو شایسته تر بوون، جائه گهر ووتان هم شته له دوی نه وانه وه پروید او وه
داهاتو وه، نایه نهو که سهری دایه لټاوه کیسه جگه له که سیك نه بیت که پچه وانه ی
رپوشوینی هاوه لټان و شوینکه و تووانی نه وانی کردو وه، وه وازی له شوینکه و تنی
رپوشوینی هاوه لټان و شوینکه و تووانی نه وانی هیناوه، وه بیگومان هاوه لټان و
شوینکه و تووانی نه وانی نه وانه دیان لی و ه سکر دو وه که چاره سهر بیت، وه نه وانه ده
قه دیان له باره وه کردو وه که بهس بیت، جا همر که سیك خوی له سهر ووی نه وانه وه
بینیته وه و بیهوی زیاتر له وان بدوی و بزانی نه و خوی ماندوو ده کات و ده ست به تال

۱ اثر آورده ابن قدامتلي كتابه في كتابه البرهان في بيان القرآن ص (۸۸، ۸۹) من قول عبدالعزيز بن أبي الجشون
ثم قال (وروی معناه عن عمر عبدالعزيز).

وقد آورده الحافظ ابن الجوزي في مناقب عمر عبدالعزيز ص (۸۴، ۸۳)، وأورد الحافظ ابن رجب طرفاً منه مع
اختلاف يسير في رسالته فضل علم السلف ص (۳۶) وهي قوله ((إن السابقين عن علم وقفوا، وبصر ناقد كفوا،
وكانوا هم أقوى على البحث لو بحثوا)) ۱. هـ. يشر بهذا إلى أن سكوتهم كان عن علم وخشية وليس سكوت عجز
وعى، وأن توسع من توسع بعدهم لا يدل على أنهم أعلم منهم. وراجع في هذا المعنى فضل علم السلف ص (۳۶):
(۴۱).

کفو: ده ستیان لی ه لگرتو وه، بالفضل: به زیاده خسته سهر، محسر: له حسر وه هاتو وه که بریته له بی توانایی.
جفو: له ﴿الجفاء﴾ وه هاتو وه که بریته له دور کهنه وه، غلو: بریته له ستر ده چوون.

دهبیت و هیچی دهست ناکهویت، وهههر کهسیکیش بهو ئاستهوه نهوهستیت لهوهی ئهوان ووتویه بهزیادی بزانی و خوێ بهباشتر بزانی ئهوا کهم تهرخهمی و کوترهوی کردوه، بێگومان خهڵکانیک ههه بهوهی ئهوان کردووویه و ووتویه رازینهبووه بویه بوونه کهسانیک ئاسانکارو گوپیینهدهر، وه خهڵکانیک تر ههه بوون بهوهی ئهوانهوه نهوهستا و تیههپاندن بویه پوچوون لهوبارهوه و زیادهپهویانکرد، وه ئهوانهیشی له نیوان نهو دوو کۆمهلهدا بوون لهسهه هیدایهت و پێنمایهکی راست و دروستن.

← قَالَ الْإِمَامُ أَبُو عَمْرِو الْأَوْزَاعِيُّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - "عَلَيْكَ بِآثَارِ مَنْ سَلَفَ وَإِنْ رَفَضَكَ النَّاسُ، وَإِيَّاكَ وَآرَاءَ الرِّجَالِ وَإِنْ زَخَرَفُوهُ لَكَ بِالْقَوْلِ

وهههروهها پێشهوا ابو عمرو الوزاعي - رضي الله عنه دهههروویت : ﴿عَلَيْكَ بِآثَارِ مَنْ سَلَفَ وَإِنْ رَفَضَكَ النَّاسُ، وَإِيَّاكَ وَآرَاءَ الرِّجَالِ وَإِنْ زَخَرَفُوهُ لَكَ بِالْقَوْلِ﴾^١

واته ﴿پێویسته لهسههت که دهست به پێشوینی پێشینهوه بگریه نهگهه خهڵکیش نهیان ویتیت و پشتیان تیکردیت، وه ئامان ناگاداری بیروبوچوونی خهڵکی به نهگهه بهقهسههش بۆیان رازاندیتهوه﴾.

١ اثر صحيح : أخرجه الخطيب في شرف أصحاب الحديث ص(٧)، والآجري في الشريعة ص(٥٨)، وعنه ابن عبد البر في جامع بيان العلم وفضله (٢ / ١٤٤) من طريق العباس بن الوليد بن مزيد البيروني، قال: ((أخبرني أبي قال: سمعت الأوزاعي يقول: فذكره)).

وهذا إسناد صحيح . وأما قول الحافظ في التقریب (٣٩٩/١) عن العباس بن الوليد أنه صدوق فتعقب، فقد وثقه ابن أبي حاتم والنسائي وابن حبان وغيرهم في التهذيب (٥ / ١١٦، ١١٥) والجرح والتصديق (٢١٦/٢) وطبقات الحنابلة (٢٣٥/١).

والأثر أورده الحافظ الذهبي في سير أعلام النبلاء (٧/١٢٠) وفي العلو للعلي الغفار وصحح الألباني إسناده في مختصره للعلو ص(١٣٨).

رافه‌ی شیخ ئیبنو عثیمین

ئەو وتانە‌ی ھاتوون لەبارە‌ی ھاندان بۆ پە‌پرە‌وکردنی سوننەت و ھۆشیاریدان لە بیدعەو داھێنراوە‌کان:

۱- لە وتە‌کانی ھاوہ‌لان : ھاوہ‌لتی بە‌پرێزی پێغە‌مبەر صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم عبداللہ ی کوری مە‌سعودە رە‌زای خوای لی بی‌ت کە‌لە‌سالی ۳۲ کۆ‌چی مردووہ لە تە‌مە‌نی شە‌ست و ئەوہ‌ندە سالتیدا، دە‌فە‌رمووی‌ت : اَلْبُعُوا : واتە‌ شوین و تە‌و کردارە‌کانی پێغە‌مبەر صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم بکە‌ون بە‌بی ئەوہ‌ی ھی‌ج زیادە‌یە‌کی بێ‌خە‌نە سەر و لی کە‌م بکە‌نە‌وہ، وە‌کو خۆی چۆ‌نە‌ ئاوا شوینی بکە‌ون وَلَا تَبْدَعُوا ھی‌ج بیدعەو زیادە‌یە‌ک لە دیندا دامە‌ھێ‌ن لَقَدْ کُفِیْعُمْ چونکە‌ ئەوانە‌ی لە پێ‌ش ئیوہ وە‌ بوون کاروباری دینە‌کە‌تانیا‌ن بۆ تە‌واو کردن کە‌ ئەوانیش پێ‌شینیە‌چاکە‌کان بە‌جۆ‌ریک خوای پەرورە‌دگار دینە‌کە‌ی بۆ پێغە‌مبەرە‌کە‌ی صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم تە‌واو کرد ئایە‌تی خۆی دا‌بە‌زانە‌د کە‌ دە‌فە‌رمووی‌ت : ﴿أَلِیَوْمَ أَکْمَلْتُ لَکُمْ دِیْنَکُمْ﴾ المائدە: ۳ واتە‌ ﴿ئە‌م‌رۆ دینە‌کە‌تانم بۆ تە‌واو کردن﴾ ئی‌تر لە‌دوای ئەوہ وە‌ دین پێ‌ویستی بە‌ تە‌واو کردن نیە چونکە‌ خۆی تە‌واو و کە‌م و کورتی نیە.

۲- لە وتە‌کانی شوین کە‌وتووانی ھاوہ‌لانی پێغە‌مبەر صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم وتە‌کە‌ی ئە‌میری ئی‌مانداران عومە‌ری کوری عبدالعزیزە کە‌لە‌سالی ۶۳ لە‌دا‌یک بووہ و لە‌سالی ۱۰۱ دا مردووہ کە‌ تیا‌یدا ئە‌مانە‌ دە‌گری‌تە‌ خۆی :

أ- پێ‌ویستە‌تی وە‌ستان لە‌و شتە‌ی ئە‌وان لە‌ناستیدا وە‌ستان کە‌مە‌بە‌ستی پێغە‌مبەر صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم و ھاوہ‌لە‌کانیە‌تی لە‌و شتە‌ی لە‌سە‌ری بوون لە‌ب‌واری بیروباوە‌رو کردە‌وہ‌دا لە‌بەر ئەوہ‌ی ئە‌وان لە‌سەر بوونە‌ زانست و زانیاری و بینیکی تە‌واو وە‌ستان و ئە‌گەر خێ‌ر لە‌و شتە‌دا بووایە کە‌ لە‌دوای ئە‌وانە‌وہ داھێنراوە‌ ئە‌وا

بيگومان نهوان له بهر ترو شايسته تربون بهوې دايان بهيتايه بهلام چونکه خيري تيدا نه بروه نهوان کاري وایان نه کردوه و نايه کهي خويان تيکنه داوه .

ب- نهوې له دواي نهوانه وه داهيتراوه هيچ نيه تهنه پيچه وانه کردن و دژايه تي کردني رپوشوئي پيغمبر صلي الله عليه وعلى آله وسلم و هاوه له کانيه تي وه وازهيتان و دور کهوتنه و به له سونه تيان، وه نه گهر نا نهوان دينيان بهوه وه سفر کردوه که چاره سر بيت وه نه و نه دهش قسه يان له سر کردوه که بهس بيت و رونه چون تيدا .

ج- له ناو خه لکيدا که سانيک هن که مته رخم بوون له شوينکه و تياندا جابويه کور تره و وشکه ه لگه راوبوه، وه ه نديکي تر هه بوون لهو ناسته دا نهو ستاون نهواني لي و هستان بويه روجه و بهره و تيا چون روشتن، وه ريگه ي راستيش له نيوان نهو دووانه دايه که توندره وي و کور تره ويه .

۳- له وته کاني شوينکه و تواني شوينکه و تواندا ﴿تابعي تابعين﴾: و ته کهي پشه واه نهوزاعيه ﴿عبدالرحمن ي کوري عمره که له سالي ۱۵۷۱ د مردوه﴾ که ده فرمويت: ﴿عليك باثار من سلف﴾ په يوه ست به به ريگه ي هاوه تان و شوينکه و توانيانه وه به چاکه له بهر نهوې بونياد نراوه له سر قورثان و سونه ت. ﴿وان رَفَضَكَ النَّاسُ﴾ نه گهر چيش دووريان خستيه وه و نه يان ويستيت .

﴿وايالك وآراء الرجال﴾ ناگاداري بوجه وني خه لکي به که نه و هس بريتي لهوې ووتراوه و تهنه بوجه وني که بهي نهوې هيچ به لگيه کي له سر بيت له قورثان و سونه تي پيغمبري خوا صلي الله عليه وعلى آله وسلم .

﴿وان زَخَرَفُوهُ﴾ بايشي رازينه وه : واته له کاتي دهر پرنيديا جواني ده کهن و دهر رازينه وه به لام ده بيت نهوه بزاني که ناهق ناييت به هق بهوې جواني بکهن و بر رازينه وه . ﴿چونکه هممو قسه و کرده و به کي پوچ هر پوچ و ناهقه با که سانيکي دم لوس و قسه زانيش بر رازينه وه - وه رگير﴾ .

﴿نایه پیغمبری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم و نه بوبه کرو عومرو عوسمان و
عملی ره زای خوا له هدر چواریان بیت نهو شتهی تو بانگه وازی خه لکی بو لا ده کهیت
دهیانزانی یان نهیان ده زانی ؟ کابرا وتی : نهیانده زانی، نهویش فمرمووی شتیک نهو پیاوانه
نهیانزانی بیت نایه تو دهیزانیت ؟!! پیاوه که وتی من ده لیم بیگومان زانیوانه، پاشان
موحه مدهی کوری عبدالرحمانی نه درمی وتی : نایه نهوانه توانیان قسهی تپادا نه کهن،
وه خه لکیشی بو لا بانگ نه کهن یان نهیان توانی ؟ کابرا وتی : به لئی دهشتیان توانی نهو
کاره بکهن به لثم نهیان کردوه، پاشان موحه مدهی کوری عبدالرحمانی نه درمی وتی :
شتیک پیغمبری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم و نه بوبه کرو عومرو عوسمان و
عملی ره زای خوا له هدر چواریان بیت توانی بیکیان بیکه و نهشیان کرد بیت نایه تو
ناتوانیت نهیکهیت و وازی لی بهیئت ؟!! پیاوه که قسه کانی بری و کوتای پی هیئا،
خهلیفه ی نهو کاتمش لهویدا ناماده بوو دوا ی نهو گفتو گزیه وتی : دهک خوا مؤلست و
توانایی نه دات به که سیک که کاریک بکات لهو شته دا که نهوانه نهیان کرد بیت و رازی
نه بیت بهوه ی نهوان پی رازیوون ﴾.

← وهكذا مَنْ لَمْ يَسْعُهُ مَا وَسَّعَ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - وَأَصْحَابَهُ
وَالتَّابِعِينَ لَهُمْ بِإِحْسَانٍ، وَالْأُتَمَّةَ مِنْ بَعْدِهِمْ، وَالرَّاسِخِينَ فِي الْعِلْمِ، مِنْ تِلَاوَةِ آيَاتِ الصِّفَاتِ
وَقِرَاءَةِ أَخْبَارِهَا، وَإِمْرَارِهَا كَمَا جَاءَتْ، فَلَا وَسَّعَ اللَّهُ عَلَيْهِ.

وههروهه ههركهسيك جيئي نهبيتهوه لهودينهده كه پيغمبهري خوا صلى الله عليه
وعلى آله وسلم وهاوهلاني و شويكهوتروه چاكهكانيان تييدا جييان بووهوه، وه نهو
پيشهوايانهي لهدواي نهوانهوه هاتن و زور شارهزابوون و پوچووبوون له زانست و
خويندنهوهي نايهتهكاني سيفهتهكاني خواي گهورهده و خويندنهوهي ههوالهكاني و
تيهپراندي و دهست ليتهداني سهرهپاي نهوش ههه رازي نهبيت و به بوچووني خوئي
لهبارهيانهوه بدويته دهك خواي پهروهردگار هههگيز جيئي نهكاتهوه و نهتوانيته خوئي
لهو دينه فراواندها بينيتهوه.

رَافِی شَیخِ یٰبِنُو عِثْمِیْن

پروودانی گفتوگو و چاوپنځه وتنيك له نيوان ئاداره مي و کابرای خاوه ن بیدعه دا له لای
خه لېفه دا:

شاره‌زایم له‌سەر ژایانی ئادرومی و ئەو کەسەیشی لەگەڵیدا بوو نیه وەه‌روه‌ها نازانم
جوۆری ئەو بی‌عه‌ده‌یه‌ی باسکراوه چ‌ی بوو^۱ بە‌لام ئەو‌ه‌ی گ‌رنگ ی‌ت ئەو‌یه ک‌ه ب‌زانن

١ القصة أخرجها الخطيب في تاريخ بغداد (٧٥/١٠) ومن طريقه ابن الجوزي في مناقب الإمام أحمد ص(٤٣٦:٤٣١) ومن طريقه ابن قدامة في التوابين ص(١٩٤) وأخرجها الذهبي في سير أعلام النبلاء (٣١٣/١١) والأجري في الشريعة ص(٩١:٩٥) وأوردها ابن كثير في البداية والنهاية (١٠ / ٣٣٥).

وقد رويت القصة من طريقين أحدهما مطول والآخر مختصر وقال الحافظ الذهبي بعد ذكر الطريقة المختصرة للقصة : ((هذه قصة مليحة وإن كان في طريقها من يجهل ولها شاهد)) ثم ذكر لها الطريق المطول .

وظهر من كلام الشيخ العيمين رحمه الله أن في هذه القصة مبهمات الأربعة : الأردمي، والناظر له، والخليفة الذي حظر المناظرة، والبدعة التي جرت المناظرة بسبها . ومن خلال التعرف على شخصية الناظر تبين لنا بقية المبهمات.

الأول: الأدرمي : والذي نستطيع تأكيده أنه مصحّف من الأدرمي واسمه أبو عبد الرحمن عبد الله بن محمد بن إسحاق الأدرمي روى عن وكيع وابن عيينة وابن مهدي وغيرهم وروى عنه أبو داود والنسائي . وهو صاحب القصة المذكورة كما جاء في المصادر التي وردت بها القصة وكما رجح غير واحد من أهل العلم فروى الخطيب في تاريخه

نمو قوناغانه كامايه نهم گفتوگو و چاويككوتنهى پيدا تيپهريپووه تابهويوه ريگهيهك
بهدهست بيتن شارهزايي چونيتهى گفتوگو كردن بين كه له نيوان دوو كه سدا پرووده دات
كاتيك گفتوگوده كه له سهر شتيك .

(٧٧، ٧٨/١٠) وابن الجوزي في المناقب ص(٤٣٦) أن الحافظ أبابكر أحمد بن عبد الرحمن الشيرازي حدث بهذه
المنظرة ثم قال ((الشيخ هو عبد الرحمن عبد الله بن محمد بن إسحاق الأذرمي)) أ.هـ.
وقال الخطيب في تاريخه (١٠ / ٧٥) : ((وكان هارون الواثق بالله شخص شيخا من أهل إذنه للمحنة وناظر ابن أبي
داود بحضرته واستعلم عليه الشيخ بحجته فأطلقه الواثق وردّه إلى وطنه، ويقال : إنه كان أبا عبد الرحمن الأذرمي)) أ.هـ.
وقال الخطيب في التهذيب (٥ / ٦) بعد أن ذكر كلام الخطيب : قلت : القصة مشهورة حكاها المسعودي وغيره،
ورواها السيارى في الألقاب بإسناد له قال فيه : إن الشيخ الناظر هو الأذرمي هذا)) أ.هـ.
وقال السمعاني في الأنساب (٦٢ / ١) في مادة: الأذرمي : بعد الألف وفتح الذال المعجمة وسكون الراء، وفي آخرها
الميم، هذه نسبة إلى آذرم، وظني أنها من قرى أذنة بلدة من الثغر منها أبو عبد الرحمن عبد الله بن محمد بن إسحاق
الأذرمي ثم ترجع له وذكر مثل كلام الخطيب .

الخامس: الناظر له وهو أحمد بن أبي داود : القاضي الكبير أبو عبد الله أحمد بن فرج بن حريز الإيادي البصري البغدادي
الجهمي عدو أحمد بن حنبل . كان داعية إلى خلق القرآن كانت له منزلة ومشورة عند الخليفة المأمون والمتصم والواثق
وكان إلبا على الإمام أحمد يوم المحنة يقول يا أمير المؤمنين اقله هو ضال مضل راجع ترجمته في: وفيات الأعيان
(٨١ / ١) وسير أعلام النبلاء (١٦٩ / ١١) والبداية والنهاية (٣١٩ / ١٠) وشذرات الذهب (٩٣ / ٢) .

السادس: الخليفة الذي حضر المناظرة هو الواثق بالله هارون بن محمد (المتصم بالله) بن هارون الرشيد العباسي أبو جعفر
من خلفاء الدولة العباسية بالعراق ولد ببغداد وولى الخلافة بعد وفاة أبيه سنة ٢٢٧ هـ فامتنع الناس في خلق القرآن
وسجن جماعة، والظاهر أنه تاب عن ذلك في آخره عمره كما جاء في سياق روايات القصة التي نحن بصدد الكلام
عليها ففي آخرها قال المهدي بالله ابن الخليفة الواثق بالله : ((فرجعت عن هذه المقالة، وأظن أن الواثق رجع عنها منذ
ذلك الوقت)) أ.هـ .

وقد عتق الحافظ ابن قدامة في التوابين ص(١٩٤) هذه القصة بقوله (توبة الواثق بالله وابنه المهدي بالله) .
وقال الحافظ ابن الجوزي في مناقب الإمام أحمد ص(٤٣١) : ((وقد روى أن الواثق ترك إمتحان الناس بسبب مناظرة
جرت بين يديه رأى بها أن الأولى ترك الإمتحان)) ثم ساق القصة بطولها .

الرابع: البدعة التي جرت المناظرة بسببها : هي بدعة القول بخلق القرآن تلك الفتنة الكبرى التي امتحن بسببها أئمة
أعلام على رأسهم الإمام الرباني والصدّيق الثاني أحمد بن الحنبل رحمه الله.
وراجع مقدمة الشيخ عبدالقادر الأرناؤوط في تعليقه على لمعة الاعتقاد حيث نبه على علة هذا التصويب أيضا بإشارة لطيفة.

يىگومان ئادىرىمى لەسەرچەند قۇناغىڭ گەتوگۇكى دامەزاندوۋە تابەھۇى
ھەرىيەكىڭ لەم قۇناغانەۋە پەندى لىۋەربگىرىت بۇ قۇناغەكەى تر تا دوژمنەكەى
بەشكىيىت.

قۇناغى پەكەم: زانىست يىگومان ئادىرىمى پىرسىارى لىكرد و پىي ووت ئايە پىغەمبەر
صلى الله عليه وعلى آله وسلم و جىنشىنەكانى رەزاي خويان لى يىت ئەم بىدەپەيان
دەزانى؟ بىدەپەكەى وتى: نەخىر نەيان دەزانى جا ئەم نەلىكردنەى بىدەپەكەى
كەمكردنەۋەى نىرخى پىغەمبەر صلى الله عليه وعلى آله وسلم و جىنشىنەكانى رەزاي
خويان لى يىت دەگىرتە خۇ بەجۇرىڭ كەئەۋان نەزان بوون بەۋەى كە لەشتە گىرنگەكان
بوۋە لە دىندا ۋەلەگەن ئەۋەشدا ئەۋە بەلگەپە لەسەر بىدەپەكەى كە باشە ئەگەر ئەۋان
نايزان، ۋەئالەمەۋە ئادىرىمى گەتوگۇكى گواستەۋە بۇ.

قۇناغى دوۋەم: باشە ئەگەر ئەۋان ئەۋ شتە نازان ئەى چۆنە كە تۇ دەيزانىت؟ ئايە
دەكرىت خۇاى گەۋرە زانىستىڭ لە پىغەمبەر صلى الله عليه وعلى آله وسلم و
جىنشىنەكانى رەزاي خويان لى يىت قەدەغەبكات بىزانن لەشتىڭدا كەپەپەۋەندى
بەشەرىيەتەۋە ھەبىت و دەرگاي زانىنى لەسەرتۇ كىردوۋەتەۋە تابىزانىت؟

جابۇپە كابرەى بىدەپەكەى چۈۋە ۋە بەخۇيدا وتى من دەلەيم زانىۋانە، بەۋ ۋەلەمەى
بىدەپەكەى كە رۇيشتە قۇناغىكى تر :

قۇناغى سىپھەم: ئەگەر ئەۋان يىگومان زانىيىتيان ئايە تۋانىان بەۋ شىۋەپە قەسەى
لەبارەۋە نەكەن ۋە خەلىكىشى بۇلا بانگ نەكەن يان نەيان تۋانى؟ كابرەى بىدەپەكەى
ۋەلەمەى داپەۋە وتى بەللى تۋانىان بى دەنگ بن قەسەى لەبارەۋە نەكەن پاشان موحەمەدى
كۆرى عبدالرحمانى ئەدرەمى پىي وت : شىڭ كە پىغەمبەر صلى الله عليه وعلى آله
وسلم و جىنشىنەكانى رەزاي خويان لى يىت تۋانىيىتيان بىكەين و نەيانكردىت ئايە تۇش

ناتوانی نەیکەیت، کابراکە بێ دەنگ بوو هیچ وەڵامی نەداوە و لەبەرئەوێ دەرگای لەبەر دەمدا داخست.

دوای ئەنجامدانی ئەم گفتوگۆیە خەلیفە پوچوونەکی ئەدرەمی بەراست زانی و بانگەوازی کرد بۆار لەبەر دەم ئەو کەسانەدا تەسک بکەن و پەڕێ بەوێ پێغەمبەر صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم و جیشینەکانی پەزای خۆیان لێ بیت کرد و یانەو هەریانەوێت بە پوچوونی خۆیان هەرجیەکیان بووێت بیکەن و بیلێن، ﴿بەلکو دەبێت وەک ئەوان بکات لەکوێکدا پتوێست بوو قسەبکەن بیکەن و لەکوێشدا پتوێست بوو قسەنەکەن نەیکەن چونکە ئەو زانستی تەواوە کە هەرکەسێک سنوری خۆی بزانی و دەست درێژی نەکاتە سەر سنورەکانی شەرەحەکی خۆی گەرە- وەرگیر.﴾

و هەریەو شێوەیە خواوەنی هەموو بەتالێک لە ئەنجامدانی بیدەدا یان هەرشێکێکتر ئەوا هەردەبێت سەر ئەنجامی دا بران بێت لەوێ بزانیت وەڵام بداتەو.^۱

۱ زانی پایە بەرز پەختی خۆی لێ بیت کە دەفەر مووێت ﴿شارەزایم لەسەر ژبانی ئادەمی و ئەو کەسێکی لەگەڵیدا بوو نە و هەروەها نازام جوێ ئەو بیدەبەیی باسکراوە چی بوو﴾ بەلگە نە لەسەر ئەوێ هەرنەزانرێت ئەو نەزانراوەی لای ئەو زانایە بەرزە چێن بەلکو زانیانی تر بەم شێوەیە پۆیان باسکردوون:

• ئەدرەمی : ﴿ناوی أبو عبد الرحمن بن محمد بن إسحاق الأذرمي﴾ بوو.

• ئەو کەسێکی گفتوگۆکە لەگەڵدا ئەنجامداوە ناوی ﴿ئەحمەدی کورێ ئەبی داوود بوو دۆزمنی سەرەخستی ئیمام ئەحمەد بوو لەسەر پێچکەیی جەمعیەکان بوو﴾ ناو و نازناوی بەم شێوەیە بوو ﴿القاضي الكبير أبو عبد الله أحمد بن فرج بن حريز بن الإيادي البصري البغدادي الجهمي﴾ بوو.

• ئەو خەلیفەبەشی لەو شێوەدا نامادەبوو ناوی ﴿الواق بالله هارون كوري محمد المعتصم بالله كوري هارون﴾ پەشیدی عەباسی بوو.

• ئەو بیدەبەشی گفتوگۆکەیان لەسەر ئەنجامداوە بیدەیی دروستکردنی قورئان بوو. کەلمو سەردەمەدا باو بوو و خەلکانێکی زۆر بەهۆیە تووشی نارەحەتی و کوشتن و گرتن بوون- وەرگیراوە لەقسەکانی لێکۆلەرەو - وەرگیر.﴾

باسکردنی هەندێك لە ئایەتەکانی سێفەتەکانی خوای گەوره

لەو ئایەتەکانی هاتوووە لەبارە ی سێفەتەکانی خوای گەوره‌وه :

﴿ سێفەتی ڕوو ﴾

خوای گەوره دەفەرمووێت: ﴿وَبَقِيَ وَجْهُ رَبِّكَ﴾ الرحمن: ۲۷ واتە
﴿بەتەنها ڕوووی پەروەردگارت دەمێنێتەوه﴾.

رافه‌ی شیخ ئینو عثمین

لەو سێفەتەکانی که دانەر باسی کردووه له سێفەتەکانی خوای گەوره :

دانەر ڕەحمەتی خوای ئی بێت ئەمانە ی لەسێفەتەکانی خوای گەوره باسکردووه و
نێمەش قسە ی لەسەر دەکەین بە گۆڕە ی ریزبەندی دانەر:

• سێفەتی یە کەم: ﴿الوجه - ڕوو﴾

ڕوویەکی دانێداناو بوو خوای گەوره بە بەلگە ی قورئان و سونەت و یە کدەنگی
پیشین ﴿سەلف﴾.

خوای پەروەردگار دەفەرمووێت: ﴿وَبَقِيَ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ﴾ (۲۷)
الرحمن: ۲۷ واتە ﴿تەنها ڕوو ی پەروەردگاری خاوەن شکۆ و کەرەمکەرت دەمێنێتەوه﴾

وهدروها پیغمبری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم به سعادتی کوری نهی
وہ قاصی فرموی: ﴿إِنَّكَ لَنْ تُنْفِقَ نَفَقَةً تَبْتَغِي بِهَا وَجْهَ اللَّهِ إِلَّا أَجْرْتَ عَلَيْهَا﴾ متفق
علیه. واتہ ﴿ثَمَّ سَعِدَ تَوْ هِجَ شَتِكَ نَابَ خِشْتِ مَبَ سَتِ بَنِي رَوِي خَوَا بَيْتِ ثَمَّ هَوَا
بَدَلْتَنِيَا يَهْوَه پاداشت دہدریتہوہ لہ سہری﴾.

وه به کدهنگی سهلف له سهر ئهوهیه دانبهریت بهوه دا خوای گهوره رووی ههیه
ههرویه پێویسته جینگیر کردنی روو بو خوا بهی گۆرین و وه بهی په کخستن وه بهی
چۆنیهتی بۆدانان وه بهی هاوشیوه بۆدانان که ئهوهش بریتیه له روویه کی راسته قینهی
خوای گهوره که شایستهی خۆیهتی.

وہ بہدلتیابیہوہ نہوانہی سیفہتہ کانی خواہی گمورہ پہ کدہ خن سیفہتی پروہی خواہی گمورہ یان بہ پاداشتی خواہی لیکد او تہوہ و ئیمش بہر پیر چیان دہدہ ینہوہ بہوہی لہ پیشہوہ لہ ینہمای چوار ہدا باسکر ا۔

١ البخاري : كتاب الجنائز : باب رثاء النبي صلى الله عليه وعلى آله وسلم سعد بن خولة (١٢٩٥).

ومسلم : كتاب الوصية : باب الوصية بثلاث (١٦٢٨) (٥) .

﴿ سیفہتی دوو دہست ﴾

← وہہدروہا خوی گہورہ دہفہرموویت : ﴿بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ﴾ المائدة: ۶۴

رافعی شیخ نبینو عثیمین

• سیفہتی دووہم : ﴿الیدان - ہمدوو دہستی خوی گہورہ﴾

دوو دہست لہ سیفہتہجیگرہکانی خوی پدروہردگارہ بہ ہلگہی قورٹان و سونہت و یہ کدہنگی پتشین ﴿سہلف﴾.

خوی گہورہ دہفہرموویت : ﴿بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ﴾ المائدة: ۶۴ واتہ ﴿ہلکو ہمدوو دہستی خوی گہورہ کراوہیہ﴾.

وہہدروہا پیغمبری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم دہفہرموویت : ﴿يَمِينُ اللَّهِ مَلَأَى لَا يَفِيضُهَا نَفَقَةً سَحَاءَ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ﴾ تا نہو شویتہی کدہفہرموویت : ﴿وَبِيَدِهِ الْأَخْرَى الْقَبْضُ يَرْفَعُ وَيَخْفِضُ﴾^۱

۱ مسلم : کتاب الزکاة : باب الحث علی التفقة وبتشر المنفق بالخلف (۹۹۳) (۳۷).

و اما رواية البخاري لعنده في كتاب التوحيد : باب قول الله تعالى ﴿لَمَّا خَلَقْتُ يَدَيَّ﴾ ص: ۷۵ (۷۴۱۱) بلفظ ﴿يَدُ اللَّهِ مَلَأَى لَا يَفِيضُهَا نَفَقَةً.....﴾ من حديث أبي هريرة

لايفيضا : بالعين المعجمة والضاد المعجمة الساقطة : واتہ : لئی کم نایتہوہ .

سحاء : بمهلتين مثقلا ممدود : بہہدروہامی دہیرتزی ہمسریدا (۱۳ / ۳۹۵).

• سوودتک : نبین و حہجر لہ فتح الباریدا (۱۳ / ۳۹۵) دہفہرموویت لمقہکردن لمسر دہیرتہکھی مسلم و گیرانہوہکھی کمتیادا لہ ہاتی ﴿ید اللہ﴾ ﴿یمین اللہ﴾ ہاتوہ .

وہدہیکاتہ ہلگہ دژی نمو کسانہی کہ دہستیان لیڑہدا بہ نیعمت تفسیر کردوہ وہ لموش دورتر نہو کسانہی بہ گمبہکانی خوا تفسیری کردوہ، وہفہرموویتہی ﴿أطلق اليد علی الخزان لتصرفها فيها﴾ منیش ووم ﴿لیکرتہر﴾ ((لموہدا ہلگہی نموی تیداہ کہ : نبین و حہجر رہدی نموانہی داوہتموہ سیفہتہکانی خوی گہورہ دہگزن)).

واتە ﴿ دەستی خوای گەوره پەرە بەبەخشین لێی کەم نابێتەوه بەشەو پۆژ لێی دەپژێت و دەبەخشیت ﴾ ﴿ وەله دەستەکە ی تریدا کێشانهو پێوانە هەیه، بەرز ی دەکاتەوه و نزمی دەکاتەوه ﴾^۱ هەردوو پێشەوا موسلم و بوخاری پێوایەتیانکردوو .

و ه سەلف یە کەدەنگن لەسەر جیگیرکردنی دوو دەست بۆ خوای گەوره هەربۆیە پێویستە جیگیرکردنی دوودەست بۆ خوا بەبێ گۆڕین و وەبەبێ پەکخستن وەبەبێ چۆنیەتی بۆدانان وەبەبێ هاوشیۆه بۆدانان کەئەوانیش بریتین لە دوو دەستی راستەقینە بۆ خوای گەوره کە شایستە ی خۆیەتی.

و ه بەدلتیاییهوه ئەوانە ی سێفەتەکانی خوای گەوره پەکەدەخەن سێفەتی دوودەستیان بە نیعمەت یان توانایی یان هاوشیۆه ی ئەوانە ﴿ تەفسیر کردوو و لیکداوەتەوه و ئێمەش بەرپەرچیان دەدەینەوه بەوه ی لەپێشەوه لەبنەمای چوارەمدا باسکرا و ه بە لایەنیکی چوارەم بەهەمان شیۆه بەرپەرچیان دەدەینەوه : لەناو ئایەتە کەدا ئەوه ی تێدایە کە رێگرە لەوه ی بەهیچ جوۆی بەو شیۆه یە تەفسیر بکریت هەروە کو خوای گەوره دەفەرموویت :

﴿لَمَّا خَلَقْتُ بَدَنِي﴾ ص: ۷۵ واتە ﴿ بۆ ئەوه ی کە بەدوودەستە ی خۆم دروستم کردوو ﴾، و ه هەروەها فەرموودە کە ی پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم دەفەرموویت ﴿وَبِيْدِهِ الْاُخْرٰى الْقَبْضُ﴾ واتە ﴿ وەله دەستەکە ی تریدا کێشانهو پێوانە هەیه ﴾.

۱ تەواوی فەرموودە کە بەم شیۆه یە تەنها بۆ زانیاری هێناومە تا ناگادار بیت ﴿يَمِينُ اللّٰهِ مَلَأَى لَأ يَغِيْظُهَا نَفَقَةٌ سَحَاءُ اللَّيْلِ وَالتَّهَارَ اَرَأَيْتُمْ مَا اُلْفَقَ مِنْدُ خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْاَرْضِ فَاِنَّهُ لَمْ يَنْقُصْ مَا فِي يَمِينِهِ وَعَرَشُهُ عَلَى الْمَاءِ وَبِيْدِهِ الْاُخْرٰى الْفَيْضُ اَوْ الْقَبْضُ يَرْفَعُ وَيَخْفِضُ﴾ ﴿ وەرگیر ﴾.

۱ واتہ لہم وشہی ﴿بیدہ﴾ کہ ﴿ید﴾ بہتاک ہاتو وہ ہیج پڳری و مہنکی تیا نہ کہ بڑ دوو
دہستی خوا بہ کار بہنریت - م. عبدالرحمن .

﴿سيفهتی نه‌فس﴾

← وه‌هه‌روه‌ها خ‌وای گه‌وره هه‌وال له‌باره‌ی پ‌یغم‌به‌ر ع‌یساوه h ده‌دات که
 فهرموویه‌تی: ﴿تَعَلَّمْ مَا فِي نَفْسِي وَلَا أَعْلَمْ مَا فِي نَفْسِكَ﴾ المائدة: ۱۱۶ واته: ﴿خ‌وای
 گه‌وره تۆ ده‌زانیت چی له‌ ناخ و ده‌روونی مندا هه‌یه به‌لام من نازام چی له‌ نه‌فسی تۆدا
 هه‌یه﴾.

رافه‌ی شیخ ئ‌یبنو ع‌ث‌یم‌ین

● سيفهتی سی‌ههم: ﴿النفس - نه‌فسی خ‌وای گه‌وره﴾

دانان به‌ نه‌فس‌ینکی ج‌یگ‌یر بۆ خ‌وای گه‌وره به‌ به‌ل‌گه‌ی قورئان و سونه‌ت و
 به‌کده‌نگی پ‌ش‌ین ﴿سه‌له‌ف﴾.

خ‌وای گه‌وره ده‌فهرموویت: ﴿كُتِبَ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةُ﴾ الأنعام: ۵۴
 واته: ﴿دل‌ن‌یا بن‌ خ‌وای په‌روه‌رد‌گار‌تان له‌سه‌ر نه‌فس‌ی خ‌و‌یی نووس‌یوه به‌به‌زه‌یی و
 به‌رح‌م ب‌یت له‌گه‌لتاندا﴾.

وه‌هه‌روه‌ها خ‌وای گه‌وره هه‌وال له‌باره‌ی پ‌یغم‌به‌ر ع‌یساوه h ده‌دات که فهرموویه‌تی:
 ﴿تَعَلَّمْ مَا فِي نَفْسِي وَلَا أَعْلَمْ مَا فِي نَفْسِكَ﴾ المائدة: ۱۱۶ واته: ﴿خ‌وای گه‌وره تۆ
 ده‌زانیت چی له‌ ناخ و ده‌روونی مندا هه‌یه به‌لام من نازام چی له‌ نه‌فسی تۆدا هه‌یه﴾.

و ههروه ها پێغه مبه‌ری خواوه صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده‌فه‌رموویت :
 ﴿سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ عَدَدَ خَلْقِهِ وَرِضَاءَ نَفْسِهِ وَزِنَةَ عَرْشِهِ وَمِدَادَ كَلِمَاتِهِ﴾^۱ واته
 ﴿پاکی و بی‌که‌م و کورتی و گه‌وره‌یی سپاس بو‌خوای گه‌وره به‌نه‌ندازه‌ی ژماره‌ی
 دروستکراوه‌کانی و په‌زای خو‌ی و قورسای عه‌رشه‌که‌یی و زۆرو درێژی وشه‌کانی﴾
 وه سه‌له‌ف له‌سه‌ر دانپێدانانی و جێگیرکردنی یه‌ک‌دنگن به‌و شیوه‌یه‌ی شایسته‌و
 شیاوی خو‌یه‌تی هه‌ربۆیه پێسته دانپێدانان و جێگیرکردنی سیفه‌تی ﴿نه‌فس﴾ بو‌
 خوا‌ی گه‌وره به‌بی‌گۆرپن و وه‌به‌بی‌په‌ک‌خستن وه‌به‌بی‌چۆنیه‌تی بو‌دانان وه‌به‌بی‌هاوشیوه
 بو‌دانان.

۱ مسلم : کتاب الذکر والدعاء .. : باب التسبیح أول النهار وعند النوم (۲۷۲۶) (۷۹) من
 حدیث جویریة رضي الله عنها.

﴿سيفهتی هاتن﴾

← وه خوای پاك و بیگمرد ده‌فەرموویت : ﴿وَجَاءَ رَبُّكَ﴾ الفجر: ۲۲

واته ﴿وهلهو رۆژه‌دا پەروەردگارت هات به‌هاتنێك شیای خۆی بیت﴾

وهه‌ه‌روه‌ها ده‌فەرموویت : ﴿هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ﴾ البقرة: ۲۱۰

واته ﴿ئایه‌ ئه‌وانه‌ی پەیره‌وانی شه‌یتانن چاوه‌ڕێی چی ده‌که‌ن به‌ده‌ر له‌وه‌ی خوای گه‌وره‌ بیت بۆ لایان﴾.

رافه‌ی شیخ ئیبنو عثیمین

• سيفهتی چواره‌م : ﴿النجيء﴾ - هاتنی خوای پەروەردگار ﴿﴾

هاتنی خوای گه‌وره‌ له‌رۆژی قیامه‌تدا بۆ حوکومکردن له‌ نێوان ب‌ه‌نده‌کانیدا جینگ‌ه‌بووه‌ به‌ به‌ل‌گه‌ی قورئان و سوننه‌ت و یه‌که‌ه‌نگی پێشین ﴿سه‌له‌ف﴾.

وه خوای پاك و بیگمرد ده‌فەرموویت : ﴿وَجَاءَ رَبُّكَ﴾ الفجر: ۲۲

واته ﴿وهلهو رۆژه‌دا پەروەردگارت هات به‌هاتنێك شیای خۆی بیت﴾

وهه‌ه‌روه‌ها ده‌فەرموویت : ﴿هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ﴾ البقرة: ۲۱۰

واته ﴿ئایه‌ ئه‌وانه‌ی پەیره‌وانی شه‌یتانن چاوه‌ڕێی چی ده‌که‌ن به‌ده‌ر له‌وه‌ی خوای گه‌وره‌ بیت بۆ لایان﴾.

وههروهها پیتغمبهری خواوه صلى الله عليه وعلى آله وسلم دهفرمودیت : ﴿حَتَّى إِذَا لَمْ يَبْقَ إِلَّا مَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ أَتَاهُمْ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ متفق عليه .
واته : ﴿تانهو کاتهى نه گهر نه مایه وه جگه له کهسانیک نه بیت که خوی گهوره دهپرستن پهروه دگاری جیهانیان دیت بۆ لایان﴾^۲ لهفرموده وه کی دریزدا .

۱ البخاري : كتاب التوحيد : باب قول الله تعالى : ﴿وَمَنْ يَمِزْ نَاصِرَةً﴾ (۲۳) إِلَى رَبِّهَا نَاطِرَةً ﴿۲۴﴾ القيامة: ۲۲ - ۲۳ (۷۴۳۹).

ومسلم : كتاب الإيمان : باب معرفة طريق الرؤية (۱۸۳) (۳۰۲) من حديث أبي سعيد الخدري رضي الله عنه .
۲ موسلمانانی نازیز نهم فرموده وهی زانای پایمبرز لهرافه کهدا هیتاویمتی بهشیکه له فرموده وه کی دریز که تیایدا نهموه کانی تیدا حمشرده کرت و باسی هاتی خوی پهروه دگاریشی تیدایه که دیت بۆلای کهسانیک تمنها خویان پهروتهوه چاره ورتی هاتی دهکن، جالمهر گرنگی نهم فرموده وه که پشموا بوخاری له صهححه کهدا هیتاویمتی میش لیره دا به پیوستی دهزام بیهیم لمهر دوو هو :

۱ - وهك رهديك بۆ بيدعه چه كان كه به نارم زوی خویان همرجه کیان بویت ده یگورن لموانمش سیفته کانی پهروه دگار چونکه نهم فرموده وه بیانوویان ده بریت، بدلام نهموهی جیگهی پرسیاره نهمویه نایه نموانه ده گمريتموه بۆ ههق ؟ وهلامه کی بۆ تزی خویتمر جیده هیتلم .

۲ - وهك موزده يهك بۆ خوا بهرستان كه هیچ خهفمت نه خون ژبانی دنیا هیچ نه پاشان مردن دیت و زیندوده کرتیموه و خوی گهوره دیت بۆلایان وه ده ییین، داواکارم خوی گهوره من و توش بگيری لموانه ی نهم موزده به دهیانگريتموه .

فرموده وه که:

۴۵۸۱ - حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ حَدَّثَنَا أَبُو غَمَرٍ حَفْصُ بْنُ مَيْسَرَةَ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ عَنْ غَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ﴿ أَنَّ أَنَسًا فِي زَمَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلْ نَرَى رَبَّنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَعَمْ هَلْ تُضَارُّونَ فِي رُؤْيَةِ الشَّمْسِ بِالظُّهْرِ ضَوْءَ لَيْسَ فِيهَا سَحَابٌ قَالُوا لَا قَالَ وَهَلْ تُضَارُّونَ فِي رُؤْيَةِ الْقَمَرِ قِيلَ الْبَدْرُ ضَوْءَ لَيْسَ فِيهَا سَحَابٌ قَالُوا لَا قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا تُضَارُّونَ فِي رُؤْيَةِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَّا كَمَا تُضَارُّونَ فِي رُؤْيَةِ أَحَدِهِمَا إِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَذُنُ مُؤَدَّنٍ تَتَّبِعُ كُلُّ أُمَّةٍ مَا كَانَتْ تَعْبُدُ فَلَا يَبْقَى مَنْ كَانَ يَعْبُدُ غَيْرَ اللَّهِ مِنَ الْأَصْنَامِ وَالْأَصْنَابِ إِلَّا يَتَسَاقُطُونَ فِي النَّارِ حَتَّى إِذَا لَمْ يَبْقَ إِلَّا مَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ بَرٌّ أَوْ فَاجِرٌ وَغَيْرَاتُ أَهْلِ الْكِتَابِ فَيَدْعَى الْيَهُودُ فَيَقَالُ لَهُمْ مَنْ كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ قَالُوا كُنَّا نَعْبُدُ غَزِيرَ ابْنِ اللَّهِ فَيَقَالُ لَهُمْ كَذَبْتُمْ مَا اخْتَلَعَهُ مِنَ صَاحِبَةٍ وَلَا وَلَدٍ فَمَاذَا تَبْغُونَ فَيَقَالُوا عَطِشْنَا رَبَّنَا فَاسْقِنَا فَيَسَارُ آلَا تَرُدُّونَ فَيُخْشَرُونَ إِلَى النَّارِ كَالْهِيَ سَرَابٍ يَخْطُبُ بَعْضُهَا بَعْضًا فَيَتَسَاقُطُونَ فِي النَّارِ ثُمَّ يَدْعَى النَّصَارَى فَيَقَالُ لَهُمْ مَنْ كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ قَالُوا كُنَّا نَعْبُدُ الْمَسِيحَ ابْنَ اللَّهِ فَيَقَالُ لَهُمْ كَذَبْتُمْ مَا اخْتَلَعَهُ مِنَ صَاحِبَةٍ وَلَا وَلَدٍ فَيَقَالُ لَهُمْ مَاذَا تَبْغُونَ فَيَقَالُ لَكُمْ مِثْلُ الْأَوَّلِ حَتَّى إِذَا لَمْ يَبْقَ إِلَّا مَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ مِنْ بَرٍّ أَوْ فَاجِرٍ أَتَاهُمْ رَبُّ الْعَالَمِينَ فِي أَدْنَى صُورَةٍ مِنَ النَّارِ رَأَوْهُ فِيهَا فَيَقَالُ مَاذَا تَنْتَظِرُونَ تَتَّبِعُ كُلُّ أُمَّةٍ مَا كَانَتْ تَعْبُدُ قَالُوا فَارْقِنَا النَّاسَ فِي الدُّنْيَا عَلَى أَفْقَرٍ مَا كُنَّا إِلَيْهِمْ وَلَمْ نُصَاحِبْهُمْ وَنَحْنُ نَنْتَظِرُ رَبَّنَا الَّذِي كُنَّا نَعْبُدُ فَيَقُولُ أَنَا رَبُّكُمْ فَيَقُولُونَ لَا لَشَرِكٍ بِاللَّهِ شَيْئًا ﴿ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا - وَهَكَذَا ۱ - ۲ - ۳ - ۴ - ۵ - ۶ - ۷ - ۸ - ۹ - ۱۰ - ۱۱ - ۱۲ - ۱۳ - ۱۴ - ۱۵ - ۱۶ - ۱۷ - ۱۸ - ۱۹ - ۲۰ - ۲۱ - ۲۲ - ۲۳ - ۲۴ - ۲۵ - ۲۶ - ۲۷ - ۲۸ - ۲۹ - ۳۰ - ۳۱ - ۳۲ - ۳۳ - ۳۴ - ۳۵ - ۳۶ - ۳۷ - ۳۸ - ۳۹ - ۴۰ - ۴۱ - ۴۲ - ۴۳ - ۴۴ - ۴۵ - ۴۶ - ۴۷ - ۴۸ - ۴۹ - ۵۰ - ۵۱ - ۵۲ - ۵۳ - ۵۴ - ۵۵ - ۵۶ - ۵۷ - ۵۸ - ۵۹ - ۶۰ - ۶۱ - ۶۲ - ۶۳ - ۶۴ - ۶۵ - ۶۶ - ۶۷ - ۶۸ - ۶۹ - ۷۰ - ۷۱ - ۷۲ - ۷۳ - ۷۴ - ۷۵ - ۷۶ - ۷۷ - ۷۸ - ۷۹ - ۸۰ - ۸۱ - ۸۲ - ۸۳ - ۸۴ - ۸۵ - ۸۶ - ۸۷ - ۸۸ - ۸۹ - ۹۰ - ۹۱ - ۹۲ - ۹۳ - ۹۴ - ۹۵ - ۹۶ - ۹۷ - ۹۸ - ۹۹ - ۱۰۰ - ۱۰۱ - ۱۰۲ - ۱۰۳ - ۱۰۴ - ۱۰۵ - ۱۰۶ - ۱۰۷ - ۱۰۸ - ۱۰۹ - ۱۱۰ - ۱۱۱ - ۱۱۲ - ۱۱۳ - ۱۱۴ - ۱۱۵ - ۱۱۶ - ۱۱۷ - ۱۱۸ - ۱۱۹ - ۱۲۰ - ۱۲۱ - ۱۲۲ - ۱۲۳ - ۱۲۴ - ۱۲۵ - ۱۲۶ - ۱۲۷ - ۱۲۸ - ۱۲۹ - ۱۳۰ - ۱۳۱ - ۱۳۲ - ۱۳۳ - ۱۳۴ - ۱۳۵ - ۱۳۶ - ۱۳۷ - ۱۳۸ - ۱۳۹ - ۱۴۰ - ۱۴۱ - ۱۴۲ - ۱۴۳ - ۱۴۴ - ۱۴۵ - ۱۴۶ - ۱۴۷ - ۱۴۸ - ۱۴۹ - ۱۵۰ - ۱۵۱ - ۱۵۲ - ۱۵۳ - ۱۵۴ - ۱۵۵ - ۱۵۶ - ۱۵۷ - ۱۵۸ - ۱۵۹ - ۱۶۰ - ۱۶۱ - ۱۶۲ - ۱۶۳ - ۱۶۴ - ۱۶۵ - ۱۶۶ - ۱۶۷ - ۱۶۸ - ۱۶۹ - ۱۷۰ - ۱۷۱ - ۱۷۲ - ۱۷۳ - ۱۷۴ - ۱۷۵ - ۱۷۶ - ۱۷۷ - ۱۷۸ - ۱۷۹ - ۱۸۰ - ۱۸۱ - ۱۸۲ - ۱۸۳ - ۱۸۴ - ۱۸۵ - ۱۸۶ - ۱۸۷ - ۱۸۸ - ۱۸۹ - ۱۹۰ - ۱۹۱ - ۱۹۲ - ۱۹۳ - ۱۹۴ - ۱۹۵ - ۱۹۶ - ۱۹۷ - ۱۹۸ - ۱۹۹ - ۲۰۰ - ۲۰۱ - ۲۰۲ - ۲۰۳ - ۲۰۴ - ۲۰۵ - ۲۰۶ - ۲۰۷ - ۲۰۸ - ۲۰۹ - ۲۱۰ - ۲۱۱ - ۲۱۲ - ۲۱۳ - ۲۱۴ - ۲۱۵ - ۲۱۶ - ۲۱۷ - ۲۱۸ - ۲۱۹ - ۲۲۰ - ۲۲۱ - ۲۲۲ - ۲۲۳ - ۲۲۴ - ۲۲۵ - ۲۲۶ - ۲۲۷ - ۲۲۸ - ۲۲۹ - ۲۳۰ - ۲۳۱ - ۲۳۲ - ۲۳۳ - ۲۳۴ - ۲۳۵ - ۲۳۶ - ۲۳۷ - ۲۳۸ - ۲۳۹ - ۲۴۰ - ۲۴۱ - ۲۴۲ - ۲۴۳ - ۲۴۴ - ۲۴۵ - ۲۴۶ - ۲۴۷ - ۲۴۸ - ۲۴۹ - ۲۵۰ - ۲۵۱ - ۲۵۲ - ۲۵۳ - ۲۵۴ - ۲۵۵ - ۲۵۶ - ۲۵۷ - ۲۵۸ - ۲۵۹ - ۲۶۰ - ۲۶۱ - ۲۶۲ - ۲۶۳ - ۲۶۴ - ۲۶۵ - ۲۶۶ - ۲۶۷ - ۲۶۸ - ۲۶۹ - ۲۷۰ - ۲۷۱ - ۲۷۲ - ۲۷۳ - ۲۷۴ - ۲۷۵ - ۲۷۶ - ۲۷۷ - ۲۷۸ - ۲۷۹ - ۲۸۰ - ۲۸۱ - ۲۸۲ - ۲۸۳ - ۲۸۴ - ۲۸۵ - ۲۸۶ - ۲۸۷ - ۲۸۸ - ۲۸۹ - ۲۹۰ - ۲۹۱ - ۲۹۲ - ۲۹۳ - ۲۹۴ - ۲۹۵ - ۲۹۶ - ۲۹۷ - ۲۹۸ - ۲۹۹ - ۳۰۰ - ۳۰۱ - ۳۰۲ - ۳۰۳ - ۳۰۴ - ۳۰۵ - ۳۰۶ - ۳۰۷ - ۳۰۸ - ۳۰۹ - ۳۱۰ - ۳۱۱ - ۳۱۲ - ۳۱۳ - ۳۱۴ - ۳۱۵ - ۳۱۶ - ۳۱۷ - ۳۱۸ - ۳۱۹ - ۳۲۰ - ۳۲۱ - ۳۲۲ - ۳۲۳ - ۳۲۴ - ۳۲۵ - ۳۲۶ - ۳۲۷ - ۳۲۸ - ۳۲۹ - ۳۳۰ - ۳۳۱ - ۳۳۲ - ۳۳۳ - ۳۳۴ - ۳۳۵ - ۳۳۶ - ۳۳۷ - ۳۳۸ - ۳۳۹ - ۳۴۰ - ۳۴۱ - ۳۴۲ - ۳۴۳ - ۳۴۴ - ۳۴۵ - ۳۴۶ - ۳۴۷ - ۳۴۸ - ۳۴۹ - ۳۵۰ - ۳۵۱ - ۳۵۲ - ۳۵۳ - ۳۵۴ - ۳۵۵ - ۳۵۶ - ۳۵۷ - ۳۵۸ - ۳۵۹ - ۳۶۰ - ۳۶۱ - ۳۶۲ - ۳۶۳ - ۳۶۴ - ۳۶۵ - ۳۶۶ - ۳۶۷ - ۳۶۸ - ۳۶۹ - ۳۷۰ - ۳۷۱ - ۳۷۲ - ۳۷۳ - ۳۷۴ - ۳۷۵ - ۳۷۶ - ۳۷۷ - ۳۷۸ - ۳۷۹ - ۳۸۰ - ۳۸۱ - ۳۸۲ - ۳۸۳ - ۳۸۴ - ۳۸۵ - ۳۸۶ - ۳۸۷ - ۳۸۸ - ۳۸۹ - ۳۹۰ - ۳۹۱ - ۳۹۲ - ۳۹۳ - ۳۹۴ - ۳۹۵ - ۳۹۶ - ۳۹۷ - ۳۹۸ - ۳۹۹ - ۴۰۰ - ۴۰۱ - ۴۰۲ - ۴۰۳ - ۴۰۴ - ۴۰۵ - ۴۰۶ - ۴۰۷ - ۴۰۸ - ۴۰۹ - ۴۱۰ - ۴۱۱ - ۴۱۲ - ۴۱۳ - ۴۱۴ - ۴۱۵ - ۴۱۶ - ۴۱۷ - ۴۱۸ - ۴۱۹ - ۴۲۰ - ۴۲۱ - ۴۲۲ - ۴۲۳ - ۴۲۴ - ۴۲۵ - ۴۲۶ - ۴۲۷ - ۴۲۸ - ۴۲۹ - ۴۳۰ - ۴۳۱ - ۴۳۲ - ۴۳۳ - ۴۳۴ - ۴۳۵ - ۴۳۶ - ۴۳۷ - ۴۳۸ - ۴۳۹ - ۴۴۰ - ۴۴۱ - ۴۴۲ - ۴۴۳ - ۴۴۴ - ۴۴۵ - ۴۴۶ - ۴۴۷ - ۴۴۸ - ۴۴۹ - ۴۵۰ - ۴۵۱ - ۴۵۲ - ۴۵۳ - ۴۵۴ - ۴۵۵ - ۴۵۶ - ۴۵۷ - ۴۵۸ - ۴۵۹ - ۴۶۰ - ۴۶۱ - ۴۶۲ - ۴۶۳ - ۴۶۴ - ۴۶۵ - ۴۶۶ - ۴۶۷ - ۴۶۸ - ۴۶۹ - ۴۷۰ - ۴۷۱ - ۴۷۲ - ۴۷۳ - ۴۷۴ - ۴۷۵ - ۴۷۶ - ۴۷۷ - ۴۷۸ - ۴۷۹ - ۴۸۰ - ۴۸۱ - ۴۸۲ - ۴۸۳ - ۴۸۴ - ۴۸۵ - ۴۸۶ - ۴۸۷ - ۴۸۸ - ۴۸۹ - ۴۹۰ - ۴۹۱ - ۴۹۲ - ۴۹۳ - ۴۹۴ - ۴۹۵ - ۴۹۶ - ۴۹۷ - ۴۹۸ - ۴۹۹ - ۵۰۰ - ۵۰۱ - ۵۰۲ - ۵۰۳ - ۵۰۴ - ۵۰۵ - ۵۰۶ - ۵۰۷ - ۵۰۸ - ۵۰۹ - ۵۱۰ - ۵۱۱ - ۵۱۲ - ۵۱۳ - ۵۱۴ - ۵۱۵ - ۵۱۶ - ۵۱۷ - ۵۱۸ - ۵۱۹ - ۵۲۰ - ۵۲۱ - ۵۲۲ - ۵۲۳ - ۵۲۴ - ۵۲۵ - ۵۲۶ - ۵۲۷ - ۵۲۸ - ۵۲۹ - ۵۳۰ - ۵۳۱ - ۵۳۲ - ۵۳۳ - ۵۳۴ - ۵۳۵ - ۵۳۶ - ۵۳۷ - ۵۳۸ - ۵۳۹ - ۵۴۰ - ۵۴۱ - ۵۴۲ - ۵۴۳ - ۵۴۴ - ۵۴۵ - ۵۴۶ - ۵۴۷ - ۵۴۸ - ۵۴۹ - ۵۵۰ - ۵۵۱ - ۵۵۲ - ۵۵۳ - ۵۵۴ - ۵۵۵ - ۵۵۶ - ۵۵۷ - ۵۵۸ - ۵۵۹ - ۵۶۰ - ۵۶۱ - ۵۶۲ - ۵۶۳ - ۵۶۴ - ۵۶۵ - ۵۶۶ - ۵۶۷ - ۵۶۸ - ۵۶۹ - ۵۷۰ - ۵۷۱ - ۵۷۲ - ۵۷۳ - ۵۷۴ - ۵۷۵ - ۵۷۶ - ۵۷۷ - ۵۷۸ - ۵۷۹ - ۵۸۰ - ۵۸۱ - ۵۸۲ - ۵۸۳ - ۵۸۴ - ۵۸۵ - ۵۸۶ - ۵۸۷ - ۵۸۸ - ۵۸۹ - ۵۹۰ - ۵۹۱ - ۵۹۲ - ۵۹۳ - ۵۹۴ - ۵۹۵ - ۵۹۶ - ۵۹۷ - ۵۹۸ - ۵۹۹ - ۶۰۰ - ۶۰۱ - ۶۰۲ - ۶۰۳ - ۶۰۴ - ۶۰۵ - ۶۰۶ - ۶۰۷ - ۶۰۸ - ۶۰۹ - ۶۱۰ - ۶۱۱ - ۶۱۲ - ۶۱۳ - ۶۱۴ - ۶۱۵ - ۶۱۶ - ۶۱۷ - ۶۱۸ - ۶۱۹ - ۶۲۰ - ۶۲۱ - ۶۲۲ - ۶۲۳ - ۶۲۴ - ۶۲۵ - ۶۲۶ - ۶۲۷ - ۶۲۸ - ۶۲۹ - ۶۳۰ - ۶۳۱ - ۶۳۲ - ۶۳۳ - ۶۳۴ - ۶۳۵ - ۶۳۶ - ۶۳۷ - ۶۳۸ - ۶۳۹ - ۶۴۰ - ۶۴۱ - ۶۴۲ - ۶۴۳ - ۶۴۴ - ۶۴۵ - ۶۴۶ - ۶۴۷ - ۶۴۸ - ۶۴۹ - ۶۵۰ - ۶۵۱ - ۶۵۲ - ۶۵۳ - ۶۵۴ - ۶۵۵ - ۶۵۶ - ۶۵۷ - ۶۵۸ - ۶۵۹ - ۶۶۰ - ۶۶۱ - ۶۶۲ - ۶۶۳ - ۶۶۴ - ۶۶۵ - ۶۶۶ - ۶۶۷ - ۶۶۸ - ۶۶۹ - ۶۷۰ - ۶۷۱ - ۶۷۲ - ۶۷۳ - ۶۷۴ - ۶۷۵ - ۶۷۶ - ۶۷۷ - ۶۷۸ - ۶۷۹ - ۶۸۰ - ۶۸۱ - ۶۸۲ - ۶۸۳ - ۶۸۴ - ۶۸۵ - ۶۸۶ - ۶۸۷ - ۶۸۸ - ۶۸۹ - ۶۹۰ - ۶۹۱ - ۶۹۲ - ۶۹۳ - ۶۹۴ - ۶۹۵ - ۶۹۶ - ۶۹۷ - ۶۹۸ - ۶۹۹ - ۷۰۰ - ۷۰۱ - ۷۰۲ - ۷۰۳ - ۷۰۴ - ۷۰۵ - ۷۰۶ - ۷۰۷ - ۷۰۸ - ۷۰۹ - ۷۱۰ - ۷۱۱ - ۷۱۲ - ۷۱۳ - ۷۱۴ - ۷۱۵ - ۷۱۶ - ۷۱۷ - ۷۱۸ - ۷۱۹ - ۷۲۰ - ۷۲۱ - ۷۲۲ - ۷۲۳ - ۷۲۴ - ۷۲۵ - ۷۲۶ - ۷۲۷ - ۷۲۸ - ۷۲۹ - ۷۳۰ - ۷۳۱ - ۷۳۲ - ۷۳۳ - ۷۳۴ - ۷۳۵ - ۷۳۶ - ۷۳۷ - ۷۳۸ - ۷۳۹ - ۷۴۰ - ۷۴۱ - ۷۴۲ - ۷۴۳ - ۷۴۴ - ۷۴۵ - ۷۴۶ - ۷۴۷ - ۷۴۸ - ۷۴۹ - ۷۵۰ - ۷۵۱ - ۷۵۲ - ۷۵۳ - ۷۵۴ - ۷۵۵ - ۷۵۶ - ۷۵۷ - ۷۵۸ - ۷۵۹ - ۷۶۰ - ۷۶۱ - ۷۶۲ - ۷۶۳ - ۷۶۴ - ۷۶۵ - ۷۶۶ - ۷۶۷ - ۷۶۸ - ۷۶۹ - ۷۷۰ - ۷۷۱ - ۷۷۲ - ۷۷۳ - ۷۷۴ - ۷۷۵ - ۷۷۶ - ۷۷۷ - ۷۷۸ - ۷۷۹ - ۷۸۰ - ۷۸۱ - ۷۸۲ - ۷۸۳ - ۷۸۴ - ۷۸۵ - ۷۸۶ - ۷۸۷ - ۷۸۸ - ۷۸۹ - ۷۹۰ - ۷۹۱ - ۷۹۲ - ۷۹۳ - ۷۹۴ - ۷۹۵ - ۷۹۶ - ۷۹۷ - ۷۹۸ - ۷۹۹ - ۸۰۰ - ۸۰۱ - ۸۰۲ - ۸۰۳ - ۸۰۴ - ۸۰۵ - ۸۰۶ - ۸۰۷ - ۸۰۸ - ۸۰۹ - ۸۱۰ - ۸۱۱ - ۸۱۲ - ۸۱۳ - ۸۱۴ - ۸۱۵ - ۸۱۶ - ۸۱۷ - ۸۱۸ - ۸۱۹ - ۸۲۰ - ۸۲۱ - ۸۲۲ - ۸۲۳ - ۸۲۴ - ۸۲۵ - ۸۲۶ - ۸۲۷ - ۸۲۸ - ۸۲۹ - ۸۳۰ - ۸۳۱ - ۸۳۲ - ۸۳۳ - ۸۳۴ - ۸۳۵ - ۸۳۶ - ۸۳۷ - ۸۳۸ - ۸۳۹ - ۸۴۰ - ۸۴۱ - ۸۴۲ - ۸۴۳ - ۸۴۴ - ۸۴۵ - ۸۴۶ - ۸۴۷ - ۸۴۸ - ۸۴۹ - ۸۵۰ - ۸۵۱ - ۸۵۲ - ۸۵۳ - ۸۵۴ - ۸۵۵ - ۸۵۶ - ۸۵۷ - ۸۵۸ - ۸۵۹ - ۸۶۰ - ۸۶۱ - ۸۶۲ - ۸۶۳ - ۸۶۴ - ۸۶۵ - ۸۶۶ - ۸۶۷ - ۸۶۸ - ۸۶۹ - ۸۷۰ - ۸۷۱ - ۸۷۲ - ۸۷۳ - ۸۷۴ - ۸۷۵ - ۸۷۶ - ۸۷۷ - ۸۷۸ - ۸۷۹ - ۸۸۰ - ۸۸۱ - ۸۸۲ - ۸۸۳ - ۸۸۴ - ۸۸۵ - ۸۸۶ - ۸۸۷ - ۸۸۸ - ۸۸۹ - ۸۹۰ - ۸۹۱ - ۸۹۲ - ۸۹۳ - ۸۹۴ - ۸۹۵ - ۸۹۶ - ۸۹۷ - ۸۹۸ - ۸۹۹ - ۹۰۰ - ۹۰۱ - ۹۰۲ - ۹۰۳ - ۹۰۴ - ۹۰۵ - ۹۰۶ - ۹۰۷ - ۹۰۸ - ۹۰۹ - ۹۱۰ - ۹۱۱ - ۹۱۲ - ۹۱۳ - ۹۱۴ - ۹۱۵ - ۹۱۶ - ۹۱۷ - ۹۱۸ - ۹۱۹ - ۹۲۰ - ۹۲۱ - ۹۲۲ - ۹۲۳ - ۹۲۴ - ۹۲۵ - ۹۲۶ - ۹۲۷ - ۹۲۸ - ۹۲۹ - ۹۳۰ - ۹۳۱ - ۹۳۲ - ۹۳۳ - ۹۳۴ - ۹۳۵ - ۹۳۶ - ۹۳۷ - ۹۳۸ - ۹۳۹ - ۹۴۰ - ۹۴۱ - ۹۴۲ - ۹۴۳ - ۹۴۴ - ۹۴۵ - ۹۴۶ - ۹۴۷ - ۹۴۸ - ۹۴۹ - ۹۵۰ - ۹۵۱ - ۹۵۲ - ۹۵۳ - ۹۵۴ - ۹۵۵ - ۹۵۶ - ۹۵۷ - ۹۵۸ - ۹۵۹ - ۹۶۰ - ۹۶۱ - ۹۶۲ - ۹۶۳ - ۹۶۴ - ۹۶۵ - ۹۶۶ - ۹۶۷ - ۹۶۸ - ۹۶۹ - ۹۷۰ - ۹۷۱ - ۹۷۲ - ۹۷۳ - ۹۷۴ - ۹۷۵ - ۹۷۶ - ۹۷۷ - ۹۷۸ - ۹۷۹ - ۹۸۰ - ۹۸۱ - ۹۸۲ - ۹۸۳ - ۹۸۴ - ۹۸۵ - ۹۸۶ - ۹۸۷ - ۹۸۸ - ۹۸۹ - ۹۹۰ - ۹۹۱ - ۹۹۲ - ۹۹۳ - ۹۹۴ - ۹۹۵ - ۹۹۶ - ۹۹۷ - ۹۹۸ - ۹۹۹ - ۱۰۰۰ - ۱۰۰۱ - ۱۰۰۲ - ۱۰۰۳ - ۱۰۰۴ - ۱۰۰۵ - ۱۰۰۶ - ۱۰۰۷ - ۱۰۰۸ - ۱۰۰۹ - ۱۰۱۰ - ۱۰۱۱ - ۱۰۱۲ - ۱۰۱۳ - ۱۰۱۴ - ۱۰۱۵ - ۱۰۱۶ - ۱۰۱۷ - ۱۰۱۸ - ۱۰۱۹ - ۱۰۲۰ - ۱۰۲۱ - ۱۰۲۲ - ۱۰۲۳ - ۱۰۲۴ - ۱۰۲۵ - ۱۰۲۶ - ۱۰۲۷ - ۱۰۲۸ - ۱۰۲۹ - ۱۰۳۰ - ۱۰۳۱ - ۱۰۳۲ - ۱۰۳۳ - ۱۰۳۴ - ۱۰۳۵ - ۱۰۳۶ - ۱۰۳۷ - ۱۰۳۸ - ۱۰۳۹ - ۱۰۴۰ - ۱۰۴۱ - ۱۰۴۲ - ۱۰۴۳ - ۱۰۴۴ - ۱۰۴۵ - ۱۰۴۶ - ۱۰۴۷ - ۱۰۴۸ - ۱۰۴۹ - ۱۰۵۰ - ۱۰۵۱ - ۱۰۵۲ - ۱۰۵۳ - ۱۰۵۴ - ۱۰۵۵ - ۱۰۵۶ - ۱۰۵۷ - ۱۰۵۸ - ۱۰۵۹ - ۱۰۶۰ - ۱۰۶۱ - ۱۰۶۲ - ۱۰۶۳ - ۱۰۶۴ - ۱۰۶۵ - ۱۰۶۶ - ۱۰۶۷ - ۱۰۶۸ - ۱۰۶۹ - ۱۰۷۰ - ۱۰۷۱ - ۱۰۷۲ - ۱۰۷۳ - ۱۰۷۴ - ۱۰۷۵ - ۱۰۷۶ - ۱۰۷۷ - ۱۰۷۸ - ۱۰۷۹ - ۱۰۸۰ - ۱۰۸۱ - ۱۰۸۲ - ۱۰۸۳ - ۱۰۸۴ - ۱۰۸۵ - ۱۰۸۶ - ۱۰۸۷ - ۱۰۸۸ - ۱۰۸۹ - ۱۰۹۰ - ۱۰۹۱ - ۱۰۹۲ - ۱۰۹۳ - ۱۰۹۴ - ۱۰۹۵ - ۱۰۹۶ - ۱۰۹۷ - ۱۰۹۸ - ۱۰۹۹ - ۱۱۰۰ - ۱۱۰۱ - ۱۱۰۲ - ۱۱۰۳ - ۱۱۰۴ - ۱۱۰۵ - ۱۱۰۶ - ۱۱۰۷ - ۱۱۰۸ - ۱۱۰۹ - ۱۱۱۰ - ۱۱۱۱ - ۱۱۱۲ - ۱۱۱۳ - ۱۱۱۴ - ۱۱۱۵ - ۱۱۱۶ - ۱۱۱۷ - ۱۱۱۸ - ۱۱۱۹ - ۱۱۲۰ - ۱۱۲۱ - ۱۱۲۲ - ۱۱۲۳ - ۱۱۲۴ - ۱۱۲۵ - ۱۱۲۶ - ۱۱۲۷ - ۱۱۲۸ - ۱۱۲۹ - ۱۱۳۰ - ۱۱۳۱ - ۱۱۳۲ - ۱۱۳۳ - ۱۱۳۴ - ۱۱۳۵ - ۱۱۳۶ - ۱۱۳۷ - ۱۱۳۸ - ۱۱۳۹ - ۱۱۴۰ - ۱۱۴۱ - ۱۱۴۲ - ۱۱۴۳ - ۱۱۴۴ - ۱۱۴۵ - ۱۱۴۶ - ۱۱۴۷ - ۱۱۴۸ - ۱۱۴۹ - ۱۱۵۰ - ۱۱۵۱ - ۱۱۵۲ - ۱۱۵۳ - ۱۱۵۴ - ۱۱۵۵ - ۱۱۵۶ - ۱۱۵۷ - ۱۱۵۸ - ۱۱۵۹ - ۱۱۶۰ - ۱۱۶۱ - ۱۱۶۲ - ۱۱۶۳ - ۱۱۶۴ - ۱۱۶۵ - ۱۱۶۶ - ۱۱۶۷ - ۱۱۶۸ - ۱۱۶۹ - ۱۱۷۰ - ۱۱۷۱ - ۱۱۷۲ - ۱۱۷۳ - ۱۱۷۴ - ۱۱۷۵ - ۱۱۷۶ - ۱۱۷۷ - ۱۱۷۸ - ۱۱۷۹ - ۱۱۸۰ - ۱۱۸۱ - ۱۱۸۲ - ۱۱۸۳ - ۱۱۸۴ - ۱۱۸۵ - ۱۱۸۶ - ۱۱۸۷ - ۱۱۸۸ - ۱۱۸۹ - ۱۱۹۰ - ۱۱۹۱ - ۱۱۹۲ - ۱۱۹۳ - ۱۱۹۴ - ۱۱۹۵ - ۱۱۹۶ - ۱۱۹۷ - ۱۱۹۸ - ۱۱۹۹ - ۱۲۰۰ - ۱۲۰۱ - ۱۲۰۲ - ۱۲۰۳ - ۱۲۰۴ - ۱۲۰۵ - ۱۲۰۶ - ۱۲۰۷ - ۱۲۰۸ - ۱۲۰۹ - ۱۲۱۰ - ۱۲۱۱ - ۱۲۱۲ - ۱۲۱۳ - ۱۲۱۴ - ۱۲۱۵ - ۱۲۱۶ - ۱۲۱۷ - ۱۲۱۸ - ۱۲۱۹ - ۱۲۲۰ - ۱۲۲۱ - ۱۲۲۲ - ۱۲۲۳ - ۱۲۲۴ - ۱۲۲۵ - ۱۲۲۶ - ۱۲۲۷ - ۱۲۲۸ - ۱۲۲۹ - ۱۲۳۰ - ۱۲۳۱ - ۱۲۳۲ - ۱۲۳۳ - ۱۲۳۴ - ۱۲۳۵ - ۱۲۳۶ - ۱۲۳۷ - ۱۲۳۸ - ۱۲۳۹ - ۱۲۴۰ - ۱۲۴۱ - ۱۲۴۲ - ۱۲۴۳ - ۱۲۴۴ - ۱۲۴۵ - ۱۲۴۶ - ۱۲۴۷ - ۱۲۴۸ - ۱۲۴۹ - ۱۲۵۰ - ۱۲۵۱ - ۱۲۵۲ - ۱۲۵۳ - ۱۲۵۴ - ۱۲۵۵ - ۱۲۵۶ - ۱۲۵۷ - ۱۲۵۸ - ۱۲۵۹ - ۱۲۶۰ - ۱۲۶۱ - ۱۲۶۲ - ۱۲۶۳ - ۱۲۶۴ - ۱۲۶۵ - ۱۲۶۶ - ۱۲۶۷ - ۱۲۶۸ - ۱۲۶۹ - ۱۲۷۰ - ۱۲۷۱ - ۱۲۷۲ - ۱۲۷۳ - ۱۲۷۴ - ۱۲۷۵ - ۱۲۷۶ - ۱۲۷۷

و ه سەلف یە کە دەنگن لە سەر چەسپاندنی سێفەتی ﴿هاتن﴾ بۆ خوای گەورە
 ھەر بۆیە پێویستە جێگیر کردنی ﴿هاتن﴾ بۆ خوا بەبێ گۆڕین و وەبەبێ پە کخستن
 وەبەبێ چۆنیەتی بۆ دانان وەبەبێ ھاوشۆ وەبەبێ بۆ دانان کە ئەویش بریتێ لە هاتنیکی راستەقینە
 بۆ خوای گەورە کە شایستە ی خۆیەتی .

و ه بە دلتیایە وە ئەوانە ی سێفەتەکانی خوای گەورە پە کە دەخەن سێفەتی هاتنی خوای
 گەورە یان بە هاتنی فرمانە کە ی خوا لێ کدا وە تە وە و ئێمەش بەر پەرچیان دە دەینە وە بە وە ی
 لە پێشە وە لە بنەمای چوارەمدا باسکرا .

﴿سيفهتی رازیوون﴾

← وهه‌روه‌ها خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت : ﴿رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ﴾ المائدة: ١١٩

واته ﴿خوای په‌روه‌دگار له‌وان رازیبه‌و ئه‌وانیش له‌خوای په‌روه‌دگار رازین﴾

رافه‌ی شیخ ئیبنو عثیمین

• سيفهتی پێنجهم: ﴿الرّضى - سيفهتی رازیوونی خوای گه‌وره﴾

رازیوون یه‌کێکه له‌سيفه‌ته‌ چه‌سپاوه‌کانی خوای گه‌وره به‌ به‌لگه‌ی قورئان و سوننه‌ت و یه‌کده‌نگی پێشین ﴿سه‌له‌ف﴾.

خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت : ﴿رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ﴾ المائدة: ١١٩

واته ﴿خوای په‌روه‌دگار له‌وان رازیبه‌و ئه‌وانیش له‌خوای په‌روه‌دگار رازین﴾.

وهه‌روه‌ها پێغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم ده‌فه‌رموویت : ﴿إِنَّ اللَّهَ لَيَرْضَى عَنِ الْعَبْدِ أَنْ يَأْكُلَ الْأَكْلَةَ فَيَحْمَدَهُ عَلَيْهَا أَوْ يَشْرِبَ الشَّرْبَةَ فَيَحْمَدَهُ عَلَيْهَا﴾^١

واته ﴿خوای په‌روه‌دگار رازی ده‌بی‌ت له‌به‌نده‌یه‌ك كه هه‌ر جارێك خواردنی‌ك ده‌خوات سوپاسی ده‌كات له‌سه‌ر ئه‌و خواردنه‌ی به‌وی به‌خشیوه، یان له‌كاتێكدا تینوی ده‌بی‌ت و ئاو ده‌خواته‌وه سوپاسی ده‌كات له‌سه‌ر ئه‌و خواردنه‌وه‌یه‌ی به‌وی به‌خشیوه﴾.

^١ مسلم : كتاب الذكر والدعاء : باب إستحباب حمد الله تعالى بعد الأكل والشرب (٢٧٣٤)

(٧٩) من حديث أنس بن مالك رضي الله عنه .

الأكلة: بريته له‌خواردنی ژه‌مێك له‌خواردن وه‌ك نیوه‌رو ئیواره.

هەربۆیە پێویستە جێگیرکردنی سێفەتی ﴿پازیبوون﴾ بۆ خوای گەورە بەبێ
گۆڕین و وەبەبێ پەکخستن وەبەبێ چۆنیەتی بۆدانان وەبەبێ هاوشیۆە بۆدانان کەئەویش
بریتە لە پازیبوونیکی راستەقینە بۆ خوای گەورە کە شایستەیی خۆیەتی .

و بەدلتیایەوه ئەوانەی سێفەتەکانی خوای گەورە پەکدەخەن سێفەتی پازیبوونی
خوای گەورەیان بە پاداشتی خوا لێکداوەتەوه و ئێمەش بەرپەرچیان دەدەینەوه بەوهی
لەپێشەوه لەبنەمای چوارەمدا باسکرا .

﴿سێفهتی خۆشه‌ویستی﴾

← وهه‌روه‌ها خ‌وای گه‌وره‌ ده‌فرمووێت: ﴿يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ﴾ المائدة: ٥٤

واته‌ ﴿خۆشی ده‌وێن و ئه‌وانیش ئه‌ویان خۆش ده‌وێت﴾.

رافه‌ی شیخ ئه‌بنو عه‌یمن

• سێفهتی شه‌هه‌م: ﴿الحبة - خۆشه‌ویستی﴾

خۆشه‌ویستی یه‌ کێکه‌ له‌ سێفه‌ته‌ چه‌سپاوه‌کانی خ‌وای گه‌وره‌ به‌ به‌لگه‌ی قورئان و سونه‌ت و یه‌ کده‌نگی پێشین ﴿سه‌له‌ف﴾.

خ‌وای گه‌وره‌ ده‌فرمووێت: ﴿مَسَّوَفَ يَأْتِي اللَّهُ يَقْوَمُ يُحِبُّهُمْ﴾ المائدة: ٥٤

واته‌ ﴿جاخ‌وای گه‌وره‌ له‌مه‌دوا که‌سانیک‌ دینیت که‌ خۆشی ده‌وێن و ئه‌وانیش ئه‌ویان خۆش ده‌وێت﴾.

وهه‌روه‌ها پێغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم له‌ رۆژی خه‌یه‌ردا به‌ پێشه‌وا عه‌لی ر‌ه‌زای خ‌وای لی بی‌ت ف‌ه‌رموو: ﴿لَأُعْطِيَنَّ الرَّايَةَ عَدَا رَجُلًا يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيُحِبُّهُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ﴾^١ واته‌ ﴿به‌یانی ئالاکه‌ ده‌ده‌م به‌ پیاویک‌ که‌ خواو پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی صلی الله علیه وعلی آله وسلم خۆش ده‌وێت وه‌ خواو پێغه‌مبه‌ره‌که‌یشی صلی الله علیه وعلی آله وسلم ئه‌ویان خۆش ده‌وێت﴾.

١ البخاري: كتاب المغازي: باب غزوة الخيبر (٤٢١٠).

ومسلم: كتاب فضائل الصحابة: باب من فضائل علي (٢٤٠٦) (٣٤) من حديث سهل بن سعد رضي الله عنه.

نهر پیاوه‌ی له‌فرمووده‌که‌دا ناوی براوه‌ ﴿عه‌لی کورپی نه‌بو تالیب ر‌ه‌زای خ‌وای لی بی‌ت﴾ به‌بو.

سەلف یە کدەنگن لەسەر چەسپاندنی سیفەتی ﴿خۆشەویستی﴾ بۆ خوای گەورە بەجۆری کە خۆشەویستی ھەبێ و خۆشەویستیشە ھەربۆیە پێویستە جێگیر کردنی سیفەتی ﴿خۆشەویستی﴾ بۆ خوای گەورە بەبێ گۆڕین و ھەبێ پەکخستن و ھەبێ چۆنیەتی بۆدانان و ھەبێ ھاوشیوە بۆدانان کەئەویش بریتیە لە خۆشەویستێکی راستەقینە بۆ خوای گەورە کە شایستەیی خۆیەتی .

و ھە بەدلتیایەو ھە ئەوانەیی سیفەتەکانی خوای گەورە پە کدەخەن سیفەتی رازیبوونی خوای گەورەیان بە پاداشتی خوا لێکداوەتەو ھە و ئێمەش بەرپەرچیان دەدەینەو ھە بەو ھە لەپێشەو ھە لەبنەمای چوارەمدا باسکرا .

﴿سيفهتی تورەبوون﴾

← وەھەر وەھا خوای گەورە دەفەر مووێت: ﴿وَعَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ﴾ الفتح: ۶
واتە ﴿وہ توورەبە لیبان﴾.

رافعی شیخ ئینو عیمین

• سيفهتی حدوتەم: ﴿الغضب - تورەبوون﴾

تورەبوون یەکیکە لە سیفەتە چەسپاوەکانی خوای گەورە بە بەلگەی قورئان و سوننەت و یە کدەنگی پێشین ﴿سەلف﴾.

خوای گەورە لەبارەی کەسیکەو بە دەستێک بە دەستی ئەنقەست بکوژیت دەفەر مووێت: ﴿وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا

وَعَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا﴾ النساء: ۹۳

واتە ﴿ھەر کەسێک بە دەستی ئەنقەست مرۆڤێکی خاوەن باوەر بکوژیت سزاو تۆلە ی ھەرزەخەو بە ھە تاهە تایش تیدا دەمیتێتو ھەزەب و تورەبە خوای لەسەر ھە نەفرینشی لیکردو ھە.

و ھەر و ھە پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ و علی آلہ وسلم دەفەر مووێت: ﴿إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ كِتَابًا قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ الْخَلْقَ إِنَّ رَحْمَتِي سَبَقَتْ غَضَبِي فَهُوَ مَكْتُوبٌ عِنْدَهُ فَوْقَ الْعَرْشِ﴾^۱

۱ البخاري: كتاب التوحيد: باب قول الله تعالى ﴿بَلْ هُوَ قَوْلٌ مَّجِيدٌ﴾ (۱۱) فِي لَوْحٍ مَحْفُوظٍ (۲۲) البروج: ۲۱ - ۲۲ (۷۵۵۴).

ومسلم: كتاب التوبة: باب في سعة رحمة الله تعالى وأنها سبقت غضبه (۲۷۵۱) (۱۴) من حديث أبي هريرة رضي الله عنه.

واتە ﴿خوای پەروەردگار نووسینیکی نووسی پیش ئەوەی هیچ دروستکراویک دروست بکات کە بەزەیی من پیش تورەبووغم کەوتوووە کەئەوێش نووسراوە لەلای خوای لەسەر عەرش﴾^۱

وێ بێگومان سەلف یە کەدەنگن لەسەر چەسپاندنی سیفەتی ﴿تورەبوون﴾ بۆ خوای گەورە ھەربۆیە پێویستە جێگیر کردنی سیفەتی ﴿تورەبوون﴾ بۆ خوای گەورە بەبێ گۆرین و وەبەبێ پەکخستن وەبەبێ چۆنیەتی بۆدانان وەبەبێ ھاوشیوە بۆدانان کەئەوێش بریتە لە ﴿تورەبوونیکی﴾ پراستەقینە بۆ خوای گەورە کە شایستەیی خوێەتی .

وێ بەدلتیایێوە ئەوانەیی سیفەتەکانی خوای گەورە پەکدەخەن سیفەتی تورەبوونی خوای گەورەیان بە تۆلەسەندنەوە لیکداوەتەر و ئێمەش بەرپەرچیان دەدەینەو بەوەی لەپێشەو لەبنەمای چوارەمدا باسکرا، وێ لەروویەکی ترەو خوای گەورە جیاوازی کردوو لەنیوان ﴿تورەبوون و تۆلەسەندنەوە﴾دا جالەوبارەو خوای گەورە فەرموویەتی: ﴿فَلَمَّا سَفُونَا﴾ الزخرف: ۵۵ واتە ﴿جاکتیک تورپان کردین﴾

﴿أَنْقَمْنَا مِنْهُمْ﴾ الزخرف: ۵۵ واتە ﴿تۆلەمان لێسەندنەوە﴾ خوای گەورە تۆلەسەندنەوێ کردە دەرئەنجام و ئامانج بۆ تورپوونەکی، کەئەوێش بەلگەیە لەسەر ئەوەی کە جیاوازی ھەیە لەنیوان ﴿تورپوون و تۆلەسەندنەوە﴾دا.

۱ خۆشەویستان زانای ڕافەکار دەقی فەرموودەکی بەجۆریکی تر ھێناوە بەلام من کەسەیری بوخاریم کرد بینیم بەو شیوەی سەرەو راستە و ھەر و ھا لە موسلیمشدا ھەربۆ شێوەیە نێ بۆیە ئەو ھەلبژارد پێم وایە شێخیش ئەوەی لە قەست نەھێناوە. ھاتوو فەرموودەکی لە بوخاری و موسلیمدا ھەلبژاردوو و ئەو شێوەی لیدەرچوو.

والله أعلم ﴿وەرگێڕ﴾

١ مسلم : كتاب الصلاة : باب ما يقال في الركوع والسجود (٤٨٦) (٢٢٢) من حديث عائشة رضي الله عنها .

وہ بیگومان سەلف یە کدەنگن لەسەر چەسپاندنی سێفەتی ﴿تورەیی﴾ بۆ خوای گەورە ھەربۆیە پێویستە جیگیر کردنی سێفەتی ﴿تورەیی﴾ بۆ خوای گەورە بەبێ گۆرین و وەبەبێ پەکخستن وەبەبێ چۆنیەتی بۆدانان وەبەبێ ھاوشیۆە بۆدانان کەئەمۆیش بریتە لە ﴿تورەییەکی﴾ راستەقینە بۆ خوای گەورە کە شایستەیی خۆیەتی .

وہ بەدلنیایمۆە ئەوانەیی سێفەتەکانی خوای گەورە پە کدەخەن سێفەتی تورەیی خوای گەورەیان بە تۆلەسەندنەوہ لیکداوەتەوہ و ئێمەش بەرپەرچیان دەدەینەوہ بەوہی لەپێشەوہ لەبنەمای چوارەمدا باسکرا .

﴿سيفه‌تی پیناخۆشبوون﴾

← وهه‌روه‌ها خوای گه‌وره ده‌فرموویت : ﴿كَرِهَ اللَّهُ أَنْيَعَاثَهُمْ﴾
التوبة: ٤٦ واته ﴿خوا هاتنیانی پیناخۆش نه‌بوو﴾.

رافه‌ی شیخ ئینو عیمین

• سيفه‌تی نۆهم: ﴿الکراهة - پیناخۆش بوون﴾

پیناخۆشبوون له‌خواوه بوئهو که‌سه‌ی شایه‌نی بی‌ت چه‌سپاوه به به‌لگه‌ی قورئان و سوننه‌ت و یه‌کده‌نگی پشین ﴿سه‌له‌ف﴾.

خوای گه‌وره ده‌فرموویت : ﴿وَلَا يَكُنْ كَرِهَ اللَّهُ أَنْيَعَاثَهُمْ﴾ التوبة: ٤٦
واته ﴿به‌لام چونکه خوا هاتنیانی پیناخۆش نه‌بوو﴾.

وهه‌روه‌ها پیغه‌مبه‌ری خواوه صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده‌فرموویت : ﴿إِنَّ اللَّهَ كَرِهَ لَكُمْ ثَلَاثًا قِيلَ وَقَالَ وَكَثْرَةُ السُّؤَالِ وَإِضَاعَةُ الْمَالِ﴾^١.

واته ﴿خوای گه‌وره سی شتی بو ئیوه پیناخۆشه ئه‌نجامی بده‌ن که‌ئه‌وانیش : وتی وتی و پرسیارزۆر کردن بی ئه‌وه‌ی پیوستیه‌ک هه‌بی‌ت، وه مال به‌ فیرو‌دان﴾

وه بی‌گومان سه‌له‌ف یه‌کده‌نگن له‌سه‌ر چه‌سپاندنی سيفه‌تی ﴿پیناخۆش بوون﴾ بو
خوای گه‌وره هه‌ربۆیه پیوسته جیگیر کردنی سيفه‌تی ﴿پیناخۆش بوون﴾ بو‌خوای

١ البخاري : كتاب الأدب : باب عقوب الوالدين من الكبائر (٥٩٧٥).

ومسلم : كتاب الأقضية : باب النهي عن كثرة المسائل من غير حاجة ... (٥٩٣) (١٣) واللفظ له . من حديث المغيرة بن الشعبة.

گه‌وره به‌بی گۆرین و وه‌به‌بی په‌ک‌خستن وه‌به‌بی چۆنیه‌تی بۆدانان وه‌به‌بی هاوشیوه
 بۆدانان که‌ئه‌ویش بریتیه له ﴿پیناخۆش بوونیکی﴾ راسته‌قینه بۆ خوای گه‌وره که
 شایسته‌ی خۆیه‌تی .

وه به‌دلنیا‌یه‌وه ئه‌وانه‌ی سیفه‌ته‌کانی خوای گه‌وره په‌ک‌ده‌خه‌ن سیفه‌تی ﴿پیناخۆش
 بوونی﴾ خوای گه‌وره‌یان به‌ دوور‌خسته‌وه لیک‌دا‌وه‌ته‌وه و ئیمه‌ش به‌رپه‌رچیان
 ده‌ده‌ینه‌وه به‌وه‌ی له‌پیشه‌وه له‌بنه‌مای چواره‌مدا باسکرا .

باسکر دنى هەندىک لەفەرموودەکانى پێغەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى
آله وسلم دەربارەى سىفەتەکانى خواى گەورە

﴿سيفتى دابەزىن﴾

◀ وە لەسۆنەتیشدا پێغەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم
دەفەرموویت: ﴿يَنْزِلُ رَبُّنَا تَبَارَكَ وَتَعَالَى كُلَّ لَيْلَةٍ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا*
واتە ﴿پەرورەدگارمان پاك و بێگەردى و بەرزى بۆئەو هەموو شەویك دادەبەزێتە
ناسمانى دونیا﴾.

رافعی شیخ ئیبنو عثیمین

• سيفتى دەيەم: ﴿النزول – دابەزىنى خواى گەورە﴾

دابەزىنى خواى گەورە بۆ ناسمانى دونیا لەسيفەتە چەسپاوەکانىهتى بە بەلگەى
سۆنەت و یە کدەنگى پێشین ﴿سەلەف﴾.
پێغەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم دەفەرموویت: ﴿يَنْزِلُ رَبُّنَا تَبَارَكَ
وَتَعَالَى كُلَّ لَيْلَةٍ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا حِينَ يَنْقُى ثُلُثُ اللَّيْلِ الْآخِرِ يَقُولُ مَنْ يَدْعُونِي
فَأَسْتَجِيبَ لَهُ﴾^١ الحديث متفق عليه.

* ئین ولفەیم لە پەرتووکى ﴿إجماع الجيوش – لاپەرە ١٩١﴾ ئەوەشى بۆزىادکردوو:

وه پێغەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم دەفەرموویت: ﴿لله أفرح بتوبة العبد﴾.

١ البخاري: كتاب التوحيد: باب الدعاء والصلاة في آخر الليل (١١٤٥).

ومسلم: كتاب صلاة المسافرين: باب الرغب في العاء والذكر في آخر الليل والإجابة فيه (٧٥٨) (١٦٨) من
حديث أبي هريرة رضي الله عنه.

وفي الباب عن أبي سعيد الخدري رضي الله عنه أخرجه مسلم (٧٥٨) (١٧٢).

وراجع لشرح هذا الحديث والكلام عليه باستفاضة ((شرح حديث النزول)) لشيخ الإسلام ابن تيمية رحمه الله.

واته ﴿پەروەردگارمان پاك و بێگەردی و بەرزى بۆئەو هەموو شەویك دادەبەزێتە ئاسمانى دونیا لەكاتێكدا سییه کی کۆتایی شەو دەمیتێتەووە جا دەفەرموویت کى لیم دەپاریتەووە با وەلامى بدەمەووە﴾

وہ بێگومان سەلەف یە کەدەنگن لەسەر چەسپاندنی سیفەتى ﴿دابەزین و ھاتنەخوارەووە﴾ بۆ خواى گەورە ھەربۆیە پێویستە جیگیر کردنی سیفەتى ﴿دابەزین و ھاتنەخوارەووە﴾ بۆ خواى گەورە بەبى گۆرین و وەبەبى پەكخست وەبەبى چۆنیەتى بۆدانان وەبەبى ھاوشیوہ بۆدانان کەئەویش بریتىە لە ﴿دابەزین و ھاتنەخوارەووە کی﴾ راستەقینە بۆ خواى گەورە کە شایستەى خۆیەتى .

وہ بەدلتیایەووە ئەوانەى سیفەتەکانى خواى گەورە پەكدەخەن سیفەتى ﴿دابەزین و ھاتنەخوارەووە﴾ خواى گەورەیان بە دابەزینی فەرمانەكەى یان بەزەییەكەى یان فریشتەییەك لە فریشتەکانى لێكداوەتەووە و ئیمەش بەرپەرچیان دەدەینەووە بەوہى لەپێشەووە لەبنەمای چوارەمدا باسکرا . وەبەشیوہیەكى تریش بەرپەرچیان دەدەینەووە بەوہى کە فەرمانکردن و ھاوشیوہى ئەوہ ناکریت و ناگوئجیت کەبلیت : کى لیم دەپاریتەووە با وەلامى بدەمەووە^۱ تاکۆتایی.

۱ ناماژەبە بەبەشى کۆتایی فەرموودەكە کە دەفەرموویت : ﴿مَنْ يَدْعُونِي فَأَسْتَجِبْ لَهُ﴾ واتە : ئەگەر مەبەست لەدابەزین دابەزینی مەلائیکە یان رەحمەتى خوا یان فەرمانى خوا بیت بۆ لەکۆتای فەرموودەكەدا دەفەرموویت : کى بانگم دەکات تاوەلامى بدەمەووە، کەواتە ﴿نزول﴾ دراوہتە پان خواى گەورە نەك مەلائیکەو ھتد .

﴿سيفهتی سەیرلیهاتن﴾

➡ وەهه‌روه‌ها پێغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده‌فه‌رموویت :

﴿يَعَجِبُ رَبُّكَ مِنَ الشَّابِّ لَيْسَتْ لَهُ صَبَوَةٌ﴾ واتە ﴿په‌روه‌ردگارت سەیری دیت له گه‌نجیک به‌لای ئاره‌زووبازیدا نه‌چیت﴾

رافه‌ی شیخ ئیبنو عیمین

• سيفهتی یانزه‌هه‌م: ﴿العَجَبُ – سەیرلیهاتن﴾

سەیرلیهاتن یه‌کێکه‌ له‌سیفه‌ته‌ چه‌سپاو‌ه‌کانی خوای گه‌وره‌ به‌ به‌لگه‌ی قورئان و سونه‌ت و یه‌کده‌نگی پێشین ﴿سه‌له‌ف﴾.

خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رموویت : ﴿بَلْ عَجِبْتَ وَيَسْخَرُونَ ﴿١٢﴾﴾ الصافات: ١٢

له‌سه‌ر خوێندنه‌وه‌ی هه‌ریه‌که‌ له‌ ﴿حمزة، الکسائي، وخلف﴾ که‌ئه‌وان ئه‌و تائه‌ی له‌سه‌ر ﴿عَجِبْتَ﴾ هه‌ به‌ ﴿ضَمَّ﴾ ده‌بخوێنه‌وه، واته ئابه‌و شیوه‌یه‌ی لیدیت ﴿عَجِبْتُ﴾

واته ﴿من سه‌یرم لیدیت به‌لام ئه‌وان گالته‌ده‌که‌ن﴾ به‌لام له‌سه‌ر شیوه‌که‌ی خوێ واته ﴿به‌لکو تو له‌ململاتی ئه‌وان ده‌رباره‌ی ئه‌و هه‌واله‌ یه‌قینه‌یه‌ی که‌بسته‌ویانه‌ له‌ قورپکی نه‌رمی پێکه‌وه‌ نووساو لینگ ئاده‌م دروست بووه‌ سه‌یرداماوی و ئه‌وانیش بو‌خزیا‌ن هه‌رخه‌ریکی پێکه‌نین و گالته‌و مه‌سخه‌ره‌ن به‌تو و به‌زیندبوونه‌وه﴾.

١ یشیر الشیخ رحمه الله إلى قراءة حمزة والكسائي وخلف بضم التاء . راجع المبسوط في القراءة العشر لابن مهران الأصبهاني ص(٣٥٧)، والسبعة في القراءة لابن مجاهد ص (٥٤٧) .

تییینی: ئایەتە کە لەسەر خویندەنەوهی ﴿حزرة، الکسانی، وخلف﴾ کە ﴿ضَم﴾ به کار دەهێتریت بۆ ئەم سیفەتەى خواى گەوره. ﴿وه رگير﴾.

وه ههروهها پێغه مبهرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم دهفرمووت :

﴿يَعَجِبُ رَبُّكَ مِنَ الشَّابِّ لَيْسَتْ لَهُ صَبَوَةٌ﴾ رواه أحمد وهو في المسند ص ١٥١ ج ٤ عن عقبه بن عامر مرفوعا وفيه ابن لهيعة^١.

واته ﴿پهروهردگارت سهبرى دیت له گهنجیک حزى به لای ئاره زوو بازیدا نه چیت﴾ وه بێگومان سه له فیه کدهنگن لهسەر چه سپاندنی سیفەتەى ﴿سهیر لیهاتن﴾ بۆ خواى گهوره ههربۆیه پێوسته جیگیر کردنی سیفەتەى ﴿سهیر لیهاتن﴾ بۆ خواى گهوره بهی گۆرین و وه بهی په کخستن وه بهی چۆنیەتەى بۆدانان وه بهی هاوشیوه بۆدانان کەئەویش بریتیه له ﴿سهیر لیهاتنکی﴾ راسته قینه بۆ خواى گهوره که شایستهى خوێنهتەى.

١ حدیث ضعیف : أخرجه أحمد (١٥١ / ٤) وابن أبي عاصم في السنة (٥٤٧) زأبة يعلى (١٤٧٩) والطبراني في الكبير (٣٠٩ / ١٧) والقضاعي في مسند الشهاب (٥٧٦) وتمام الرازي في فوائده (١٢٨٧) والبيهقي في الأسماء والصفات ص (٦٠٠) ونقل الحافظ السخاوي في المقاصد الحسنة ص (١٢٣) تضعيف الحافظ ابن حجر العسقلاني له في فتاويه من أجل عبدالله بن لهيعة وضعفه الألباني في الضعيفة (٢٤٢٦) وقال السخاوي : ((روي في جزء أبي حاتم الحضرمي من حديث الأعمش عن إبراهيم قال : كان يعجبهم أن لا يكون للشباب صبة)) .

* الصبوة : حمز کردن به لای ئاره زوودا.

ويغني عن هذا الحديث في إثبات صفة العجب ما رواه البخاري (٤٨٨٩) من حديث أبي هريرة في حديث ضعيف : لقد عجب الله عز وجل - أو ضحك - من فلان أو فلانة فأنزل الله عز وجل :

﴿وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ﴾ الحشر: ٩.

و بەدلتیایەوه ئەوانەى سیفەتەکانى خواى گەورە پەكدەخەن سیفەتى ﴿سەیر لیھانتى﴾ خواى گەورەیان بە پاداشتدانەوه لیکداوەتەوه و ئیمەش بەرپەرچیان دەدەینەوه بەوہى لەپیشەوه لەبنەمای جوارەمدا باسکرا .

سەیر لیھانتى دووجۆرە:

۱. یەكەمیان ئەوہیە كە ھۆكارەكانى شاراون لەكاتى ڕووداندا لای ئەو كەسەى سەرى سورماوہ لەوہى بینوہەتى ھەربۆیە ئەو شتەى پى سەیرەو زۆر بەگەورە سەیری دەكات و سەرى لى دەسورمى كەدەیینىت، جائەو جۆرە بەھىچ جۆرىك ناشیا و نەگەنجاوہ بۆخواى گەورە لەبەرئەوہى خواى گەورە ھىچ شتىك لای شاراوہنە.

۲. دووہم : ھۆكەى بریتىە لەدەرچوونى شتىك لەھاوشیوہكانى خۆى یان لەسەرئەو شتەى كەپۆستە بەوشیوہیە بىت بەلام كە پەیدادەبىت وادەرناچىت كە ھەروابوہ، لەگەل زانستى ئەوہى سەیری لىدیت لەو شتە، وئەوہ بریتىە لەوہى كەچەسپاوہ بۆخواى گەورە.

ڕوونکردنەوہى وەرگێژ: ئەوہى كە مامۆستامان شیخ ئىبن و عشىمین باسى

کرد لەوانەىە كەمىك تیگەیشتنى قورس بىت بۆیە من بەغونە بۆت ڕوونەكەمەوہ:

غونە بۆ یەكەمیان : وەك ئەوہى كۆمەلە كەسىك لەشوتىكدا زۆر بەشیوہیەكى ئاسایى ژيان بەسەر دەبن كەچى لە كتوپرىكدا بومەلەرزەبەك دەیدات لەوشوتنەو زیانیكى زۆرى مادى و مرقى لەو شوتنە دەدات ئەوانەى لەوشوتنەدان لەبەرئەوہى لەوہو پىش شتى وایان نەدیوہ و نەزانیوہ زۆریان پى سەیرە چونكە ئەگەر بیانزانایە شتىكى ئاوا لەئارادایە ئەوہى پۆست بوو بىكەن دەیانكرد، ئەم حالەتە بۆ مرقەكان زۆر ئاسایە چونكە مرقەكان زانستى نەپتەكان نازانن و ئاگادارى نین .

بەلام بۆ خوای گەوره ناگونجییت چونکه خوای گەوره هەموو نهێنیەك دەزانیت و هیچ شتیك لای ئەو شاراوە نیە.

نۆنه بۆ دووهمیان : هەرنه‌وه‌ی شیخ باسی کردووه كه نه‌ویش گه‌نجیكه له‌و پەری بارودۆخی ئاره‌زووبازیدا به‌چی له‌گه‌ڵ نه‌وه‌شدا ناروات به‌لای هه‌زو ئاره‌زووداو خۆی لی‌ به‌دوور ده‌گریت . نه‌وه‌ی جیگه‌ی سه‌یرلیهاتن و سه‌رنجه نه‌وه‌یه هەموو گه‌نجان به‌و قوناغه‌دا تیده‌په‌رن به‌لام هه‌ندیک گه‌نج هه‌یه هه‌زیان به‌وه نیه و خۆبانی لی‌ به‌دوور ده‌گرن، ئەم جوړه گه‌نجانه نه‌وانه‌ن خوای گەوره سه‌یری لی‌ان دیت چونکه وه‌ك هاوته‌مه‌نه‌کانی خۆیان په‌فتار نا‌که‌ن، له‌م باره‌دا سه‌یرلیهاتن بۆ خوای گەوره شتیکی ناسایی و چه‌سپاوه چونکه خوای گەوره باش ده‌زانیت بۆچی وایه . فه‌رمووده‌كه‌ش واباسی سه‌یرلیهاتنی خوای گەوره‌دا ده‌كاته وه‌ك ده‌فه‌رموویت : ﴿په‌روه‌ردگارت سه‌یری دیت له‌ گه‌نجیك هه‌زی به‌لای ئاره‌زووبازیدا نه‌چیت﴾.

﴿سيفهتی پێکهین﴾

← وههروهها پێغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم ده‌فه‌رموویت :

﴿يَضْحَكُ اللَّهُ إِلَى رَجُلَيْنِ يَقْتُلُ أَحَدُهُمَا الْآخَرَ يَدْخُلَانِ الْجَنَّةَ﴾

واته ﴿خوای گه‌وره به دوو پیاو پێده‌که‌نیت که یه‌کیکیان ئه‌وێریان ده‌کوژیت و هه‌ردوو کیشیان ده‌چنه به‌هه‌شته‌وه﴾^۱

رافعی شیخ ئیبنو عثیمین

• سيفهتی دوازه‌یه‌م: ﴿الضحك – پێکهین﴾

پێکه‌نین یه‌کیکه له‌سيفه‌ته‌ چه‌سپاوه‌کانی خوای گه‌وره به به‌لگه‌ی سونه‌ت و یه‌که‌هنگی پێشین ﴿سه‌له‌ف﴾.

پێغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم ده‌فه‌رموویت :

﴿يَضْحَكُ اللَّهُ إِلَى رَجُلَيْنِ يَقْتُلُ أَحَدُهُمَا الْآخَرَ يَدْخُلَانِ الْجَنَّةَ﴾

واته ﴿خوای گه‌وره به دوو پیاو پێده‌که‌نیت که یه‌کیکیان ئه‌وێریان ده‌کوژیت و هه‌ردوو کیشیان ده‌چنه به‌هه‌شته‌وه﴾.

۱ له‌وانه‌یه پێت سه‌یر بێت چۆن شتی واده‌بێت دوو کەس یه‌کیکیان ئه‌وێریان ده‌کوژیت و هه‌ردوو کیشیان ده‌چنه به‌هه‌شته‌وه : خوێنه‌ری نازیز جیگه‌ی سه‌یر نیه چونکه ئه‌وه‌ی یه‌که‌م جار شه‌هیدبووه به‌ده‌ستی ئه‌و بێ باوه‌ڕه‌ی شه‌هیدی کردووه دوا‌ی خۆشی موس‌لمان بووه و زانراویشه سه‌ر نه‌نجامی موس‌لمانیش هه‌ربه‌هه‌شته . بۆیه ده‌بێت ئا به‌وشیوه‌یه لێ تێگه‌ین – وه‌رگێڕ.

وہ تمہاری فہر موودہ کہ ہم شیوہ یہ : ﴿يَقَاتِلُ هَذَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُ ثُمَّ يَتُوبُ اللَّهُ عَلَى الْقَاتِلِ فَيُصْلِحْهُ﴾ متفق علیہ^۱ واتہ ﴿نہوہیان شہرہ کات لہ پیناوی خوادا و پاشان دہ کوژریت دوی نہو رووداوه بکوژہ کش تہوبہ دہ کات و خوی گہورہش تہوبہ کہی لیوہرہ گریٹ و نہویش لہ پیناوی خوادا شہرہ کات و شہید دہ کریٹ﴾.

وہ بیگومان سہلف یہ کدہنگن لہ سہر چہ سپاندنی سیفہتی ﴿پیکہنین﴾ بۆ خوی گہورہ ہہر بویہ پیویستہ جیگیر کردنی سیفہتی ﴿پیکہنین﴾ بۆ خوی گہورہ بہبی گورپن و وہ بہبی پە کخستن وہ بہبی چۆنیہتی بۆدانان وہ بہبی ھاوشیوہ بۆدانان کہ نہویش بریتہ لہ ﴿پیکہنینکی﴾ راستہ قینہ بۆ خوی گہورہ کہ شایستہی خوہتی .

وہ بہ دلنیا یہ وہ نہوانہی سیفہتہ کانی خوی گہورہ پە کدہ خەن سیفہتی ﴿پیکہنینی﴾ خوی گہورہیان بہ پاداشتدانہوہ لیکداوہ تہوہ و ئیمہش بہر پەرچیان دہ دہینہوہ بہوہی لہ پشہوہ لہ بنہمای چوارہمدا باسکرا.

۱ البخاري : كتاب الجهاد : باب الكافر يقتل المسلم، ثم يسلم فيسدد بعد ويقتل (۲۸۲۶) .

ومسلم : كتاب الإمارة : باب بيان الرجلين يقتل أحدهما الآخر يدخلان الجنة (۱۸۹۰) (۱۲۸) من حديث أبي هريرة رضي الله عنه .

← فهذا وما أشبهه مما صحَّ سَنَدُهُ، وَعُدَّتْ رُؤَاؤُهُ، تُؤْمِنُ بِهِ، وَلَا تَرُدُّهُ، وَلَا تَجْحَدُهُ، وَلَا تَتَّوَلُّهُ بِتَأْوِيلٍ يُخَالِفُ ظَاهِرَهُ، وَلَا تُشَبِّهُهُ بِصِفَاتِ المَخْلُوقِينَ، وَلَا بِسِمَاتِ المُخْدِرِينَ*، وَنَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى لَا شَبِيهَ لَهُ، وَلَا نَظِيرَ { لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ } ﴿الشورى: ١١﴾، وَكُلُّ مَا تُخَيَّلُ فِي الدَّهْنِ أَوْ خَطَرَ الْبَالِ، فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى بِخِلَافِهِ.

واته ﴿جائەو فەرموودانەى كە رشتە ﴿سەنەد﴾ كەیان صەحیحە و ئەوانەیشی رێوایەتیان كەردووە بە دادپەرورەر ((عدل)) دانراون ئیتمە باوەرمان پێهتی، و رەدیان ناكەینه‌وه، و ئینكارى و ملە جێرەى لە گەڵدا ناكەین، و رافەوتەفسیری ناكەین بە تەفسیر كەردنێك پێچەوانەى رۆوكەشەكەى بێت، و نایچوینین بە سیفەتى دروستكراوەكانەوه، و بە شكڵ و شیوەى ئەو شانەى تازە داهااتوو، وەئیمە دەزانین كە خوای گەوره هاوشیوە و هاووتنەى نیه ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾

واته ﴿هیچ شتێك هاوشیوە و هاووتنەى خوای گەوره نیه، وەهەر ئەویشە بیسەر و بینایە﴾.

وەهەموو ئەو شانەى كەبە بیرو هۆش و میشكى مرۆفدا دیت دەربارەى خوای گەوره ئەوا خوای گەوره بە پێچەوانەى ئەو شتەوێه.

* زاد في اجتماع الجيوش ص (١٩١): ((بل تؤمن بلفظه ونترك التعرض لمعناه قراءته وتفسيره)).

﴿سيفهتی بەرزبوونەوه بۆ سەر عەرشی﴾

← لەغونەى ئەوه خوای گەوره دەفەرموویت : ﴿الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ
أَسْتَوَى ﴿٥﴾ طه: ٥ واتە ﴿ئەو خوا بەخشیندەیه چووه سەر عەرشی خۆی﴾.

رافعی شیخ ئیبنو عثیمین

• سيفهتی سیانزەبەم: ﴿الإستواء على العرش — بەرزبوونەوه بۆ سەر عەرشی﴿

بەرزبوونەوهی خوای گەوره بۆ سەر عەرشی یەکیکە لەسیفەتە چەسپاوه کانی خوای
گەوره بە بەلگەى قورئان و سوننەت و یەکدەنگی پیشین ﴿سەلەف﴾.

خوای گەوره دەفەرموویت : ﴿الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ أَسْتَوَى ﴿٥﴾ طه: ٥ واتە ﴿ئەو
خوا بەخشیندەیه چووه سەر عەرشی خۆی﴾.

وێ خوای گەوره لەحهوت شوێندا باسی بەرزبوونەوهی خۆی بۆ سەر عەرشەکەى
خۆی باسکردووه.

وێ پێغه‌مبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم دەفەرموویت : ﴿إِنَّ اللَّهَ لَمَّا قَضَى
الْخَلْقَ كَتَبَ عِنْدَهُ فَوْقَ عَرْشِهِ إِنَّ رَحْمَتِي سَبَقَتْ غَضَبِي﴾^١.

١ البخاري : كتاب التوحيد : باب قول الله تعالى ﴿بَلْ هُوَ قَوْلٌ مِّنْ لِّمَاجِدٍ ﴿٢١﴾ فِي تَوْحِيدٍ مَّحْفُوظٍ ﴿٢٢﴾﴾
البروج: ٢١ - ٢٢ (٧٥٥٤).

ومسلم : كتاب التوبة : باب في سعة رحمة الله تعالى وأنها سبقت غضبه (٢٧٥١) (١٤) من
حديث أبي هريرة رضي الله عنه.

واتە ﴿خوای پەروەردگار لە کاتی کەدا بپرایدا دروستکراوە کان دروست بکات نووسینیکی نووسی لە لای خوێ لەسەر عەرش کە بەزەیی من پیش تۆرەبووم کەوتووہ﴾.

وہ ہر وہا پیغمبری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم دہ فرمویت : ﴿إِنَّ بَعْدَ مَا سَمَاءُ إِلَى سَمَاءٍ إِمَّا وَاحِدَةً وَإِمَّا اثْنَانِ أَوْ ثَلَاثٌ وَسَبْعُونَ سَنَةً إِلَى أَنْ قَالَ فِي الْعَرْشِ بَيْنَ أَسْفَلِهِ وَأَعْلَاهُ مِثْلُ مَا بَيْنَ السَّمَاءِ إِلَى السَّمَاءِ ثُمَّ اللَّهُ تَعَالَى فَوْقَ ذَلِكَ﴾^۱. 'بەھمان شیوہ ھەریەک لە پێشەوايان ترمزی و ئیبن و ماجە ئەم فرمودەیان پێوايە تکر دوو و

۱ خوێنەری بەرپێز بەراستی ئەو فرمودەیی زانای رافەکار ھێناوەتی من بەو شیوہیە نەم دیوہ لە کتابەکانی فرمودەدا بەلکو ئەوێ من دیوہ جیاوازی بۆیە ھمووی دێنم بۆ ئەوێ بۆ خۆت بێنی و شارەزای بێ .

تێنی ئەم فرمودەیی زۆر لاوازی ناکرێت بەلگە بەھێج جوړیک چوڵکە سیفەتی بەرزبوونەوێ خوای گمورە بەبەلگەیی زۆر بەھێز سەلاوہ و پێوستمان بە فرمودەیی لاوازی تە بیکەنە بەلگە بۆ کسە کاھان بەلام لەبەر ئەوێ شیخ ھێناوەتی ئێمەش دەبێتین تەلھا لەبەر زانیاری و ھێجی تر.

فرمودە کە: سنن أبي داود السجستاني - باب في الجهمية - جزء ٤ ص ٣٦٨ :
 ٤٧٢٥ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ الْبَزَّازُ حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ أَبِي تَوْرٍ عَنْ سِمَاكِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمِيرَةَ
 عَنْ الْأَخْطَفِ بْنِ قَيْسٍ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ قَالَ كُنْتُ فِي الْبَطْحَاءِ فِي عَصَابَةٍ فِيهِمْ رَسُولُ اللَّهِ
 -صلى الله عليه وسلم- فَمَرَّتْ بِهِمْ سَحَابَةٌ فَتَنَظَّرَ إِلَيْهَا فَقَالَ « مَا تُسْمُونَ هَذِهِ ». قَالُوا السَّحَابُ. قَالَ
 « وَالْمُزْنُ ». قَالُوا وَالْمُزْنُ. قَالَ « وَالْعَنَانُ ». قَالُوا وَالْعَنَانُ. قَالَ أَبُو دَاوُدَ لَمْ أَتَقِنِ الْعَنَانَ جَيِّدًا قَالَ
 هَلْ تَذَرُونَ مَا بَعْدَ مَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ». قَالُوا لَا نَذَرِي. قَالَ « إِنَّ بَعْدَ مَا بَيْنَهُمَا إِمَّا وَاحِدَةً أَوْ
 اثْنَانِ أَوْ ثَلَاثٌ وَسَبْعُونَ سَنَةً ثُمَّ السَّمَاءُ فَوْقَهَا كَذَلِكَ ». حَتَّى عَدَّ سَبْعَ سَمَوَاتٍ « ثُمَّ فُوقَ السَّابِعَةِ
 بَحْرٌ بَيْنَ أَسْفَلِهِ وَأَعْلَاهُ مِثْلُ مَا بَيْنَ سَمَاءٍ إِلَى سَمَاءٍ ثُمَّ فَوْقَ ذَلِكَ ثَمَانِيَةُ أَوْغَالٍ بَيْنَ أَظْلَافِهِمْ وَرُكَبِهِمْ
 مِثْلُ مَا بَيْنَ سَمَاءٍ إِلَى سَمَاءٍ ثُمَّ عَلَى ظُهُورِهِمُ الْعَرْشُ بَيْنَ أَسْفَلِهِ وَأَعْلَاهُ مِثْلُ مَا بَيْنَ سَمَاءٍ إِلَى سَمَاءٍ ثُمَّ
 اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فَوْقَ ذَلِكَ ».

﴿عليه تتيكى تيدايه كه شيتخى نيسلام نيين و لقيم وهلامى داوه تهوه له تهذيب سنن أبى داود^١ ص (٢٩، ٩٣) ج ٧﴾.

١ فرموده به كى لاوازه: أخرجه أحد (١/ ٢٠٦، ٢٠٧) وأبو داود (٤٧٢٣) والزمذى (٣٣٢٠) وحسنه، وابن ماجه (١٩٣) والحاكم في المستدرک (٢/ ٥٠٠، ٥٠١)، وعثمان الدارمي في الرد على الجهمية ص (٢٤) وفي النقض على المريشي ص (٩٠، ٩١) وابن أبي عاصم في السنة (٥٧٧) زابن خزيمه في التوحيد (١٤٤) والآجري في الشريعة ص (٢٩٢، ٢٩٣) ومحمد بن عثمان بن أبي شيبة في العرش (٩، ١٠) والبيهقي في الأسماء والصفات ص (٥٠٤) واللاكاثي في أصول اعتقاد أهل السنة (٦٥١) والعقيلي في الضعفاء (٢/ ٢٨٤) وابن الجوزي في العلل المتناهية (٢/ ٢٥) والواهيات (١/ ٩، ١٠) وأبو نعيم في أخبار أصبهان (٢/ ٢) وأبو الشيخ في العظمة (٢٠٤) وابن قدامة في العلو (٢٩) والذهبي في العلو للعلي الغفاري ص (ص ٤٩، ٥٠) وابن عبد البر في التمهيد (٧/ ١٠٤) وابن حزم في الملل والنحل (٢/ ١٠٠، ١٠١) والمزي في تهذيب الكمال (٢/ ٧١٩) وغيرهم من طرق عن سماك بن حرب عن عبدالله بن عميرة عن الأحنف بن قيس عن العباس بن عبداللطيف فذكره .

وسنده ضعيف فيه أكثر من علة:

الأولى : تفرد سماك بروايته . وإذا نظرنا إلى حديث سماك حال الإنفراد وجدناه لا يحتاج به إذا انفرد . ففي التهذيب (٢٣٤/٤) : ((قال النسائي : كان ربما لقن فإذا انفرد بأصل لم يكن حجة لأنه كان يلقن فيتلقن))^١ . وهذا جرح بين واضح من إمام ناقد وقد انفرد سماك في حديثه بذكر صفة حلة العرش .

الثاني : جهالة عبدالله بن عميرة . وقد أعل الخافظ الذهبي حديثه هذا في العلو بجهالته . وفي الميزان له قال : ((فيه جهالة))^٢ . وقد قال الإمام البخاري : ((لا يعرف له سماع من الأحنف بن قيس)) كذا في التاريخ الكبير .

الثالث : نكارة المتن : فقد أشاره أئمة المكرم عبدالله بن يوسف في تعليقه على ((فتا وجوابها)) لابن عطار ص (٧٢) : أن في سياق المتن نكارة في وجهين «تشبيه الملائكة بالتيوس، فإن الأوعال جمع وعمل، وهو تيس الجبال، وإن كان هذا اللفظ يستعار للأشراف من الناس، فإنه هاهنا على الأصل بقرينة ذكر الأظلاف فإنها من خواص ما يتجر من الحيوان .

١ . أكثر الأصول تذكر الأظلاف والركب مؤنثة وهو معنى منكر في حق الملائكة وقد أنكره الله على المشركين^٣ .

وقد ضعف الحديث وأشار إلى ضعفه غير واحد من أهل العلم منهم ابن عدي في الكامل في ترجمته يحيى بن العلاء فقال :

((إنه غير محفوظ)) ورده ابن العربي في شرحه للزمذى بقوله : ((أمور تلقفت من أهل الكتاب ليس لها أصل الصحة)) .

وكذا ضعفه الألباني في تخريجيه للسنة لابن أبي عاصم (٥٧٧) والأرنأوط في تعليقه على الطحاوية (٢/ ٣٦٥) .

وما جاء من تقوية الخافظ ابن القيم له في تهذيب السنن كما أشار الشيخ العثيمين فلاعتقاده أن العلة التي في الحديث هي تفرد الوليد بن أبي ثور عن سماك بالرواية مع ضعفه وأن هذه العلة مدفوعة برواية غيره من الثقات عن سماك مثل إبراهيم بن طهمان وغيره .

والحق كما رأيت أن الأشكال والعلة ليس في الطرق الموصلة لسماك فقد رواه عن سماك غير واحد مما هو مذكور في طريقه، وإنما الإشكال والعلة في سماك نفسه ومن فوقه .

وقد أشار ابن القيم إلى العلة أخرى وهي مخالفة هذا الحديث لحديث آخر رواه الومذى من حديث أبي هريرة ورد هذه العلة بقوله ((أن الومذى ضعف هذا الحديث عن أبي هريرة)) وراجع تهذيب السنن (٧/ ٩٢، ٩٣) .

والخلاصة :: أن الحديث ضعيف وأن أدلة الفوقية والإستواء مقررة بأدلة أخرى كثيرة في الكتاب والسنة الصحيحة والله أعلم .

واته ﴿دوووری نیوان ئاسمانی بۆ ئاسمانیکی تر یان هفتاو یهك یان هفتاو دوو یان هفتاو سی ساله تائهو شوینهی كهفهرمووی لهبارهی عه‌رشه‌وه : نیوان به‌وه‌ی تا سه‌ره‌وه‌ی به‌وینه‌ی نیوان ئاسمانی بۆ ئاسمانیکی تره و خوای گه‌وره له‌سه‌رنه‌وه‌عه‌رشه‌یه﴾
 وه بێگومان سه‌له‌ف یه‌كه‌هنگن له‌سه‌ر چه‌سه‌پاندنی سیفه‌تی ﴿به‌رزبوونه‌وه﴾ بۆ خوای گه‌وره بۆ سه‌ر عه‌رشه‌كه‌ی هه‌ربۆیه پێویسته جیگیر کردنی سیفه‌تی ﴿به‌رزبوونه‌وه﴾ بۆ خوای گه‌وره به‌بی گۆرین و وه‌به‌بی په‌كه‌خسێن وه‌به‌بی چۆنیه‌تی بۆدانان وه‌به‌بی هاوشیوه بۆدانان كه‌ئه‌ویش بریتیه له ﴿به‌رزبوونه‌وه‌یه‌کی﴾ راسته‌قینه بۆ خوای گه‌وره كه‌شایسته‌ی خۆیه‌تی، كه‌واتا‌كه‌ی بریتیه له به‌رزبوونه‌وه و جیگیر بوون.

وه به‌دلتیایه‌وه ئه‌وانه‌ی سیفه‌ته‌کانی خوای گه‌وره په‌كه‌ه‌خه‌ن سیفه‌تی ﴿به‌رزبوونه‌وه‌ی﴾ خوای گه‌وره‌یان به‌ده‌ست به‌سه‌رداگرتن لێ‌كداوه‌ته‌وه و ئیمه‌ش به‌رپه‌رچیان ده‌ده‌ینه‌وه به‌وه‌ی له‌پێشه‌وه له‌به‌نه‌مای چواره‌مدا باس‌کرا.

وه‌هه‌روه‌ها له‌روویه‌کی تریشه‌وه به‌رپه‌رچیان ده‌ده‌ینه‌وه به‌وه‌ی له‌زوبانی عه‌ره‌بیدا به‌و واتایه نه‌ناسراوه، وه‌هه‌روه‌ها ئه‌و لێ‌كه‌دانه‌وه‌ی ئه‌وان بۆ به‌رزبوونه‌وه‌ی خوای گه‌وره به‌ به‌سه‌رداگرتن چه‌ندین شتی تری له‌سه‌ر بنیاد ده‌نرێت كه‌هه‌مووی پوچه‌و بی مانایه وه‌كو ئه‌وه‌ی عه‌رش پێشتر مۆلکی خوای گه‌وره نه‌بووه و پاشان ده‌ستی به‌سه‌رداگرتوه. ﴿یان شتیکی تر هه‌بووه و له‌گه‌ل خوای گه‌وره‌دا مملانیی کردوه و خواش پێی رازی نه‌بووه و به‌سه‌ریدا زالبووه و دوا‌ی ده‌ستی به‌سه‌ر عه‌رشدا گرتوه و له‌سه‌ری جیگیر بووه – په‌نا به‌خوا له‌وه‌ی وا بیر‌كه‌ینه‌وه و گوم‌رابین – وه‌رگێڕ﴾.

* وهاتای عەرش لەرووی زمانەوانیوە بریتیە لە: شوێنێکی تایبەت بە دەستەڵاتدار .

وهاتای عەرش لەرووی شەرەمەوە بریتیە لە: عەرشێ گەورە کە خوای بەبەزەیی بەرزبۆوە وە سەری کەنەویش بەرزترین و گەورەترین دروستکراوی خواوە و خوای گەورەش بە ﴿گەورە و بەرز و مەزن﴾ وەسفی کردووە .

* وە کورسی خوای گەورە جگە لە عەرشە لەبەرئەوەی عەرش ئەوەیە کە خوای گەورە بەرزبۆئەو سەری، وە کورسی شوێن پێی دوولاقی خوای گەورە بەبەلگەیی لەرموودە کە ﴿ابن عباس﴾ رەزای خوایان ئی بێت کە پێشەوا حاکم لە مستەدرکدا رێوایەتی کردووە: ﴿الكرسي موضع قدميه والعرش لا يُقَدَّرُ أَحَدٌ قَدْرُهُ هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحٌ عَلَى شَرْطِ الشَّيْخَيْنِ وَلَمْ يَخْرُجْهُ﴾^١ واته: ﴿کورسی شوێن پێی دوولاقی خوای گەورە، وە عەرش هیچ کەسێ شێوە و ئەندازەی نازانێت﴾.

١ صحیح موقوفا: أخرجه محمد بن عثمان بن أبي شيبة في كتاب العرش (٦١) وعبدالله بن أحمد في السنة (٤٠٧) والدارمي في الرد على المريسي ص (٧١: ٧٤) وابن خزيمة في التوحيد ص (١٠٧، ١٠٨) والطبراني في التفسير (٥٧٩٢) والطبراني في الكبير (١٢٢٠٤) والدارقطني في كتاب الصفات (٣٦، ٣٧) والحاكم في المستدرک (٢/ ٢٨٢) من طريق سفيان عن عمار الذهني عن سعيد بن جبير عن ابن عباس موقوفا عليه.

وإسناده حسن: فعمار الذهني أبو معاوية البجلي صدوق روى له أصحاب الكتب الستة إلا البخاري كما في التقريب ص (٤٠٨) . ومع ذلك فقد قال الحاكم ((صحیح علی شرط الشيخين)) ووافقه الذهبي!! وقال الهيتمي في المجمع (٣٢٣/ ٦): ((رجاله رجال الصحيح)) أ.هـ.

وقد روى هذا الحديث مرفوعا ولا يصح وراجع لذلك التهذيب (٣١٣/ ٤) وتفسير ابن كثير (٣٠٩/ ١) والعلل لابن الجوزي وشرح الطحاوية لابن أبي العز (٣٦٩/ ٢) والميزان (١٦٥/ ٢) . وفي الباب: عن أبي موسى الأشعري رضي الله عنه: ((الكرسي موضع القدمين وله أطيح كأطيح الرجل)) أخرجه محمد بن عثمان أبي شيبة في كتاب العرش (٦٠)

وعبدالله بن أحمد في السنة وابن جرير في تفسيره (٧/ ٣) والبيهقي في الأسماء والصفات ص (٥١٠) وأبو الشيخ في العظمة (٤٢/ ٢) والذهبي في العلو (١٢٤- مختصر).

وإسناده صحيح موقوف كما قال الألباني في مختصره للعلو.

* وراجع كلام شيخ الإسلام ابن تيمية في الرسالة العرشية على هذا الأثر وكذا ما قاله الشيخ العثيمين في تفسير آية الكرسي ص (٢٤: ٢٦).

﴿سيفه‌تی بەرزیه‌تی خوای گموره﴾

← وهه‌روه‌ها خوای گموره ده‌فرموویت: ﴿ءَامِنْتُمْ مِّنْ فِي السَّمَاءِ﴾ ﴿الملك: ۱۶﴾
واته: ﴿ثابه دلّیان لهو خواجه‌ی له‌سه‌رووه‌ویه﴾.

← وقولُ النبیِّ - صلی الله علیه وسلم - «رَبُّنَا اللهُ الَّذِي فِي السَّمَاءِ تَقَدَّسَ اسْمُكَ»^۱ وقال للجارية «أَيْنَ اللهُ؟» قالت: فِي السَّمَاءِ قال «أَغْفِقْهَا فَإِنَّهَا مُؤْمِنَةٌ». رواه مالكُ بن أنسٍ ومسلمٌ وغيرُهما مِنَ الأئمة.

واته ﴿پەرۆردگارمان ئەو خواجه‌یه که له ئاسماندایه پیرۆزبێت ناوت، وهه‌روه‌ها به که‌نیزه که‌که‌ی فرموو ﴿خوا له کوێه؟﴾ که‌نیزه که‌کش وتی: له ئاسماندایه ((واته له‌سه‌روو ئاسماندایه به‌و به‌ل‌گانه‌ی تر که‌دیت إنشاء الله - وه‌رگێر))، پی‌غه‌مبه‌ری خواش صلی الله علیه وعلى آله وسلم فرمووی: ئازادی بکه له‌به‌رئه‌وه‌ی ئەو که‌نیزه که باوه‌رداره ﴿.

← وقال النبیُّ - صلی الله علیه وسلم - لِحُصَيْنٍ «كَمْ إِهْلًا تَعْبُدُ؟» قال: سَبْعَةٌ مِثْلَهُ فِي الْأَرْضِ وَوَاحِدًا فِي السَّمَاءِ، قالَ «مَنْ لِرَغَبَتِكَ وَرَهْبَتِكَ؟» قالَ: الَّذِي فِي السَّمَاءِ، قالَ «فَأَتْرُكَ السَّيِّئَةَ وَاعْبُدَ الَّذِي فِي السَّمَاءِ وَأَنَا أُعَلِّمُكَ دَعْوَتَيْنِ» فَأَسْلَمَ وَعَلَّمَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَقُولَ «اللَّهُمَّ أَهْمِنِي رُشْدِي وَقِنِي شَرَّ نَفْسِي». وه پی‌غه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلى آله وسلم به حوصه‌ینی فرموو: ﴿چه‌ند پەرستراو ده‌پەرستیت؟﴾ حوصه‌ین فرمووی: هه‌وت، شه‌شه‌یان له‌زه‌ویدا‌یه‌و به‌کیکیکیان له ئاسماندایه، پی‌غه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلى آله وسلم به حوصه‌ینی فرموو: ﴿کام لهو هه‌وته بۆکاتی داواکردنی ویست و ئاره‌زووته‌و له‌کاتی ترستدا په‌نای بێ ده‌گریت؟﴾ حوصه‌ین فرمووی: ئەوه‌ی که له ئاسماندایه .

۱ خۆپه‌ری نازیز ئەو به‌شه‌ی دیاریکراوه فرمووده‌یه‌کی لاوازه هه‌روه‌کو شیخی نی‌سلام پێشوا ئه‌لبانی فرموویه‌تی:
(سنن أبي داود)

۳۸۹۲ حدثنا يزيد بن خالد بن موهب الرملي حدثنا الليث عن زيادة بن محمد عن محمد بن كعب القرظي عن فضالة بن عبيد عن أبي الدرداء قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول من اشتكى منكم شيئا أو اشتكاه أخ له فليقل ربنا الله الذي في السماء تقدس اسمك أملك في السماء والأرض كما رحمتك في السماء فاجعل رحمتك في الأرض اغفر لنا حوبنا وخطايانا أنت رب الطيبين أنزل رحمة من رحمتك وشفاء من شفائك على هذا الوجع فيبرأ .
تحقيق الألباني : ضعيف ، المشكاة (١٥٥٥) // ضعيف الجامع الصغير (٥٤٢٢) نحوه //

پيغمبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم به حوصه يني فهرموو : ﴿دهى كهوايه وازلهو شهشه بيتهو نهو هيان پهرسته كه له ناسماندايه وه من دوو نزات (دوعات) فيرده كم، جائه ويش موسلمان بو، وه پيغمبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم فيري كرد كه بلتي : ﴿ئهى پهروه دگار داوات ليده كم سهر فرازي و رينمويم بجه دلتموه، وه داوات ليده كم بمباريزيت له شهرو خراپه ي نهفس و دهروونم﴾.

﴿وَلَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ شَيْئًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ وَفِيمَا نُقِلَ مِنْ عِلَامَاتِ النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - وَأَصْحَابِهِ فِي الْكُتُبِ الْمُتَقَدِّمَةِ أَنَّهُمْ يَسْجُدُونَ بِالْأَرْضِ، وَيَزْعُمُونَ أَنَّ إِلَهُهُمْ فِي السَّمَاءِ.

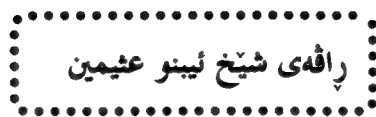
وه له وهى گوازاراوه ته وه له نيشانه كانى پيغمبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم و هاره لاني له په رتو و كه پيشكه وتوره كاندا ﴿نهوانه ي له پيش ئيسلا لموه هاترون﴾ نهويه كه نهوانه واته پيغمبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم و هاره لاني له زه ويذا كړنوش ده بن، وه واگومان ده بن په ستر اوه كه يان له ناسماندايه ﴿له رافه كه دا حوكمي فهرمووده كه ديارى ده كه ين﴾.

﴿وَرَوَى أَبُو دَاوُدَ فِي سُنَنِهٖ أَنَّ النَّبِيَّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ «إِنَّ مَا بَيْنَ سَمَاءٍ إِلَى سَمَاءٍ مَسِيرَةٌ كَذَا وَكَذَا - وَذَكَرَ الْخَبَرَ إِلَى قَوْلِهِ - وَفَوْقَ ذَلِكَ الْعَرْشُ وَاللَّهُ سُبْحَانَهُ فَوْقَ ذَلِكَ»﴾.

واته : وه نه بو داود له سونه نه كه يدا رپوايه تى كردو وه كه پيغمبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم فهرموويه تى : ﴿نيواني ناسمان و ناسمانيكى ديكه نيواني نه ونده و نه ونده يه - وه باسى هه واله كه ي كردو وه تا نه و شوينه ي كه ده فهرموويت - وه له سهرووى نه وه شهوه عدرشه وه خواى پاك و بيگهر د له سهروى نه وه وه يه﴾.

﴿له رافه كه دا حوكمي فهرمووده كه ديارى ده كه ين - وه رگير﴾ فَهَذَا وَمَا أَشْبَهَهُ مِمَّا أَجْمَعَ السَّلَفُ رَحِمَهُمُ اللَّهُ عَلَى تَقْلِيهِ وَقَوْلِهِ وَلَمْ يَتَعَرَّضُوا لِرَدِّهِ وَلَا تَأْوِيلِهِ وَلَا تَشْبِيهِهِ وَلَا تَمْثِيلِهِ.

واته : جائه وه و هدرچى سيفه تيكي تريشى هاوشيوه ي له وهى پيشين په حه تى خوايان لى بيت يه ككه ننگن له سه ر گواسته وه ي ﴿گيرانه وهى﴾ و وه رگرتى وه نه چوونه ته وه به گزيذا بز په كردنه وهى و گورپنى و شوبه اندنى به دروست كراوه كانيه وه و هاوشيوه بو دانانى.

● سیفەتی چوار دەیم : ﴿العلو : بەرزیه‌تی﴾

بەرزیه‌تی خوای گەوره یەکیکە لە سیفەتە چەسپاوەکانی خوای گەوره بە بەلگەی قورئان و سوننەت و یەکدەنگی پیشین ﴿سەلف﴾.

خوای گەوره دەفەرموویت : ﴿وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾ ﴿البقرة: ۲۵۵

پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آله وسلم لە کاتی کړنوش بردنیدا لەناو نوێژدا دەفەرموویت : ﴿سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى﴾ واتە ﴿پاک و بێگەردی بۆ پەرورەدگاری ھەر بەرزەم . پێشەوا موسلیم لە ھاوەلتی بەریزی پێغەمبەری خواوہ صلی اللہ علیہ وعلی آله وسلم حوزەیفە کوری یەمانەوہ رەزای خوای لى بێت ڕیوایەتی کردووە^۱ وە بێگومان سەلف یەکدەنگن لە سەر چەسپاندنی سیفەتی ﴿بەرزیه‌تی﴾ بۆ خوای گەوره ھەربۆیە پێویستە جێگیر کردنی سیفەتی ﴿بەرزیه‌تی﴾ بۆ خوای گەوره بەبێ گۆرپن و وەبەبێ پەکخستن وەبەبێ چۆنیەتی بۆدانان وەبەبێ ھاوشیوہ بۆدانان کەئەویش بریتە لە ﴿بەرزیه‌کی﴾ راستەقینە بۆ خوای گەوره کە شایستەى خۆیەتی.

﴿بەرزیه‌تی خوای گەوره داھەش دەبێت بۆ دووبەش﴾

ا – بەرزیه‌تی سیفەت : بەواتای ئەوہی کە سیفەتەکانی خوای گەوره زۆر بەرزەن و لە هیچ ڕوویەک لە ڕووەکانەوہ کەم و کورتی تێدانە، وەبەلگەی ئەوہش لە پێشدا باسکرا.

ب – وەبەرزیه‌تی خودی خوای گەوره : بەواتای ئەوہی کە خودی خوای گەوره لەسەر و ھەموو دروستکراوہ کانیوہیەتی وەبەلگەی ئەوہش لە گەل ئەوہی پێشووہوہیە:

خوای گەوره دەفەرموویت : ﴿أَمِنْتُ مَنْ فِي السَّمَاءِ﴾ ﴿الملك: ۱۶﴾ واتە: ﴿نایە دلتیان لەو خواوەی لەسەر و وەوہیە﴾.

۱ مسلم : کتاب الصلاة المسافرين وقصرها : باب استحباب تطويل القراءة في صلاة الليل (۷۷۲)
(۲۰۳) ضمن حديث طويل لحذيفة.

وهو فخر مودده که ی پیغمبری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم که فخر موی : «رَبُّنَا
 اللَّهُ الَّذِي فِي السَّمَاءِ تَقَدَّسَ اسْمُكَ» فخر مودده که پیشهوا نه بو داود ربوایه تی
 کردوه و فیه زیاده ابن محمد قال البخاري منكر الحديث^۱.

واته ﴿پهروهر دگار مان نهو خویایه که له ناسماندایه پیروزیبت ناوت﴾.

وهو فخر مودده که ی پیغمبری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم که به که نیزه که که ی
 فخر موی : «أَيْنَ اللَّهِ؟» قالت: في السماء قال «أَعْتَقَهَا فَإِنَّهَا مُؤْمِنَةٌ». رواه مسلم في قصة
 معاوية بن الحكم.

واته ﴿خوا له کوئی؟﴾ که نیزه که کش وتی : له ناسماندایه ((واته له سهروو
 ناسماندایه بهو بهل گانه ی تر که دیت إنشاء الله — وهر گتیر))، پیغمبری خواش صلی الله
 علیه وعلی آله وسلم فخر موی : نازادی بکه له بهر نه وه ی نهو که نیزه که باوه پرداره ﴿.
 وهو فخر مودده که ی پیغمبری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم که به حوصهینی
 کوری عوبهیدی خوزاعی باوکی عیمرانی کوری حوصهینی فخر موی : ﴿أَثْرُكَ السَّتَّةَ

۱ حدیث ضعیف : وله إسنادان:

الأول : من طريق زیادة بن محمد عن محمد بن كعب القرظي عن فضالة بن عبيد عن أبي درداء : أخرجه أبي
 داود (۳۸۹۲) والنسائي في عمل اليوم والليلة (۱۰۳۷) والحاكم (۳۴۴ ۱) والبيهقي في الأسماء
 والصفات ص (۴۲۳) والدارمي في الرد على الجهمية (۷۰) وابن قدامة في العلو (۱۸) وإسناده ضعيف جدا
 فزياد بن محمد الأنصاري مروي كما في التقريب وذكر الحافظ الذهبي في الميزان (۹۸ / ۲) أنه انفرد بهذا
 الحديث . وعقب على تصحيح الحاكم لهذا الحديث بقوله : ((زیادة قال فيه البخاري وغيره : منكر الحديث))
 وفي العلو ص (۲۷) ((زیادة لین الحديث)) .

الثاني : رواه أحمد (۲۰ / ۶ ، ۲۱) من طريق أبي بكر بن أبي مريم عن الأشياخ عن فضالة ابن عبيد
 الأنصاري قال علمني رسول الله صلى الله عليه وعلى اله وسلم رقية وأمرني أن أرق بها فذكره .
 وإسناده ضعيف ففيه جهالة وضعف : أما الجهالة ففي قوله : عن الأشياخ وأما الضعف فأبو بكر بن أبي مريم
 ضعيف مختلط .

وَاعْبُدْ الَّذِي فِي السَّمَاءِ ﴿١﴾ واتە ﴿دەوی کەواوە وازلەو شەشە بێنەو ئەوەیان پەرستە کە لە ئاسمانداوە﴾. ئەوە ئەو دەربرێنەو کە دانەر باسیکردوو، وە هەروەها لە الإصابة دا هیناوەتی لە رێبایەتی ئێبن و خوزەیمە لە جێزۆکی ئیسلام بوونە کەیدا بە دەربرێنکی جگە لەوەی هاتوو، وەتایدا دانێدانی پیغمبەری خوای صلی الله علیه وعلى آله وسلم بۆ حوصەین کاتێک کە وتی: ﴿سِتَّةٌ فِي الْأَرْضِ وَوَاحِدًا فِي السَّمَاءِ﴾ ١ واتە ﴿شەشەیان لەزەویداوەو یەکیکیان لە ئاسمانداوە﴾.

وە سە لەف یە کەدەنگن لەسەر چەسپاندنی بەرزیهتی خود ﴿ذات﴾ بۆ خوای گەورە هەربۆیە پێوستە جیگیرکردنی سیفەتی بەرزیهتی بۆ خوا بەبێ گۆرین و وەبەبێ پە کخستن وەبەبێ چۆنیەتی بۆدانان وەبەبێ هاوشێوە بۆدانان.

وە بێگومان ئەوانە سیفەتەکانی خوای گەورە پە کەدەخەن ئەوە رەد دەکەنەو خوای گەورە بە زاتی خۆی لەئاسماندا بێت وە واتاکەیان بەو لێکداوەتەو کە مۆلک و دەستەلات و هاوشێوەی ئەوە لەئاسمانداوە و ئێمەش بەرپەرچیان دەدەینەو بەوەی لەپێشەو لەبنەمای چوارەمدا باسکرا.

وە هەروەها لەلایەنێکی تریشەو رەدیان دەدەینەو بەوەی کە مۆلک و دەستەلاتی خوای گەورە لە ئاسمان و زەویشداوە و تەنها لەئاسمانداوە.

١ حدیث ضعیف: أخرجه ابن قدامة في العلو (١٩) ومن طريقه الذهبي في العلو للعلی الففار ص (٢٣ ، ٢٤) من طريق رجاء بن محمد البصري حدثنا عمران بن خالد بن طليق حدثني أبي عن أبيه عن جده مطولاً.

وقال الذهبي : ((عمران - يعني ابن خالد - ضعيف)) .

والحدیث فی إسنادە خالد بن طليق قال فيه الدارقطني : ((ليس بالقوي)) كما في لسان الميزان لابن حجر (٣٧٩ / ٢) .

والحدیث فی الإصابة (١ / ٣٧٧) كما ذكر الشيخ العثيمين رحمه الله.

و ە بە لەلایەنیکێ تریش کەئەویش بەلگەیهتی عەقلە لەسەر ئەو سیفەتە لەبەرئەوێ سیفەتیکێ تەواو کارە.

و ە بە لەلایەنیکێ تریشەو ە کەئەویش بەلگەیهتی فێرەتی مەزۆفە لەسەر ئەو سیفەتە لەبەرئەوێ دروستکراو ە کان لەسەرئەو ە پاهاتوون کە خۆی گەورە لە ئاسماندا ە.

واتای ئەوێ خۆی گەورە لە ئاسماندا ە

مانای راست و دروست لەبارەێ ئەوێ خۆی گەورە لە ئاسماندا ە ئەو ە کە خۆی بەرزو بلند لە سەرۆی ئاسماندا ە لەبەرئەوێ ﴿ في ﴾ بەواتای ﴿ علی ﴾ دیت، و ئەو ﴿ في ﴾ بۆ ﴿ الظرفية ﴾ — لەناو دابوون — نیە چونکە ئاسمان توانای ئەوێ نیە خۆی گەورە بگریت خۆ و دەرووی بدات، یان ئەوێ کە ئەو لە بەرزیه جا ئاسمان لێرەدا بەواتای بەرزێ دیت و مەبەست لەو ئاسمانە ئەو ئاسمانە دروستکراو نیە ﴿ بهلكو مەبەست لێ بەرزیه نەك ئەو ئاسمانەێ ئیمە دەبینین و دەیناسین — وەرگیر ﴾.

ئاگاداری : دانەر باسی ئەوێ کردو ە دەفەرمو یت : و ئەوێ گوازاو ە تەو ە لە نیشانەکانی پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آله وسلم و هاو ەلانی لە پەرتوو کە پێشکەوتوو ە کاندای ئەو ە کە ئەوانە واتە پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آله وسلم و هاو ەلانی لەزەویدا کێنوش دەبن، و ە واگومان دەبن پەرسزاو ە کەیان لە ئاسماندا ە ﴿ جا ئەو قسە هێنانە هیچ بنچینەکی راستی نیە چونکە هیچ رشتە یەکی ﴾ سەنەدیکێ ﴿ نیە^۱ و ئەبەرئەوێ باو ە پوون بە بەرزیهتی خۆی گەورە و کێنوش بردن بۆ تایبەت نە کراو ە بەم ئومەتەو ە، و ە هەرچیە کیش تایبەت نە کرا یت راست نیە کەبیت بە نیشانە هۆی ناسینەو ە، و ئەبەرئەوێ دەربەین بە گومان بردن ﴿ التعبير بالزعم ﴾ لەو کارەدا

۱ ورد ذلك ضمن أثر أخرجه ابن قدامة في العلو (۲۱) بإسناده إلى عدي بن عميرة بن فروة المعبدی والقصة في الإصابة (۲ / ۴۷۰) في ترجمة عدي بن عميرة وذكرها الذهبي في العلو ص (۲۵) وقال : ((هذا حديث غريب)) .

ستايشڪردن و پيادا هئڻدان نيه چونڪه زورجار ٿهوي كه به دهرپرين به گومان بردن ﴿التعبير بالزعم﴾ ڏيٽ لهو شتهدا ڏيٽ كه دوودلي و گوماني ٿيدايه .

﴿سُئِلَ الْإِمَامُ مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ رَحِمَهُ اللَّهُ فَقِيلَ: يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ﴿الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ أَتَسَوَّى﴾ طه: ٥ كَيْفَ اسْتَوَى؟ فَقَالَ: الْإِسْتِواءُ غَيْرُ مَجْهُولٍ، وَالْكَيفُ غَيْرُ مَعْقُولٍ، وَالْإِيمَانُ بِهِ وَاجِبٌ وَالسُّؤَالُ عَنْهُ بَدْعَةٌ، ثُمَّ أَمَرَ بِالرَّجُلِ فَأُخْرِجَ.﴾

واته : پرسیار له پيشهوا مالیک رڄهتي خواي لی بیت کرا و پی ووترا: ٺهي باوڪي عبدالله ﴿الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ أَتَسَوَّى﴾ طه: ٥ چوَن بهرزبووه وه ؟ ٺهويش فهرمووي بهرزبوونهوه نهزانراونيه، وه چوَنيهتيشي له عهقلي مروفدا جيئي نايتهوه، وه باوهرهٽيان پي پئويسته وه پرسیارکردنيش دهربارهي بيدعهيه، پاشان فهرماني کردو ٺهو پياوهي پرسیاري کرد کرديانه دهرهوه ﴿.﴾

چوَن بهرزبووه وه ؟ جا ٺهويش فهرمووي بهرزبوونهوه نهزانراونيه، وه چوَنيهتيشي له عهقلي مروفدا جيئي نايتهوه، وه باوهرهٽيان پي پئويسته وه پرسیارکردنيش دهربارهي بيدعهيه، پاشان فهرماني کردو ٺهو پياوهي پرسیاري کرد کرديانه دهرهوه^۱.

۱ اثر صحيح : أخرجه ابن قدامة في العلو (١٠٤) والذهبي في العلو ص (١٤١ ، ١٤٢) وأبو نعيم في الحلية (٣٢٥ ، ٣٢٦) وعثمان بن سعيد الدارمي في الرد على الجهمية ص (٥٥) واللالكائي في شرح أصول اعتقاد أهل السنة (٦٦٤) وأبو عثمان الصابوني في عقيدة السلف (٢٤ - ٢٦) والبيهقي في الأسماء والصفات ص (٤٠٨) من طرق يقوي بعضها بعضاً وصححه الذهبي في العلو وكذا قواه الألباني في مختصره للعلو وقال الحافظ في الفتح (٤٠٦ ، ٤٠٧) : ((وأخرج البيهقي بسند جيد عن عبدالله بن وهب به فذكره)) .

وقال شيخ الإسلام ابن تيمية في مجموع الفتاوى (٣٦٥ / ٥) بعد أن ذكر قول مالك : ((ومثل هذا الجواب ثابت عن ربيعة شيخ مالك)) أ.هـ .

رافه‌ی شیخ ئینو عثمین

وەڵامی پێشەوا مالیکی کۆری ئەنەسی کۆری مالیک، باوکی ئەنەسی کۆری مالیکی ھارەلێ پێغمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم نیە بەڵکە یەکیکی ترە، باپیری پێشەوا مالیک یەکیک بوو لە گەورەیی تابەین وە باوکی باپیری لە ھارەلانی پێغمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم بوو، پێشەوا مالیک لەسالی ٩٣ کۆچی لەشاری مەدینە لەدایک بوو وە ھەرلەو شارەشدا لەسالی ١٧٩ کۆچی کردوو وە وە مردوو و لەرووی سەردەمەوہ سەر بەسەردەمی تابەیی تابیعە.

پرسیاری لیکراو بێ و ترا ئەی باوکی عبداللہ : ﴿الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى ﴿٥﴾﴾ چۆن بەرزبوووە وە ؟ ﴿ئەویش فەرمووی بەرزبوونەوہ نەزانراوینە﴾ واتە ماناکەیی زانراوە کە ئەویش بریتییە لە بەرزبێتیی و جیگیربوونە، ﴿وہ چۆنیەتی لە عەقڵی مەزھەبێ جێ نایستەوہ﴾ واتە چۆنیەتی بەرزبوونەوہ کەیی ژیری ناتوانیت ییزانیت و درکی بکات لەبەرئەوہی خوای گەورە زۆر لەوہ گەورەتر و بەرێزترە کە عەقڵەکان بتوانن چۆنیەتی سیفەتەکانی درک پێ بکەن، ﴿وہ باوەرێیان پێی﴾ واتە بەرزبوونەوہ، ﴿واجب- پێستە﴾ لەبەرئەوہی لە قورئان و سوننەتدا ھاتووہ، ﴿وہ پرسیار کردنی دەربارەیی﴾ واتە دەربارەیی چۆنیەتیە کەیی، ﴿بیدعەیی﴾ لەبەرئەوہی پرسیار کردن دەربارەیی ئەو شتە لەسەردەمی پێغمبەری خواو صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم ھارەلەکانیدا نەبووہ، پاشان فەرمانی کردو ئەو پیاوہی پرسیاری کرد کردیانە دەروہ لەترسی ئەوہی ئەک خەلک تووشی خراپوونی بیروباوەریان ببن لەلایەک و لەلایەکی تریشەوہ وەک تەمیکردنیک بۆئەو پیاوہ بەقەدەغە کردنی لە دانیشتەکانی فیربوونی زانستی شەری . ﴿ئەگەر زانا لە کەسێک تر سەلامەتی خەلکی تووشی فیتە بکات و بیروباوەریان تێکدات دەتوانیت ھیچی پێ نەیت لە زانست و نەشەیت بێتە دانیشتەکانیەوہ و خەلکی لێ ناگاداربکاتەوہ تا ھەموو کەسێک لە مەترسیەکانی پارێزراوین و نەکەوہ ناو ئەو بیروباوەرە گومارێی کە ھەلیگرتوہ - وەرگیر .

﴿سيفهتی قسه ((کهلام))ی خوای گموره﴾

وَمِنْ صِفَاتِ اللَّهِ تَعَالَى أَنَّهُ مُتَكَلِّمٌ بِكَلَامٍ قَدِيمٍ، يُسْمِعُهُ مَنْ شَاءَ مِنْ خَلْقِهِ. سَمِعَهُ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ مِنْهُ مِنْ غَيْرِ وَاسِطَةٍ، وَسَمِعَهُ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ، وَمَنْ أَدْنَى لَهُ مِنْ مَلَايِكَتِهِ، وَرُسُلِهِ.

وهیه کیکی تر له سیفه ته کانی خوای گموره سیفه تی قسه کردنه، خوای پدرو وردگار قسه بیژه به قسه یه کی کون^۱ ﴿واته هدر له کونه وه قسه ی کردووه و ماوه یه ک نه بووه خوا قسه ی نه کردیت و پاشان قسه ی کردیت - وهر گیتیر﴾، یه وی هدر که سیک له دروستکراوه کانی لئی بیستی نهوا لئی ده بیستیت، پیغمبر موسا (علیه السلام) لئی یستووه به بی هیچ نیوه ندیک، وه جیرلش سهلامی خوای لی بیت لئی یستووه، وهر که سیکیش خوی مؤله تی دایت له فرشته کان و پیغمبران سهلامی خویان لی بیت.

وَأَنَّهُ سُبْحَانَهُ يُكَلِّمُ الْمُؤْمِنِينَ فِي الْآخِرَةِ، وَيُكَلِّمُوهُ، وَيَأْذُنُ لَهُمْ (فَيُزَوُّوهُ): وه خوای پاک و بیگهرد له پروژی دوایدا قسه له گهل باوه پداراندا ده کات و نهوانیش قسه ی له گهل ده کهن، وه مؤله تیان دهادت و سهردانی ده کهن.

خوای گموره ده فهرموویت: ﴿وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا﴾ النساء: ۱۶۴ واته ﴿خوای میهره بان بوخوی راسته وخو قسه ی له گهل موسادا کردووه بویه پی ده گوتریت که لیم.

^۱ واته ماوه یه ک نه بووه که الله تعالی کهلامی نه بوویت بلکه سیفه تی کهلام سیفه تی قدیمی خویا به واته تازه پیدایا بوویه - م. عبدالرحمن.

^۲ نهوی له نیتر کهوانه کهدا ره شکراره ته وه و هتلی به ژیردا هاتووه لاوازه.

وھەر وھە خوای پەر و ەردگار دە فەر موو یت : ﴿ قَالَ يَمْوَسَّىٰ إِنِّي أَصْطَفَيْتُكَ عَلَىٰ

النَّاسِ بِرِسَالَتِي وَبِكَلِمِي ﴾ الاعراف: ۱۴۴

واتە ﴿ خوای گەورە فەر مووی : ئەی موسا بێگومانە من بەم پەیام و قسانە لە گەڵم کردیت ھەڵمژاردوویی و فەزڵمدایت بەسەر ئەو خەڵکەدا ﴾

وھەر وھە خوای پەر و ەردگار دە فەر موو یت : ﴿ مِنْهُمْ مَّنْ كَلَّمَ اللَّهُ ﴾ البقرة: ۲۵۳
واتە ﴿ ھەیان لەو پێغەمبەرانە سەلامی خوایان لی بیت خوا یە کسەر قسە ی لە گەڵدا کردوون وە کو موسا و موحمەد سەلامی خوایان لی بیت ﴾.

وھەر وھە خوای پەر و ەردگار دە فەر موو یت : ﴿ وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا

وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَآئِ حِجَابٍ ﴾ الشوری: ۵۱

واتە ﴿ بۆ ھیچ کەسێک نەبوو کە خوا لەروو قسە ی لە گەڵدا بکات مە گەر لە پێگە ی وە حیه وە یان بە شیوە ی خەو یان بە (ئیلھام) یان لە پشت پەردە وە ﴾

وھەر وھە خوای پەر و ەردگار دە فەر موو یت : ﴿ فَلَمَّا أَنَّنَا نُودِي يَمْوَسَّىٰ ﴿١١﴾ إِنِّي أَنَا رَبُّكَ طه: ۱۱ - ۱۲ واتە ﴿ ئینجا کە نزیک بوو وە و ھاتە لای نۆرە کە دیتی والە ناو درەختێکی زۆر جوان و تەردا ناگرێک دە درەوشیتە وە، ئەوجا لەویدا بانگی لیکرا ئە ی موسا! بێگومان من پەر و ەردگاری تۆم ﴾.

وھەر وھە خوای پەر و ەردگار دە فەر موو یت : ﴿ إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي ﴾ طه: ۱۴ واتە ﴿ بێگومان ھەر من خوای بە ھەقم اللہ، ھیچ پەرس تراویک نیە شایستە ی پەرستن بیت جگە لە من دە ی کەوا یە بپەرستی ﴾.

﴿ وَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْعُودٍ - رضي الله عنه - : إِذَا تَكَلَّمَ اللَّهُ بِالْوَحْيِ سَمِعَ صَوْتَهُ أَهْلُ السَّمَاءِ، رُوي ذلك عن النبي صلى الله عليه وسلم. ﴾

وه عبدُ الله ڪوري مسعود رضي الله عنه فهرموويه تي : ﴿ نه گهر خواي گهوره قسه بڪات له ڪاتي وه حيدا نه هلي ناسمان ڪه فريشتهن دهنگه ڪهي دهبيستن ﴾ نه مه له پيغمبري خواوه صلى الله عليه وعلى آله وسلم گيردراوه تهوه^۱

﴿ وَرَوَى عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ - صلى الله عليه وسلم - أَنَّهُ قَالَ : «يَخْشُرُ اللَّهُ الْخَلَائِقَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ غَرَاةَ غَرَاةٍ غُرْلًا بُهْمًا فَيَنَادِيهِمْ بِصَوْتٍ يَسْمَعُهُ مَنْ بَعْدَ، كَمَا يَسْمَعُهُ مَنْ قُرْبَ: أَنَا الْمَلِكُ، أَنَا الدِّيَانُ» رَوَاهُ الْأُئِمَّةُ وَاسْتَشْهَدَ بِهِ الْبُخَارِيُّ. ﴾

وه عبدُ الله بنُ أَنَسٍ له پيغمبري خواوه صلى الله عليه وعلى آله وسلم ده گيرپريتهوه ڪه فهرموويه تي : ﴿ خواي گهوره له روي دوايدا هموو دروستڪراوه ڪان حمشرده ڪات به پروتي و پيپه تي و خهته نه ڪراوي و ناشتوانن قسه بڪن ههروه ڪو مندالي تازه له دايڪ بو، جا به دهنگيڪ بانگيان ده ڪات نه وه ي له دووره دهبيستيت ههروه ڪو چون نه وه ي له نزيڪهويه دهبيستيت ده فهرموويت : أَنَا الْمَلِكُ، أَنَا الدِّيَانُ ﴾.

﴿ وفي بعض الآثار أن موسى عليه السلام ليلة رأى النارَ فهاثته، ففزع منها، فناداهُ رَبُّهُ: يا موسى! فأجابَ سريعاً استِئْثاساً بالصَّوْتِ، فَقَالَ: لَيْتَكَ لَيْتَكَ أَسْمَعُ صَوْتَكَ وَلَا أَرَى مَكَانَكَ، فإين أنت؟ فقال: أَنَا فَوْقَكَ، وَأَمَامَكَ، وَعَنْ يَمِينِكَ، وَعَنْ شِمَالِكَ، فَعَلِمَ أَنَّهُ هَذِهِ الصِّفَةُ لَا تَتَّبِعِي إِلَّا اللَّهَ تَعَالَى. قال: كَذَلِكَ أَلْتِ يَا إلهي أَفَكَلَامَكَ أَسْمَعُ أَمْ كَلَامَ رَسُولِكَ؟ قال: بَلْ كَلَامِي يَا موسى. ﴾

واته ﴿ وه له ههنديڪ ناسارو وته دا هاتووه ڪه موسا سهلام ي خواي له سهر بيت شهويڪيان ناگريڪي بيني جا ناگره ڪه دهوري دا وه موساش سهلام ي خواي له سهر بيت

^۱ نه مه فهرموودهيه قسه ي نين مه سعووه بهلام حوڪمي رهفعي هديه بؤ پيغمبري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم.

لښي ترسا، جاپاش نه وه په روږدگاري بانگي كرد: نهى موسا!، موساش سهلامى خواى له سهر بيټ زوړ به خيږاى له خوشي نهو دهنگه ي بانگي كرد وه لامي دا به وه، جافه رموى: فهرموو من نامادهم فهرموو من نامادهم گويم له دهنگته و شويت نابينم نهى تو له كوښت؟ جا خواى په روږدگار فهرمووى: وه له سهرته وه وه پشته وه وه له لاي راستم وه له لاي چه پتم، جا موسا سهلامى خواى له سهر بيټ بوى دهر كهوت و زاني نهو سيفه ته بوجگه له خواى گه وړه نايټ و ناگرنجيت. موسا سهلامى خواى له سهر بيټ فهرمووى كه واته توى نهى په رسراوم نايه من قسه ي تو ده بستم يان قسه ي نيردراوت؟ جا خواى په روږدگار فهرمووى: بهلكو نهو قسه ي منه ده بيسيت نهى موسا ﴿.﴾

پاڻهي شيخ نينو عثيمين

• سيفه تي پانزه يه ﴿قسه كردن – كهلامى خواى گه وړه﴾

قسه كردن يه كيڅكه له سيفه ته چه سپاوه كاني خواى گه وړه به بهلگه ي قورئان و سونهت و يه كدهنگي پشين ﴿سلف﴾.

خواى گه وړه ده فهرمويت: ﴿وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا﴾ النساء: ۱۶۴

واته ﴿خواى مېهره بان بوخوى راسته و خو قسه ي له گڼل موسادا كردووه بو يه پتي ده گو تر ټ كليم.﴾

وه هه وړه ها خواى په روږدگار ده فهرمويت: ﴿مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللَّهُ﴾ البقرة: ۲۵۳

واته ﴿هه يان لهو پيغهمبرانه سهلامى خوايان لي بيټ خوا يه كسهر قسه ي له گڼلدا كردوون وه كو موسا و موحمه د سهلامى خوايان لي بيټ﴾.

و ههروهها پێغه مبه‌ری خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم ده‌فه‌رموویت ﴿إِذَا أَرَادَ
اللَّهُ أَنْ يُوحِيَ بِأَمْرِهِ تَكَلَّمَ بِالْوَحْيِ﴾^۱

واته ﴿نه‌گەر خوای په‌روه‌ردگار ویستی ئه‌وه‌ی بێت که ئه‌و شته‌ی ده‌یه‌ویت
به‌وه‌حی بینیریت ئه‌وا قسه‌ ده‌کات و به‌ وه‌حیدا ده‌ینیریت﴾ هه‌ریه‌که له‌ ئین و
خوزه‌یه‌وه‌ ئین و جه‌ریرو ئین و ئه‌بی حاته‌م ئه‌م فه‌رمووده‌یه‌یان هێناوه‌.
وه‌ سه‌له‌ف یه‌که‌ده‌نگن له‌سه‌ر چه‌سپاندنی سیفه‌تی ﴿قسه‌کردن - که‌لام﴾ بۆ خوای
گه‌وره‌.

هه‌ربۆیه‌ پێویسته‌ جیگیر کردنی ﴿قسه‌کردن - که‌لام﴾ بۆ خوا به‌بێ گۆڕین و
وه‌به‌بێ په‌که‌ستن وه‌به‌بێ چۆنیه‌تی بۆدانان وه‌به‌بێ هاوشیوه‌ بۆدانان که‌ئه‌ویش بریتیه‌ له‌
﴿قسه‌کردنیکێ﴾ راسته‌قینه‌ بۆ خوای گه‌وره‌ که‌ شایسته‌ی خۆیه‌تی و په‌یوه‌سته‌ به‌
ویستی خۆیه‌وه‌ و ئه‌و قسه‌کردنه‌ش له‌ کۆمه‌له‌ بیت و ده‌نگیکێ بیستراو پیکهاتووه‌.

وه‌به‌لگه‌ش له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که‌ به‌ ویستی خوا خۆیه‌تی بیه‌ویت قسه‌بکات فه‌رمووده‌ی
خۆیه‌تی که‌ ده‌فه‌رموویت : ﴿وَلَمَّا جَاءَ مُوسَى لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ﴾ ﴿الأعراف: ۱۴۳﴾
واته ﴿ئه‌وسا که‌ موسا هات بۆ شوینی مونا‌جاته‌که‌ له‌ گه‌لمان و په‌روه‌ردگاری
که‌وته‌ قسه‌و گفتوگۆ له‌ گه‌لتی و گۆتی له‌ ده‌نگیه‌وه‌ بوو﴾.

جا قسه‌کردنه‌که‌ پاش هاتنی موسا سه‌لامی خوای لی بێت ڕوویدا که‌واته‌ ئه‌وه‌
به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که‌ قسه‌کردنی خوای په‌روه‌ردگار په‌یوه‌سته‌ به‌ ویستی خوای
گه‌وره‌وه‌.

۱ فه‌رمووده‌یه‌کی سه‌حیحه‌ پاش که‌میکێ تر ته‌خریجه‌که‌ی ده‌بینی.

﴿نهوانهي پڇهوانهي نهلي سونهن لهبارهي قسه كردني خواي﴾

گهروهوہ

کڙمڻه گروپٽڪ پڇهوانهي نهلي سونهن ڪردوه لهبارهي قسه كردني خواي گهروهوہ که ٿيمه ليڙهه دا تنها دوو گروپيان و دهستهيان باس دهه کين:

دهستهي په گم: جههيه کانن: دهٽين قسه كردن له سيفهتي خواي گهروه نيه و بهلکو قسه كردن دروستڪراويکه له دروستڪراوه کاني خوا، خواي گهروه دروستي ده کات له همدادا يان لهو شوينه ي که دهيسرتيت، وه دانه پالي قسه بو خواي گهروه دانه پالي دروستڪراويکه يان بو ريزه وه کو ﴿حوشري خوا و مالي خوا﴾ وه ٿيمه بهمانه بهرپرچيان دهه دهنهوه:

۱- نهو قسهيه پڇهوانهي يه کدهنگي پيشينه.

۲- پڇهوانهي ههسپيڪراويشه له بهرئوهوي قسه كردن سيفهته بو نهو که سهي قسه دهه کات وه شتيک نيه وه ستاو بيت له سر خوي جيابوه وه بيت له قسه که ره که.

۳- موسا خوي بيستي له خواوه که فهرمووي: ﴿إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَأَعْبُدْنِي﴾ طه: ۱۴ واته ﴿بينگومان ههرمن خواي بههقم الله، هيچ پهرستراويک نيه شايسهتي پهرستن بيت جگه له من ده ي کهوايه بمهرست﴾.

وه نهسته مه که هيچ که سيک بتوانيت نهوه بلتيت جگه له خواي گهروه.

دهستهي دووهم: نه شعريه کانن: دهٽين قسه ي خوا و اتايه که وه ستاو له سر خوي پهيوهست نيه به ويستي خواوه، وه نه پيت و دهنگه بيسراوانهش دروستڪراوون بو دهرپرين له و اتايه کي وه ستاو له سر نه فسي خواي گهروه.

وه ٿيمه بهمانه بهرپرچيان دهه دهنهوه:

۱- نهو قسهيه پڇهوانهي يه کدهنگي پيشينه.

۲- پڇهوانهي بهلگه کانه له بهرئوهوي بهلگيه له سر نهوهي که قسه ي خوا

دهيسرتيت وه تنها دهنگه که نه بيت هيچي تر ناييسرتيت، و اتايه ک ناييسرتيت

وه ستاو بيت له سر خوي.

۳- پڇهوانهي لهر پراها توو له بهر نه وهی قسهی لهر پراها توو بریتیه له وهی قسه کهر دریده بریت نهك نه وهی له نه فسی خویدا شار د بیتیه وه .

وه بهلگهش لهر نه وهی كه نهو قسانه پتن فهرمووده كهی خوايه كه ده فهرموویت:

﴿ فَلَمَّا أَنهَا تُودِي يَمُوسَى ﴿١١﴾ إِنِّي أَنَا رَبُّكَ ﴾ طه: ۱۱ - ۱۲ واته ﴿ نَبِجَا كَهْ نَزِيكَ ﴾ بووه وه و هاته لای نوره كه دیتی واله ناو دره ختیکی زور جوان و تهردا ناگریك ده دره وشیتیه وه، نهو جا له ویدا بانگی لیکرا نهی موسا! بیگومان من پهروه رد گاری توم. جائهم ووشانه پتن وه نهو هوش قسهی خوايه.

وه بهلگهش لهر نه وهی كه نهو قسانه دهنگن فهرمووده كهی خوايه كه ده فهرموویت:

﴿ وَنَدَيْتُهُ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ الْأَيْمَنِ وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا ﴿٥٢﴾ ﴾ مريم: ۵۲ واته ﴿ له لای راستی کیوی ﴾ طور هوه بانگمان کردو بهی هو و واسیتهم وتوویژمان له گهل کرد وه له خوشمان نریکمان کرده وه تا به نهی قسهو گفتوگوی له گهل بکهین. ﴿

وه بانکردن و گفتوگو کردن ناییت تهنها به بوونی دهنگ نهییت .

وه عبدُ الله بنُ أنیس له پیغه مبری خواوه صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده گیریتیه وه كه فهرموویتهی: ﴿ خَوای گهوره له پوژی دوایدا هموو دروستکراوه کان حه شده کات به رووتی و پیتهی و خهته نه کراوی و ناشتوان قسه بکهن ههروه کو مندالی تازه له دایك بوو، جا به دهنگیک بانگیان ده کات نه وهی له دووره دهیستیت ههروه کو چون نه وهی له نریکه وهیه دهیستیت ده فهرموویت: أَنَا الْمَلِكُ، أَنَا الدِّيَّانُ. پشهوا بوخاری هم فهرمووده یه ﴿ علقه - ههلیواسیوه ﴾ به شیوهی ﴿ التمریض ﴾.

وه له فتح الباريدا ده فهرموویت ((أخرجه المصنف في الأدب المفرد وأحمد وأبو يعلى في مسنديهما وذكر له طريقين آخرين))^۱

وه قسهی خوای گهوره له پرووی جوړه وه کونه و دانه دانهش تازهیه، وه واتای له پرووی جوړه وه کونه نهویه که خوای گهوره بهر دهوام ههروا بووه قسهی کردووه و ههروایش ده میتیه وه قسه ده کات، قسه کردن له وه وه تازهیه له دوای نهویه که ههروا بووه و تازه نیه، وه واتای دانه دانهش تازهیه که تاکه تاکه قسه کانی واته قسه دیاریکراوه تاییه ته کانی تازه ن له بهر نهویه په یوه سته به ویستی خواوه که یی هویت قسه ده کات بهویه که ده یهویت چویشی بویت.

﴿دووان له سهر قسهی دانه له باره ی قسهی خواوه﴾

وته که ی ﴿ قسه ده کات به قسه یه کی کون ﴾ و اتا له پرووی جوړه وه که قسه کردنه کونه به لام له پرووی قسه کردن له باره ی شته تازه کانه وه تازهیه . به گویره ی ریازی نه هلی سونه جگه له و واتیه هیچ واتیه کی تر دروست نیه و ناگو نیست، نه گهر چی روو که شی قسه که ی دانه وایه که ده لیت ﴿ قسه ی خوای گهوره له پرووی جوړه وه کونه و دانه دانهش تازهیه ﴾.

وته که ی ﴿ موسا سه لامی خوای لی بیت له خواوه بیستی به بی بوونی هیچ نیوه ندیک ﴾ له بهر فهرمووده که ی خوی : ﴿ وَأَنَا اخْتَرْتُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحَىٰ ﴾ ﴿طه: ۱۳﴾ و اته ﴿ و همن هه لمبزار دووی جاکه وایه گو یگره لهویه به وه چی بوت دیت ﴾.

۱ گرنگه به باشی بیخوینه وه : حدیث حسن : علقه البخاری فی صحیحہ فی موضعین أحدهما بصیفة الجزم (۱۷۳/۱) وبصیفة الترمیض (۴۵۳/۱۳) .

ووصله فی کتابه الأدب المفرد (۹۷۰) و کتابه خلق أفعال العباد (ص ۱۳۱) .

وکذا الإمام أحمد في مسنده (۴۹۵ / ۳) والبيهقي في الأسماء والصفات ص (۷۸ ، ۷۹) وابن أبي عاصم في السنة ص (۵۱۴) والحاكم في المستدرک (۴۳۷ / ۲ - ۵۷۴ ، ۵۷۵) وصححه ووافقه الذهبي، وقواه الحافظ في الفتح (۱ / ۱۷۴) وذكر له أكثر من طريق وقال عن أحدهما أنه ((صالح)) وراجع التعليق له (۵ / ۳۵۳) .

وقال الألباني في تخریج السنة (۵۱۴) : ((حدیث صحیح)) .
وأورده ابن قدامة في كتابه البرهان في بيان القرآن ص (۸۶) .

وته کهي ﴿وه جبريلش بيستی﴾ له بهر فرموده کهي خوی: ﴿قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ
الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ﴾ النحل: ۱۰۲ واته ﴿تَوَلَّوْهُ لَمَّا مَيَّانَا بَلَى﴾ ((روح القدس -
جبريل)) ه کهله لای پروهر دگارتوه به هق و دادگه رانه دابه زیوه ﴿.
وه وته کهي﴾ وَمَنْ أَذِنَ لَهُ مِنْ مَلَأَتْ كَيْتَهُ، وَرُسُلُهُ. ﴿وه ههر که سیکش خوی مؤلته تی
دایت له فریشته کان و پیغه مبه ران سهلامی خوايان لی بیت﴾.

جاهه رچی دهر باره ی قسه ی خوی گه وریه له گهل فریشته دا: له بهر فرموده ی
پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم که ده فرمودیت ﴿وَلَكِنْ رَبُّنَا تَبَارَكَ
وَتَعَالَى اسْمُهُ إِذَا قَضَىٰ أَمْرًا سَبَّحَ حَمَلَةَ الْعَرْشِ ثُمَّ سَبَّحَ أَهْلُ السَّمَاءِ الَّذِينَ يُلَوِّهُمُ حَتَّىٰ
يَبْلُغَ التَّسْبِيحُ أَهْلُ هَذِهِ السَّمَاءِ الدُّنْيَا ثُمَّ قَالَ الَّذِينَ يُلَوْنُ حَمَلَةَ الْعَرْشِ لِحَمَلَةِ الْعَرْشِ مَاذَا
قَالَ رَبُّكُمْ فَيُخْبِرُونَهُمْ﴾^۱

واته ﴿به لأم پروهر دگار مان نه گهر بریاری شتیک بدات هه لگرانی عهرش پاک و
یگهردی بو خوا ده کهن پاش نه وانه فریشته کانی ناسمانی خوار عهرش به هه مان شیوه
پاک و بیگهردی بو خوا ده کهن تا ده گاته ناسمانی دنیا هه موو فریشته کان خوی گه وریه
به پاک و بیگهردی راده گرن، جا نهو فریشتانه ی له ناسمانی خوار هه لگرانی عهرش وه نه به

۱ مسلم: کتاب السلام: باب تحريم الكهانة وإتيان الكهان (۲۲۲۹) (۱۲۴) من حديث ابن عباس رضي الله
عنه.

خوینه ی نازیږ پتمخوښه ته وای فرموده که وه کو خوی بیی تا زیاتر سوود مهنه بییت له باره ی نهو بابته مو
دروزی جنوکه بیاهره کانیش که یارم تی فالجه کان ددهن بۆت دهرده که ویت:

۵۹۵۵ - حَدَّثَنَا حَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْخَلَوَانِيُّ وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالَ حَسَنٌ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ قَالَ أَخْبَرَنِي رَجُلٌ
إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ حَدَّثَنَا أَبِي عَنْ صَالِحٍ عَنْ ابْنِ جَبَلٍ حَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ حُسَيْنٍ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ قَالَ أَخْبَرَنِي رَجُلٌ
مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - مِنَ الْأَنْصَارِ أَنَّهُمْ يَتِمُّ مَا هُمْ جُلُوسٌ لَيْلَةً مَعَ رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ - رُمِيَ بَنَجْمٍ فَاسْتَنَارَ فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - « مَاذَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ إِذَا رُمِيَ
بِعَظْمٍ هَذَا ». قَالُوا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ كُنَّا نَقُولُ وَلِلَّهِ لَيْلَةٌ رَجُلٌ عَظِيمٌ وَمَاتَ رَجُلٌ عَظِيمٌ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - « فَأَيُّهَا لَا يَرْمِي بِهَا لِمُوتٍ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاةٍ وَلَكِنْ رَبُّنَا تَبَارَكَ وَتَعَالَى اسْمُهُ إِذَا قَضَىٰ أَمْرًا سَبَّحَ حَمَلَةَ
الْعَرْشِ ثُمَّ سَبَّحَ أَهْلُ السَّمَاءِ الَّذِينَ يُلَوِّهُمُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ التَّسْبِيحُ أَهْلُ هَذِهِ السَّمَاءِ الدُّنْيَا ثُمَّ قَالَ الَّذِينَ يُلَوْنُ حَمَلَةَ الْعَرْشِ
لِحَمَلَةِ الْعَرْشِ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ فَيُخْبِرُونَهُمْ مَاذَا قَالَ - قَالَ - فَيَسْتَخْبِرُ بَعْضُ أَهْلِ السَّمَوَاتِ بَعْضًا حَتَّىٰ يَبْلُغَ الْخَبْرَ هَذِهِ
السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَتُخَفَّفُ الْجَنُّ السَّمْعَ فَيَقْدِلُونَ إِلَىٰ أَوْلِيَانِهِمْ وَيُرْمَوْنَ بِهِ فَمَا جَاءُوا بِهِ عَلَىٰ وَجْهِهِ فَهُوَ حَقٌّ وَلَكِنَّهُمْ يَقْرِفُونَ
فِيهِ وَيَزِيدُونَ ». صحيح مسلم . ﴿وه رگير﴾

هه لگړاني عرش ده لټن ﴿په وروږدگار تان چي فېرموو؟﴾ پاشان نه وائيش هه واليان بي ددهن که چي فېرموو ﴿نم فېرمو ديه پيشه و موسليم رپوايه تي کردووه له صه حيحه کهيدا .

وه هه چي دهر باره ي قسه کردني خوي گه وړه يه له گهل پيغه مېراند سلا مي خويان لي بيت نه و بېنگومان جېگړو چه سپاو که خوي گه وړه قسه ي له گهل پيغه مېري خوادا محمد صلي الله عليه وعلى آله وسلم کرد له شوي ميعراجدا^۱.

وته کهي ﴿وَاللَّهُ سُبْحَانَهُ يُكَلِّمُ الْمُؤْمِنِينَ فِي الْآخِرَةِ، وَيُكَلِّمُوهُ﴾:

وه خوي پاك و بېگه رد له رورزي دوايدا قسه له گهل باوهر داراندا ده كات و نه وائيش قسه ي له گهل ده كهن .

له بهر فېرمو دده کهي نه بي سه عيدي خودري په زاي خوي لي بيت که پيغه مېري خوا صلي الله عليه وعلى آله وسلم ده فېرمو ویت ﴿يَقُولُ اللَّهُ لِأَهْلِ الْجَنَّةِ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ قِيلُوا لَنَبِيِّكَ رَبَّنَا وَسَعْدَيْكَ﴾^۲ واته ﴿خوي په وروږدگار له گهل نه هلي بهه شتدا

۱ هه وړه كو له صه حيحه يندا هاتووه له فېرمو دده ي نه نه سي كوري ماليك له ماليكي كوري صه عصه وه:

بوخاري (۳۲۰۷)، (۳۸۸۷) وه موسليميش (۱۶۴) (۲۶۴) .

۲ البخاري : كتاب الرقاق : باب قول الله عز وجل : ﴿إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ﴾ (۱) الحج : (۶۵۳۰)

ومسلم : كتاب الإيمان : باب قوله يقول الله لآدم أخرج بعث النار... (۲۲۲) (۳۷۹) من حديث أبي سعيد الخدري .

* ته وای فېرمو دده که بهم شيو به يه که گه وړه ترين موزده ي تېدايه بو موسلمان له بهر نه وه ي جوان بيخو ي نه وړه و دلته به خوت خوش بيت که شوين که و ته ي نم دينه پاکيت و بانگه وازی بو بکه:

صه حيحي موسليم : ﴿باب إخلال الرضوان على أهل الجنة فلا يسخط عليهم أبدا﴾.

۷۳۱۸ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَهْمٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْمُبَارَكِ أَخْبَرَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ ح وَحَدَّثَنِي هَارُونُ بْنُ سَعِيدٍ الْأَيْلِيُّ - وَاللَّفْظُ لَهُ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ حَدَّثَنِي مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ النَّبِيَّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ « إِنْ

قسه‌ده‌کات و پێیان ده‌لێت : نه‌ی خه‌لکی به‌هه‌شت جا ئه‌وانیش ده‌لێن : لَئِيكَ رَبَّنَا وَسَعْدَيْكَ گوێڕایه‌لم و له‌خزمه‌تنام.

وه وه‌که‌ی ﴿وَيَأْذُنُ لَهُمْ فَيُزَوَّرُوهُ﴾ وه‌مۆله‌تیا ن ده‌دات و سه‌ردانی ده‌که‌ن.

له‌به‌رفه‌رمووده‌که‌ی ئه‌ب‌ی هوره‌یره‌ په‌زای خوای لی بیت که پێغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده‌فهرمووێت ﴿أَنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ إِذَا دَخَلُوهَا نَزَلُوا فِيهَا بِفَضْلِ أَعْمَالِهِمْ فَيُؤْذَنُ لَهُمْ فِي مَقْدَارِ يَوْمِ الْجُمُعَةِ مِنْ أَيَّامِ الدُّنْيَا فَيُزَوَّرُونَ رَبَّهُمْ﴾ فهرمووده‌که

اللَّهُ يَقُولُ لِأَهْلِ الْجَنَّةِ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ. فَيَقُولُونَ لَئِيكَ رَبَّنَا وَسَعْدَيْكَ وَالْخَيْرُ فِي يَدَيْكَ. فَيَقُولُ هَلْ رَضِيتُمْ فَيَقُولُونَ وَمَا لَنَا لَا نَرْضَى يَا رَبُّ وَقَدْ أُعْطِينَا مَا لَمْ نُعْطِ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ فَيَقُولُ أَلَا أُعْطِيكُمْ أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ فَيَقُولُونَ يَا رَبُّ وَأَيُّ شَيْءٍ أَفْضَلُ مِنْ ذَلِكَ فَيَقُولُ أَحِلُّ عَلَيْكُمْ رِضْوَانِي فَلَا أَسْخَطُ عَلَيْكُمْ بَعْدَهُ أَبَدًا .»

وه له بوخاریشدا به‌همان شیوه هاتوو له‌گه‌ن فهرمووده‌یه‌کی تر که خوای گه‌وره له‌ گه‌ن باوکه ناده‌ما قسه ده‌کات ده‌باره‌ی نێردراوانی دۆزه‌خ خوا په‌نامان بدات، به‌م شیوه‌یه :

بَاب { وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَى }

٤٧٤١ - حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصٍ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَا آدَمُ يَقُولُ لَئِيكَ رَبَّنَا وَسَعْدَيْكَ فَيَنَادِي بِصَوْتٍ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكَ أَنْ تَخْرُجَ مِنْ ذُرِّيَّتِكَ بَعَثًا إِلَى النَّارِ قَالَ يَا رَبُّ وَمَا بَعَثُ النَّارِ قَالَ مِنْ كُلِّ أَلْفٍ أَرَاهُ قَالَ بَسْعَ مِائَةٍ وَتِسْعَةَ وَتِسْعِينَ فَجَنَّةٌ تَصْغُ الْحَامِلُ حَمْلَهَا وَيَشِيبُ الْوَلِيدُ { وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَى وَمَا هُمْ بِسُكَارَى وَلَكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ } فَشَقَّ ذَلِكَ عَلَى النَّاسِ حَتَّى تَغَيَّرَتْ وَجُوهُهُمْ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ بَسْعَ مِائَةٍ وَتِسْعَةَ وَتِسْعِينَ وَمِنْكُمْ وَاحِدٌ ثُمَّ أَنتُمْ فِي النَّاسِ كَالشُّعْرَةِ السَّوْدَاءِ فِي جَنْبِ الثَّوْرِ الْأَبْيَضِ أَوْ كَالشُّعْرَةِ الْبَيْضَاءِ فِي جَنْبِ الثَّوْرِ الْأَسْوَدِ وَإِنِّي لَأَرَجُو أَنْ تَكُونُوا رُبْعَ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَكَبِّرْنَا ثُمَّ قَالَ ثَلَاثُ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَكَبِّرْنَا ثُمَّ قَالَ شَطْرُ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَكَبِّرْنَا قَالَ أَبُو أُسَامَةَ عَنْ الْأَعْمَشِ { تَرَى النَّاسَ سُكَارَى وَمَا هُمْ بِسُكَارَى } وَقَالَ مِنْ كُلِّ أَلْفٍ بَسْعَ مِائَةٍ وَتِسْعَةَ وَتِسْعِينَ وَقَالَ جَرِيرٌ وَعِيسَى بْنُ يُونُسَ وَأَبُو مُعَاوِيَةَ { سَكَرَى وَمَا هُمْ بِسُكَارَى } .

نعم دور فهرمووده‌یهم بۆ زیاتر زانیاریت هه‌تاوه تا به‌شوێنیدا نه‌گه‌ڕیت - وه‌رگیز.

هەریەکە لە ئێبن ماجە و ترمزی رێوایەتیان کردوو و ترمزی دەربارەی فەرموویەتی
فەرموودەیه کی غەریبە، ئەلبانیش دەربارەی فەرموویەتی لاوازه^۱.

واتە ﴿خەڵکی بەهەشت ئەگەر چوونە ناویەوه نیشتهجی دەبن تیایدا لەبەر باشی
کردووەکانیان جا مۆلتەیان دەدریت بەئەندازەی رۆژیکێ جوومعهی ژبانی دنیا و
سەردانی پەرورەدگاریان دەکەن﴾.

و تەگەی ﴿وہ عبدُ الله کوری مسعود رضی الله عنه فەرموویەتی : ﴿ئەگەر
خوای گەورە قسە بکات لە کاتی وەحیدا ئەهلی ئاسمان کە فریشتەن دەنگەکی
دەبێست﴾ ئەمە لە پیغمبەری خواوە صلی الله علیه وعلی آله وسلم گیراوتەوه﴾.

وتەگە ئێبن مەسعود بەم دەربەرینە نەبینووە، وە ئێبن خوزەیمە باسی رینگەکانی
رێوایەتکردنی ئەم فەرموودەی کردوو لە کتابی تەوحیددا بە چەند دەربەرینیک لەوانە :

﴿سمع أهل السموات للسموات صلصلة﴾ واتە ﴿فریشتە ئاسمانەکان ئەو دەنگی
لە ئاسمانەکانەوه دیت وەکو دەنگی زری کە ئاسنیکێ بیتی بەسەر بەردیکدا و لەیەکی
بخشینی ئابەو شیوەیە بیستیان ((ئەو دەنگە دەنگی وەحی خوای گەورەیه — وەرگیر))﴾

و هەرچی دەربارەی ئەوەی کە لە پیغمبەری خواوە صلی الله علیه وعلی آله وسلم
گیراوتەوه بریتیه لە فەرموودەکی کە نواسی کوری سەمعان بە مەرفوعی
دەیکیریتەوه ﴿إِذَا أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يُوحِيَ بِأَمْرِهِ تَكْلَمَ بِالْوَحْيِ، وَإِذَا تَكَلَّمَ بِالْوَحْيِ أَخَذَتْ

۱ حدیث ضعیف : جزء من حدیث طویل رواه الرمذی (۲۵۵۲) وابن ماجه (۴۳۳۶) وفي اسناده
عبد الحميد بن حبيب بن أبي العشرين كاتب الأوزاعي قال في التقریب ص (۳۳۳) : ((صدوق ربما
أخطأ قال أبو حاتم : كان كاتب ديوان ولم يكن صاحب حدیث)) .
ولذا ضعفه الرمذی بقوله : ((هذا حدیث غریب)) يعني ضعیف .

السَّمَاوَاتِ رَجْفَةً - أَوْ قَالَ رَغْدَةً - شَدِيدَةً، خَوْفًا مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، فَإِذَا سَمِعَ بِذَلِكَ أَهْلَ السَّمَاوَاتِ صُعِقُوا ﴿الحديث . رواه ابن خزيمة وابن أبي حاتم .

واته ﴿نه گهر خواي په وروږدگار ويستی نه وهی بیت که نهو شتهی دهيه ویت بهو هحي بينيرت نهوا قسه ده کات و به وه حيدا دهينيرت جانه گهر قسهی کرد ناسمانه کان ترسینک دايدة گريت يان فهرمووی زور به توندي ده شلترين له ترسی خواي به رزو به ريزر جانه گهر فريشتهی ناسمانه کان نهو هيان بیست کاس ده بن ... ﴿

۱ حديث صحيح : وقد ورد عن ابن مسعود مرفوعا وموقوفا:

- أما الموقوف : فعلقه البخاري في صحيحه (۱۳ / ۴۵۳ - فتح) وقد وصله ابن خزيمة في التوحيد ص (۱۴۶ ، ۱۴۷) وابن جرير (۲۲ / ۹۰) وعبدالله بن أحمد في السنة (۵۳۷) والبيهقي في الأسماء والصفات ص (۲۰۱) وغيرهم من طريق أبي الضحى عن مسروق عن عبدالله به موقوفا بلفظ : ((إِذَا تَكَلَّمَ اللَّهُ بِالْوَحْيِ سَمِعَ أَهْلُ السَّمَاءِ صَلَٰةَ كَجَرِّ السَّلْسِلَةِ عَلَى الصَّفَا ، فَيَصْغِقُونَ)) وسنده صحيح وفي لفظ آخر عند عبدالله بن أحمد في السنة : ((إِذَا تَكَلَّمَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِالْوَحْيِ سَمِعَ صَوْتَهُ أَهْلُ السَّمَاءِ)) الحديث . وعزاه ابن قدامة في البرهان في بيان القرآن ص (۸۴ ، ۸۵) لعبدالله بن أحمد في الرد على الجهمية قال : قلت يا أبت إن الجهمية يزعمون أن الله لا يتكلم بصوت فقال كذبوا إنما يدورون على التعطيل ثم قال عبدالرحمن بن محمد المحاربي عن الأعمش عن أبي الضحى عن مسروق عن عبدالله بن مسعود قال فذكره وإسناده جيد . وقد عزاه شيخ الإسلام في درء تعارض العقل والنقل (۲ / ۳۸) للخلل عن يعقوب بن مختار عن أحمد .

- وأما المرفوع : فأخرجه أبوداود (۴۷۳۸) وابن خزيمة في التوحيد (۹۵ ، ۹۶) والبيهقي في الأسماء والصفات ص (۲۰۰) عن أبي معاوية عن الأعمش عن مسلم بن مسلم بن صبيح عن مسروق عن عبدالله قال : قال رسول الله صلى الله عليه وعلى آله وسلم : ((إِذَا تَكَلَّمَ اللَّهُ بِالْوَحْيِ سَمِعَ أَهْلُ السَّمَاءِ صَلَٰةَ كَجَرِّ السَّلْسِلَةِ)) . وقال الألباني في الصحيحة (۱۲۹۳) : ((وإسناده صحيح على شرط الشيخين)) ثم قال : ((والموقوف وإن كان أصح من المرفوع - ، ولذلك علقه البخاري في صحيحه - فإنه لا يعلل المرفوع ، لأنه لا يقال من قبل الرأي كما هو الظاهر)) ثم ذكر له شاهدا من حديث أبي هريرة عند البخاري (۴۷۰۱) (۴۸۰۰) .

قلت : وأيضا من حديث ابن عباس عند مسلم (۲۲۲۹) ، وأحمد (۱ / ۲۱۸) ، والترمذي (۳۲۷۷) وأيضا : حديث النواس بن سمعان الذي أشار إليه الشيخ العثيمين وهو عند البيهقي في الأسماء والصفات ص (۲۶۳ ، ۲۶۴) والطبراني كما في المجموع (۷ / ۹۴ ، ۹۵) وقال الهيثمي : ((رواه الطبراني عن شيخه يحيى بن عثمان بن صالح وقد وثق وتكلم فيه من لم يسم بغير قاذح معين وبقيته رجاله ثقات)) أ . هـ .

قورئان قسه‌ی خوای گه‌وره‌یه

وَمِنْ كَلَامِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ الْقُرْآنُ الْعَظِيمُ، وَهُوَ كِتَابُ اللَّهِ الْمُبِينُ، وَحَبْلُهُ الْمُسْتَقِيمُ، وَتَنْزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ، نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ، عَلَى قَلْبِ سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ، مُنْزَلٌ غَيْرُ مَخْلُوقٍ، مِنْهُ بَدَأَ وَإِلَيْهِ يَعُودُ.

وه له قسه‌کانی خوای پاک و بی‌گه‌رد قورئانی مه‌زنه، که بریتیه له پەرتووکی ڕوون و ناشکرای خوای گه‌وره، وه په‌ته به‌هێزه‌که‌ی، وه ڕینگه‌ ڕاسته‌که‌ی، وه دابه‌زێنراوی په‌روه‌ردگاری جیهانیانه، به‌ جوهره‌ئیلدا سه‌لامی خوای له‌سه‌ر بی‌ت دابه‌زاندووه، بۆ سه‌ر دلتی گه‌وره‌ی پێغه‌مبه‌ران سه‌لامی خوایان لی بی‌ت، به‌زوبانیکی عه‌ره‌بی ڕوون، دابه‌زێنراوه و دروستکراو نیه، له‌وه وه ده‌ستی پێکردووه و وه هه‌ربۆلای نه‌ویش ده‌گه‌ڕێته‌وه.

وَهُوَ سُورٌ مُحْكَمَاتٌ، وَآيَاتٌ بَيِّنَاتٌ، وَحُرُوفٌ وَكَلِمَاتٌ، مَنْ قَرَأَهُ فَأَعْرَبَهُ فَلَهُ بِكُلِّ حَرْفٍ عَشْرٌ حَسَنَاتٍ. لَهُ أَوَّلٌ وَآخِرٌ، وَأَجْزَاءٌ وَأَبْعَاضٌ، مَتَلَوْ بِالْأَلْسِنَةِ مَحْفُوظٌ فِي الصُّدُورِ، مَسْمُوعٌ بِالْأَذَانِ، مَكْتُوبٌ فِي الْمَصَاحِفِ، فِيهِ مُحْكَمٌ وَمُتَشَابِهٌ، وَنَاسِخٌ وَمَنْسُوخٌ، وَخَاصٌّ وَعَامٌّ، وَأَمْرٌ وَنَهْيٌ ﴿لَا يَأْتِيهِ الْبُطْلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ﴾ ﴿٤٢﴾ فصلت: ٤٢، وَقَوْلُهُ تَعَالَى ﴿قُلْ لِّينِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَتْ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا﴾ ﴿٨٨﴾ الإسراء: ٨٨.

که نه‌ویش پێکهاتوو له‌ چه‌ندین سوره‌تی پته و دامه‌زاراو و ته‌ئویل هه‌لنه‌گر، وه‌له به‌لگه‌و نیشانه ڕوون و ناشکراکان، هه‌ر که‌سیک بیخوێنێته‌وه بۆی ده‌رده‌که‌وێت، جابۆنه‌و که‌سه‌ی ده‌بخوێنێته‌وه به‌هه‌ر پیتیکی ده‌ چاکه‌ی بۆ ده‌نووسریت، نه‌و قورانه سه‌ره‌تاو کو‌تایی هه‌یه، وه چه‌ندین به‌ش و هه‌نده، به‌ زوبان ده‌خوێندریته‌وه، له‌ سینه‌کاندا پارێزراوه، به‌ گوێیه‌کان بی‌سزراوه، له‌ په‌ره‌کاندا نووسراوه‌ته‌وه، له‌ ناویدا ئایه‌تی

دامەزاراو و تەئویل هەتە گر و ویکچو تەئویل هەتە گر، وه ناسخ و مەنسوخ، وه تاییه تی و گشتی وه فرمانکردن و قەدەغە کردنی تێدایه .

خوای گەوره دەفەر موویت : ﴿لَا يَأْتِيهِ الْبَطْلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِّنْ

حَكِيمٍ حَمِيدٍ ﴿٤٢﴾ فصلت: ٤٢

واته ﴿ هەر گیز ڕەفتار و گوشتاری هیچ و پوچی تی نایهت، نەلە پیش خووی و نەلە پاش خووی چوون لەلایەن خوایه کی قسە لە جی و هەمیشە سوپاسکراوه وه نێردراوه ﴾

وَقَوْلُهُ تَعَالَى ﴿قُلْ لِّينِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَيَّ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا

يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَتْ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيراً ﴿٨٨﴾ الإسراء: ٨٨ .

واته ﴿ بلی : ئە گەر هەموو مڕۆڤ و پەریه کان کۆبێنەوه بۆ ئەوهی وێنە ئهم قورئانە بهێنن هەر گیز ناتوانن وێنە ئهو بهێنن ئە گەر هەندیکیان پالێشت و هاوکاری هەندیکیان بن بۆ ئەنجامدانی ئەو کاره ﴾ .

.....
رافعی شیخ ئیبنو عثیمین
.....

قسە کردن لەبارە ی قورئانەوه :

قورئانی پیرۆز لە قسە ی خوای بەرزو بلندە، دابەزێنراوه و دروستکراوێه لەوه وه دەستی پیکردووه و وه هەربۆلای ئەویش دەگەڕێتەوه، جائەوه بریتیه لە قسە ی خوا پیتەکانی و واتاکانی .

بەلگە لەسەر ئەوهی قورئان لە قسە ی خوای گەوره وهیه خوای مەزن دەفەر موویت :

﴿وَإِنْ أَحَدٌ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلِمَ اللَّهِ﴾ التوبة: ٦

واته ﴿ ئە گەر یه کێک لەو هاوبەش پەیدا کەرانه داوای پەنای لیکردیت پەنای بەده تا بەباشی لە قسە وه فەرماشتی خوا دەبیسیت و لێ تێدەگات ﴾ واتە قورئان .

وه بەلگەش لەسەر ئەوێ دابەزێتاروێ خواى مەزن دەفەرمووێت : ﴿تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا﴾ ﴿١﴾ الفرقان: ١
واتە ﴿پاك و پیرۆزی بۆ ئەو خواوەیى كە جیاكەرەوێ ﴿قورئان﴾ ناردە سەر
بەندەى خۆى ﴿محمد صلى الله عليه وعلى آله وسلم﴾.

وه بەلگەش لەسەر ئەوێ كە دروستكراو نیه خواى مەزن دەفەرمووێت : ﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ﴾ الأعراف: ٥٤ واتە ﴿ئایە دروستكردن و فەرمانكردن هەربۆ خوانیە
جا خواى گەورە فەرمانكردنی بە جگە لە دروستكردن دانا وە قورئانیشت لە فەرمانی
خواوە لەبەر فەرماشتی خۆى كە دەفەرمووێت : ﴿وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا﴾
الشورى: ٥٢ واتە ﴿هەر وەكو بۆ پێغەمبەرانى پێشین وەحیمان كرد ئاواشت ئەم
قورئانەمان بۆ تۆ وەحى كرد بە بریارو فەرمانى خۆمان و رۆح و گیان و ئەقل
دەژێنێتەوێ﴾.

وه هەر وەها دەفەرمووێت : ﴿ذَلِكَ أَمْرُ اللَّهِ أَنزَلَهُ إِلَيْكَ﴾ الطلاق: ٥ واتە ﴿ئەو
فەرمانى خواوە بۆ ئێوە دابەزیوە كاری پێكەن﴾ .
و لەبەر ئەوێ قسەى خواى گەورە سیفەتێكە لە سیفەتەكانى وە سیفەتەكانىشتى
دروستكراو نین .

وه بەلگەى ئەوێ كە لەو وە دەستى پێكردووە ئەوێ كە خواى گەورە داوێتە پال
خۆى، وە قسەكردنیش نادریتە پال تەنھا بۆ لای ئەو نەبێت كە لە سەر تادا ووتوێتى.
وه بەلگەش لەسەر ئەوێ كە دەگەرێتەوێ بۆ لای خۆى ئەوێ كە هاتووێ لە هەندى
وتەدا ﴿كە لە پەرەكان و سینهكاندا نامێنێت و بەرز دەكێتەوێ لە كۆتایى دنیادا﴾^١

١ بێگومان فەرمووده كە بەو شیوێ بە راست و دروستى بە مەرفوعى هاتووێ لە پێغەمبەرى خواوە صلى الله
عليه وعلى آله وسلم كە فەرمووێتى ﴿..... و لیسرى على كتاب الله عز وجل في ليلة فلا يبقى في
الأرض منه آية﴾

= فەرمووده كە نین و ماجە (٤٠٤٩) و حاكم (٤٧٣ / ٤) رېوايەتيان كردوو و حاكم فەرمووێتى
لەسەر مەرجى موسلىمەو زەھەبىش موافقەتى كردوو و ئەلبانىشت لە صەحیحەدا (٨٧) ھتایەتى و
فەرمووێتى : ((وهو كما قال)) .

← وَهَذَا هُوَ الْكِتَابُ الْعَرَبِيُّ الَّذِي قَالَ فِيهِ الَّذِينَ كَفَرُوا :

وه ئه وهش ئه پەرتووکه عەرەبییه که بیاره وێران له باره یه وه ووتیان :

﴿لَنْ تُؤْمِنَ بِهَذَا الْقُرْآنِ﴾ سبأ: ۳۱ واتە ﴿هەرگیز باوەڕ بهو قورئانه ناهێنین﴾

وقال بعضهم وه هندیکیان ووتیان : ﴿إِنْ هَذَا إِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ﴾ المدثر: ۲۵

واتە ﴿ئەمە هەر قسەی مرۆفەو له قسەی خوا ناچێت﴾

فَقَالَ اللَّهُ سُبحانه جا خوای پاك و بیگەرد فەرمووی ﴿سَاحِلِيهِ سَقَرٌ﴾ المدثر: ۲۶

واتە ﴿ئەیحەمە ناو سەقەرەوه﴾.

وَقَالَ بَعْضُهُمْ هُوَ شِعْرٌ وه هندیکی تریان ووتیان قورئان هۆنراوهیه، فقال الله تعالى

جا خوای گەرەوه فەرمووی ﴿وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْآنٌ مُبِينٌ﴾

﴿۶۱﴾ یس: ۶۹ واتە ﴿ئیمە هەرگیز شیعو هۆنراوه مان فیری محمد صلی الله علیه

وعلى آله وسلم نه کردوو و هۆنراوه ووتیش شیای ئه و نه ئه وهش که ئه وه دهیلت

هەر په ندو نامۆزگاری و قورئانیکی روون و ئاشکرایه نه ک شیعر﴾. عقل

← فَلَمَّا نَفَى اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ شِعْرٌ وَأَثْبَتَهُ قُرْآنًا لَمْ يَبْقَ شُبْهَةٌ لِذِي لُبٍّ فِي أَنَّ الْقُرْآنَ

هو هذا الكتاب العربيُّ الَّذِي هُوَ حُرُوفٌ، وَكَلِمَاتٌ، وَآيَاتٌ، لَأَنَّ مَا لَيْسَ كَذَلِكَ لَا يَقُولُ أَحَدٌ إِنَّهُ شِعْرٌ.

جا له کاتی کدا خوای گەرەوه به دووریگەرد که قورئان شیعر بیت وه سه مانندی که

قورئانه هیچ گومانیک نه ماوه ته وه بۆ خاوه ن عه قلیک له وه دا که قورئان بریتیه لهو

پەرتووکه عەرەبییه که پێکها توه له کۆمه له بیت و وشه و به لگه و نیشانه یه ک، چونکه

ئەوه ی بهو شیوه یه نه بیت هیچ کەس نالیت ئەوه هۆنراوه یه .

← وَقَالَ عَزَّ وَجَلَّ ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ

مِّن مِّثْلِهِ ۚ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِّن دُونِ اللَّهِ﴾ البقرة: ۲۳

واتە ﴿ئەگەر سه باره ت بهو قورئانه ی ئیمە نار دوو مانته خواره وه سه ره بنده ی خو مان

محمد صلی الله علیه وعلى آله وسلم ئیوه دوودل و به گومانن ئاخۆ راسته یان نا ؟ ده ی

هو ٿڌهن هيچ نه بي بجوڪرين سورھ ٿيڪ وهڪ ٿهو بينن بؤ ٿهوش شايدو
هاو باوڙه ڪانتان ٿهوانهي وا له ڪاتي تهنگانهدا پهنايان بي ڊهبن بيڄگه له خوا بانگ
بڪن ﴿.

ولا يجوز أن يتحدّاهم بالإتيان بمثل ما لا يذري ما هو ولا يعقل.

وه دروستيش نيه كه سڀشڪيشيان بڪات به هيٺاني ويٺهي ٿهوهي نازانري چيهو
نچيٽه عهقليشهوه .

﴿ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا أَتَنْتِ بِقُرْآنٍ غَيْرِ هَذَا أَوْ بَدِّلْهُ قُلْ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أُبَدِّلَهُ مِنْ تِلْقَائِي نَفْسِي ﴾ يونس: ۱۵ واته ﴿ وه همر كه ٺايهته ڀوونه ڪانغان ٻويان بخويٽريتهوه ٿهوانهي كه
ٺوميديان به ديداري ٽيمه نيه ده ٿين : جگه لهم قورٺانه نامهيه ڪي ترمان بؤ بينه يان همر
بيگور به شتيڪي تر، پينان بلتي همرگيز من له خوٺمهوه بؤم نيه بيگورم چونكه ٺمه
بدرنامهو شهريعهتي خوايه ڪاري من نيه دهستڪاري ڪردني ﴿.

جا خواي گهوره سہماندي كه قورٺان ٿهو ٺايهتانهيه كه بهسہرياندا دهخويٽريتهوه .

﴿ بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ ﴾ العنكبوت: ۴۹ واته ﴿ بهلڪو ٿهو قورٺانه چهند ٺايهتيڪي ڀوون و ٺاشڪراو پاريزراوه له
سينگ و دلي ٿهو كهساندها زانياريان پڌراوه ﴿.

﴿ إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ ﴾ ﴿ فِي كِتَابٍ مَّكْنُونٍ ﴾ ۷۸ لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ ﴿ الواقعة: ۷۷ – ۷۹ واته ﴿ بهراستي ٿهوه قورٺانيڪي به
ريزه، له نامهيه ڪي پاريزراودايه واته ﴿ لوح المحفوظ ﴿، ڪس دهستي لينادات
فريشته ڪان نه بيت ﴿ له دواي ٿهوهي كه سويٽدي لهسهر ٿهوه خوارد.

وہ خواہ گہورہ دہ فہرموویت : ﴿كَهَيْعَصَ ١﴾ مريم: ۱ واتہ ﴿نَمَ ٢﴾ نَمَ پَنج پتہ ہیماہ ئیعجازی قورئان ہدروہ کو لہ چہند جیگہیہ کی تری قورئاندا باسکراوون ﴿﴾.

وہ خواہ گہورہ دہ فہرموویت : ﴿حَمَ ١ عَسَقَ ٢﴾ الشوری: ۱ - ۲ واتہ ﴿نَمَ پتہ ہیماہ ئیعجازی قورئان ہدروہ کو لہ چہند جیگہیہ کی تری قورئاندا باسکراوون ﴿﴾.

خواہ پەروہردگار قورئانہ کی خوی لہ بیست و نو جیگہدا بہم پتہ پچر پچرانہ دہستپکردوہ .

﴿وقال النبي- صلى الله عليه وسلم- «مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ فَأَعْرَبَهُ فَلَهُ بِكُلِّ حَرْفٍ مِنْهُ عَشْرٌ حَسَنَاتٍ، وَمَنْ قَرَأَهُ وَلَحَنَ فِيهِ فَلَهُ بِكُلِّ حَرْفٍ حَسَنَةٌ»﴾ حدیث صحیح.

واتہ ﴿ہەرکەسیک قورئان بخوینیتەوہ و باش لئی تیگات و شیکاتەوہ ئەوا بە ھەموو پیتیک کەدەبخوینیتەوہ دە چاکەکی بۆ دەنوسریت، وە ھەرکەسیکیش ببخوینیتەوہ و لەکاتی خویندنەوہ کەیدا ھەلە بکات لە نەزانیەوہ ئەوا بە ھەموو پیتیک کە دەبخوینیتەوہ چاکەکی بۆ دەنوسریت ﴿﴾. دانەر دہ فہرموویت فہرموودەہیہ کی راستە بەلام لەراستیدا زۆر لاوازە^۱

۱ حدیث ضعیف جدا : أخرجه الطبراني في الاوسط كما في المجمع الزوائد (۱۶۳ / ۷) عن ابن مسعود رضي الله عنه قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ﴿اعربوا القرآن فإنه من قرأ القرآن فأعربه فله بكل حرف عشر حسنات وكفارة عشر سيئات ورفع عشر درجات﴾ وقال الهيثمي وفيه نهشل وهو مذكور . ونهشل ابن سعيد بن وردان الورداني مذكور وقد كذبه اسحاق بن راهوية .

وكذا أورد الحديث ابن قدامة في البرهان ص (۳۸ ، ۳۹) ثم قال : حديث صحيح !! والحق أنه حديث ضعیف جدا . وقد ورد في فضل قراءة القرآن عن ابن مسعود حديث آخر قريب من هذا اللفظ : ((مَنْ قَرَأَ حَرْفًا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ فَلَهُ بِهِ حَسَنَةٌ وَالْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا لَا أَقُولُ الْم حَرْفٌ ، وَلَكِنْ أَلِفٌ حَرْفٌ ، وَلَا مٌ حَرْفٌ ، وَمِيمٌ حَرْفٌ)) أخرجه الرمزي (۲۹۰) مرفوعا وصوب الأخ الكريم عبدالله بن يوسف وقفه ابن مسعود في بحث فريد في تذييله على كتاب ((الرد على من يقول الم حرف)) لابن منده فجزاه الله خيرا .

﴿ وَقَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ «إِقْرَأُوا الْقُرْآنَ قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَ قَوْمٌ يُقِيمُونَ حُرُوفَهُ إِقَامَةَ السَّهْمِ لَا يُجَاوِزُ تَرَاقِيَهُمْ يَتَعَجَّلُونَ أَجْرَهُ وَلَا يَتَأَجَّلُونَهُ»^١ .

واته پێغه مبهري خوادا صلى الله عليه وعلى آله وسلم دهفه رمووت ﴿قورئان بخوین پێش ئەوهی ئەو پرۆژه داویت كه خەڵكانێك پەیدا بن پێته كانی رێك بكەنەوه هەروەكو چۆن تیر راست دەكرێتەوه بەلام له قورقوراگەیان تێهەركاكت زۆر پەلەیانە بۆ وەرگرێتی پاداشتی خوێندنەكەى و لەسەر خوێن تا لە پاشەپرۆژدا پاداشتەكەى وەرگیرێت ﴿مەبەستى لەو هیه كەتەنھا بۆ ئەوه دەبخوێننەوه تا خوا كارێكیان بۆ بكات بۆنمونه بیانەهویت كارێك بكەن پروودەكەنە خواو قورئان دەخوین تا كارەكەیان بۆ بكات هەركە كارەكەیان بۆ جێهەجێكرا ئیدی ناخویننەوه، وەهەروەها بۆ ئەوه دەبخویننەوه تا بژێوى ژيانى پێداين بكەن ئەك بۆ ئەوه ببخویننەوه تا بیکەنە یاساو رێسای ژيانى ئەوانەى سیفەتیا ناناو بیت لە قورقوراگەیان تێهەركاكت - وەرگیرێت .

﴿ وَقَالَ أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: إِغْرَابُ الْقُرْآنِ أَحَبُّ إِلَيْنَا مِنْ حِفْظِ بَعْضِ حُرُوفِهِ^٢ .

١ حدیث صحیح : أخرجه أحمد (٣٣٨ / ٥) وأبو داود (٨٣١) وابن حبان (١٨٧٦ - موارد) وفي إسناده ضعف ففيه وفاء بن شريح الصدي مقبول - كما في التقريب - يعني حيث يتابع إلا فلين الحديث .

إلا أن الحديث له شواهد يتقوى بها : منها حديث جابر بن عبد الله عند أحمد (٣٩٧ / ٣) وأبو داود (٨٣٠) وإسناده صحيح كما قال الألباني في الصحيحة (٢٥٩) .

والحديث أورده ابن قدامة في البرهان ص (٣٥ ، ٣٦) من حديث سها بن سعيد .

٢ أثر ضعيف جدا : أخرجه ابن الأنباري في الوقت والإبتداء (٢٠ / ١) بلفظ « (لبعض إغراب القرآن أعجب إلينا من حفظ بعض حروفه ») وإسناده ضعيف جدا فيه ضعف وإنقطاع فسه جابر بن يزيد الجعفي وهو ضعيف وكذا شريك القاضي صدوق يخطيء كثيراً وتغير حفظه وإنقطاع بين أبي بكر وعمر وبيت الراوي عنهما . عن تعليق بدر البدر على اللمعة ص (١٩) .

وأورده ابن قدامة في البرهان ص (٤٤) .

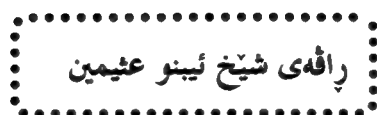
وه پيشهوايان نه بوبه کرو عومهر رهزای خويان لي بيت دهفهرموون : نيگهيشتن و شيگردنهوہی قورئانمان پيخوشتره له له بهر کردني هه نديک له پته کاني .

﴿ وقال عليّ - رضي الله عنه - : مَنْ كَفَرَ بِحَرْفٍ مِنْهُ فَقَدْ كَفَرَ بِهِ كُلُّهُ. وَه پيشهوا علي رهزای خوی لي بيت دهفهرموويت : ﴿ هه رکهسيک بيپاوهر بيت به پيتيکی قورئان نهوا بيپاوهر بووه به ههموو قورئان ﴾ .

﴿ وَأَتَّفَقَ الْمُسْلِمُونَ عَلَى عَدِّ سُورِ الْقُرْآنِ وَآيَاتِهِ وَكَلِمَاتِهِ وَحُرُوفِهِ. وَه ههموو موسلمانان يه کدهنگن له سهر ژماردني سوره ته کاني قورئان و نايه ته کاني و وشه کاني و پته کان .

﴿ وَلَا خِلَافَ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ فِي أَنَّ مَنْ جَحَدَ مِنَ الْقُرْآنِ سُورَةً أَوْ آيَةً أَوْ كَلِمَةً أَوْ حَرْفًا مُتَّفَقًا عَلَيْهِ أَنَّهُ كَافِرٌ، وَفِي هَذَا حُجَّةٌ قَاطِعَةٌ عَلَى أَنَّهُ حُرُوفٌ. وَلَا خِلَافَ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ فِي أَنَّ مَنْ جَحَدَ مِنَ الْقُرْآنِ سُورَةً أَوْ آيَةً أَوْ كَلِمَةً أَوْ حَرْفًا مُتَّفَقًا عَلَيْهِ أَنَّهُ كَافِرٌ، وَفِي هَذَا حُجَّةٌ قَاطِعَةٌ عَلَى أَنَّهُ حُرُوفٌ.

وه هيچ جياوازيهك نيه له نيوان موسلماناندا له وه دا كه هه رکهسيک ئينكاري سوره تيك يان نايه تيك يان وشه يهك يان پيتيک له قورئان بکات يه کدهنگن له سهر نهوہی كه نهو كه سه بيپاوهر، وه له وه شدا بهلگه يه کي برپاوه هه يه له سهر نهوہی كه قورئان له بيت پيکهاتووه .

﴿قورئان پته‌کان و وشه‌کانه﴾

قورئانی پیرۆز پته‌کان و وشه‌کانه وه بیگومان دانه‌ر په‌حه‌تی خوای لی بیت بو ئه‌وه
٨ به‌لگه‌ی هه‌تاوه :

١- بیاوه‌ره‌کان و وتویانه قورئان هه‌نراوه‌یه وه به هه‌ج جوړیک ناگوئجیت بهو شیوه‌یه
وه‌سفکریت ته‌نها به‌وه نه‌بیټ که قورئان بریته له پته‌کان و وشه‌کان^١.

٢- خوای گه‌روه سه‌رپشکی درۆزنه‌کانی کردووه به‌وه‌ی بتوان به وینه‌ی ئه‌و
قورئانه بێن ئه‌گه‌ر هه‌ش له پته‌کان و وشه‌کان نه‌بیټ، ئه‌و سه‌رپشکردنه جیگه‌ی
په‌سهندکردن نه‌ له‌به‌رئه‌وه‌ی سه‌رپشکردن نا‌کریت ئه‌نجام بدریت ته‌نها به شتیک نه‌بیټ
زانراو بیت و بزانیټ که بریتیه له چی .

٣- خوای گه‌وره هه‌والیداوه به‌وه‌ی که قورئان ده‌خویندریته‌وه به‌سه‌ریاندا :

﴿وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا آتِ بِقُرْآنٍ

غَيْرِ هَٰذَا أَوْ بَدِّلْهُ﴾ یونس: ١٥ واته ﴿وه هه‌ر که ئایه‌ته روونه‌کاغان بویان بخویندریته‌وه
ئه‌وانه‌ی که ئومیدیان به دیداری ئیمه نه‌ ده‌لین : جگه له‌م قورئانه نامه‌یه‌کی ترمان بو
بینه یان هه‌ر بیگوره به شتیک تر﴾.

وه ناشخویندریته‌وه ته‌نها ئه‌وه نه‌بیټ که پتکه‌تابیټ له پته‌کان و وشه‌کان.

١ قال ابن قدامة في البرهان ص (٢٧) : ((ومن المعلوم أنما عنوا هذا النظم، لأن الشعر كلام موزون، فلا يسمى به معنى ولا ماليس بكلام، فسماه الله تبارك وتعالى ذكرا وقرأنا مينا)) أ . ه .
وراجع الأدلة من الكتاب والسنة والإجماع على أن القرآن حروف وكلمات في البرهان في بيان القرآن لابن قدامة ص (٢٦:٨٣)

۴- خواي گه وړه هه والي داوه به وې که قورټان پاريزراوه له سينگ و دلي نه و که سانه دا زانياريان پيدراوه و نو ورسراوه له ﴿لوح المحفوظ﴾ دا .

﴿بَلْ هُوَ آيَاتٌ يَبْنَتُ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ﴾ العنكبوت: ۴۹ واته ﴿به لکو نه و قورټانه چهند نايه تيکي روون و ناشکراو پاريزراوه له سينگ و دلي نه و که سانه دا زانياريان پيدراوه﴾.

﴿إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ ﴿٧٧﴾ فِي كِتَابٍ مَّكْنُونٍ ﴿٧٨﴾ لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ ﴿٧٩﴾﴾ الواقعة: ۷۷ - ۷۹ واته ﴿به راستي نه و قورټانيکي به ريزه، له نامه يه کي پاريزراو دا به واته ﴿لوح المحفوظ﴾، کس دهستي لينادات فريشته کان نه ييت﴾.

و ه ناپاريزريت و نانوسريت ته نها نه و نه ييت که له پته کان و وشه کان پيکهاتيټ .
۵- و ه به لگيه کي تر پيغه مېري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم ده فېرمو وېت :
«مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ فَأَعْرَبَهُ فَلَهُ بِكُلِّ حَرْفٍ مِنْهُ عَشْرُ حَسَنَاتٍ، وَمَنْ قَرَأَهُ وَلَحَنَ فِيهِ فَلَهُ بِكُلِّ حَرْفٍ حَسَنَةٌ» صححه المؤلف ولم يعزه ولم أجد من خرجه^۱.

واته ﴿هر که سيک قورټان بخوښته و باش لي تيگات و شيکاته و نه و به هه موو پيتيک که ده بخوښته و ده چاکه ي بو دنو و سريت، و ه هر که سيکيش بيخوښته و ه له کاتي خوښدنه و که يدا هله بکات له نه زانيه و نه و به هه موو پيتيک که ده بخوښته و ه چاکه يه کي بو دنو و سريت﴾.

۶- و ه به لگيه کي تر و ته که ي پشه وايان نه بو به کرو عومره ره زاي خوايان لي بيت ده فېرموون : ﴿إِغْرَابُ الْقُرْآنِ أَحَبُّ إِلَيْنَا مِنْ حِفْظِ بَعْضِ حُرُوفِهِ﴾ ﴿تيگه يشتن و شيکردنه وې قورټانغان پيخوښته له له بهر کردني هه نديک له پته کاني﴾ .

۱ وقد تقدم أنه غير صحيح وأنه حديث ضعيف جداً عزاه الهيثمي في الجمع للطبراني في الأوسط وفيه نهشل بن سعيد مزكوك.

٧- وه بەلگهیه کی تر وته که ی پیشهوا علیه رهزای خوی لی بیت که ده فەر مویت:

﴿مَنْ كَفَرَ بِحَرْفٍ مِنْهُ فَقَدْ كَفَرَ بِهِ كُلُّهُ﴾ ﴿هەر که سیك بیاهه بیت به پیتیکی

قورئان ئەوا بیاهه بووه به هه موو قورئان﴾.

٨- وه بەلگهیه کی تر یه کدهنگی پیشینه ههروه کو دانهر بۆی گواستینه تهوه: علی

أَنْ مَنْ جَحَدَ مِنَ الْقُرْآنِ سُورَةً أَوْ آيَةً أَوْ كَلِمَةً أَوْ حَرْفًا مُتَّفَقًا عَلَيْهِ فَهُوَ كَافِرٌ.

له سهه نهوه ی که هه که سیك نینکاری سوره تیک یان ئایه تیک یان وشهیه یان پیتیک

له قورئان بکات یه کدهنگن له سهه نهوه ی که نهو که سهه بیاهه ره.

وه ژماره ی سوره ته کانی قورئان پیکهاتوه له ١١٤ سوره ت له وانه ٢٩ سوره تیان به

بته پچه پچه ره کان دهستی پیکردوه.

﴿وه سهه کانی قورئان﴾

خوی گهوره قورئانی پیروزی به چه ندین وه سفی زور و گهوره و مهزن

وه سفکردوه که دانهری پەرتوو که که ئەمانه ی لی باسکردوه:

١- قورئان پەرتوو کی روون و ناشکرای خوی گهوره یه، واته روونکه ره وه ی نهو

ئه حکام و یاساو هه والانه یه که له خوی گرتوه.

٢- قورئان په تی پتهو به هیزی خوی گهوره یه، واته نهو په یمانه به هیزه یه که خوی

گهوره کردووه یه هۆکاریک بۆ گه یشتن پی و سهه که وتن به هۆی پیروزیه که یه وه.

٣- قورئان پیکهاتوه له کۆمه له سوره تیک تهنویل هه له گرو پتهو، واته

سوره ته کانی له یه کدی جوودان و هه موو سوره تیک بۆخوی جیاکراوه یه له سوره ته که ی

تر، وه واتای مو حکه ماتیش بریتیه له کۆمه له سوره تیک جوان و ورد دارپژراو پارپژراو

له هه موو خهوش و ناته وای و کهم و کورتیهک.

٤- قورئان پێکھاتووہ لە کۆمەڵە سورەتێکی بەلگە ڕوون و دیار، واتە بریتییە لە کۆمەڵە نیشانیەکی ئاشکرا لەسەر یەكخواناسی خوای گەورە و تەواویەتی سیفەتەکانی و جوانی شەریعەت و یاساکانی.

٥- لە قورئاندا موحکەم و مۆتەشابه هەیە، جا ئەوێی کە موحکەمە ئەوێیە کە واتاکەیی ڕوون و ئاشکرایە، وە مۆتەشابهیش ئەوێیە کە واتاکەیی شاراوێدەو دیار نیە ئەمەش بە گۆژداچوونەوێی ئەوێیە کە لە خاڵی سێھەمدا باسکرا لەبەرئەوێی ﴿الإحكام﴾ لەوێدا بەواتای ﴿جوان و ورد دارپۆژراو پارپۆژراو لە ھەموو خەوش و ناتەواوی و کەم و کورتییەك﴾ دێت، وە لێرەدا بەواتای ﴿ڕوونی ماناکەیی﴾ دێت، وە ئەگەر بێت و ﴿المتشابه - وێكچوو﴾ لێرەدا بگێڕینەوێ بۆ ﴿محکم - پتەو﴾ ئەوا ھەرھەمووی دەبێتە موحکەم و هیچ جۆرە بەگۆژداچوونەوێ و دژایەتیەك لە نێوانیاندا نابێت.

٦- قورئان ھەر ھەمووی ھەق و راستەو ھەرگیز ناگونجێت پووجی و بەتالی لە هیچ لایەکیەوێ بێت: ﴿لَا يَأْتِيهِ الْبُطْلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ﴾

﴿٤٢﴾ فصلت: ٤٢

واتە ﴿ھەرگیز ڕەفتار و گۆشتاری ھیچ و پووجی تی نابێت، نە لە پیش خۆیی و نە لە پاش خۆی چوون لە لایەن خواوەکی قسە لە جی و ھەمیشە سوپاسکراوە وە نێردراوە﴾

٧- قورئان زۆر دوورە لەو وەسفە درۆزنەکان بۆیان کردووێ بەوێی کە ھۆنراوەیە:

﴿وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْآنٌ مُّبِينٌ﴾ ﴿٦٩﴾ یس: ٦٩ واتە: نێمە ھەرگیز شیعو ھۆنراوەمان فێری محمد صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم

نە کردوووە و هۆنراوە و وتیش شیای ئه‌و نه‌ ئه‌وه‌یش که ئه‌و ده‌یلت هەر پەندو
نامۆزگاری و قورئانیکی روون و ناشکرایه‌ نەک شیعر ﴿.

وه له‌ وتە‌ی هەندیکێ تریان که ووتویانه‌ : ﴿إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ يُؤْتَرُ﴾ (٢٤) المدثر: ٢٤

واته‌ ﴿ئەم قورئانه‌ هەر جادوو له‌ خەلکیکی تره‌وه‌ وه‌ریده‌ گریت ﴿.

﴿إِنْ هَذَا إِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ﴾ (٢٥) المدثر: ٢٥ واته‌ ﴿ئەمە هەر قسه‌ی مرۆفه‌و له‌ قسه‌ی
خوا ناچیت ﴿.

جا خوای گه‌روره‌ هه‌ره‌شه‌ له‌ بیژه‌ری ئه‌و قسه‌ده‌ کات و ده‌فه‌رموویت : ﴿سَأُصْلِيهِ

سَقَرًا﴾ (٢٦) المدثر: ٢٦ واته‌ ﴿ئەبێخه‌مه‌ ناو سه‌قه‌ره‌وه‌ ﴿.

٨- قورئانی پیرۆز موعجیزه‌یه‌ و هیچ کەس ناتوانیت که وینه‌ی ئه‌و بینیت نه‌ گه‌ر چی

جگه‌ له‌ خۆیشی یارمه‌تی بده‌ن هه‌روه‌کو خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رموویت : ﴿قُلْ لِّیْنَ

اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ

لِبَعْضٍ ظَهِيرًا﴾ (٨٨) الإسراء: ٨٨ .

واته‌ ﴿بلی : نه‌ گه‌ر هه‌موو مرۆف و په‌ریه‌کان کۆبینه‌وه‌ بۆ ئه‌وه‌ی وینه‌ی ئەم قورئانه‌

به‌یئن هه‌رگیز ناتوانن وینه‌ی ئه‌و به‌یئن نه‌ گه‌ر هەندیکیان پالپشت و هاوکاری

هەندیکیان بن بۆ ئەنجامدانی ئه‌و کاره‌ ﴿.

بينی باوه‌داران بو په‌روهر د گاریان له روژی قیامه‌تدا

والمؤمنون يَرَوْنَ رَبَّهُمْ فِي الآخِرَةِ بِأَبْصَارِهِمْ، وَيَزُورُونَ، وَيُكَلِّمُهُمْ

وَيُكَلِّمُونَهُ، قال الله تعالى ﴿وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاصِرَةٌ ﴿٢٢﴾ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ ﴿٢٣﴾﴾ القيامة: ٢٢ - ٢٣

واته ﴿له‌روژی قیامه‌تدا پروی باوه‌داران گه‌شاهه و پرشن‌گداره بو په‌روهر د گاری
خویان ده‌روانن﴾

وه خوی گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَّحْجُوبُونَ ﴿١٥﴾﴾ المطففين: ١٥

واته ﴿ناگ‌دارین ! به‌راستی نه‌وان لهو روژه‌دا ږیگریان لیده‌کړیت له‌وهی
په‌روهر د گاریان بینن﴾ .

فَلَمَّا حَجَبَ أُولَئِكَ فِي حَالِ السُّخْطِ ذَلَّ عَلَى أَنَّ الْمُؤْمِنِينَ يَرَوْنَهُ فِي حَالِ
الرِّضَا وَإِلَّا لَمْ يَكُنْ بَيْنَهُمَا فَرْقٌ.

جا له‌کاتیک‌دا ږیگری له‌وانه کړا له‌وهی خوی گه‌وره بینن له‌ حالیک‌دا که خوی
گه‌وره توره‌یه له‌ بی‌اوه‌ران به‌لگه‌یه له‌سهر نه‌وهی که باوه‌داران ده‌توانن په‌روهر د گاریان
بینن له‌ حالی رازیووندا وه نه‌گمر نا نه‌وا جیاوازی نه‌بوو له‌ نیوان نه‌و دوو حاله‌ته‌دا.

وقال النبي - صلى الله عليه وسلم - «إِنَّكُمْ سَتَرُونَ رَبَّكُمْ كَمَا تَرُونَ هَذَا
القَمَرَ، لَا تَضَامُونَ فِي رُؤْيَيْهِ» حديث صحيح متفق عليه.

پیغمبري خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده فہرموویت : ﴿ تہو پەروردگاری
خوتان دہینن ھدروہ کو چوں مانگ دہینن تووشی ہیچ نارہحتیہک نابن لہ بیننی دا
بدیہ کسانئ ۱﴾ .

← وهذا تشبيه للرؤية بالرؤية لا للمرئي بالمرئي، فإن الله تعالى لا شبهة له ولا نظير. فهو ويكجواندنه لهيه كچوونه بۆ بينين به بينين نهك لهيه كچوون بۆ بينراو به بينراو² له بهر ئوهي خوي گهوره ويكجوو هاو ويتهي نيه.

١ البخاري : كتاب مراقب الصلاة : باب فضل صلاة الفجر (٥٧٣).

ومسلم : كتاب المساجد ومواضع الصلاة : باب فضل صلاتي الصبح والعصر والحافضة عليهما (٦٣٣) (٢١١) من حديث جرير بن عبد الله رضي الله عنه .
وأحاديث الرؤية متواترة كما نص على ذلك غير واحد من أهل العلم منهم : ابن القيم في حادي الأرواح ص (٢٧٧) وابن أبي العز في شرح الطحاوية (١ / ٢١٥) والحافظ ابن حجر في فتح الباري (١ / ٢٠٣) .

وراجع ما صنف في مثل هذه السألة مثل : التصديق بالنظر إلى الله تعالى في الآخرة للأجري، وضوء الساري إلى معرفة رؤية الباري لأبي شامة المقدسي وكلاهما مطبوع.

۲ خوتنهری بهر یز پتو یسته لیږدها پروونکردنمویهک باس بکین که نمویش نمویه پیغمبره خوا
صلی الله علیه وعلی آله وسلم که دهفهرمویت : ﴿ ئیوه پهروردگاری خوتان دهینن ههروه کو
چون مانگ دهینن تووشی هیچ نارحهتیهک نابن هممووتان بهیه کسانى دهینن ﴾ مهبهستی نمویه
چون کاتیک مانگ له شموى چواردها زور ديارو تاشکرایه و همموو کهسى دهینت و هیچ کهسى
به کهسیکی تر نالتت بهنرک نهیت کهمى خوت لایده با منیش بیینم چونکه مانگ له بهرزیدایه
هه کهسیک له شوینی خوئ سهر بهرز بکاتموه راسته و خۆ مانگه دره وشاوه که دهینت نابو شیویه
له رۆژى قیامهتدا خواى گموره دهینرت له لایدن باوهردارانموه چونکه خواى پاك و بیگمرد له
بهرزیدایه و همموو باوهرداران بهیه کسانى و به بى هیچ نارحهتیهک دهوتانن بیینن نم ویکچوواندنه
نموى له تیناگین که پیغمبره خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم خواى گموره و وه کو مانگ
لیکردیت، نهخیر نمو قسهیه دووره له پیغمبره خواوه صلی الله علیه وعلی آله وسلم بهلکو نمو
تنها بیینه کهى وه کو یهک لیکردووه واته چون مانگه که دهینن ناوا خواى خوتان دهینن کهوته
تنها بیینه کانی شوبهاند بهیه کهوه نهک بپنراوه کان که مانگ و خواى گموره به چونکه ﴿ لیس

رافه‌ی شیخ ئیبنو عثیمین

﴿بینی خوی گه‌وره له دواړژدا﴾

بینی خوی گه‌وره له دونیادا به‌هیچ جوړتیک پرووندات له‌بەر فەرمووده‌ی خوی گه‌وره به موسای فەرموو سەلامی خوی لی بیت کاتیک داوای لیکرد بیینی:

﴿لَنْ تَرِنِي﴾ الأعراف: ١٤٣ واته ﴿هەرگیز ناتوانیت بمینی﴾ .

وه بینی خوی گه‌وره جیگیرو چه‌سپاوه به به به‌لگه‌ی قورئان و سوننه‌ت و به‌کده‌نگی پیشین ﴿سەلف﴾ .

خوی گه‌وره ده‌فەرموویت : ﴿وَجِئْتُكُمْ بِتِلْكَ الْأَشْيَاءِ الَّتِي نَهَا نَاطِرُهُ﴾ (٢٢) ﴿الْقِيَامَةِ: ٢٢ - ٢٣﴾

واته ﴿له‌پروژی قیامه‌تدا پروی باوه‌پداران گه‌شاه و پرشنگداره بو پەروەردگاری خوێان دەپروان﴾ .

وه هه‌روه‌ها ده‌فەرموویت : ﴿كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّحَجْرُونَ﴾ (١٥) ﴿المطففين: ١٥﴾

واته ﴿ناگادارین ! به‌راستی ئەوان له‌و رۆژه‌دا رێگریان لێده‌کړیت له‌وه‌ی پەروەردگاریان بین﴾ .

جا کاتیک تاوانباران رێگریان لێده‌کړیت له‌وه‌ی بینن به‌لگه‌یه‌ له‌سەر نه‌وه‌ی چاکه‌کاران خوی گه‌وره ده‌بینن وه ئەگەر نا ئەوا جیاوازی نه‌ده‌بوو له‌ نیوانیاندا .

په‌غه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده‌فەرموویت : ﴿إِنَّكُمْ سَتَرُونَ رَبَّكُمْ كَمَا تَرُونَ هَذَا الْقَمَرَ، لَا تُصَامُونَ فِي رُؤْيَيْهِ﴾ متفق علیه.

﴿ئۆه پەروەردگاری خۆتان دەبین هەروەکو چۆن مانگ دەبین تووشی هیچ ناپەختیەك نابن لە بیننی دا بەیە کسانى﴾

ئەو وێکچوواندنە لەیە کچوونە بۆ بینن بە بینن ئەك لەیە کچوون بێت بۆ بینراو بە بینراو لەبەرئەوێ خۆای گەورە هیچ شتێك وێکچوو هاوشیۆ و هاو وێنەى نە.

وێ پێشین یە کەدەنگن لەسەر بیننی خۆای گەورە لەلایەن باوەردارانەو بەتەنها بێئەوێ بیاوەران بینن بەبەلگەى ئەم ئایەتە ﴿كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُوُونَ﴾ (١٥) ﴿المطففين: ١٥﴾

* باوەرداران خۆای گەورە لەمەیدانی حەشردا و دوای چوونە ناو بەهەشت دەبینن کەئەوێش بریتى لە بیننێكى راستەقینە کە شایستەى خۆیەتى.

وێ بەدلتیایەوێ ئەوانەى سێفەتەکانى خۆای گەورە پە کەدەخەن سێفەتى بیننی خۆای گەورەیان بە بیننی پاداشتى خوا لیکداوەتەوێ یان ووتویانە مەبەست لێى بیننی زانست و دلتیایە ئێمەش بەرپەرچیان دەدەینەوێ بەوێ لەپێشەوێ لەبەهای چوارەمدا باسکرا وێ لەپروویەکی تریشەوێ کە زانست و دلتیایى هەرلەدونیادا بۆ چاکەکاران هاتۆتە جێ وێ لە دواڕۆژیشدا دێتە جێ بۆ خراپەکاران و دێتە دى^١.

١ بگەڕێرەوێ بۆ بەرپەرچدانەوێ سەرپێچیکاران : حادی الأرواح لابن القيم. وشرح الطحاوية لابن أبي العز وکذا حديثاً : دلالة القرآن والأثر على رؤية الله بالبصر لعبدالعزیز بن زید الرومی.

.....
 بهشى ﴿فهذا وقدهر﴾

← وَمِنْ صِفَاتِ اللَّهِ تَعَالَى أَنَّهُ الْفَعَّالُ لِمَا يُرِيدُ لَا يَكُونُ شَيْءٌ إِلَّا بِإِرَادَتِهِ وَلَا يَخْرُجُ شَيْءٌ عَنْ مَشِيئَتِهِ وَلَيْسَ فِي الْعَالَمِ شَيْءٌ يَخْرُجُ عَنْ تَقْدِيرِهِ وَلَا يَصْدُرُ إِلَّا عَنْ تَدْبِيرِهِ، وَلَا مَحِيدَ عَنِ الْقَدَرِ الْمَقْدُورِ، وَلَا يَتَجَاوَزُ مَا خُطَّ فِي اللَّوْحِ الْمَسْطُورِ أَرَادَ مَا الْعَالَمُ فَاعِلُوهُ، وَلَوْ عَصَمَهُمْ لَمَّا خَالَفُوهُ، وَلَوْ شَاءَ أَنْ يُطِيعُوهُ جَمِيعًا لَأَطَاعُوهُ، خَلَقَ الْخَلْقَ وَأَفْعَالَهُمْ، وَقَدَّرَ أَرْزَاقَهُمْ وَآجَالَهُمْ، يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ بِحِكْمَتِهِ .

وه په كيكي تر له سيفه ته كاني خواى گهوره نهو په كه هه رچييه كي بوى دهيكات وه هچ شتيكيش روونادات ته نها به ويستی نهو نه بيت وه هچ شتيكيش ناتوانيت له ويستی نهو ده ربچيت وه هچ شتيك له جيهاندا نيه به ده ربيت له نه اندازه داناني نهو وه ده رناچيت ته نها له ژير به رپوه بردني نهو دا نه بيت، وه هچ نه اندازه بو دانراويك نيه دور خراوه و بى لايه ن بيت له له نه اندازه كه، وه تپه ريش ناكات له وهى له ﴿لوح الحفوظ﴾ دا نووسراوه و هيتلى بو كي شراوه، به ويست و ناره زووى نهو نه وهى له جيهاندا روودهدات و ده كريت، وه نه گه ر يو يستايه پاريزراوبن له وهى تاوان نه نجام بدهن نموا هه رگيز سه رپيچيان نه ده كرد، وه نه گه ر يو يستايه هه ره هموويان گوپرايه تلى بن نهوا گوپرايه تيان ده كرد، هه رچي دروستكراو هديه خويان و كرده وه كانيشان هه ر خوى دروستي كرده ون، وه هه ر خوى پيوانه ي روزهيان و نه اندازه ي تمه نياني دياريكردوه، وه بهيويت هه ر كه سينك رينمويي بكات نهوا به دانايي خوى رينمويان ده كات .

خواى گهوره ده فهرموويت : ﴿لَا يُسْتَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ﴾ ﴿٢٣﴾ الانبياء: ٢٣

واته ﴿پرسياړ ناكريت له وهى خواى گهوره دهيكات بهلكو نهوانن پرسياړيان لينده كريت﴾ .

وههروهها دهفهرموویت : ﴿إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ ﴿١٩﴾﴾ القمر: ٤٩ واته ﴿نِیمه ههموو شتیكما به ئه‌ندازه به دیهیناوه﴾ .

وههروهها دهفهرموویت : ﴿وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَرَهُ تَقْدِيرًا ﴿٢﴾﴾ الفرقان: ٢ واته ﴿ههموو شتیکی له نه‌بوونهوه به‌دیهیناوه ئه‌ندازه‌گیری ته‌واویشی بو کرد﴾ .

وههروهها دهفهرموویت : ﴿مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٢٢﴾﴾ الحديد: ٢٢ واته ﴿هیچ به‌ئاو نه‌هامه‌تیه‌ک روونادات نه‌له‌زه‌ویدا و نه‌له‌ خوشتاندا تووشتان ده‌بیئت که له کتییکی‌دا تو‌مارمان نه‌کرد بیئت پیش ئه‌وه‌ی رووداوه‌که به‌دیهینین ئه‌و کاره‌ش لای خوای گه‌وره‌ زور ئاسانه﴾ .

وههروهها دهفهرموویت : ﴿فَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ وَمَنْ يُرِدْ أَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا ﴿١٢٥﴾﴾ الأنعام: ١٢٥ واته ﴿جائه‌و که‌سه‌ی خوای گه‌وره‌ بیهویت ریتمویی بکات ئه‌وا سینه‌ی ساف و پاک و ئاماده‌ ده‌کات بو وهر‌گرتنی ئیسلام ئه‌و که‌سه‌ش خوای گه‌وره‌ بیهویت گو‌م‌رای بکات ئه‌وا دلی ده‌گوشیت و سینگ‌ی توند ده‌کات و هه‌ناسه‌ی سوار ده‌بیئت﴾ .

← وَرَوَى ابْنُ عُمَرَ أَنَّ جَبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ لِلنَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - : مَا الْإِيمَانُ؟ قَالَ «أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ» فَقَالَ جَبْرِيلُ: صَدَقْتَ^١. رواه مسلم.

١ مسلم : كتاب الإيمان : باب بيان الإيمان والإسلام والإحسان ... (٨) (١) وفي الباب : باب سؤال جبريل النبي صلى الله عليه وسلم عن الإيمان والإسلام والإحسان وعلم الساعة عن أبي هريرة رضي الله عنه: عند البخاري (٥٠) ومسلم (٩) (٥).

وه عبدالله ى كورى عومر په زای خويان لى بيت ړپوايه تى كړدووه كه جبريل
سه لای خوى لى بيت به پيغمبره ى خوى صلى الله عليه وعلى آله وسلم فهرموو: باوهر
چيه؟ نه ویش صلى الله عليه وعلى آله وسلم فهرموو: ﴿باوهر بريته له وى باوهرت
به خوا و فريشته كان و كتيه كانى و پيغمبره كانى سه لامى خويان لى بيت و روى
دواى و قه زو قه دهر به خير و شهريه وه هه بيت﴾.

← وقال النبي - صلى الله عليه وسلم - «آمَنْتُ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ، وَخُلُوهِ
وَمُرِّهِ»^۱.

پيغمبره ى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم ده فهرموو: ﴿باوهرم به قه دهر
هه به به خير و شهريه خوشى و ناخوشيه وه﴾
← وَمِنْ دُعَاءِ النَّبِيِّ - صلى الله عليه وسلم - الَّذِي عَلَّمَهُ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ يَدْعُو
بِهِ فِي قُنُوتِ الرُّثْرِ «وَقِنِّي شَرَّ مَا قَضَيْتَ»^۱.

^۱ إسناده ضعيف : أخرجه الحاكم في معرفة علو الحديث (٣١ , ٣٢) ومن طريقه العراقي في شرحه
لألفية ص (٣٢٧) كمثال للحديث المسلسل بأحوال الرواة القولية والفعلية معا من طريق يزيد
الرقاشي عن أنس بن مالك سمعت رسول الله صلى الله عليه وعلى آله وسلم يقول : ((لا يجحد العبد
حلاوة الإيمان حتى يؤمن بالقدر خيره وشره حلوه ومره)) ورأيت رسول الله صلى الله عليه وعلى آله
وسلم قبض على لحيته ثم قال : ((آمنت بالقدر خيره وشره حلوه ومره)) قال وقبض أنس على
لحيته فقال : ((آمنت بالقدر خيره وشره حلوه ومره)) الحديث . وقال الحاكم بعد أن سأل
تسلسل الرواة على هذه الصفة : ((وأنا أقول عن نية صادقة وعقيدة صحيحة : آمنت بالقدر خيره
وشره حلوه ومره)) ويزيد الرقاشي ضعيف كما في التقريب (٧٦٨٣) بل قال النسائي فيه :
مزوك وقال أحمد منكر الحديث كما في الميزان (٤ / ٤١٨).

والحديث عزاه الشيخ ياسين القاداني في ورقات في ((مجموعة المسلسلات والأوائل الأسانيد العالية))
ص (٦ , ٧) للدليمي في مسند الفردوس.

وە لە نزاکانی پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم کە فیری حەسەنی کورپی عەلی رەزای خوایان لی بێت کە لە قسوتی وتەردا بیخوینێت ئەوە بوو کە دەیفەرموو : ﴿وہ خواہە گیان بمپاریژە لە شەہری ئەوہی بپاریات لی داوہ﴾.

۱ حدیث صحیح : أخرجه أحمد (۱۷۲۳) وأبو داود (۱۴۲۵, ۱۴۲۶) والترمذي (۴۶۴) والنسائي (۳۲۴۸) وابن ماجه (۱۱۷۸) وإسناده صحيح وقد صححه الشيخ أحمد شاکر في تعليقه على سنن الترمذي .

سوودێک : شیخ ابن عثیمین رەحمەتی خوای لی بێت لە کتیبی ﴿دروس لصاوی الحرم المکی﴾ سالی ۱۴۰۸ کۆچی لە لاپەرە ۱۳۶ دا لە رافعی دوای قسوتدا دەیفەرموویت : «وَقِنَا شَرَّ مَا قُضِيَتْ» : خوای پەروەردگار بپاری خێرو شەڕ دەدات : هەرچی دەربارە ی بپاردانیەتی بەخێر ئەوە هەرەممووی خێرە لە بپارە کەدا و خێرە بۆ ئەو کەسەشی بپارە کە لە بارەوہ داوہ بۆغونە : کە خوای پەروەردگار بپاریدات بۆ خەڵکی بە پێدانی رزق و رۆژیەکی فراوان و ناسایش و نارامیتی و هیدایەت و سەرکەوتن کەمەرەیک لەمانە خێرە هەرچەکی تریش وەکو ئەمانە واییت، ئائەوہ خێرە لە بپارە کەدا و بۆ ئەو کەسەشی بپارە کە لە بارەوہ داوہ، بەلەم ئەوہی دەربارە ی بپاردانیەتی بە شەڕ ئەوہ خێرە لە بپارە کەدا و شەڕە بۆ ئەوہی بپارە کە لە بارەوہ داوہ وە غونە ئەوہش : گرانی و بێ بارانی جانیوہ شەڕە بەلەم بپاری خوا خێری پێوہ، خوای گەورە دەیفەرموویت : ﴿ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ ﴿۱۱﴾ الروم: ۴۱ واتە ﴿پشتوی : واتە برسەتی و قات و قری و گرانی ناارامی و گرانی خنکان و نەخۆشی و بومەلەرزە لە ووشکانی و دەریادا بەدیارکەوت بەهۆی تاوان و گوناہی خەڵکەوہ بۆ ئەوہی هەندێ تالای کردوہ کانیان بێ بچێژت بەلکو هۆش بکەنموہ و پەشیمان ببنموہ و بگەڕێنموہ بۆ لای خوا﴾ جا ئەو بپاردانە مەبەستیکی پێرژە کە ئەویش بریتە لە گەڕانموہ بۆ لای خوا و دەست هەلگرتن لە تاوانکردن و سەرپێچکردنی بۆ گۆڕاوەیەکێکی جابۆ بپاریدراوہ کە بوو بە شەڕ وە بپارە کەش خێرە ﴿مەبەست لەو بپاردانە هۆشیارکردنموہی بەندەکانە تا واز لە تاوان بێنن و بگەڕێنموہ سەر رێگە ی راست کەننموہ خێرە بەلەم بە نەسبەت ئەوانە ی بپارە کەیان بەسەردا جێبەجێ کراوہ شەڕە چونکە مان وێرانی و دەربەدەری و کوشتاری تێدا بوہ — وەرگیر﴾.

وە نێمش دەلێن ﴿شَرَّ مَا قُضِيَتْ﴾ ئەو ﴿ما﴾ ە لێرەدا ﴿إسم موصول﴾ ە واتە ئەو شەڕە ی بپاریات لێداوہ، چونکە خوای گەورە هەندێ جار بپاری بە شەڕ دەدات لەبەر حکمەتێکی زۆر بەرزو پێرژ .

رافه‌ی شیخ ئیبنو عثیمین

قەدەر : یەکی له سیفەتەکانی خوای گەورە ئەوەیە کە هەرچەکی بوی دەیکات

هەروەکو خوای گەورە دەفەرموویت : ﴿إِنَّ رَبَّكَ فَعَالٌ لِّمَا يُرِيدُ﴾ ھود: ١٠٧

واتە ﴿پەروردگاری تۆ هەرچەکی بویت دەیکات﴾ .

جابۆیە هیچ شتێک بەدەرنیە لە وێست و دەستەلاتی ئەو وە هیچ شتیکیش پڕوونادات و نایەتە کایەو تەنھا بە ئەندازەگیری و بەریوەبردنی ئەو نەبێت، بەدەستی ئەو هەموو مولکی ئاسمانەکان و زەوی، بیهویت هەرکەسێک رێنمویی بکات ئەوا بەبەزەیی خوای رێنمویی دەکات، وە بیهویت هەرکەسێک گومرا بکات ئەوا بە دانایی خوای گومراي دەکات، پرسیاری لێناکریت دەربارە ی هەر شتێک کە بیکات لەبەر تەواویەتی دانایی و دەستەلاتی وە ئەوان کە بەندەکانن پرسیاریان لێدەکریت لەبەر ئەوەی ئەوان ژێردەستەو بەندە ی خوان .

وە باوەربوون بە قەدەر پێویستە وە یەکیکە لە شەش پایەکەی باوەر لەبەر فەرمایشتی پێغمبەر صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم کە دەفەرموویت : ﴿الْإِيمَانُ أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ﴾ رواه مسلم وغيره.

﴿باوەر بریتێ لەوێ باوەرێت بە خوا و فریشتەکان و کتیبەکانی و پێغمبەرەکانی سەلامی خویان لی بێت و پۆژی دوا یی و قەزاو قەدەر بە خێرو شەپەرەو هەبێت﴾ .

وە پێغمبەر صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم دەفەرموویت : ﴿آمَنْتُ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ، وَخُلُوهُ وَمَرْءُهُ﴾ . ﴿باوەرم بە قەدەر هەبێ بە خێرو شەپەر خوشی و ناخۆشیەو﴾ . جا خێرو شەپەر بەرەچاوکردنی پاشەتەکیەتی وە خوشی و ناخۆشیەکی بەرەچاوکردنی کاتی تووشبوونەکیەتی .

جا خێری قەدەر ئەوەیە کە بە سوود بێت وە شەپەرەکەشی ئەوەیە کە زیان بەخش و نازار بەخش بێت .

وە خێرو شەپەر بەگۆڕە ی ئەوێ ئەندازە بۆدانراو پاشەتەکیەتی چونکە هەبێتی خێرە وەکو ئەنجامدانی گۆڕپایەلی خوای گەورە وە تەندروستی وە دەولەتمەندی وە هەشیەتی

که شه‌ره وه کو نه‌نجامدانی سه‌ری‌چیه‌کان و نه‌خوشی و هه‌ژاری و به‌لام ده‌باره‌ی کرده‌وی خواجه نه‌وا هه‌رگیز ناوتریت نه‌وه شه‌ره له‌به‌ر فه‌رموده‌که‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم له‌و نزیاه‌ی که فی‌ری حه‌سه‌نی کوری عه‌لی ره‌زای خویان لی بیت که له قنوتی وتردا بی‌خوینیت نه‌وه بوو که ده‌یفه‌رموو : «وَقِنِي شَرَّ مَا قَضَيْتَ» ﴿وه خواجه گیان به‌اریزه له‌شه‌ری نه‌وه‌ی بریارت لی داوه﴾.

جاخوا‌ی په‌روه‌ردگار شه‌ره‌که‌ی دایه پال بریار لی‌دراوه که نه‌ک خودی بریاره‌که.

باوه‌ر به‌قه‌ده‌ر نایه‌ته‌دی ته‌نها به‌م چوار کاره نه‌بی‌ت:

به‌که‌م : باوه‌ر هیتان به‌وه‌ی که خوا‌ی گه‌وره زانایه به‌هه‌موو شتی‌ک که‌هه‌به به‌چوک و گه‌وره‌ی، که‌م و زوری به‌زانیا‌ریه‌کی پیش وه‌خت: له‌به‌ر فه‌رموده‌که‌ی خوا‌ی گه‌وره: ﴿أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ ﴿٧٠﴾ الحج: ٧٠ واته ﴿نایه تو نه‌ترانیوه که خوا‌ی گه‌وره هه‌رچی له ناسانه‌کانه‌ر زه‌ویدا‌یه نا‌گای لی‌ه‌ته‌ی و ده‌یزانیت، چونکه به‌راستی هه‌موو نه‌و شتانه له ﴿لوح الحفوظ﴾ دا تو‌مار کراوه، بی‌گومان نه‌و کاره‌ش بو خوا زور ناسانه﴾.

دوه‌م : که خوا‌ی گه‌وره له ﴿لوح الحفوظ﴾ دا نه‌ندازه گه‌ری هه‌موو شتی‌کی داناوه له‌به‌ر فه‌رموده‌که‌ی خوا‌ی گه‌وره : ﴿مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ ﴿٢٢﴾ الحديد: ٢٢ واته ﴿هه‌ج به‌ل‌او نه‌هامه‌تیه‌ک روونادات نه‌له‌زه‌ویدا و نه له خو‌شتاندا تووشتان ده‌بی‌ت که له کتیی‌کدا تو‌مارمان نه‌کردی‌ت پیش نه‌وه‌ی رووداوه‌که به‌دی‌هتین نه‌و کاره‌ش لای خوا‌ی گه‌وره زور ناسانه﴾ واته هه‌رچی دروست‌کراوه ئیمه دروستی ده‌که‌ین .

وه له‌به‌ر فه‌رموده‌که‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم که ده‌فه‌رموویت : ﴿إِنَّ اللَّهَ قَدَرُ مَقَادِيرِ الْخَلَائِقِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِخَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ﴾^١

١ مسلم : کتاب القدر : باب حجاج آدم وموسى عليهما السلام (٢٦٥٣) (١٦) من حديث عبد الله بن عمرو بن العاص ولفظ ﴿كَتَبَ اللَّهُ مَقَادِيرَ الْخَلَائِقِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِخَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ﴾.

واته ﴿بِگومان خوا نه‌ندازه‌گیری برپاری هموو پرووداوو کاروباری دروستکراوه‌کانی داوه پیش دروستکردنی ناسمانه‌کان و زهوی به په‌نجا هزار سال﴾.
 سیهم : هیچ شتیک له ناسمانه‌کان و زهویدا پروونادات ته‌نجا به‌ویست‌ناره‌زووی خوا نه‌بیت که له نیوان به‌زه‌یی و دانایی خوی گه‌وره‌دا ده‌خولیت‌هوه بیه‌ویت هر که سیک رینمویی بکات نه‌وا به‌به‌زه‌یی خوی رینمویی ده‌کات، وه بیه‌ویت هر که سیک گومرا بکات نه‌وا به دانایی خوی گومرای ده‌کات، پرسیاری لیناکریت ده‌بارهی هر شتیک که بیکات له‌بهر ته‌واویده‌تی دانایی و ده‌سته‌لاتی وه نه‌وان که به‌نده‌کانن پرسیاریان لیده‌کریت وه هر چه کیش پرویدابیت له‌وه نه‌وا ده‌قاو ده‌قه له‌گهل زانیاری پیش وه‌ختیدا وه له‌گهل نه‌وه‌دا که له ﴿لوح‌ال‌خف‌وظ﴾ دا نووسیویه‌تی له‌بهر فهرموده‌که‌ی خوی گه‌وره : ﴿إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ﴾ ﴿٤٩﴾ القمر : ۴۹ واته ﴿نِیمه هموو شتیکما به نه‌ندازه به دیه‌ن‌اوه﴾.

وه‌ه‌روه‌ها ده‌فهرموویت : ﴿فَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ وَمَنْ يُرِدْ أَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا﴾ ﴿الأنعام: ۱۲۵﴾ واته ﴿جائه و که‌سه‌ی خوی گه‌وره بیه‌ویت رینمویی بکات نه‌وا سینه‌ی ساف و پاک و ناماده ده‌کات بو وه‌رگرتنی نی‌سلام نه‌و که‌سه‌ش خوی گه‌وره بیه‌ویت گومرای بکات نه‌وا دل‌ی ده‌گوشیت و سینگ توند ده‌کات و هه‌ناسه‌ی سوار ده‌بیت﴾.
 جا خوی گه‌وره چه‌سپاندی که رینمایی کردن و گومرای کردن به‌ویست و ناره‌زووی خویه‌تی .

چواره‌م : که هموو شتیک له ناسمانه‌کان و زهویدا دروستکراوی خوی گه‌وره‌ن و دروستکه‌ریکی تر په‌روه‌دگار یکی تر جگه له‌و نه .

له‌بهر فهرموده‌که‌ی خوی گه‌وره : ﴿وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقْدَرَهُ نَقْدِيرًا﴾ ﴿٢﴾ الفرقان : ۲

واته ﴿هموو شتیک له نه‌بو‌نه‌وه به‌دیه‌ن‌اوه نه‌ندازه‌گیری ته‌واویشی بو کرد﴾ .

وه له‌سه‌ر زاری ئی‌براهیم‌هوه ده‌فهرموویت : ﴿وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ﴾ ﴿٦﴾ الصافات : ۹۶ واته ﴿وه‌خوای گه‌وره خوی ئیه‌وی به دیه‌ن‌اوه هه‌روه‌ها نه‌وه‌شی که‌ده‌یکه‌ن﴾.

﴿وَلَا تَجْعَلْ قَضَاءَ اللَّهِ وَقْدَرَهُ حُجَّةً لَنَا فِي تَرْكِ أَوَامِرِهِ وَاجْتِنَابِ نَوَاهِيهِ، بَلْ يَجِبُ أَنْ نُؤْمِنَ وَنَعْلَمَ أَنَّ اللَّهَ عَلَيْنَا الْحُجَّةَ بِإِنْزَالِ الْكِتَابِ، وَبَعَثَةِ الرَّسُولِ، قَالَ اللَّهُ تَعَالَى ﴿لَا تَلَّا يَكُونُ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ﴾﴾ النساء: ۱۶۵

وہ ئیمہ قەزاو قەدەری خوا ناکەینە بەلگە بۆ خۆمان لە وازھێنانی فەرمانەکانی و دوورکەوتنەو لە قەدەغە کراوەکانی، بەلکو پێویستە باوەرمان بەوہ بیت کە خوای گەورە بەلگەیی لەسەرمان دروستکردووە بە دابەزاندنی کتیبەکانی وە بەناردنی پێغەمبەرەکانی سەلامی خوایان لی بیت .

خوای گەورە دەفەرموویت : ﴿تا دواى ئەو پێغەمبەرانە سەلامی خوایان لی بیت هیچ بەلگەو بیانووێک بۆ ئەو خەڵکە یە نەمیێ لەلای خوا﴾.

رافعی شیخ ئیبنو عثیمین

قەدەر بەلگە نیە بۆ تاوانبار و سەرپێچیکار لەسەر گردنی تاوان و سەرپێچی :
 کردەوہکانی بەندەکان ھەرھەمووی لە گوێراپەلێھەکان و سەرپێچێھەکان ھەمووی
 دروستکراوی خوان ھەرھەکو لە پێشەوہ باسکرا بەلام ئەوہ بەلگە نیە بۆ کەسی
 سەرپێچیکار تا بیکاتە بەلگە لەسەر ئەنجامدانی تاوان و سەرپێچی ئەوہش لەبەر بوونی
 بەلگەیی زۆر لەوانە:

۱- خوای پەرورەدگار کردەوہی بەندەیی داوہتە پال بەندە کە خۆیی و کردوہی تێہ
 دەستکەوت بۆی ھەر بۆیە فەرموویەتی : ﴿الْيَوْمَ تُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ﴾
 غافر: ۱۷

واتە ﴿لەو رۆژەدا ھەرکەس ھەرچی کردووە پاداشت و تۆلەیی کاری خۆی
 دەبینێت﴾.

۲- خوی گهوره فرمانی به بنده کردوه و قهدهغشی لیکردوه وه شتیکی نهخستوته نهستوی که بیکات تنها نهوه نه بیت کله توانایدایه له بهرفهرمایشتی خوی کهدهفهرموویت : ﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا﴾ البقرة: ۲۸۶ واته ﴿خوی گهوره بهدور له توانا نهرک ناخاته سهر شانی هیچ کهس بهوهی نهنجامی بدات﴾

وه هدروه ها دهفهرموویت : ﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ﴾ التغابن: ۱۶ واته ﴿نهوندهی ده توان تهقوی خواتان هدیته و لی برسن﴾. جا نه گهر زورلیکراو بووایه له سهر کار کردن نهوا نهیده توانی به ئاره زووی خوی نیش بکات یان دهستی لیته بگریته و نه بیکات چونکه زورلیکراو ناتوانیته دهر باز بیت﴾.

۳- ههمو کهسیک باش ده زانیته جیاوازی چیه له نیوان نیشکردنی ئاره زومه ندانهو زوره ملی و نهوهی یه که میان له توانیدا هدیته دهر باز بیت لی و نه بیکات.

۴- کهسی تاوانبارو سهر پیچیکار پیش نهوهی تاوانه که نه منجم بدان نازانیته جی له باره وه بریار دراوه وه ههر نهو کهسه ده توانیته که نهو نیشه بکات یان وازی لی بییته و نه بیکات نیتر چون ریگهی ههله ده گریته بهرو قهده ریکی نادیارو شاراو ده کاته بهلگه نایه باشر نه که ریگهی راست و دروست بگریته بهرو بلیته نهوه نهو شتهیه که بریار بوو تو شم بیته و چاره نوومه ؟ .

۵- خوی گهوره ههوالی داوه له بهرنهوه پیغمبه رانی سهلامی خویان لی بیت رهوانه کردوه تا بیانووی بیانوگران بریته .

﴿إِنَّمَا يَكُونُ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ﴾ النساء: ۱۶۵ ﴿تا دوی نهو پیغمبه رانه سهلامی خویان لی بیت هیچ بهلگه و بیانوویهك بو نهو خملکویه نه مینی له لای خوا﴾.

جانه گهر قهدهر بهلگه بوایه به دهستی کهسی سهر پیچیکاره وه نهوا خوی گهوره ناردنی پیغمبه رانی سهلامی خویان لی بیت نهده کرده هوکاری پچرانی.

﴿وَنَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى مَا أَمَرَ وَنَهَى إِلَّا الْمُسْتَطِيعَ لِلْفِعْلِ وَالتَّرْكِ، وَأَنَّهُ لَا يُجْبِرُ أَحَدًا عَلَى مَعْصِيَةٍ، وَلَا اضْطَرُّهُ إِلَى تَرْكِ طَاعَةٍ.﴾

وه دهزانين كه خواى پاك و بيگهرد فهرمانى به هيچ شتيك نه كردوو و قهدهغيشى له هيچ شتيك نه كردوو جگه له شتيك نه بى كه له توانادا هيه بو كردن و ازلپهينان، وه خواى گهوره هيچ كهسيكى ناچار نه كردوو له سهر تاوانكردن. وه زوريشى لپنه كردوو بو وازهينان له گوپرايه لى .

وقال الله تعالى ﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا﴾ البقرة: ۲۸۶ واته ﴿خواى گهوره به دهر له توانا نهرك ناخاته سهر شانى هيچ كهس به وهى نه نجامى بدات﴾.

﴿فَأَنقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ﴾ التغابن: ۱۶ واته ﴿ئهوهندهى ده توانن ته قواى خواتان ههبيت و لى بترسن﴾.

وقال تعالى ﴿الْيَوْمَ تُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ﴾ غافر: ۱۷ واته ﴿لهو روزهده ههر كهس ههرچى كردوو پاداشت و تولهى كارى خوى ده بينيت﴾.

﴿فَدَلَّ عَلَى أَنَّ لِلْعَبْدِ فِعْلًا وَكَسْبًا يُجْزَى عَلَى حَسَنِهِ بِالْثَوَابِ، وَعَلَى سَيِّئِهِ بِالْعِقَابِ، وَهُوَ وَقَعَ بِقَضَاءِ اللَّهِ وَقَدَرِهِ.﴾

جا ئهوه بهلگهيه له سهر ئهوهى كه بهنده بوى هيه كار بكات و دهستكهوتى ههبيت پاداشت ده دريتهوه له سهر كردنى كارى باشه و سزاش ده دريت له سهر كردنى كارى خراپه .

رافه‌ی شیخ ئیسنو عثمین

بێکھێتانی نیوان ﴿التوفيق بين﴾ ئه‌وه‌ی کاری به‌نده دروستکراوی خوایه له‌لایه‌ک و له‌هه‌مانکاتیشدا ده‌ستکه‌وته بۆ بکه‌ره‌که‌ی :

له‌وه‌ی که رابورد بۆت ده‌رکه‌وت و زانیت که کار و کرده‌وه‌ی مرۆڤ دروستکراوی خوان وه ئه‌وه‌شت بۆ ده‌رکه‌وت که ده‌ستکه‌وته‌ن بۆ مرۆڤه‌که له‌سه‌ر باشه‌کان به‌چاکه پاداشت ده‌دریته‌وه و له‌سه‌ر خراپه‌که‌ش به‌سزا وه‌لامی ده‌دریته‌وه جا ئیمه‌ چۆن ئه‌و نیوانه رێکبخه‌ین و لێ تێگه‌ین :

رێکخه‌ستی نیوانیان به‌وه ده‌بێت که بزانی له‌ دوو ڕوه وه کرده‌وه‌ی به‌نده دروستکراوی خوایه ئه‌وانیش :

یه‌که‌م : کرده‌وه‌ی مرۆڤ له‌ سیفه‌تی مرۆڤه وه مرۆڤ و سیفه‌ته‌کانیشی دروستکراوی خوای گه‌وره‌ن .

دووه‌م : کرده‌وه‌ی مرۆڤ به‌رهممی و یستیکاری دلی و توانایه‌کی لاشه‌یه‌یه وه‌گه‌ر ئه‌و دووانه‌ش نه‌بوونایه ئه‌وا کرده‌وه‌ش نه‌ده‌بوو وه‌ته‌وه‌شی که ئهم و یست و توانایه‌ی دروستکردووه بریتیه له‌ خوای گه‌وره، وه‌دروستکاری هۆ ﴿سبب﴾ دروستکاری هۆکاره‌که‌یشه ﴿مُسَبَّب﴾ جا خه‌سته پالی کرداری مرۆڤ بۆلای دروستکراوی خوا خه‌ستن پالی هۆکاره بۆلای هۆ نه‌ک خه‌سته پال و په‌یوه‌ندیه‌کی راسه‌خۆ چونکه راسه‌خۆ خه‌سته پالی راسه‌قینه بریتیه له‌ مرۆڤه‌که هه‌رله‌به‌رئه‌وه‌ش ده‌رئه‌نجام و ده‌ستکه‌وته‌ی ئیش و کاره‌که دراوه‌ته پالی، وه دروستکردن و ئه‌ندازه‌ بۆدانا‌نه‌که‌یشی دراوه‌ته پال خوا، جابۆ هه‌ریه‌که‌ی له‌و دوو درانه پاله‌ بایه‌خی خۆی هه‌یه . والله اعلم.

ئەوانەى جیاوازن و مل بۆ ھەق نادەن لەبارەى قەزا و قەدەرەو و ھەدى ئیمەش

بۆیان:

ئەوانەى مل بۆ ھەق نادەن لە بارەى قەزا و قەدەرەو دوو کۆمەل و گروپن :

کۆمەلێ یەكەم : جەبریه كانن دەلێن مەژۆ ناچارە لەسەر ئەوێ دەیکات و بەدەست خۆی نیە و هیچ خواست و ھەلیژاردنێکی بەدەست نیە لەویدا کەدەیکات، وەئیمەش رەدیان دەدەینەو بە دوو راستی :

١- خۆی گەرە کردەوێ مەژۆی داوێ پان مەژۆ کە خۆی وە کردوویشتەتی بە دەستکەوت بۆی پاداشت و سزا و ھەردە گەرت بە گۆرەى ئەوێ ئەنجامی داوێ جائە گەر زۆر لیکراو بووایەو هیچی بەدەست نەبووایە لەسەر ئەوێ دەیکات ئەو راست نەدەبوو درانەپالێ کردەو بۆلای وە سزادانیشتی لەسەر ئەوێ دەیکات ستم دەبوو.

٢- لە راستیدا ھەموو کەسێک باش دەزانێت جیاوازی چیه لە نێوان نیشکرەنی ئارەزوومەندانە و زۆرەملێیدا جائە گەر کەسێ دەست درێژی بکاتە سەر کەسێکی ترو و دەربخات کە ئەوێ کردوویشتی بەدەست خۆی نەبوو چونکە زۆری لیکراو لەسەر ئەوێ ئەو کارە بکات بە قەزاو قەدەری خوا کردوویشتی ئانەو بە بێ ئەقڵی دەژمێردرێت و پێچەوانەى ئەو شتەیه لەناو خەڵکدا زانراو و مەژۆ کانی لەسەر رەھاتوون .

کۆمەلێ دووھەم : قەدەرەیه كانن دەلێن مەژۆ کەن سەر بەخۆن لەوێ دەیکەن هیچ پەيوەندییەکی بە خواو نیە نە ویستی و نە توانایی خۆی لەسەر و نە خواش دروستیکردووە، وەئیمەش رەدیان دەدەینەو بە دوو راستی :

١- ئەو قەسەیه پێچەوانەى فەرموودەى خۆی گەرەیه : ﴿اللَّهُ خَلَقُ كُلَّ شَيْءٍ﴾

الزمر: ٦٢ واتە ﴿خۆی گەرە دروستکاری ھەموو شتێکە﴾.

وه هډروها ﴿وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ﴾ ﴿٦﴾ الصافات: ۹۶ واته ﴿وه خواى گهوره خوى ئيوه به ديهيټاوه هډروها ئهوهشى كه دهيكهن﴾.

۲- خواى گهوره خاوهنى ناسمانه كان و زهويه چاچون دهبيت لهناو مولكه كهيدا شتيك ههبيت پهيوه ندى به ويستى ئهوه وه نهبيت و ئهوه دروستى نه كړديت ؟

﴿جوره كالى ويست و جياوازي نيوانيان﴾

ويستى خواى گهوره دابهش دهبيت به دووبه شهوه : كهونى و شهرعى :

قهدهرى كهونى : بريټيه لهوى كه به ماناى ويست و ئاره زوو ديت هډروه كو خواى گهوره دهفهرموويت : ﴿فَمَنْ يُرِدِ اللّٰهُ اَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْاِسْلَامِ وَمَنْ يُرِدْ اَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا﴾ ﴿الانعام: ۱۲۵﴾ واته ﴿جائهو كهسهى خواى گهوره بيهويت رپنمويى بكات ئهوا سينهى ساف و پاك و ناماده دهكات بو وهرگرتنى نيسلام ئهوه كهسهش خواى گهوره بيهويت گومرايى بكات ئهوا دلى ده گوشيت و سينگى توند دهكات و ههناسهى سوار دهبيت﴾.

قهدهرى شهرعى : بريټيه لهوى كه به ماناى پيخوشبون ﴿خوشه ويستى﴾ ديت هډروه كو خواى گهوره دهفهرموويت : ﴿وَاللّٰهُ يُرِيدُ اَنْ يَتُوبَ عَلَيْكُمْ﴾ ﴿النساء: ۲۷﴾ واته ﴿خواى گهوره دهيهويت و پيخوشه ليتان خوش بيت﴾.

وه جياوازي نيوانيان بريټيه لهوى كه كهونيه كه دهبيت ئهوى دهيهويت پروودات و مهرج نيه ئهوى پروودات خوا پيخوش بيت به لام شهرعيه كه پيوسته ئهوى خوا دهيهويت پروودات پيخوش بيت و مهرجيش نيه پروودات .

پوونکردنەوێ وەرگێڕ : خۆنەری بەرپێژ پێویستە بەباشی لەو یاسایە سەرەو
تییگەیت جابۆئەوێ تیگەیت بەغونەیک بۆت پوون دەکەمەو :

بۆ قەدەرە کەونە کە : خوای گەرە وستی لەسەرە کوشتن و زینا و دزی
دروستبکات بۆ ئەوێ بەندەکانی خۆی پێ تاقیکاتەو بەلام هەرگیز پێخۆش نیە کە
بەندەکانی هەلسن بە ئەنجامدانی ئەو کارانە واتە حەز ناکات بەندەکانی بکوژن یان
زیناکار بن یان دز بن دروستکردنی ئەو بۆ ئەو کردارانە بۆ تاقیکردنەوێ و هیچی تر .

بۆ قەدەرە شەریعە کە : خوای گەرە پێخۆشە هەموو بەندەکانی یە کخواناس بن و
پەرستش بۆ ئەو ئەنجامدەن بەلام نایە مەرۆفەکان هەموویان یە کخواناس و پەرستشی بۆ
دەکەن لە وەلامدا دەلێن نەخێر چونکە زۆربەیی مەرۆفەکان هاوبەش بۆ خوا دادەنێن و
پەرستشەکان بۆ جگە لەخوا ئەنجام دەدەن وەکو نوێژو سوژدەو سەبڕین و هانابردن و
داوالیکردن و خۆشەویستی و رق و ئەوانەیی تریش، کەواتە بۆمان دەرکەوت جیاوازی
هەبە لە نێوان قەدەری کەونی و شەریعە و پێویستی ئێمەش تیکەڵاوی نەکەین تا گومرا
نەبن ﴿ وەرگێڕ ﴾.

الإيمان قولٌ وعَمَلٌ

باوهې وتو کرداره

← وَالْإِيمَانُ قَوْلٌ بِاللِّسَانِ وَعَمَلٌ بِالْأَرْكَانِ وَعَقْدٌ بِالْجَنَانِ، يَزِيدُ بِالطَّاعَةِ وَيَنْقُصُ بِالْعَصْيَانِ.

باوهې برته له ووتن به زویان وه کرده وه کردن به ئەندامه کانی لاشه وه باوه پری بوون به دل به گوپرایه لى کردن زیاد ده کات و به سهرېچیکردنیش کهم ده کات .

خوای گهوره ده فهرموویت : ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقِيَمَةِ﴾ ﴿البينة: ۵

واته ﴿ وه ئەوان هیچ فهرمانیکیان پنه کرابوو تنها ئەوه نه بیت کهوا به ندايه تی خوای گهوره بکهن و به راستی و پاکی و تاین پهروه ری بو ئەو بکهن و له ههمووتاین رېيازیکى تر لادهن بو تاکه رېنگای نیسلام وه به رېکوی پکی هه لسن به کردنی نوێزه کانیان وه زه کاتی مال و سامانه کانیان بدهن هه ر ئەوه ش تاینی راسته قینه ی خوای گهوره یه ﴿ .

جا خوای گهوره په ستنی خوای گهوره و نیازپاکی دل و ههستان به کردنی نوێزو دانی زه کات هه ره مووی به دین باسکرد .

← وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - «الْإِيمَانُ بَضْعٌ وَسَبْعُونَ شُعْبَةً، أَغْلَاهَا شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَدْنَاهَا إِمَاطَةُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ».

واته پێغه‌مبەری خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم دەفەرموویت : ﴿باوەڕ حەفتاو ئەوەندە بەشە بەرزترینی شایەتی دانە بەوەی هیچ پەرسراویک نیه شایەنی پەرستن بیت بە هەق جگە لە الله نەبیت وە نزمترینشی لادانی ناره‌حه‌تیه‌ لەسەر ڕێگە﴾.

﴿ فَجَعَلَ الْقَوْلَ وَالْعَمَلَ مِنَ الْإِيمَانِ .

جا خوای گەوره‌ گوفتارو کرداری بەبەشێک لە باوەڕ دانە.

وہ خوای گەوره‌ دەفەرموویت : ﴿فَزَادَتْهُمْ إِيمَانًا﴾ التوبة: ۱۲۴ واتە ﴿جا خوای گەوره‌ ئیمان و باوەڕیان زیاد دەکات﴾.

وہەر وەها دەفەرموویت : ﴿لِيَزَادُوا إِيمَانًا مَعَ إِيمَانِهِمْ﴾ الفتح: ۴ واتە ﴿بۆ ئەوەی بپروایان زیاد بکات لە گەڵ بپرواکەیاندا﴾.

وقال رسولُ الله - صلى الله عليه وسلم ﴿يَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَفِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ بُرَّةٍ أَوْ خَرْدَلَةٍ أَوْ ذَرَّةٍ مِنَ الْإِيمَانِ﴾ فجَعَلَهُ متفاضلاً.

واته پێغه‌مبەری خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم دەفەرموویت : ﴿هەرکەسێک بلیت لا إله إلا الله و بەئەندازەی دەنکە گەئێک یان تۆو خەرتەلەیه‌ک یان گەردیلەیه‌ک باوەڕی تێدا بیت لەئەگەری دۆزەخ دیتە دەر وە﴾ جا پێغه‌مبەری خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم باوەڕی پەلە بەندکرد و بەش بەشی کرد.

رافعی شیخ ئیبنو عثیمین

﴿باوەڕ﴾

باوەڕ لەزمانەوانیدا : بریتییە لە بەراست دانان .

وە لەزاراوەی زانایاندا : بریتییە لە گوفتار و وتە بە زوبان وە کردەوه کردن بە ئەندامەکانی جەستە وە باوەڕبوون بە دل .
 غۆنەیی وتە و گوفتار : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ .

وە غۆنەیی کردار و کردەوه : رکوع – چەمینیەوه .

وە غۆنەیی ﴿عقد – گریه‌ستنی دل﴾ : باوەڕبوون بە خوا و فریشتەکانی و جگە لەوانەش لەوانەیی پێویستە باوەڕ بوون بێ .

وە بەلگەش لەسەر ئەوهی کە ئەوه باوەڕە خوای گەوره دەفەرمووێت : ﴿وَمَا أَمْرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقِيَمَةِ﴾
 البينة: ٥

واتە ﴿وە ئەوان هیچ فەرمانێکیان پێنە کرابوو تەنها ئەوه نەبیّت کەوا بەندایەتی خوای گەوره بکەن و بەراستی و پاکی و تائین پەروەری بۆ ئەو بکەن و لە هەموو تائین پێیازیکی تر لادەن بۆ تاکە پێگای ئیسلام وە بەرپێکۆ پێکی هەلسن بە کردنی نوێژەکانیان وە زەکاتی مال و سامانەکانیان بەدەن هەر ئەوهش تائینی راستەقینەیی خوای گەورهیە ﴿ .

جا هەر کام لە نیازپاکی و نوێژو زەکاتی بەبەشێک لە دین دانا .

وە پێغەمبەری خوا صلی الله علیه وعلى آله وسلم دەفەرمووێت : ﴿الْإِيمَانُ بِضْعٌ وَسَبْعُونَ شُعْبَةً، أَغْلَاهَا شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَدْنَاهَا إِمَاطَةُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ﴾. رواه

مسلم، وه بهم شیوه‌یهش ﴿فَافْضَلُهَا قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ﴾ وه ئەصلی ئەم فەرمووده‌یه له‌هەردوو صحیحی بوخاری و موسلیمدایه^۱.

واته ﴿باوهر حەفتاو ئەوەندە بەشە بەرزترینی شایەتی دانە بەوەی هیچ پەرستراویک نیه شایەنی پەرستن بێت بە هەق جگە لە الله نەبێت وه نزمترینشی لادانی ناپەرەحتیه لەسەر ڕینگە﴾.

وه باوهر زیاده‌کات بە گوێرایە‌لێکردنی خواى گەوره و کەمیش دە‌کات بە سەرینجی کردنی .

وه خواى گەوره دە‌فرموویت: ﴿فَزَادَتْهُمْ إِيمَانًا﴾ التوبة: ۱۲۴ واته ﴿جا خواى گەوره ئیمان و باوهریان زیاد دە‌کات﴾.

وه‌هه‌روه‌ها دە‌فرموویت: ﴿لِيَزَادُوا إِيمَانًا مَعَ إِيمَانِهِمْ﴾ الفتح: ۴ واته ﴿بۆ ئەوەی بپروایان زیاد بکات لە‌گەڵ بپرواکەیاندا﴾.

وه پیغه‌مبەری خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم دە‌فرموویت: ﴿يَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَفِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ بُرَّةٍ أَوْ خَرْدَلَةٍ أَوْ ذَرَّةٍ مِنَ الْإِيمَانِ﴾ رواه البخاري^۲.

۱ مسلم : كتاب : الإيمان : باب بيان عدد شعب الإيمان وأفضاها وأدناها .. ﴿٣٥﴾ ﴿٥٨﴾ من حديث أبي هريرة رضي الله عنه .

وهو عند البخاري : كتاب الإيمان : باب أمور الإيمان ﴿٩﴾ مختصراً بلفظ : ﴿الْإِيمَانُ بِضْعٌ وَسِتُّونَ شُعْبَةً وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الْإِيمَانِ﴾ .

۲ البخاري : كتاب الإيمان : باب زيادة الإيمان ونقصانه ﴿٤٤﴾ .

ومسلم : كتاب الإيمان : باب أني أهل الجنة منزلة ﴿١٩٣﴾ ﴿٣٢٥﴾ من حديث أنس بن مالك رضي الله عنه .

واته پىغه مبهرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم ده فەرموویت : ﴿ ھەرکەسێک
بلیت لا إله إلا الله و به ئەندازەى دەنکە گەنمێک یان تۆو ھەرتەلە یەك یان گەردیلە یەك
باوەرى تیدا بیت لە ناگرى دۆزەخ دیتە دەروە ﴾ جا پىغه مبهرى خوا صلى الله عليه
وعلى آله وسلم باوەرى پلە پلە و بەش بەش کرد.

جائە گەر زیاد بوونە باوەر چەسپا کەم بوونیشى دەچەسپیت چونکە ﴿ من لازم
الزيادة أن يكون المزيد عليه ناقصاً عن الزائد ﴾ ﴿ ھەرشتیک پەيوەست بیت بە زۆریەو
نەوا دەبیت ئەوێ زۆر کراوە و خراوەتە سەرى کەمتر بیت لە زۆرە کە ﴾.

ٻاوهڙ ٻيون به همومو ته وانهي پيڻه مبهري خوا صلي الله عليه وعلى آله وسلم
هه والي له باره وه داوه

وَيَجِبُ الْإِيمَانُ بِكُلِّ مَا أَخْبَرَ بِهِ النَّبِيُّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - وَصَحَّ بِهِ
الثَّقَلُ عَنْهُ فِيمَا شَاهَدَنَاهُ أَوْ غَابَ عَنَّا نَعْلَمُ أَنَّهُ حَقٌّ وَصِدْقٌ، وَسِوَاءَ فِي ذَلِكَ مَا عَقَلْنَاهُ
وَجَهَلْنَاهُ، وَلَمْ نَطَّلِعْ عَلَى حَقِيقَةِ مَعْنَاهُ، مِثْلَ حَدِيثِ الْإِسْرَاءِ وَالْمِعْرَاجِ^۱ وَكَانَ يَقْطَعُ لَا مَنَامًا،
فَإِنْ قُرِئْنَا أَلْكَرْتُهُ وَأَكْبَرْتُهُ وَلَمْ تُنْكَرُ الْمَنَامَاتِ.

واته ﴿وه پيويسته باوهڙ هيٺان به همومو تهو شتانهي پيڻه مبهري خوا صلي الله عليه
وعلى آله وسلم هه والي له باره وه داوه وه نه وهي به راس تي لي وهي گيڙ ڊراوه ته وه له وهي
بينومانه يان لاي ٽيمه نادياره و ده زانين كه نه وه هق و راسته، وه به كسانيشه له وه دا
نه وهي مانا كه ي ده زانين يان واتا كه ي لاي ٽيمه نه زانراوه و نه گه يشتووين به واتا
راسته قينه كه ي، غونه ي فهرموده ي ئيسراو ميعراج وه پيڻه مبهري خوا صلي الله عليه
وعلى آله وسلم لهو ڀووداوه دا به خه بهر بووه و نووستو نه بووه چونكه قوره يشيه كان
باوهڙيان پيڻه كرد و به شتيكي گه وره يان زاني كه ناكريٽ باوهڙي پيڻكريٽ وه هه رنه وانه
ٽينكاري خه ويان نه ده كرد .

وَمِنْ ذَلِكَ أَنَّ مَلَكَ الْمَوْتِ لَمَّا جَاءَ إِلَى مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ لِيَقْبِضَ رُوحَهُ
لَطَمَهُ فَفَقَأَ عَيْنَهُ، فَرَجَعَ إِلَى رَبِّهِ فَرَدَّ عَلَيْهِ عَيْنَهُ.

وه له وه هه والانهش ته وهي كه فريشته ي ڀوڄ كيٽشان كاتيڪ هات ٻو لاي پيڻه مبهري
موسي عليه السلام ٻو ته وهي ڀوڄي بكيٽشي زلهه يكي ليڊا چاوي ڪوڙ ڪرد، جا دواي
ته وه گهڙايه وه ٻو لاي په روه ردگاري چاوي ٻو چاڪر ده وه .

۱ البخاري : (۳۲۰۷) (۳۸۸۷) ومسلم (۱۶۴) (۲۶۴) من حديث أنس بن مالك رضي الله عنه عن مالك بن
صعصعة .

وراجع الآية الكبرى في شرح قصة الإسراء للسيوطي . ونور المسري لأبي شامة . والإسراء والمعراج لأبي شهبة .

رافه‌ی شیخ ئیبنو عثیمین

السمعیات : بیستراوه‌کان:

السمعیات : بیستراوه‌کان: هه‌موو ئەو شتانه‌یه که جیگیر بووه بەرپرگه‌ی بیستراو واته له‌پرگه‌ی شه‌رعه‌وه سه‌لمیترابیت وه عه‌قلیش هیچ جو‌ره ده‌ست تێوه‌ردانیکی تێدا نه‌بیت وه هه‌موو ئەو شتانه‌ی که سه‌لمیتراره له پێغه‌مبه‌ری خواوه صلی الله علیه وعلی آله وسلم لهو هه‌والانه‌ی داویه‌تی چونکه ئەوه هه‌قه پێویسته به‌راست بزانی‌ت ئیت‌ر ئەو هه‌واله‌ی که داویوتی بینیبیتمان به ئەندامه هه‌ستیاره‌کاغان ﴿چاو﴾ یان شاراره بیت لامان وه یان شاره‌زای بووبیتین و واتاکه‌یمان زانییت به عه‌قله‌کاغان یان ماناکه‌ی نه‌زاین له‌به‌رفه‌رمایشتی خوای گه‌وره که‌ده‌فه‌رموویت : ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَا تُسْأَلُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ﴾ البقرة: ۱۱۹ واته ﴿ئیمه تو‌مان به‌راست و په‌وان نارد ئە‌ی محمد صلی الله علیه وعلی آله وسلم که مزده به خه‌لکانی ئیماندار و نا‌کار چاک بده‌یت خه‌لکی کافرو بێ باوه‌ریش له تو‌ری خوا بزسینیت و ئیت‌ر پاش ئەوه ده‌رباره‌ی دۆزه‌خیه‌کان تو به‌رپرسنیت﴾.

وه بێگومان دانه‌ر کۆمه‌له‌ شتیکی باسکردوه له‌وانه:

باسی په‌که‌م : ﴿الإسراء والمعراج – شه‌وروی و به‌رزبوونه‌وه﴾

الإسراء : له‌زمانه‌وانیدا شه‌وره‌ویکردن به‌که‌سێک، وه‌وتراوه به‌واتای شه‌ورویی دیت.

وله‌شه‌رعیشدا : بردنی پێغه‌مبه‌ری خوايه صلی الله علیه وعلی آله وسلم له‌لایه‌ن جو‌به‌ریله‌وه له‌مه‌که‌وه بو قودس له‌به‌ر فه‌رمایشتی خوای گه‌وره که‌ده‌فه‌رموویت :

﴿سُبْحَنَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَا﴾ الإسراء: ۱

واته ﴿پاك و بيگهردى بۆ ئو خوايهى كه شهو رهوى بهبهندهى خوى محمد صلى الله عليه وعلى آله وسلم كرد لهبهشيكي زور كه مى شهودا له مزگهوتى حهرامهوه له مهككه بۆ مزگهوتى نهقصا لهشارى قودس له وولتاتى فهلستين﴾.

والمراج : لهزمانهوانيدا : بریتیه لهو ئامیرهى بههویهوه بهرزده کریتیهوه كهئهویش بهرزكهروهیه .

ولهشهرعیشدا : بریتیه لهو پهیرهیهى كهبه هویهوهى پیغمبهبرى خویان صلى الله عليه وعلى آله وسلم پى بهرزكردهوه له زهویهوه بۆ ئاسمان لهبهرفهرمایشى خوى گهوره كهدهفهرموویت : ﴿وَالنَّجْمُ إِذَا هَوَىٰ ﴿١﴾ مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ ﴿٢﴾﴾ النجم: ۱ - ۲

واته ﴿سویند بهو ئهستیرهیهى كهبهخیرایى ئاوادهیت یان له شوینی خوى دهترایت و بهر دهیتیهوه کاتى نزیکبونهوهى قیامت هاوهلکهى ئیهو محمد صلى الله عليه وعلى آله وسلم له رپی ههق لاینهداوه و باوهری پووچیشى نهبووه﴾.

تائهو شوینیهى كهدهفهرموویت ﴿﴿لَقَدْ رَأَىٰ مِنْ ءَايَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَىٰ ﴿١٨﴾﴾﴾ النجم: ۱۸ واته ﴿بهراستی پیغمبهبرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم گهلیك بهلگهو نیشانهى گهوره گهورهى پهروهردگارى خوى لهسهفهرهكهیدا وهك ﴿سدره المنتهى ، بیت المعمور، بهههشت و دۆزهخ....هتد﴾ بینی .

وه ههردووکیان ﴿الإسراء والمعراج﴾ لهیهك شهو دا بووه لای زۆربهى زانایان، وهزانایان جیاوازیان ههیه له نیواندا كهى بووه جا دهگیردیتیهوه به رستهیهكى پچراو له ئیبن و عهباس و جابهروه رهزای خوا له ههموویان بیت كه ﴿لهشهوى دووشههمه دوانزهى رهبعی یه كهمدا بووه﴾ وه سالهكهیان دیارى نهکردوه . ئیبن و ئهبی شهیه ئهم فهرمودهیهى ریوايهتکردوه .

ده گپر درېتهوه له زوهری و عوروه وه که ووتویانه نهو پرووداوه پیش کۆچکردن بووه به سالتیک بهیهقی نهو فهرمودهیهی ریوایه تکر دووه . جا ده بیت له ره بیعی یه که مدا بیت و شهوه که یان دیاری نه کردووه، وه ئین و سه عدیش هه مان شتی ووتوه، وه پیشهوا نهوه ویش نهوهی به تهواو و راست داناوه .

ده گپر درېتهوه له سودیه وه که ووتویهتی نهو پرووداوه پیش کۆچکردن بووه به شه شانزه مانگ واته سالتیک و شمش مانگ پیشهوا حاکم ریوایه تی کردووه جابه پیی نهوه بیت له مانگی ذي القعدة دا بووه وه ووتراویشه پیش کۆچکردن بووه به سی مانگ وه ووتراوه به پنج مانگ ووتراوه به شمش مانگ.

پتغمهبری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم لهو پرووداوه دا به خه بهر بووه و نووستو خه وتوو نه بووه چونکه قورهیش باوهریان پنه کرد و به شتیکی گه وره یان زانی که ناکریت باوهری پییکریت وه نه گهر خه وتوو بوايه ئینکاریان نه ده کرد چونکه هه رنه وانه ئینکاری خهویان نه ده کرد .

چبرۆ که که ی بهم شیویه بووه : که خوای گه وره فهرمانی به جویره ئیل سهلامی خوای لی بیت کردووه که شهو رهوی به پتغمهبری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم بکات بۆ مزگه وتی نه قصا له سه ر بوراق پاشان بهرز کرایه وه بۆ ئاسمانه بهرز ه کان ئاسمان ئاسمان تا گه یشته شویتیک تیایدا گوئی له دهنگی پتووسه کان بوو وه خوای گه وره پنج نویژه که ی له سه ر پتویست کرد وه به ههشت و دۆزه خی بینی وه په یوهندی کرد به پتغمه بهره بهر پژه کانه وه سهلامی خویان لی بیت وه نویژی پتکردن به پیشه وایه تی خوای پاشان گه راپه وه بۆ مه که که جا له باره ی نهوه ی بینووی قسه ی بۆ خه لکی کرد نه و جا بیاهه ران به درویان خسته وه و باوه ردارانیش به راستیان زانی و هه ندیکی تریش دوودل بوون و لهو نیوهنده دا بوون.

باسی دووهم : هاتنی فریشتە ی رۆح کێشان بۆ لای پیغمبەر موسا سەلامی خوای لی

بیّت:

فریشتە ی رۆح کێشان لە سەر شیوە ی مرۆڤیکدا هات بۆ لای پیغمبەر موسا سەلامی خوای لی بیّت تا رۆحی بکێشیت جا پیغمبەر موسا سەلامی خوای لی بیّت زللەیه کی لێداو چاوی کوێر کرد دوا ی ئەو فریشتە که گەڕایەو بۆ لای خوار وتی : منت ناردوو بۆ لای بەندەیهك مردنی ناوێت جا خوای گەورە چاوی بۆ گەڕاندەو سەر دۆخە که ی جارانی و فەرمووی : بگەرێرەو و پیتی بلیّ بادهست بخاتە سەر پستی گایەك و دەستی چەندی داپۆشی لە پستی گاکە بە ئەندازە ی ئەو موو ی دەستی داپۆشیوە ئەو نەندە سال بۆ ئەو کەبزی جا موسا سەلامی خوای لی بیّت فەرمووی : دوا ی ئەو چ ی فریشتە که فەرمووی پاشان مردن ﴿ هەرچەندە زۆریش بژیت هەردەبیّت بمریت – وەرگێر ﴾ موسا سەلامی خوای لی بیّت فەرمووی : دە ی کەوا یە هەردەبیّت بمرم با ئیستا بمرم بەلام داوای لە خوای گەورە کرد که نزیک ی بکاتەو لە مزگەوتی ئەقصا لە زەویی پیرۆزدا بە ئەندازە ی هەڵدانی بەردێک، پیغمبەری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم فەرمووی : ﴿ ئەگەر لەویدا بووما یە گۆرە کهیم پێشاندەدان لە لای رینگە که لە لای تەپۆلکە سورە که ﴾ . وە ئەو فەرموودە یە جیگیر و چەسپاوە لە بوخاری و موسلیمدا^١ وە لەبەر ئەوەش دانەر لە بیروباوەردا هێناو یەتی چونکە هەندی لە بیدە چیه کان رەدی دە کەنەو بە بیانوی ئەو ی ناکرێت موسا سەلامی خوای لی بیّت لە فریشتە بدات، وە ئێمەش بەو بەرپەرچیان دە دەینەو که فریشتە که کاتی هات بۆ لای

١ البخاري : كتاب أحاديث الأنبياء : باب وفات موسى وذكره بعد (٣٤٠٧) .

ومسلم : كتاب الفضائل : باب فضائل موسى (٢٣٧٢) (١٥٧) .

من حديث أبي هريرة رضي الله عنه وراجع في الدفاع عن هذا الحديث ضد طعن الطاعنين وتليسات المضلين : تعليق الشيخ أحمد شاکر علی المسند (٧٦٣٤) والأنوار الكاشفة للمعلمي اليماني (٢١٩ ، ٢٢٠) .

* پێمخۆشە دەقی فەرموودە که لای پێشما بوخاری بیتم تا شارەزای بیت، فەرموو :

٣٤٠٧ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ مُوسَى حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنْ ابْنِ طَاوُسٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ أُرْسِلَ مَلَكُ الْمَوْتِ إِلَى مُوسَى عَلَيْهِمَا السَّلَامُ فَلَمَّا جَاءَهُ صَكَّهُ فَرَجَعَ إِلَى رَبِّهِ فَقَالَ أُرْسَلْتَنِي إِلَى عَبْدٍ لَا يُرِيدُ الْمَوْتَ قَالَ ارْجِعْ إِلَيْهِ فَقُلْ لَهُ يَضَعُ يَدَهُ عَلَى مَنْ تَوَرَّاهُ فَلَمْ يَمَّا غَطَّتْ يَدُهُ بِكُلِّ شَعْرَةٍ سَنَةً قَالَ أَيُّ رَبِّ لَمْ مَادَا قَالَ ثُمَّ الْمَوْتُ قَالَ فَالآن قَالَ فَسَأَلَ اللَّهَ أَنْ يُذْنِبَهُ مِنَ الْأَرْضِ الْمُقَدَّسَةِ رَمِيَةً بِحَجَرٍ قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ كُنْتُ لَمْ تَأْتِيكُمْ قَبْرَةٌ إِلَى جَانِبِ الطَّرِيقِ تَحْتَ الْكَيْبِ الْأَحْمَرِ . بخاري ﴿ وەرگێر ﴾ .

موسا سه لامي خواي لي بيت له سهر شيوهي مروفيكدا هات بو لاي و موساش سه لامي خواي لي بيت نهيزاني نهوه كييه داواي گياني لي دهكات كه بيكيشتيت جا به گويرهي سروشتي مروفايه تي وايه كه داواليكراو بهرگري له خوئي دهكات وهه گهر موسا سه لامي خواي لي بيت بيزانيايه كه نهو مروقه فرشتهيه لسي نه ده دا وهه رله بهر نه وهش له جاري دووهمدا كاتي هات بو لاي بهلگهي پيوو كه له لاي خواوه هاتووه خوئي دايه دهستي و ته تسليمي بوو كه نه وهش بريتي بوو لهو دهرفه ته ي داي پتي لهو سالتانه ي كه بوي هديه بزي به نه ندازه ي نهو مووه ي له ژيرده ستيدايه له پشتي گاكه^۱.

۱. تكا ده كم نم په راويزه ي ليكولمې ژور به ووردي و جواني بخوښه وه - وهرگير.

قال الإمام ابن حبان في صحيحه تحت عنوان ﴿ ذكر خبر شنع به على متحلي سنن المصطفى صلى الله عليه وعلى آله وسلم من حرم التوفيق لإدراك معناه ﴾ ثم قال عقب روايته : ﴿ إن الله جل وعلا بعث رسوله صلى الله عليه وعلى آله وسلم معلماً خلقه فأنزله موضع الإبانة عن مراده فبلغ صلى الله عليه وعلى آله وسلم رسالته وبين عن آياته بالفاظ مجملة ومفصلة، عقلها عنه أصحابه أو بعضهم . وهذا الخبر من الأخبار التي يدرك معناه من لم يحرم التوفيق لإصابة الحق، وذلك أن الله جل وعلا أرسل ملك الموت إلى موسى عليه السلام رسالة ابتلاء واختبار وأمره أن يقول له : ﴿ أجب ربك ﴾ أمر اختبار وابتلاء، لا أمراً يريد الله جل وعلا إمضائه كما أمر خليله صلى الله عليه وآله وسلم على نبينا وعليه بذبح ابنه أمر اختبار وابتلاء دون الأمر الذي أراد الله جل وعلا إمضائه، فلما عزم على ذبح ابنه وتله للجبن، فداه بالذبح العظيم . وقد بعث الله جل وعلا الملائكة إلى رسوله في صور لا يعرفونها كدخول الملائكة على إبراهيم، ولم يعرفهم حتى أوجس منهم خيفة، وكمجيء جبريل إلى رسوله صلى الله عليه وعلى آله وسلم وسؤاله إياه عن الإيمان والإسلام والإحسان فلم يعرفه المصطفى صلى الله عليه وعلى آله وسلم حتى ولي . فكان مجيء ملك الموت إلى موسى عليه السلام على غير الصورة التي كان يعرفه موسى عليه السلام عليها، وكان موسى عليه السلام غيوراً فرأى في داره رجلاً لم يعرفه، فسال يده فلطمه، فأتت لطمته على فقه عنه التي في الصورة التي يتصور بها لا الصورة التي خلقه الله عليها ﴾ ولما كان المصريح عن نبينا صلى الله عليه وعلى آله وسلم في خبر إبت عباس حيث قال : ﴿ أمني جبريل عند البيت مرتين ﴾ فذكر الخبر وقال في آخره : ﴿ هذا وقت الأنبياء قبلك ﴾ كان في هذا الخبر البيان الواضح أن بعض شراعتنا قد يتفق مع بعض شرائع من قبلنا من الأمم . ولما كان من شريعتنا أن من فقأ عين داخل داره بغير إذنه، أو الناظر في بيته بغير أمره من غير جناح على فاعله ولا حرج على مرتكبه للأخبار الجملة الواردة فيه التي أمليتها في غير موضع من كتبنا كان جائزاً اتفاق هذه الشريعة : شريعة موسى بإسقاط الحرج عمن فقأ عين الداخل داره بغير إذنه، فكان استعمال موسى هذا الفعل مباحاً له ولا حرج عليه في فعله، فلما رجع ملك الموت إلى ربه وأخبره بما كان من موسى فيه، أمره ثانياً بأمر آخر أمر اختبار وابتلاء - كما ذكرنا من قبل - إذ قال الله قل له : أن شئت فضع يدك على من نور، فلك بكل ما غطت يدك بكل شعرة سنة، فلما علم موسى كليم الله صلى الله عليه وآله وسلم على نبينا وعليه أنه ملك الموت وأنه جاءه بالرسالة من عند الله طابت نفسه بالموت ولم يستعمل وقال : فالآن . فلو كانت المرة الأولى عرفه موسى أنه ملك الموت ما استعمل ما استعمل في المرة الأخرى عند يقينه وعلمه به ضد قول من زعم أن أصحاب الحديث حالة الخطب ورعاة الليل يجمعون مالا ينتفعون به ويروون ما لا يؤجرون عليه، ويقولون بما يطله الإسلام جهلاً منه بمعاني الأخبار وترك التفقه والآثار معتمداً في ذلك على رأيه المتكوس وقياسه المعكوس ﴾ أ. هـ .

← وَمِنْ ذَلِكَ أَشْرَاطُ السَّاعَةِ، مِثْلُ خُرُوجِ الدَّجَالِ، وَنُزُولِ عِيسَى بْنِ مَرْيَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَيَقْتُلُهُ، وَخُرُوجِ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ، وَخُرُوجِ الدَّابَّةِ، وَطُلُوعِ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا، وَأَشْبَاهَ ذَلِكَ مِمَّا صَحَّ بِهِ النَّقْلُ.

وہیہ کیکی تر لەوانە نیشانەکانی رۆژی دواپیە : بۆغونە ﴿دەرچوونی دەجال، وەدابەزینی عیسا سەلامی خوای لی بیت و دەیکوژیت، وەدەرچوونی یەئجوج و موئجوج، وە دەرچوونی دابە، وە ھەلھاتنی خۆر لە خۆر ئاواوە، وەوینە ی ئەوانە لەوہی بەراستی گوێزراوەتەوہ و گێژدراوەتەوہ﴾^۱.

رافعی شیخ ئیبنو عثیمین

باسی سێھەم : نیشانەکانی رۆژی دواپی :

مەرجه کان کۆی مەرجه لەزمانەوانیدا واتە نیشانە .

وہ ساعەش لە زمانەوانیدا بەواتای کات یان ئەوہی ئیستا ئامادەییہ وە مەبەستیش پێی لیژەدا رۆژی دواپیە .

جانیشانەکانی رۆژی دواپی لە شەرعدا بریتین لەو نیشانانە ی بەلگەن لەسەر نزیکبوونەوہی رۆژی دواپی .

خوای گەورە دەفەر موویت : ﴿فَهَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً فَقَدْ جَاءَ أَشْرَاطُهَا فَأَنَّى لَهُمْ إِذَا جَاءَتْهُمْ ذِكْرُهُمْ ﴿١٨﴾﴾ محمد: ۱۸ واتە ﴿نایە ئەمانە مەگەر چاوەرێی ھاتنی قیامەت ناکەن لەناکاو دەرگایان لی بگریت خۆ بیگومان ھەندێ لە نیشانەکانی قیامەت ھاتوونە پێش و دەرکەوتوون﴾.

۱ بۆزیاتر شارەزابوون بگەرێوہ بۆ ھەریە کە لە : التھایة لابن کثیر والإذاعة لصديق حسن خان.

وهدانەر رەحمەتی خۆای لی بیت لە نیشانەکانی رۆژی قیامەت ئەمانە ی باسکردوو ه :

۱- دەرچوونی دەجال :: لە زمانەئیدا لە دەجەلی زۆرەو هاتوو ه واتە کەسیکی زۆر مونا قەشە کەر کە ئەویش درۆکردن و ساختە کردنە، وە لە شەرعیشدا بریتیه لە کەسیکی ﴿مۆه﴾ ناهەق و بەتال تیکەڵدە کات بەرگی هەقی کردوو ه بەرگی خۆیدا و لە کۆتای دنیادا دەر دەچیت و بانگەشە ی خۆایەتی دە کات و دە لیت من پەر وەرد گارم.

و ه دەرچوونی دەجال سەلتیراوه بە سوننەت و یە کدەنگی زانایان، و ه پیغمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم دە فەر مویت ﴿قُولُوا اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ﴾^۱ رواه مسلم.

واتە : ﴿بلین پەر وەرد گار پەنا دە گرم بە تو لە سزای دۆزەخ و ه پەنات پیدە گرم لە سزای گۆر و ه پەنات پیدە گرم لە شەرو ئازاوه ی مەسیحی دە جال و ه پەنات پیدە گرم لە شەرو ئازاوه ی ژیان و مردن﴾ .

و ه هەر و ه ها ﴿پیغمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم پەنای دە گرت بە خوا لی لە ناو نوێژدا﴾^۲ بوخاری و موسلم رپوایەتیان کردوو ه .

و ه موسلمانان یە کدەنگن لە سەر دەرچوونی دە جال.

۱ (مُؤَوَّة) أي مزخرف أو مزوج من الحق و الباطل.

۲ مسلم : كتاب المساجد ومواضع الصلاة : باب ما يستعاذ منه في الصلاة (۵۹۰) (۱۳۴) من حديث ابن عباس رضي الله عنهما.

۳ البخاري : كتاب الأذان : باب الدعاء قبل السلام (۸۳۲) .

ومسلم : كتاب المساجد ومواضع الصلاة : باب ما يُستعاذ منه في الصلاة (۵۸۹) (۱۲۹) من حديث عائشة رضي الله عنها .

و ەچىرۆكەكەى بەم شىۋەيە : ﴿ دەجال دەردەچىت لە رېنگەيە كدا لە نىۋان شام و
 عىراقدا)) ئىستا شام چوار وولتە ئەوانىش سوريە، لوبنان، فەلەستىن، ئەردەنە –
 ۋەرگىر)) خەلكى بانگ دەگات بۆ پەرستى خۆى ۋەزۆربەى ئەو كەسانەى شوپىنى
 دەكەون لە جولەكە و ژنان و دەشتەكەكانن، ۋەحەفتا ھەزار لە جولەكەكانى
 ئەصفەھان شوپىنى دەكەون، جابە ھەموو زەويدا دەگەرپت ھەروەكو باران كە بايەكى
 توندى لەگەلدە بىت چۆن خىرايە ئابەو شىۋەيە بە خىراى بەزەويدا دەگەرپت تەنھا
 شارى مەككە و مەدېنە نەبىت چۆنكە رېنگرى لىدەكرىت لەوھى بچىتە نار ئەو دوو
 شارەو، ۋە ماوھى مانەوھى لەسەر زەويدا چل پۆژە پۆژى يەكەمى ۋەكو سالىكە،
 ۋەرپۆژى دووھەمى ۋەكو مانگىكە، ۋەرپۆژى سىيەمى ۋەكو جومەيەكە، ۋەماوھى
 پۆژەكانى ترى كە سى و ھەوت پۆژە ۋەكو پۆژەكانى تر وايە، دەجال كۆپرە' لە
 نىۋان ھەردوو چاۋەكانىدا نووسراۋە ﴿ك ف ر﴾^۱ كەتەنھا باۋەردار دەخوئيىتەو، ۋە
 دەجال ئاشوبەى زۆر گەورەى ھەيە لەوانە ﴿فەرمان دەكات بە ئاسمان كە بيارىت
 ئەويش دەبارىت، ۋەفەرمان دەكات بە زەوى سەوز بىت و بپويت ئەويش سەوز
 دەبىت و دەپويت، ۋە بەھەشت و دۆزەخى لەگەلدەيە جا بەھەشتەكەى دەجال دۆزەكەى
 خوايە ۋە دۆزەخەكەى دەجال بەھەشتى خوايە﴾^۲ پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى

۱ صحيحى موسليم : ۷۵۴۶ - وَحَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ - وَاللَّفْظُ لَهُ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشْرٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ عَنْ
 نَافِعٍ عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- ذَكَرَ الدُّجَالَ بَيْنَ ظَهْرَانِي النَّاسِ فَقَالَ « إِنَّ اللَّهَ
 تَعَالَى لَيْسَ بِأَعْوَرَ.

أَلَا وَإِنَّ الْمَسِيحَ الدُّجَالَ أَعْوَرُ الْعَيْنِ الْيُمْنَى كَأَنَّ عَيْنَهُ عَتَبَةٌ طَافِقَةٌ.»

۲ صحيحى موسليم : ۷۵۵۰ - وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا عَفَّانُ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ عَنْ شُعَيْبِ بْنِ
 الْحَبَّابِ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- « الدُّجَالُ مَمْسُوحُ الْعَيْنِ مَكْتُوبٌ
 بَيْنَ عَيْنَيْهِ كَافِرٌ.» ثُمَّ تَهَجَّاهَا ك ف ر « يَفْرُؤُهُ كُلُّ مُسْلِمٍ.»

۳ صحيحى موسليم : ۷۵۵۸ - حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ حَدَّثَنَا شَيْبَانُ عَنْ يَحْيَى عَنْ أَبِي سَلَمَةَ
 قَالَ سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- « أَلَا أَخْبِرُكُمْ عَنِ الدُّجَالِ حَدِيثًا مَا حَدَّثَكُمْ نَبِيٌّ قَوْمَهُ
 إِلَّا أَعْوَرَ وَإِنَّهُ يَجِيءُ مَعَهُ مِثْلُ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ فَالَّذِي يَقُولُ إِنَّهَا الْجَنَّةُ هِيَ النَّارُ وَإِلَّا الَّذِي يَكْفُرُ بِهِ كَمَا أَتَى بِهِ نُوْحٌ قَوْمَهُ.»

آله وسلم هۆشیاری لەبارەوه داوه و فەرموووەتی ﴿من سمع به فليناً عنه ومن أدركه فليقرأ عليه فواتح سورة الكهف أو بفواتح سورة الكهف﴾^١

١ راجع حديث النواس بن سميان عند مسلم : كتاب الفتن : باب ذكر الدجال وصفته : (٢٩٣٧) (١١٠) (١١١).
خوتەیری بەرپر ئەو فەرموودەیی شیخی رافەکار هیناوەتی و کردووەتی بەلگە و الله أعلم لە صحیحی موسلیماً
بەو شیوە دەربەرینە ئەهاتوو بەلکو بەم شیوەیە هاتوو کە باسی دەکەم و لەبەر گەرنگی فەرموودە کەش هەمووی
دەهێتم هەروەکو لە موسلیماً هاتوو :

٧٥٦٠ - وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ مِهْرَانَ الرَّازِيُّ - وَاللَّفْظُ لَهُ - حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ يَزِيدَ بْنِ جَابِرٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ جَابِرٍ الطَّائِي عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنْ أَبِيهِ جُبَيْرِ بْنِ نَفِيرٍ عَنِ الثَّوَالِ بْنِ سَمْعَانَ قَالَ ذَكَرَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - الدَّجَالَ ذَاتَ غَدَاةٍ فَخَفَضَ فِيهِ وَرَفَعَ حَتَّى ظَنَّنَاهُ فِي طَائِفَةِ النَّخْلِ فَلَمَّا رُحْنَا إِلَيْهِ عَرَفَ ذَلِكَ فِينَا فَقَالَ « مَا شَأْنُكُمْ ». قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ ذَكَرْتَ الدَّجَالَ غَدَاةً فَخَفَضْتَ فِيهِ وَرَفَعْتَ حَتَّى ظَنَّنَاهُ فِي طَائِفَةِ النَّخْلِ. فَقَالَ « غَيْرَ الدَّجَالِ أَخُوْلَتِي عَلَيْكُمْ إِنْ يَخْرُجُ وَأَنَا فِيكُمْ فَأَنَا حَاجِبُهُ دُونَكُمْ وَإِنْ يَخْرُجُ وَلَسْتُ فِيكُمْ فَأَمْرُؤُ حَاجِبُ نَفْسِهِ وَاللَّهُ خَلِيفَتِي عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ إِنَّهُ شَابَ قَطَطٌ عَيْتُهُ طَائِفَةُ كَأَنِّي أَشَبُّهُ بِعَبْدِ الْغُرَى بْنِ قُطَيْنٍ لَمَنْ أَذْرَكَ مِنْكُمْ فَلْيَقْرَأْ عَلَيْهِ فَوَاتِحَ سُورَةِ الْكَهْفِ إِنَّهُ خَارِجٌ خَلَّةَ بَيْنَ الشَّامِ وَالْعِراقَ لَمَعَاتٍ بَيْنَا وَعَاتٍ شِمَالًا يَا عِبَادَ اللَّهِ فَاجْتَنُوا ». قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا لَيْتُهُ فِي الْأَرْضِ قَالَ « أَرَبَعُونَ يَوْمًا يَوْمَ كَسْتَهُ وَيَوْمَ كَشَّهَرَهُ وَيَوْمَ كَجُمَعَهُ وَسَائِرُ أَيَّامِهِ كَأَيَّامِكُمْ ». قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ فَلَيْتَ الْيَوْمَ الَّذِي كَسْتَهُ أَتَكْفِينَا فِيهِ صَلَاةَ يَوْمٍ قَالَ « لَا أَفْذَرُوا لَهُ قَدْرَهُ ». قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا إِسْرَاعُهُ فِي الْأَرْضِ قَالَ « كَالْفَيْتِ اسْتَدْبَرْتُهُ الرِّيحُ فَيَأْتِي عَلَى الْقَوْمِ فَيَذْعُوهُمْ فَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَجِيبُونَ لَهُ فَيَأْمُرُ السَّمَاءُ فَتُمْطِرُ وَالْأَرْضُ فَتَرْوَحُ عَلَيْهِمْ سَارِحَتُهُمْ أَطْوَلَ مَا كَانَتْ دُرًّا وَأَسْتَعِ حُرُوعًا وَأَمْدُهُ خَوَاصِرُ ثُمَّ يَأْتِي الْقَوْمَ فَيَذْعُوهُمْ فَيَرُدُّونَ عَلَيْهِ قَوْلَهُ فَيَنْصَرِفُ عَنْهُمْ فَيُصْبِحُونَ مُنْجِلِينَ لَيْسَ بِأَيْدِيهِمْ شَيْءٌ مِنْ أَمْرَالِهِمْ وَيَمُرُّ بِالْخَرْبَةِ يَقُولُ لَهَا أَخْرِجِي كُنُوزَكَ. فَتَنْبَعُ كُنُوزُهَا كَيْفَاسِيبِ النَّخْلِ ثُمَّ يَذْعُو رَجُلًا مُمْتَلِكًا شَبَابًا فَيَضْرِبُهُ بِالسَّيْفِ فَيَقْطَعُهُ جَزَلَتَيْنِ رَمِيَةً الْفَرْصُ ثُمَّ يَذْعُوهُ فَيَقْبِلُ وَيَهْتَلُّ وَجْهَهُ يَضْحَكُ فَيَتِمَّا هُوَ كَذَلِكَ إِذْ بَعَثَ اللَّهُ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ فَيَنْزِلُ عِنْدَ الْمَنَارَةِ الْبَيْضَاءِ شَرْقِيٍّ دِمَشْقَ بَيْنَ مَهْرُودَتَيْنِ وَاصِعًا كَفِّهِ عَلَى أَحْيَاةٍ مُلْكَيْنِ إِذَا طَاطَأَ رَأْسَهُ قَطَرٌ وَإِذَا رَفَعَهُ تَحَدَّرَ مِنْهُ جُمَانٌ كَاللَّوْلُؤِ فَلَا يَجِلُّ لِكَافِرٍ يَجِدُ رِيحَ نَفْسِهِ إِلَّا مَاتَ وَنَفْسُهُ يَنْتَهِي حَيْثُ يَنْتَهِي طَرَفُهُ فَيَطْلُبُهُ حَتَّى يَذْرُكَ بِبَابٍ لَدَى فَيَقْتُلُهُ ثُمَّ يَأْتِي عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ قَوْمٌ قَدْ عَصَمَهُمُ اللَّهُ مِنْهُ فَيَمْسَحُ عَنْ وُجُوهِهِمْ وَيَحْدِثُهُمْ بِدَرَجَاتِهِمْ فِي الْجَنَّةِ فَيَتِمَّا هُوَ كَذَلِكَ إِذْ أَوْحَى اللَّهُ إِلَى عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ أَنَّهُ قَدْ أَخْرَجْتَ عِبَادًا لِي لَا يَدَانِ لِأَحَدٍ بِقَاتِلِهِمْ فَحَرَزَ عِبَادِي إِلَى الطُّورِ. وَتَبِعَتْهُ اللَّهُ يَأْجُوجَ وَمَاجُوجَ وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ فَيَمُرُّ أَوَائِلَهُمْ عَلَى بَحِيرَةٍ طَبْرِيَّةٍ فَيَشْرَبُونَ مَا فِيهَا وَيَمُرُّ آخِرُهُمْ فَيَقُولُونَ لَقَدْ كَانَ بِهِذِهِ مَرَّةً مَاءٌ. وَيُخَصِّرُ نَبِيُّ اللَّهِ عِيسَى وَأَصْحَابُهُ حَتَّى يَكُونَ رَأْسُ الْكُرْزِ لِأَحَدِهِمْ خَيْرًا مِنْ مِائَةِ دِينَارٍ لِأَحَدِكُمْ الْيَوْمَ فَيَرْغَبُ نَبِيُّ اللَّهِ عِيسَى وَأَصْحَابُهُ فَيُرْسِلُ اللَّهُ عَلَيْهِمُ النَّفْثَ فِي رِقَابِهِمْ فَيُصْبِحُونَ فَرَسِي كَمَوْتِ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ يَهْبِطُ نَبِيُّ اللَّهِ عِيسَى وَأَصْحَابُهُ إِلَى الْأَرْضِ فَلَا يَجِدُونَ فِي الْأَرْضِ مَوْضِعَ شَيْءٍ إِلَّا مَلَأَهُ زَهْمُهُمْ وَتَتَهُمْ فَيَرْغَبُ نَبِيُّ اللَّهِ عِيسَى وَأَصْحَابُهُ إِلَى اللَّهِ فَيُرْسِلُ اللَّهُ طَيْرًا كَأَعْتَاقِ الْبَيْخِ فَتَحْمِلُهُمْ فَتَطْرُقُهُمْ حَيْثُ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ يُرْسِلُ اللَّهُ مَطَرًا لَا يَكُنْ مِنْهُ شَيْءٌ مَدْرٌ وَلَا وَبَرٌ فَيَغْشَى الْأَرْضَ حَتَّى يَبْرُكَهَا كَالزَّلَفَةِ ثُمَّ يَقَالُ لِلْأَرْضِ أَلْبِسِي ثَمَرَكَ وَرَدِّي بِرُحْمَتِكَ.

فَيَوْمَئِذٍ تَأْكُلُ الْعَصَابَةُ مِنَ الرُّمَانَةِ وَيَسْتَظِلُّونَ بِحَقْفِهَا وَيُنَارِكُ فِي الرُّسْلِ حَتَّى أَنَّ اللَّفْحَةَ مِنَ الْإِبِلِ تَكْفِي الْغَنَامَ مِنَ النَّاسِ وَاللَّفْحَةُ مِنَ الْبَقَرِ تَكْفِي الْقَبِيلَةَ مِنَ النَّاسِ وَاللَّفْحَةُ مِنَ الْغَنَمِ تَكْفِي الْفَحْلَةَ مِنَ النَّاسِ فَيَتِمَّا هُمْ كَذَلِكَ إِذْ بَعَثَ اللَّهُ رِيحًا طَيِّبَةً فَتَأْخُذُهُمْ تَحْتَ أَبْطَانِهِمْ فَتَقْبِضُ رُوحَ كُلِّ مُؤْمِنٍ وَكُلِّ مُسْلِمٍ وَيَقِي شِرَارُ النَّاسِ يَتَهَارَجُونَ فِيهَا تَهَارُجَ الْحُمْرِ فَعَلَيْهِمْ تَقَوْمُ السَّاعَةِ ».

واته ﴿هەر که سیك بیستی وا ده جال دهر که وتروه نهوا بالئی هه لیت وه هەر که سیکش بی گه یشت نهوا با سه ره تا کانی سورتهی که هفی به سه ردا بخوینیت﴾^۱

۲- دابه زینی عیسی کوری مەریەم سه لامی خوا له خوژی و دابه کی بیت ::

دابه زینی عیسی کوری مەریەم سه لیتراوه به به لگهی قورئان و سوننهت و به کده نگي موسلمانان .

خوای گه وره ده فه رموویت : ﴿وَإِنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لِيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ﴾ النساء: ۱۵۹ واته ﴿کاتی عیسا له ناسمان دیته خواری گشت خاوه ن کتیه کان بهر له مەرگی عیسا باوه ری بی دین﴾ .

واته مردنی عیسا وه نه وه ش کاتی دابه زینی ده بیت ههروه کو أبو هریره ره زای خوای لی بیت بهو شیوهیه لیکی داوه ته وه .

په مه به ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم له بهاره ی عیسا وه سه لامی خوای لی بیت ده فه رموویت : ﴿وَاللّٰهُ لَيَنْزِلَنَّ ابْنُ مَرْيَمَ حَكَمًا وَغَدَلًا﴾^۲ الحدیث متفق علیه .

واته ﴿سویند به خوا عیسی کوری مەریەم سه لامی خویان لی بیت دابه به زینه خواره وه وهك دادوه ریکی دادپه ره وه﴾ .

۱ موسلمانانی به ریتر ناموزگاریت ده کم به خویند نه وه ی پەرتووکی ﴿چیرۆکی مەسیحی ده جال﴾ له دانراوی پشمر نەلبانی ره هته ی خوای لی بیت و هەر گێرانی مامۆستامان دکتۆر عبداللطیف أحمد مصطفی چونکه رۆز به سووده .

هەر کام له په راویزه کانی ﴿۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴﴾ و هەر گێر هیتاونی بۆ زیاتر رۆنکردنه وه ﴿وهەر گێر﴾ .

۲ البخاري : كتاب البيوع : باب قتل الخنزير (۲۲۲۲) .

۲۲۲۲ - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ ابْنِ الْمُسَيَّبِ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَيُوشِكَنَّ أَنْ يَنْزَلَ فِيكُمْ ابْنُ مَرْيَمَ حَكَمًا مُقْسِطًا فَيَكْسِرَ الصَّلِيبَ وَيَقْتُلَ الْخَنزِيرَ وَيَضَعَ الْحِزْيَةَ وَيَقْبِضَ الْمَالَ حَتَّى لَا يَقْبَلَهُ أَحَدٌ .

وه ۳۴۴۸ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ إِبْرَاهِيمَ حَدَّثَنَا أَبِي عَنْ صَالِحٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ أَنَّ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيَّبِ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَيُوشِكَنَّ أَنْ يَنْزَلَ فِيكُمْ ابْنُ مَرْيَمَ حَكَمًا غَدَلًا فَيَكْسِرَ الصَّلِيبَ وَيَقْتُلَ الْخَنزِيرَ وَيَضَعَ الْحِزْيَةَ وَيَقْبِضَ الْمَالَ حَتَّى لَا يَقْبَلَهُ أَحَدٌ حَتَّى تَكُونَ السَّحَابَةُ الْوَاحِدَةُ خَيْرًا مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ وَأَقْرَأُوا إِنَّ شِئْئًا {وَإِنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا} .

كتاب الأنبياء : باب نزول عيسى بن مريم عليهما السلام (۳۴۴۸) .

ومسلم : كتاب الإيمان : باب نزول عيسى ابن مريم حاكما بشريعة نبينا محمد صلى الله عية وعلى آله وسلم (۱۵۵) (۲۴۲) .

۴۰۸ - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا لَيْثٌ عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ عَنْ عَطَاءِ بْنِ مَيْيَا عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- « وَاللَّهِ لَيَنْزِلَنَّ ابْنُ مَرْيَمَ حَكَمًا غَدَلًا فَيَكْسِرُ الصَّلِيبَ وَيَقْتُلُ الْخَنزِيرَ وَيَضَعُ الْحِزْيَةَ وَتَشْرُكُنَّ الْفُلَاحُ فَلَا يُسْعَى عَلَيْهَا وَتَذْهَبُ الشَّحَاءُ وَالتَّبَاغُضُ وَتَلْدَعُونَ إِلَى الْمَالِ فَلَا يَقْبَلُهُ أَحَدٌ » .

وه بېنگومان موسلمانان په كډه ننگن له سمر دابه زینې جا داده به زیت له ناسمانه وه له لای مناره سپیه كه له روزه لاتی دیمه شق هه ردوو دهستی داناوه له سمر بالی دوو فرشته جاشیاو نیه بؤ هیچ بیباوه ړنك كه بونی نهو بكات نهوا بېنگومان مردووه ﴿واته په كسمر دهمریت - وه رگړې﴾ وه بونی نهو لهو شوینده كوتای دیت كه بیننی كوتای دیت ﴿واته تانهو شویندی چاوی پر بكات تا نهو شویندهش بونی دهروات وه تانهو شویندی بونی پروات هیچ بیباوه ړنك ناتوانیت بڑی و خیرا دهمریت - وه رگړې﴾ جا شوین دهجال دهكهویت تا له لای ده رگاكي لوددا پی ده گات و دهيكوژیت . وه خاج ده شكیتت وه سمرانه هه لده گریت وه واده كات به تهنه سوژده بؤ خوی پوره ردگاری جیهان بریت، وه حج و عومرهش ده كات ، هه موو نهوانی باسكرا له صه حیچی موسلیمدا هیه و هندیكیشی له بوخاری و موسلیمدا هیه^۱

۱ بگړپړه وه بؤ فرموده كهی نمواسی كوری سمعان لای موسليم بمژماره كانی: (۲۹۳۷) (۱۱۰) (۱۱۱).
بهلام نهوی كه ده فرموویت: ﴿فَيَكْسِرُ الصَّلِيبَ وَيَضَعُ الْجُزْيَةَ وَتَكُونُ السَّجْدَةُ وَاحِدَةً لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ففي حديث أبي هريرة عند البخاري (۳۴۴۸) ومسلم (۱۵۵) (۲۴۲).

وههروها له فرموده كدها بهم شيوه يش هاتووه ﴿..... حَتَّى تَكُونَ السَّجْدَةُ الْوَاحِدَةُ خَيْرًا مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا﴾. واللفظ الذي ذكره الشيخ عزاه الحافظ في الفتح (۶ / ۴۹۲) لابن مردويه .

وهه رچی دهر باره ی نهوی كه ده فرموویت: ﴿وه حج و عومرهش﴾ ده كات نهوه لای پشهو موسليم له فرموده كهی نهبي هورهيره وهزای خوی لی بیت كه ده فرموویت یتغمبري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم فرمووی: « وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَيُهْلِكَنَّ ابْنُ مَرْيَمَ يَفْحَ الرُّوحَاءِ حَاجًّا أَوْ مُعْتَمِرًا أَوْ لَيْثِيْنَهُمَا ». كتاب الحج: باب إهلال النبي صلى الله عليه وسلم وهديه (۱۲۵۲) (۲۱۶).

تینیه کی زور گرنگ: له فرموده كندا یتغمبري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم باسی نهو هی كردووه كه یتغمبر عيسا سلامی خوی لی بیت به رازیش ده كوژیت بهلام زانای پایه بر شیخ نبین و عوسهین باسی نه كرد بؤچی؟ نازام، بهلام من باسی ده كم چونكه هه لهو فرموده دایه كه كردوویتي به بهلگه بؤ باسه كهی و لای بوخاری و موسليميشه كه نهویش بهم شيوه يهيه: لای بوخاری: ۳۴۴۸ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ أَخْبَرَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ حَدَّثَنَا أَبِي عَنْ صَالِحٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ أَنَّ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيَّبِ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَيُوشِكَنَّ أَنْ يَنْزَلَ فِيكُمْ ابْنُ مَرْيَمَ حَكَمًا عَذْلًا فَيَقْسِرُ الصَّلِيبَ وَيَقْلَعُ الْعَنْزِيرَ وَيَضَعُ الْجُزْيَةَ وَيَقْبِضُ الْمَالَ حَتَّى لَا يَقْبَلَهُ أَحَدٌ حَتَّى تَكُونَ السَّجْدَةُ الْوَاحِدَةُ خَيْرًا مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ وَأَقْرَأُوا إِن شِئْتُمْ {وَإِنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا}.

وه له لای موسليميش: ۴۰۸ - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا لَيْثٌ عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ عَنْ عَطَاءِ بْنِ مَيْمَنٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- « وَاللَّهِ لَيَنْزِلَنَّ ابْنُ مَرْيَمَ حَكَمًا عَادِلًا فَيَقْسِرُ الصَّلِيبَ وَيَقْلَعُ الْعَنْزِيرَ وَيَضَعُ الْجُزْيَةَ وَلَيَضَعَنَّ الْقِلَاصُ فَلَا يُسْعَى عَلَيْهَا وَلَيَتَّخِذَنَّ الشُّحْتَاءُ وَالتَّبَاغُضُ وَالتَّحَاسُدُ وَلَيَذْغُوْنَ إِلَى الْمَالِ فَلَا يَقْبَلُهُ أَحَدٌ ».

لههردوو فرموده كدها زور به راشكاوی باسی نهوی تیدایه كه نهو یتغمبره نازداره سلامی خوی لی بیت جهند كارنك ده كات وه كو: شكاندنی خاج كه نیشانه ی گاوره كانه و ده پهرست و هاوېش بؤ خوادانانه و نهویش شرك ناهیلیت، وه به رازیش ده كوژیت و ناهیلیت چونكه خوی گموره خوی ده فرموویت به راز پسه، سمرانهش هه لده گریت چونكه تنهها موسلمان ده میتشه نهوی بیباوه بیت به بیننی دهمریت و نهوانی له سمر كیتابه ناسمانه كانی تربش باوه ی پی دههین، وه واش ده كات تنهها سوژده بؤ خوا بر دیت وه ... هتد.

وه هدر کام له پيشهوا نهجهد و نهبو داود ده گير نهوه كه ﴿عيسا سهلامى خواى لى بيت له دواى كوشتنى دهجال چل سال ده ميتهوه پاشان دهریت موسلمانان نويزى لهسر ده كه ن﴾^۱

وه پيشهوا بوخارى له ﴿التاريخ﴾ كه كيدا باسى نهوى كردووه كه عيسا سهلامى خواى لى بيت له دواى مردنى له گهل پيغمبرى خوادا صلى الله عليه وعلى آله وسلم دفن ده كريت فالله أعلم.^۲

۳- پهنجوج و مهنجوج: دوو ناوونى نهعجهمين يان عهرهبين وهر گيراون له الماچ كه نهویش واتا پشيوى و شهرزهى يان له كلپه و بليسهى ناگروهه وهر گيراوه. كه نهوایش دوو نومهنن له نهوهكانى ئادهم و بوونيان ههيه بهبهلگهى قورئان و سوننهت .

۱ حديث صحيح : رواه أحمد (٩٢٥٩) وأبو داود (٤٣٢٤) وابن حبان (٢٧٧ / ٨) والحاكم (٢ / ٥٩٥) وصححه ووافقه الذهبي . وابن أبي شيبة (١٥٨ / ١٥) وابن جرير (٣٨٨ / ٩) من حديث أبي هريرة رضي الله عنه .

وصحح إسناده الشيخ أحمد شاكر في تعليقه على المسند .

۲ البخاري في التاريخ الكبير (٢٦٣ / ١) والرمذی (٣٦١٧) والآجري في الشريعة (ص ٣٨١) من طريق عثمان بن الضحاك عن محمد بن يوسف بن عبد الله بن سلام عن أبيه عن جده قال مكتوب في التوراة صفة محمد وصفة عيسى ابن مريم يدفن معه .

قال البخاري : ﴿هذا لا يصح عندي ولا يتابع عليه﴾، وقال الرمذی : هذا حديث حسن غريب، وقال الهيثمي في المجمع (٣٠٦ / ٨) : في سنده عثمان بن الضحاك وثقه ابن حبان وضعفه أبو داود . وقال الحافظ في الفتح (٦٦ / ٧) وروى عنها - أي عائشة رضي الله عنها - في حديث لا يثبت أنها استأذنت النبي صلى الله عليه وعلى آله وسلم إن عاشت بعده أن تدفن إلى جانبه فقال لها : ﴿وأنى لك بذلك وليس في ذلك الموضع إلا قبري وقبر أبي بكر وعمر وعيسى ابن مريم﴾ وفي أخبار المدينة من وحه ضعيف عن سعيد بن المسيب قال : ﴿إن قبور الثلاثة في صفة بيت عائشة وهناك موضع قبر يدفن فيه عيسى بن مريم﴾ أ. ه .

خوای گه وړه له چیرو کی ﴿ذی القرنین﴾ دا ده فرموویت : ﴿حَقَّ إِذَا بَلَغَ بَيْنَ السَّدَيْنِ وَجَدَ مِنْ دُونِهِمَا قَوْمًا لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ قَوْلًا﴾ ﴿١٣﴾ قَالُوا يَٰذَا الْقَرْنَيْنِ إِنَّ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ فَهَلْ نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا عَلَىٰ أَنْ تَجْعَلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ سَدًّا﴾ ﴿١٤﴾ الكهف: ٩٣ - ٩٤

واته ﴿تا گه شته نیوان دوو بهر بهسته که بینی له پیش دوو بهر بهسته که دا کومه له خملکی کی لیه له قسه تینا گن ، ووتیان نهی زول قدر نهین بهراستی یه نوج و مه نوج لم ولاته دا به دفر و خراپه کارن نایه ده گونجیت نیمه باج و خدر جیو دیار به کت بو کوبکه یه وه که له نیوان نیمو نه واند ا بهر بهستیک دروست بکهیت تا نهوان نه توانن شالو مان بو بهرن﴾.

وه پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده فرموویت ﴿خوای گه وړه نمر وژی قیامه تدا به نادم ده فرموویت : ((نهی نادم هسته نیر دراوی دوزه خ له ناو نموه کانتدا بنیره واته نهوانه ی ده نیردرین بو ناگری دوزه خ جیایان بکه ره وه)) تانهو شوینه ی که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده فرموویت « أَبْشِرُوا فَإِنَّ مِنْكُمْ وَاحِدًا وَمِنْ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ أَلْفًا » واته: موژده تان لی بیت چونکه لهوانه ی نیر دراوی دوزه خن له یه نوج و مه نوج هزاره و له نیوه یه کهسه ﴿له هردوو صه حجه که دا ریوایت کراوه ^۱.

وه نهو دهر جوونه شیان که ده بیته یه کیك له نیشانه کانی قیامت تا نیستا نه هاتووه به نام سره تا کانی بینراوه له سرده می پیغه مبهری خوا دا صلی الله علیه وعلی آله وسلم

۱ البخاري : كتاب الرقاق : باب قول الله عزوجل : ﴿إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ﴾ (تحج: ٦٥٣٠)

ومسلم: كتاب الإيمان : باب قوله يقول الله لآدم أخرج بعث النار ... (٢٢٢) (٣٧٩) من حديث أبي سعيد الخدري، ولفظه عندهما: ﴿يقول : أخرج بعث النار﴾ وفي لفظ للبخاري (٦٥٢٩): ﴿أخرج بعث جهنم من مِنْ دُرِّيكَ﴾ وهذا اللفظ قريب من اللفظ الذي ذكره الشيخ العثيمين .

چونکه بینگومان چه سپاوه له بوخاری و موسلیمدا که پیغمبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده‌فرموویت ﴿فُتِحَ الْيَوْمَ مِنْ رَذَمٍ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مِثْلُ هَذِهِ وَخُلِقَ بِاصْبَعِهِ الْإِبْهَامِ وَالَّتِي تَلِيهَا﴾^۱ واته ﴿وا تهمرو دهر گای به‌به‌سته که له به‌نجوج و مه‌نجوج کرایه‌وه وهك تهمه جا به‌به‌نجه گه‌وره‌یی و شایه‌تومانی بازنده‌کی دروستکرد﴾.

وه بینگومان دهرچوونیان سه‌لیتراوه به‌به‌لگهی قورئان و سونهت .

خوای گه‌وره ده‌فرموویت: ﴿حَقَّ إِذَا فُتِحَتْ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ﴾^(۶۱) وَأَقْرَبَ الْوَعْدُ الْحَقُّ ﴿الأنبياء: ۹۶ - ۹۷ واته ﴿دونیاش به‌رده‌وام ده‌بیئت تا تهمو کاته‌ی دهرگا له تیره‌ی به‌نجوج و مه‌نجوج ده‌کرته‌وه و بلاوده‌بنه‌وه که تهموش نیشانه‌ی نزیکبونه‌وه‌ی کۆتای دنیایه ئه‌وانیش له ههموو به‌رزایی و کون و که‌لیتیکه‌وه دهرده‌چن، واته به‌نجوج و مه‌نجوج له‌ههموو دهرگا و ریگایه‌که‌وه دینه دهره‌وه بو فسادو گیره‌شیوینی، تهموسا ئیتر به‌لینه راست و دروسته‌که‌ش بو هاتنی قیامهت نزیک ده‌بیته‌وه واته ههرکه به‌نجوج و مه‌نجوج لهو جیگایه‌ی خو‌یانه‌وه هاتنه ده‌ری تهمو ئیتر قیامهت نزیکه﴾.

۱ البخاري : كتاب الفتن : باب يأجوج ومأجوج (۷۱۳۵) .

ومسلم : كتاب الفتن . باب اقرب الفتن وفتح ردم يأجوج ومأجوج (۲۸۸۰) (۲) . من حديث زينب بنت جحش رضي الله عنها .

ته‌واوی فهرموده‌که بهم شیوه‌یه : ۳۳۴۶ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ عَنْ عُقَيْلٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ أَنَّ زَيْنَبَ بِنْتُ أَبِي سَلَمَةَ حَدَّثَتْهُ عَنْ أُمِّ حَبِيبَةَ بِنْتِ أَبِي سُفْيَانَ عَنْ زَيْنَبَ بِنْتِ جَحْشٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ عَلَيْهَا فَرَعَا يَقُولُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَيَلُ الْغَرْبِ مِنْ شَرْبٍ قَدْ اقْتَرَبَ فَتُحِ الْيَوْمَ مِنْ رَذَمٍ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مِثْلُ هَذِهِ وَخُلِقَ بِاصْبَعِهِ الْإِبْهَامِ وَالَّتِي تَلِيهَا قَالَتْ زَيْنَبُ بِنْتُ جَحْشٍ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنَهْلِكُ وَفِينَا الصَّالِحُونَ قَالَ نَعَمْ إِذَا كَثُرَ الْخَبَثُ .
﴿وه‌رگیر﴾.

وه پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم ده فهرموويت ﴿إِنَّهَا لَنْ تَقُومَ حَتَّى تَرَوْنَ قَبْلَهَا عَشْرَ آيَاتٍ﴾. فَذَكَرَ الدُّخَانَ وَالْجَالَ وَالْذَّابَّةَ وَطُلُوعَ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا وَتُزُولَ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ - صلى الله عليه وسلم - وَيَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ وَكَلَاكَةَ خُسُوفٍ خَسَفَ بِالْمَشْرِقِ وَخَسَفَ بِالْمَغْرِبِ وَخَسَفَ بِجَزِيرَةِ الْعَرَبِ وَآخِرُ ذَلِكَ نَارٌ تَخْرُجُ مِنَ الْيَمَنِ تَطْرُدُ النَّاسَ إِلَى مَحْشَرِهِمْ ﴿رواه مسلم

واته ﴿قيامهت هه لناسيت تا له پيشيدا ده نيشانه نه بينن نه مجاره باسى كردوو فهرمووى: دو كه لكه و ده جال و زينده وه ريكي سهر ((الدابة)) و هه له اتنى رۆژ له رۆژ ناواوه و دابه زيني عيساي كورپى مهربم و يه ئجوج و مه ئجوج و سى رۆچوون رووده دات: رۆچوونيك له رۆژه لات و رۆچوونيك له رۆژ ناواو رۆچوونيك له دوررگه ي عهر به وه و كوتايى نهوانه ناگريك له يه مه نه وه ده رده جيت خه لكى راده مالت به ره و مه حشر ﴿

وه چيرۆكه كه يان له فهرمووده كه ي نواسى كورپى سه معاندايه كه پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم ده فهرموويت له باره ي عيساي كورپى مهربم وه سه لامى خويان لى بيت له دواى نه وه ي ده جال ده كوژيت: ﴿فَبَيْنَمَا هُوَ كَذَلِكَ إِذْ أَوْحَى اللَّهُ إِلَى عِيسَى إِنِّي قَدْ أَخْرَجْتُ عِبَادًا لِي لَا يَدَانِ لِأَحَدٍ بِقَتَالِهِمْ فَحَرَزَّ عِبَادِي إِلَى الطُّورِ. وَيَبْعَثُ اللَّهُ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ فَيَمُرُّ أَوَائِلَهُمْ عَلَى بُحَيْرَةِ طَبْرِئَةَ فَيَشْرَبُونَ مَا فِيهَا وَيَمُرُّ آخِرُهُمْ فَيَقُولُونَ لَقَدْ كَانَ بِهِذِهِ مَرَّةً مَاءٌ ثُمَّ يَسِيرُونَ حَتَّى يَنْتَهُوا إِلَى جَبَلِ الْحَمْرِ وَهُوَ جَبَلُ بَيْتِ الْمَقْدِسِ فَيَقُولُونَ لَقَدْ قَتَلْنَا مَنْ فِي الْأَرْضِ هَلُمَّ فَلْنَقْتُلْ مَنْ فِي السَّمَاءِ. فَيَرْمُونَ بُنْيَانَهُمْ إِلَى السَّمَاءِ فَيَرُدُّ اللَّهُ عَلَيْهِمْ نُشَابَهُمْ مَخْضُوبَةً دَمًا. وَيُخْصِرُ نَبِيُّ اللَّهِ عِيسَى وَأَصْحَابَهُ حَتَّى يَكُونَ رَأْسُ الثَّوْرِ لِأَحَدِهِمْ خَيْرًا مِنْ مِائَةِ دِينَارٍ لِأَحَدِكُمْ الْيَوْمَ فَيَرْغَبُ نَبِيُّ اللَّهِ عِيسَى وَأَصْحَابُهُ فَيُرْسِلُ اللَّهُ عَلَيْهِمُ النَّعْفَ فِي رِقَابِهِمْ فَيُصْبِحُونَ

۱ مسلم: كتاب الفتن: باب في الآيات التي تكون قبل الساعة (۲۹۰۱) (۳۹). من حديث حذيفة

بن أسيد الغفاري رضي الله عنه .

فَرَسَى كَمَوْتِ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ يَهْطُ نَبِيُّ اللَّهِ عِيسَى وَأَصْحَابُهُ إِلَى الْأَرْضِ فَلَا يَجِدُونَ فِي الْأَرْضِ مَوْضِعَ شِبْرٍ إِلَّا مَلَأَهُ زَهْمُهُمْ وَتَنَتُّهُمْ فَيَرْغَبُ نَبِيُّ اللَّهِ عِيسَى وَأَصْحَابُهُ إِلَى اللَّهِ فَيُرْسِلُ اللَّهُ طَيْرًا كَأَعْنَاقِ الْبُخْتِ فَتَحْمِلُهُمْ فَتَطْرَحُهُمْ حَيْثُ شَاءَ اللَّهُ ﴿١﴾

واته ﴿لهو کاته دا خوای گه وره وهی ده نیرت بۆ عیسا سهلامی خوای لی بیت و بی ده فهرمویت : من بهنده گه لیکي خۆم که یه نوج و مه نوجه ده رختون که کس توانای جهنگردنی نییه بهرامبر نهوان جا بهنده ئیمانداره کانم بده پال کیوی طور و لهوی بیان شاره وه و په نایان بده، وه خوای گه وره یه نوج و مه نوج ده نیرت که نهوانیش له هه موو بهرزییه که وه داده به زن جا سه ره تا که یان تیده په ریت به سه ر ده ریاجه ی ته به ری ده دا نه وه ی که تیدایه ده یخونه وه وه کاتی کوتایه که یان تیده په ریت و ده لیت : بیگومان لهم شویته دا جارێک بووه ناوی تیداییت، ((پاشان ده رۆن تا ده گه نه شاخی خه مر که نه وه ش شاخی بیتوله قدیسه جادوای نه وه ده لیت بیگومان نه وه ی له سه ر زه ویدا بوو کو شتمان ده ی وهرن با نه وه ی له ئاسمانیشدا یه بیکوژین جا تیره کانیا ن ده گره ئاسمان پاشان خوای گه وره تیره کانیا ن به خویناوی بۆ ده گیرته وه))^۲ ئینجا عیسا ی پیغه مبه ری خوا و هاوړیکانی گه مارۆ ده درین تاوا ی لیدیت یه ک سه ر گا بویه کیکیان

۱ مسلم : کتاب الفتن : باب ذکر الدجال وصفته (۲۹۳۷) (۱۱۰) .

وراجع تعليق النووي على غريب الحديث في رياض الصالحين حديث (۱۸۱۷) .

۲ خوینده ی نازیر نه وه ی خستومه ته نیوان نه و دوو که وانه (()) به شیک نه له وه فهرمووده یه به لکو فهرموو ده یه کی تره به لئام له بهر نه وه ی شیخی رافه کار به یه که وه هیناویته ی و هیچ تیینه کیش نه داوه من به پیوسته زانی ناشکرای بکه م بۆ تۆی موسلمان تا زیاتر شاره زاییت خوای گه وره زیاتر شاره زامان بکات . نامین .

نه و فهرمووده یه ی تر به م شیویه له سه حیجی موسلیمدا فهرموو بۆ خۆت بیینه :

۷۵۶۱ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ السَّعْدِيُّ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدَ بْنِ جَابِرٍ وَالْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ - قَالَ ابْنُ حُجْرٍ دَخَلَ حَدِيثَ أَحَدِهِمَا فِي حَدِيثِ الْآخَرِ - عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدَ بْنِ جَابِرٍ بِهِذَا الْإِسْنَادِ نَحْوُ مَا ذَكَرْنَا وَزَادَ بَعْدَ قَوْلِهِ « لَقَدْ كَانَ بِهَذِهِ مَرَّةً مَاءٌ ثُمَّ يَسِيرُونَ حَتَّى يَنْتَهُوا إِلَى جَبَلٍ الْخَمَرِ وَهُوَ جَبَلُ بَيْتِ الْمَقْدِسِ فَيَقُولُونَ لَقَدْ قَتَلْنَا مَنْ فِي الْأَرْضِ هَلُمَّ فَلْنَقْتُلْ مَنْ فِي السَّمَاءِ . فَيَرْمُونَ بِشُأْبِهِمْ إِلَى السَّمَاءِ فَيَرُدُّ اللَّهُ عَلَيْهِمْ نُشَابَهُمْ مَخْضُوبَةً دَمًا » . وَفِي رِوَايَةِ ابْنِ حُجْرٍ « فَإِنِّي قَدْ أَنْزَلْتُ عِبَادًا لِي لَا يَدَى لَأَحَدٍ بِقَتَالِهِمْ » .
﴿وهو گير﴾

باشره لهسه دینار بویه کیکتان لهم رۆژهدا، ئیز عیسای پیغمبهری خواو هاوړیکانی داوای یارمه تی و کۆمهك لهخوای گهوره دهکهن خوای گهورهش کرمیک دهئیریت بۆ ملیان هرههموویان به جاریک وهک مردنی یهک کهس قېر دهکهن پاشان عیسای پیغمبهری خواو هاوړیکانی دادهبهزنهوه بۆ سر زهوی کهسیر دهکهن یهک بسته خاک نعاوه لهسر زهویدا که بهچهوری و بۆگه‌نیان پېر نه‌بوویتی ئینجا عیسای پیغمبهری خواو هاوړیکانی لهخوا ده‌پارپنهوه نه‌ویش جوړه بالتدهیهک دهئیریت کهوهک ملی خوشتر دريژن هه‌لیان ده‌گریت و فریان ده‌دات بۆ نه‌و شوینهی که خوا ده‌یهویت.

۴- ده‌رچوونی زینده‌وهریکي سیر ((الدابة)) :

((الدابة)) له‌زمانه‌وانیدا بریتیه له‌هممو نه‌وانه‌ی پې به‌زه‌ویدا بدات .
وه‌مه‌به‌ست پتی لیږدها بریتیه له‌و زینده‌وهره سیره‌ی که خوای گهوره ده‌ریده‌هیتیت له‌کاتی نزیک‌بوونه‌وه‌ی قیامه‌تدا .
وه‌ده‌رچوونی سه‌لنراوه به‌به‌لگه‌ی قورئان و سونه‌ت .

خوای گهوره ده‌فه‌رموویت : ﴿وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ﴾ (النمل: ۸۲) واته ﴿کاتی که فه‌رمانی نه‌وانه دراو برپاریش درا که قیامه‌ت بیت نه‌وا له سکی زه‌ویدا زینده‌وهری زه‌ویان بۆ ده‌رده‌هینن قسه‌یان له‌گه‌ل ده‌کات و ده‌لیت : به‌راستی زۆربه‌ی نه‌م خه‌لکه باوه‌ریان به‌نایه‌ته‌کانی نیمه نه‌هیتاو یه‌قینان پشان نه‌بوو .

وه پیغمبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده‌فه‌رموویت ﴿إِنَّهَا لَن تَقُومَ حَتَّى تَرَوْنَ قَبْلَهَا عَشْرَ آيَاتٍ﴾. فَذَكَرَ الدُّخَانَ وَالْجَالَ وَالْدَّابَّةَ رواه مسلم
واته ﴿قیامه‌ت هه‌لناسیت تا له پیشیدا ده نیشانه نه‌بینن نه‌جاره باسی کردوو فه‌رمووی: دوکه‌لکه و ده‌جال و زینده‌وهریکي سیر ((الدابة))﴾.

۱ مسلم : کتاب الفتن : باب فی الآيات التي تكون قبل الساعة (۲۹۰۱) (۳۹). من حديث حذيفة بن أسيد الغفاري رضي الله عنه .

وہ لەقورئان و سوننەتی صەحیحدا شتێکی وای تێدانیه بەلگە نیە لەسەر شوێنی دەرجوونی ئەم گیاندارە سەیرە و سیفەتەکانی بەلام چەند فەرموودەیەك لەو بارەوہ ہاتووہ کہ جیگە ی پرسیارە، وەلە ڕوو کەشی قورئان وادەردە کەوێت کەئەوہ گیاندارێکە خەلکی ئاگاداردە کاتەوہ بەنزیکبوونەوہی سزا و تیاچوون . خواش باشە دەزانیت .

۵- هەلھاتی خۆر لە خۆرئاواوہ :

هەلھاتی خۆر لەخۆرئاواوہ سەلمێراوہ بەبەلگە ی قورئان و سوننەت .

خوای گەورە دەفەرموویت : ﴿يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ ءَامَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيْمَانِهَا خَيْرًا﴾ الأنعام: ۱۵۸

واتە ﴿خۆ ئەو ڕۆژە کہ هێندێکی نیشانەکانی پەرورەدگارت دێن و سەرھەڵدەدەن ئێر هەر کەسێک پێش ئەوہ باوہری نەهیناییت و ئەو ڕۆژە باوہر بێیت هیچ سوودێکی ئی نابینیت یان بێهویت لەو ماوہبەدا چاکەیک بەدەست بێیت دیسانەوہ بێ سوود دەبیت﴾.

وہ پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم دەفەرموویت ﴿لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا فَإِذَا طَلَعَتْ فَرَأَاهَا النَّاسُ آمَنُوا أَجْمَعُونَ وَذَلِكَ حِينَ﴾:

﴿يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ ءَامَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيْمَانِهَا خَيْرًا﴾ 'متفق علیہ .

۱ البخاري : كتاب التفسير من سورة الأنعام : باب ﴿لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا﴾ (۴۶۳۶) .

ومسلم : كتاب الإيمان : باب الزمن الذي لايقبل فيه الإيمان (۱۵۷) (۲۴۸) من حديث أبي هريرة رضي الله عنه .

واتە ﴿قيامەت ھەلناسیّت تا پۆژ لە پۆژئاواوە ھەلنەھیەت جا ئەگەر لە پۆژئاواوە ھەلھات خەلکی بینان ھەرھەموویان باوەردین بەخوای گەورە وەئەوێش ئەو کاتەبە کە خوای گەورە دەفەرموویت دەربارەی ئەو کەسانەی لەساتە وەختی ھەلھاتنی پۆژ لە پۆژئاواوە باوەردین : ﴿خۆ ئەو پۆژە کە ھیندیکی نیشانەکانی پەروردگارت دین و سەرھەلەدەن ئێر ھەرکەسیک پیش ئەو باوەری نەھیناییت و ئەو پۆژە باوەر بێیت هیچ سوودیکی لی نابینیت یان بیەویت لەو ماوەیدا چاکەبەك بەدەست بێیت دیسانەو بێ سوود دەبیت﴾.

واته : ﴿ جائهوانه ی که با و هریان به خواو به گشت برپاره کانی خوا هیئاوه به هوی ئهم وشه جیگیر و نه گورپاوه ی ((لا اِلهَ اِلاَّ الله)) هوه خوائینگه یان قایم و جیگیر ده کات له ژبانی ئهم دونیاو له ژبانی ئهو دونیا دا ﴾ .

يَتَغَمَّبُهُ رَى خَوَا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ دَهْفَهْرَمُووَيْتَ ﴿الْمُسْلِمُ إِذَا سُئِلَ فِي الْقَبْرِ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ﴾ فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى: ﴿يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ﴾ ﴿إبراهيم: ۲۷ متفق عليه^۱.

موسلمان ئەگەر پرسىارى لىكرا لەناو گۆردا گەواھى دەدا كە هىچ پەرستراوتىك نە شايەنى پەرستىن بىت بەھەق جگە لە الله نەبىت وە گەواھى دەدات كە محمد پىغەمبەرى خوايە صلى الله عليه وعلى آله وسلم ئەوھش لەبەر فەرمودەى خواى گەورە كە دەفەرمووېت : ﴿جائەوانەى كەباوەريان بەخواو بەگشت بپارەكانى خوا هيتاوە بەھوى ئەم وشە جىگىرو نەگۆراوەى ((لاإله إلا الله)) ھوہ خواپىنگەيان قايم و جىگىر دەكات لەژيانى ئەم دونياو لەژيانى ئەو دونيادا﴾.

وہ پرسىارى دوو فريشته كە لەبەر فەرمايشتە كەى پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم كە دەفەرمووېت : ﴿إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا وُضِعَ فِي قَبْرِهِ وَتَوَلَّى عَنْهُ أَصْحَابُهُ إِنَّهُ لَيَسْمَعُ قَرْعَ نَعَالِهِمْ قَالَ يَأْتِيهِ مَلَكَانِ فَيَقْعِدَانِهِ﴾ . رواه مسلم^۲

۱ البخاري : كتاب الجنائز : باب ماجاء في عذاب القبر (۱۳۶۹).

ومسلم : كتاب الجنة وصفة نعيمها : باب عرض مقعد الميت من الجنة أو النار عليه (۲۸۷۱)(۷۳) من حديث البراء بن عازب رضي الله عنه.

۲ البخاري : كتاب الجنائز : باب الميت يسمع خفق النعال (۱۳۳۸).

ومسلم : كتاب الجنة وصفة نعيمها : باب عرض مقعد الميت من الجنة أو النار عليه (۲۸۷۰)(۷۰) من حديث أنس بن مالك رضي الله عنه .

فەرمودە كە ھەمووی ئابو شىروھ لەھەحيى پىشەوا موسلىمدا :

۷۳۹۵ - حَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ مُحَمَّدٍ حَدَّثَنَا شَيْبَانُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ قَتَادَةَ حَدَّثَنَا أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ قَالَ قَالَ نَبِيُّ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - « إِنْ الْعَبْدَ إِذَا وُضِعَ فِي قَبْرِهِ وَتَوَلَّى عَنْهُ أَصْحَابُهُ إِنَّهُ لَيَسْمَعُ قَرْعَ نَعَالِهِمْ » . قَالَ « يَأْتِيهِ مَلَكَانِ فَيَقْعِدَانِهِ فَيَقُولَانِ لَهُ مَا كُنْتَ تَقُولُ فِي هَذَا الرَّجُلِ » . قَالَ « فَأَمَّا الْمُؤْمِنُ فَيَقُولُ أَشْهَدُ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ وَرَسُولَهُ » . قَالَ « فَيَقَالُ لَهُ انْظُرْ إِلَى مَقْعَدِكَ مِنَ النَّارِ قَدْ أَبْدَلَكَ اللَّهُ بِهِ مَقْعَدًا مِنَ الْجَنَّةِ » . قَالَ نَبِيُّ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - « فَيَرَاهُمَا جَمِيعًا » . قَالَ قَتَادَةُ وَذَكَرْنَا أَنََّّهُ يُفْسَحُ لَهُ فِي قَبْرِهِ سَبْعُونَ ذِرَاعًا وَيُمْلَأُ عَلَيْهِ خَضِرًا إِلَى يَوْمِ يُنْعَثُونَ.

واته ﴿به نده نه گهر خرايه ناو گور و هاور پیکانی رویشتن و پشتیان هه لکرد نهم گوئی له ده نگی نه عل و پیل اوه کانیانه نهو کاته دوو فرشته دینه لای و دایده نیشینن﴾
 وه ناویشیان ﴿منکرو نه کیره﴾ ههروه کو پیشهوا ترمزی ریوایه تی کردووه له نه بی هوره یروه به مرفوعی ﴿واته نهم فرموده یه به رزده کاتهوه بو پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم - وهر گیت﴾ وده ده فرمویت فرموده که ﴿حسن غریب ..﴾
 وه پیشهوا نه لبانی ده فرمویت : وهرشته که یشی حسنه و له سر مهر جی پیشهوا موسلیمه^۱، وهرسیاره کهش گشتگیره بو نهوانی راسپردراوه بو جی به جی کردنی فرکانه کان و دوور کهوتنهوه له قه دهغه کراوه کان له ئیمانداران و بیاهوران، وه له نومه ته داو بیجگه له نومه تهش له سر راسترین تهی زانیان وه بو نهوانه شی رانه سپردراون بو جی به جی کردنی فرکانه کان و دوور کهوتنهوه له قه دهغه کراوه کان له گه ل بوونی جیاوازی له نیوان زانیاندا لهو بوواره دا، وه پروو کهشی قه دهی ئین^۲ و لقه یم له کتابی روحدا نهویه که پرسیاره که هه موو کهس ده گریته وه وه شهید له وه ده ده کریت له بهر نهو فرموده یه پیشهوا نه سائی ریوایه تی کردووه^۳، وه ههر که سیکیش بمریت له کاتی پاسه وانیدا له پیناوی خوا دا له بهر فرموده که ی پیشهوا موسلیم که ریوایه تی کردووه^۳

۱ حدیث حسن : الترمذی (۱۰۷۱) وابن حبان (۷۸۰ - موارد) وابن أبي عاصم في السنة (۸۶۴) وقال الترمذی : حسن غریب وحسنه الألبانی في ظلال الجنة في تخريج السنة (۸۶۴) وقال في الصحيحة (۱۳۹۱) ((إسناده جيد رجاله كلهم ثقات رجال مسلم)) .

۲ حدیث صحیح : أخرجه النسائي (۱ / ۲۷۹) عن رجل من أصحاب النبي صلى الله عليه وعلى آله وسلم أن رجلا قال : أُنْ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا بَالُ الْمُؤْمِنِينَ يُفْتَنُونَ فِي قُبُورِهِمْ إِلَّا الشَّهِيدَ؟ قَالَ كَفَى بِبَارِقَةِ السَّيْفِ عَلَى رَأْسِهِ فِتْنَةً .

وقال الألباني في أحكام الجنائز ص ۳۶ : ﴿وسنده صحيح﴾ ه. ا .

۳ مسلم : كتاب الإمارة : باب فضل الرباط في سبيل الله عز وجل : (۱۹۱۳) (۱۶۳) من حديث سلمان الفارسي رضي الله عنه .

فرموده که : ۵۰۴۷ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ بَهْرَامٍ الدَّارِمِيُّ حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ حَدَّثَنَا لَيْثٌ - يَغْنَى ابْنُ سَعْدٍ - عَنْ أَيُّوبَ بْنِ مُوسَى عَنْ مَكْحُولٍ عَنْ شُرَحْبِيلَ بْنِ السَّمِطِ عَنْ سَلْمَانَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَقُولُ « رِبَاطُ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ خَيْرٌ مِنْ صِيَامِ شَهْرٍ وَقِيَامِهِ وَإِنْ مَاتَ جَرَى عَلَيْهِ عَمَلُهُ الَّذِي كَانَ يَفْعَلُهُ وَأُجِرَى عَلَيْهِ رِزْقُهُ وَأَمِنَ الْفَقَان » .

﴿سزای گۆر یان خوشیه کهى﴾

سزای گۆر و خوشیه کهى ههق و سهلیتراوه بهرووکەشى قورئان و پروون و ناشکرایى سوننهت وه به یه کدهنگى ئههلی سوننهت، خوای گهوره لهسورهتی واقیعهدا دهفهرموویت : ﴿فَلَوْلَا إِذَا بَلَغَتِ الْحُلُقُومَ ﴿٨٢﴾ وَأَنْتَ حِينِذٍ تُنْظُرُونَ ﴿٨٤﴾﴾ الواقعة: ٨٣ - ٨٤ واته ﴿جا بۆ چ کاتی گیانی به کیکتان گهیشته گهروو و ئیوهش لهو کاتهدا سهیری ده کهن چۆن گیانی ده رئه چیت؟!﴾.

تا ئهو شوینهی که دهفهرموویت : ﴿فَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ ﴿٨٨﴾ فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّتُ نَعِيمٍ ﴿٨٩﴾﴾ الواقعة: ٨٨ - ٨٩ واته ﴿ئینجا ئه گهر مردوو که له نزیکخراوه کان بیت ئهو ئیسراحت و رزق و رۆزیه کی چاک و بههشتی بهرینی بۆ ههیه﴾.

وه پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم بهردهوام پهناى ده گرت به خوا له سزای ناو گۆر وهفهرمانی به ئوممهته کهیشی بهوه کردوو که پهنا بگرن به خوا له سزای ناو گۆر^١

وه پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم لهو فهرمووده ناوداره ی که بهرائی کورپی عازب لیوهی ده گیریته وه لهباره ی تافیکردنه وهی ناو گۆر وه دهباره ی باوهردار دهفهرموویت : ﴿أَنْ صَدَقَ عَبْدِي فَأَفْرِشُوهُ مِنَ الْجَنَّةِ وَالْبُسُوءَ مِنَ الْجَنَّةِ وَافْتَحُوا لَهُ بَابًا إِلَى الْجَنَّةِ قَالَ فَيَأْتِيهِ مِنْ رَوْحِهَا وَطِيْبِهَا وَيُفْسَخُ لَهُ فِي قَبْرِهٖ مَدَّةٌ بَصَرِهٖ﴾ وقال في الكافر

١ مسلم : كتاب المساجد : باب ما يستعاذ منه من الصلاة (٥٩٠) من حديث ابن عباس رضي الله عنهما عن النبي صلى الله عليه وعلى آله وسلم أنه كان يعلمه هذا الدعاء كما يعلمهم السورة من القرآن : ﴿اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ وَمِنْ شَرِّ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ﴾ الحديث .

وفي الباب عن عائشة : عند البخاري (١٠٤٩) ومسلم (٩٠٣) (٨) .

وعن أبي هريرة : عند مسلم (٥٨٨) (١٣٠) .

وزيد بن ثابت : عند مسلم (٢٨٦٧) (٦٧) .

﴿فَيَنَادِي مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ أَنْ كَذَبَ فَأَفْرِشُوا لَهُ مِنَ النَّارِ وَافْتَحُوا لَهُ بَابًا إِلَى النَّارِ فَيَأْتِيهِ مِنْ حَرِّهَا وَسُمُومِهَا وَيُضَيِّقُ عَلَيْهِ قَبْرُهُ حَتَّى تَخْتَلِفَ فِيهِ أَضْلَاعُهُ﴾^۱

۱ حدیث صحیح : أخرجه أحمد في المسند (۴ / ۲۸۷ ، ۲۸۸ ، ۲۹۵ ، ۲۹۷) ، وأبو داود (۴۷۵۳) . وقد ساقه الألباني رحمه الله ساقا واحدا ضاماً إليه جميع الزوائد والفوائد التي وردت في شيء من طرقه الثابتة فليراجع .

قال الحافظ في الفتح (۳ / ۲۸۲) : ((وهو أتم الأحاديث ساقاً)) ۱ . هـ .

تییسی وەرگێڕ : ئاواتەخوازبووم کە زانای پایەبەرز ھەموو ھەرموودە کەس بەیتایە تا موسلمان ییزانیە چ پاداشتیکی بۆ ھەبێو چاوەڕێی دەکات و بیساوەریش ییزانیە چ سزایەکی بۆ ھەبێو چ شتیکی چاوەڕێی دەکات ، بەلام وا من ھەموو ھەرموودە کەت بۆ دەگوازمووە لە موسنەدە کەس پێشموای ئەمەلی سوننەو جەمعاەدا تا زۆر بەجوانی بیخوێنیتووە :

۱۸۵۳۴ - حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ قَالَ حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ عَنْ مِنْهَالِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ زَادَانَ عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي جَنَازَةِ رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ فَأَتَيْنَا إِلَى الْقَبْرِ وَلَمَّا يُلْحَدُ فَجَلَسَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَجَلَسْنَا حَوْلَهُ وَكَأَنَّ عَلَى رُءُوسِنَا الطَّيْرَ وَلِي يَدِهِ عُودٌ يَنْكُثُ فِي الْأَرْضِ فَرَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ اسْتَعِيدُوا بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا ثُمَّ قَالَ إِنَّ الْعَبْدَ الْمُؤْمِنَ إِذَا كَانَ فِي الْقِطَاعِ مِنَ الدُّنْيَا وَإِقْبَالِ مِنَ الْآخِرَةِ نَزَلَ إِلَيْهِ مَلَائِكَةٌ مِنَ السَّمَاءِ يَبْضُ الْوُجُوهَ كَأَنَّ وَجُوهَهُمُ الشَّمْسُ مَعَهُمْ كَفَنٌ مِنْ أَكْفَانِ الْجَنَّةِ وَخُطُوطٌ مِنَ حُطُوطِ الْجَنَّةِ حَتَّى يَجْلِسُوا مِنْهُ مَدَّ الْبَصَرِ ثُمَّ يَجِيءُ مَلَكُ الْمَوْتِ عَلَيْهِ السَّلَامُ حَتَّى يَجْلِسَ عِنْدَ رَأْسِهِ فَيَقُولُ أَيُّهَا النَّفْسُ الطَّيِّبَةُ أَخْرِجِي إِلَى مَغْفِرَةٍ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ قَالَ فَتَخْرُجُ تَسِيلُ كَمَا تَسِيلُ الْقَطْرَةُ مِنْ فِي السَّقَاءِ فَيَأْخُذُهَا فَإِذَا أَخَذَهَا لَمْ يَدْعُوهَا فِي يَدِهِ طَرْفَةً عَيْنٍ حَتَّى يَأْخُذَهَا فَيَجْمَعُهَا فِي ذَلِكَ الْكَفَنِ وَلِي ذَلِكَ الْحُطُوطُ وَيَخْرُجُ مِنْهَا كَاطِيبٌ نَفْحَةٍ مِنْكَ وَجَدْتَ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ قَالَ فَيَمْتَدُّونَ بِهَا فَلَا يَمُرُّونَ بِغَنِيِّ بِهَا عَلَى مَلَأٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ إِلَّا قَالُوا مَا هَذَا الرُّوحُ الطَّيِّبُ فَيَقُولُونَ فَلَانُ بْنُ فَلَانٍ بِأَحْسَنِ أَسْمَائِهِ الَّتِي كَانُوا يُسَمُّونَهُ بِهَا فِي الدُّنْيَا حَتَّى = يَنْتَهَوْا بِهَا إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَيَسْتَفْتِحُونَ لَهُ فَيُفْتَحُ لَهُمْ فَيُشِيعُهُ مِنْ كُلِّ سَمَاءٍ مُقَرَّبُوهَا إِلَى السَّمَاءِ الَّتِي تَلِيهَا حَتَّى يُنْتَهَى بِهِ إِلَى السَّمَاءِ السَّابِعَةِ فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ اكْتُبُوا كِتَابَ عَبْدِي فِي عِلِّيْنَ وَأَعِيدُوهُ إِلَى الْأَرْضِ فَإِنِّي مِنْهَا خَلَقْتُهُمْ وَفِيهَا أَعِيدُهُمْ وَمِنْهَا أَخْرَجْتُهُمْ تَارَةً أُخْرَى قَالَ فَتَعَادُ رُوحُهُ فِي جَسَدِهِ فَيَأْتِيهِ مَلَكَانِ فَيَخْلِسَانِهِ فَيَقُولَانِ لَهُ مَنْ رَبُّكَ فَيَقُولُ رَبِّي اللَّهُ فَيَقُولَانِ لَهُ مَا دِينُكَ فَيَقُولُ دِينِي الْإِسْلَامُ فَيَقُولَانِ لَهُ مَا هَذَا الرَّجُلُ الَّذِي بُعِثَ فِيكُمْ فَيَقُولُ هُوَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَقُولَانِ لَهُ وَمَا عِلْمُكَ فَيَقُولُ قَرَأْتُ كِتَابَ اللَّهِ فَأَمَنْتُ بِهِ وَصَدَّقْتُ فَيَنَادِي مُنَادٍ فِي السَّمَاءِ أَنْ صَدَقَ عَبْدِي فَأَفْرِشُوا لَهُ مِنَ الْجَنَّةِ وَالْأَسْبُوهُ مِنَ الْجَنَّةِ وَافْتَحُوا لَهُ بَابًا إِلَى الْجَنَّةِ قَالَ فَيَأْتِيهِ مِنْ رُوحِهَا وَطِيْبِهَا وَيُفْسَحُ لَهُ فِي قَبْرِهِ مَدَّ بَصَرِهِ قَالَ وَيَأْتِيهِ رَجُلٌ حَسَنُ الْوَجْهِ حَسَنُ الْقِيَابِ طَيِّبُ الرِّيحِ فَيَقُولُ أَتَبِئْرُ بِالَّذِي يُسْرُّكَ هَذَا يَوْمُكَ الَّذِي كُنْتَ تُوعَدُ فَيَقُولُ لَهُ مَنْ أَنْتَ فَوَجْهُكَ الْوَجْهُ يَجِيءُ بِالْخَيْرِ فَيَقُولُ أَنَا عَمَلُكَ الصَّالِحِ فَيَقُولُ رَبِّ أَقِمِ السَّاعَةَ حَتَّى أَرْجِعَ إِلَى أَهْلِي وَمَالِي قَالَ وَإِنَّ الْعَبْدَ الْكَافِرَ إِذَا كَانَ فِي الْقِطَاعِ مِنَ الدُّنْيَا وَإِقْبَالِ مِنَ الْآخِرَةِ نَزَلَ إِلَيْهِ مِنَ السَّمَاءِ مَلَائِكَةٌ سَوْدُ الْوُجُوهِ مَعَهُمُ الْمُسُوحُفِيُّونَ مِنْهُ مَدَّ الْبَصَرِ ثُمَّ يَجِيءُ مَلَكُ الْمَوْتِ حَتَّى يَجْلِسَ عِنْدَ رَأْسِهِ

واتە ﴿جا بانگ دەریک لە ئاسمانەوه بانگ دەکات کەوا بەندەکم راستی کرد. جیگای لەبەهەشتەوه بۆراخەن، وەجل و بەرگی لەبەهەشتەوه بکەنە بەر، وەدەرگایەکی بۆبکەنەوه بەرەوبەهەشت، فەرمووی جا لەباو بۆنی خوشی بەهەشتی بۆدیت. وەگۆرەکە ی بۆ فراوان دەکەنەوه چەند چاوی بربکات ﴿وەلەبارە ی مروۆفی بیاوەرەوه دەفەرموویت ﴿جا بانگ دەریک لە ئاسمانەوه بانگ دەکات کەوا بەندەکم درۆی کرد جیگایەکی لە ناگر بۆ رابخەن، وەدەرگایەکی بۆ بکەنەوه بەرەو دۆزەخ، جالەگەرمی و ناخوشی دۆزەخی بۆدیت، وەگۆرەکە ی لەسەر تەنگ دەبێتەوه و دیتەوه یەک تاپەر اسووەکانی دەچنەوه بەناو یەکدا ﴿ئەم فەرموودەیه پیشەوایان ئەحمەد و ئەبو داود رپوایەتیان کردووه .

وەبێگومان پیشین هەموو یەکدەنگن وە هەروەها ئەهلی سوننەش یەکدەنگن لەسەر سەلماندن و جیگیرکردنی سزای و خوشی ناو گۆر ئین و لقەیم لە پەرتووکی روحدا باسیکردووه، وە بیاوەرەکان باوەریان بە سزای ناوگۆرنیه بەبیانروی ئەوهی ئەگەر بیت

فَيَقُولُ أَيُّهَا النَّفْسُ الْخَبِيْثَةُ اخْرُجِيْ اِلَى سَخَطٍ مِنَ اللّٰهِ وَغَضَبٍ قَالَتْ فَتَفَرَّقْ فِيْ جَسَدِهِ فَيَنْتَزِعُهَا كَمَا يَنْتَزِعُ السَّفُوْدُ مِنَ الصُّوفِ الْمَلْبُوْلِ فَاِذَا اخَذَهَا لَمْ يَدْعُوهَا فِيْ يَدِهِ طَرَفَةٌ عَيْنٍ حَتّٰى يَخْلَعُوهَا فِيْ تِلْكَ الْمُسُوْحِ وَيَخْرُجُ مِنْهَا كَأَنَّ رِيْحَ حَبِيْثَةٍ وَجَدَتْ عَلَى وَجْهِ الْاَرْضِ فَيَصْعَدُوْنَ بِهَا فَلَا يَمُرُوْنَ بِهَا عَلَى مَلَأٍ مِنَ الْمَلٰٓئِكَةِ اِلَّا قَالُوْا مَا هٰذَا الرُّوْحُ الْخَبِيْثُ فَيَقُوْلُوْنَ فُلَانٌ بَنُ فُلَانٍ بِاَقْبَحِ اَسْمَائِهِ الَّتِيْ كَانَ يُسَمِّيْ بِهَا فِي الدُّنْيَا حَتّٰى يَنْتَهٰى بِهٖ اِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَيُسْتَفْتَحُ لَهُ فَلَا يَفْتَحُ لَهُ ثُمَّ قَرَأَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ { لَا تَفْتَحْ لَهُمْ اَبْوَابُ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُوْنَ الْجَنَّةَ حَتّٰى يَلْبِغَ الْجَمَلُ فِيْ سَمِّ الْخِيَاطِ } فَيَقُوْلُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ اَكْتُبُوا كِتٰبَهُ فِيْ سَجِيْنٍ فِيْ الْاَرْضِ السُّفْلٰى فَتَطْرَحُ رُوْحُهُ طَرَحًا ثُمَّ قَرَأَ { وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللّٰهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ اَوْ تَهْوٰى بِهٖ الرِّيْحُ فِيْ مَكَانٍ سَحِيْقٍ } فَتَعَادُ رُوْحُهُ فِيْ جَسَدِهِ وَيَأْتِيْهِ مَلَكًا فَيَجْلِسٰنِيْهِ فَيَقُوْلَانِ لَهُ مَنْ رَّبُّكَ فَيَقُوْلُ هَآءَ هَآءَ لَا اَذْرِيْ فَيَقُوْلَانِ لَهُ مَا هٰذَا الرَّجُلُ الَّذِيْ بُعِثَ فِيْكُمْ فَيَقُوْلُ هَآءَ هَآءَ لَا اَذْرِيْ فَيَنَادِيْ مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ اَنْ كَذَبَ فَاَفْرَشُوْا

لَهُ مِنَ النَّارِ وَانْفَحُوْا لَهُ بَابًا اِلَى النَّارِ فَيٰٓاَيُّهَا مَنْ حَرَّهَا وَسَمُوْهَا وَيُضَيِّقُ عَلَيْهِ قَبْرُهُ حَتّٰى تَخْتَلِفَ فِيْهِ اَصْلَاعُهُ وَيَأْتِيْهِ رَجُلٌ قَبِيْحُ الْوَجْهِ قَبِيْحُ الْقِيَابِ مُنْتِنُ الرِّيْحِ فَيَقُوْلُ اَبَشِرْ بِالَّذِيْ يَسُوْءُكَ هٰذَا يَوْمُكَ الَّذِيْ كُنْتَ تُوعِدُ فَيَقُوْلُ مَنْ اَنْتَ فَوَجْهَكَ الْوَجْهُ يَجِيْءُ بِالشَّرِّ فَيَقُوْلُ اَنَا عَمَلُكَ الْخَبِيْثُ فَيَقُوْلُ رَبُّ لَا تُقِمِ السَّاعَةَ ﴿ووەرگێر﴾.

ئيمه گۆره‌كان هه‌لبه‌ينه‌وه نه‌وا ده‌بينين مردووه‌كه هه‌ر وه‌كو خۆيه‌تى و هه‌يچ گۆرنگارى به‌سه‌ردا نه‌هاتوو، وه‌ئيمه‌ش به‌ دوو راستى وه‌لاميان ده‌دنه‌وه :

۱- بوونى به‌لگه‌ له‌سه‌رى له‌ قورئان و سوننه‌ت و يه‌كه‌ده‌نگى پيشين له‌سه‌ر نه‌و بابه‌ته ﴿به‌راستى ته‌نها ئه‌مه به‌سه بو كه‌سى ژيرى له‌ده‌ست نه‌داييت و له‌پريزى مروڤدا ماييت چونكه پيوسته مروڤ باوه‌ر به‌و خوايه بكات كه‌دروستى كردوو و باش ده‌زانيت چون مامه‌له‌ى له‌گه‌لدا بكات و سه‌رئه‌نجامى بو‌كوى به‌ريت، ئه‌رى بو‌چى ئه‌گه‌ر كه‌سيك ئاميريك دروست بكات و به‌و شي‌وه‌يه‌ى نه‌و ده‌يه‌ويت ئيش نه‌كات نه‌وا به‌ئاره‌زووى خۆى هه‌لبه‌ينه‌وه‌شيتته‌وه و له‌ت و كوتى ده‌كات خۆ كه‌سيكيش پى بلت بو وا له‌و ئامير ده‌كه‌يت ؟ له‌وه‌لامدا ده‌لت خۆم دروستم كردوو و خۆيشم ده‌زانم چى ليده‌كه‌م، ده‌ى خوا شايسته تر نيه به‌وه‌ى به‌ ويستى خۆى و دادگه‌ريه جوانه‌كه‌ى سزاي نه‌وانه بدات سه‌رپيچى ده‌كه‌ن سه‌ركيشن بو ئه‌نجامدانى نه‌و هه‌موو تاوانه گه‌ورانە‌ى به‌ چاوى خۆمان ده‌بينين كه‌ بياوه‌پان و تاوانباران به‌م پوژگاره ئه‌نجامى ده‌ده‌ن واده‌زانن نه‌م دونيايه هه‌رئاوا روژشن و فراوانه نه‌خير والله تاريكى و ته‌سكى گۆر ئه‌مانه‌ت هه‌مووى له‌بهر ده‌باته‌وه‌و وانه‌يه‌كيشت داده‌دات كه‌هه‌رگيز په‌شيمانى دادت نه‌دات نه‌وا ناموژگاريمان كرديت بزائين ده‌بيستيت، ده‌ى كه‌وايه ئه‌ى مروڤى ژير بو هوشت ناهيتته‌وه به‌ر خۆت تاواز له‌كه‌له په‌قى بينيت و خۆت له‌پريزى مروڤه‌كان ده‌رنه‌كه‌يت نه‌وه راستيه هه‌رده‌بيت باوه‌ر پى بيت ئه‌گه‌ر نا نه‌وه به‌چاوى خۆت ده‌بينيت چيت به‌سه‌ر ديت ئيمه ته‌نها بير خسته‌وه‌مان له‌سه‌ره — وه‌رگير ﴿.

۲- راستيه‌كى تر نه‌وه‌يه بارودۆخى ژيانه‌كه‌ى تر پيوانه ناكريته سه‌ر بارودۆخى ژيانى دونيا چونكه سزا يان خوڤى له‌ناو گۆردا وه‌كو هه‌سپه‌كراوه‌كانى دونيا نيه .

ئایە سزای ناو گۆر یان خوشی ناو گۆر لەسەر پۆحه کەبە یان

لەسەر لاشە کەبە بەواتایە کی تر ئایە کامیان دەچیژن ؟

شیخی ئیسلام ئیبن و تەیمیە رەحمەتی خوای لی بیت دەفەر موویت : ﴿پێگەو رپیازی پیشینی ئومەت و پیشەواکانی لەسەر ئەوێهە کە سزا و خوشی پۆح و لاشە ی مردووە کە دەگریتهو، وە لەسەر ئەوێهە کە پۆح لەدوای ئەوێهە لە لاشە جیادەبیتەو خوشی و سزا دەچیژێت وە هەندێ جار دەچیتهو ناو لاشەو لە گەلیدا خوشی دەبینی یان سزا دەریت﴾.

﴿فوکردن بە صور - کەرەنادا﴾

فوکردن زانراوه، وه صوریش له زمانهوانیدا بریتیه له شاخی گیاندار، وه له لای زانایانیش شاخیکی گهوارهیه ئیسرافیل ناویهتی به ده میهوه چاره پیه کهی فهرمانی پیکریت فوی پێدا بکات، وه ئیسرافیلش به کیکه له فریشته بهر پیه کان ئهوانه ی عهرشی خوای گهواره هه لده گرن، که ئه وهش دوو فووه به کیکیان فووی تۆقاندنه ئیسرافیل فوی پێداده کات جاخه لکی ده تۆقن و بی ناگاو شه رزه ده بن جگه له وانه نه بیت که خوای گهواره خۆی ده به ویت، وه دوو ه میان فوی زیندوو کردنه وه یه ئیسرافیل فوی پێداده کات جاخه لکی زیندوو ده بنه وه و هه لده ستنه وه له گۆره کانیا ن .

وه به ینگومان به لگه هاتووه له سه ر فوکردن به کەرەنادا له قورئان و سوننه ت و به کده نگى ئوممه ت .

خوای گهواره ده فه رموویت : ﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ﴾ ﴿٦٨﴾ الزمر: ٦٨

واته ﴿لهو رۆژهدا فوو ده کریت به کەرەنادا جا هه رچ له ئاسمانه کان و هه رچیش له زه ویدا مابیت خیرا ده مر ن مه گه ر که سیك خوا خۆی نه به ویت نه مریت پاشان بو جاریکی تر که فووی پیاکرا ئه و جا له نا کاو ته وای دروستکرا وه کان له گۆره کانیا ندا هه لته سنه وه و چاره روان چیا ن پیکریت﴾

وه هه روه ها ده فه رموویت : ﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُمْ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ﴾ ﴿٥١﴾ یس: ٥١ واته ﴿خه لکی به نه فخه ی به که م هه موو ئه مرین و پاشان بو جاری دوو هم فوو به شه پیور - کەرەنادا - ده کریت ئه وسا کو تو پر به په له له گۆره کانیا ن هه موو دینه ده ری و ده برین بۆ لای داد گای په روه رد گاریان بو پاداشت و تۆ له﴾.

وہ عبد اللہ ی کوری عمر رہزای خویان لیبت دہ فہرموویت : پیغہمہری خواش
 صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم فہرمووی : ﴿ثُمَّ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَلَا يَسْمَعُهُ أَحَدٌ إِلَّا
 أَصْفَى لَيْتًا وَرَفَعَ لَيْتًا - قَالَ - وَأَوَّلُ مَنْ يَسْمَعُهُ رَجُلٌ يَلُوطُ حَوْضَ إِبِلِهِ - قَالَ - فَيَصْعَقُ
 وَيَصْعَقُ النَّاسُ ثُمَّ يُرْسِلُ اللَّهُ - أَوْ قَالَ يُنْزِلُ اللَّهُ - مَطَرًا كَأَنَّهُ الطَّلُّ أَوْ الطَّلُّ - نَعْمَانُ
 الشَّكَّ - فَتَنْبُتُ مِنْهُ أَجْسَادُ النَّاسِ ثُمَّ يُنْفَخُ فِيهِ أُخْرَى فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ﴾ رواہ
 مسلم.

واتہ ﴿پاشان فوو دہ کریت بہ کمرنادا جاہیج کہ سیک نیہ نہیستیت و گونی بؤ
 رانہ گریٹ ملی بؤ لارنہ کاتہوہ فہرمووی وہیہ کہم کہ سیک کہ دہیستیت پیاویکہ
 حوزی حوشترہ کانی چاک دہ کاتہوہ پاشان فہرمووی نہو دہمریت و خہ لکیش دہمرن
 پاشان خوی گہورہ دہینیریت یان دایدہ بہ زینیت بارانیک ہرہوہ کو غمی باران یان
 تارمایی و سیہر - نوعمان کہ راویہ کہیہ گومانی ہدیہ کامیانی فہرموہ - جالہ دواہ
 نہوہ لاشہ کانی خہ لکی دہروین پاشان جاریکی تر فووی پیدا دہ کریتہوہ لہ لایہن
 نیسرافیلہوہ جائالہوہ کاتہدا ہمووان ہستاوہ تہ سہریی و بہ سہرسامیہوہ دہروانن و
 چاوہروانن﴾.

وہ ہموو نومہت یہ کدہنگن لہ سہر سہماندن و جیگر کردنی فوو کردن بہ کمرنادا
 شہپوردا .

وَيُخْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ خُفَاءَ غُرَاءَ غُرْلًا بُهْمًا فَيَقِفُونَ فِي مَوْقِفِ الْقِيَامَةِ،
حَتَّى يَشْفَعَ فِيهِمْ نَبِيُّنَا مُحَمَّدٌ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - وَيُحَاسِبُهُمُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى،
وَتُنْصَبُ الْمَوَازِينُ، وَتُنْشَرُ الدُّوَاوِينُ، وَتَتَطَايَرُ صُحُفُ الْأَعْمَالِ إِلَى الْإِيمَانِ وَالشَّمَائِلِ :

﴿فَأَمَّا مَنْ أَوْفَى كِتَابَهُ بِإِمِينَةٍ ﴿٧﴾ فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا ﴿٨﴾ وَنَقْلَبُ إِلَى أَهْلِهِ
مَسْرُورًا ﴿٩﴾ وَأَمَّا مَنْ أَوْفَى كِتَابَهُ وَرَاءَ ظَهْرِهِ ﴿١٠﴾ فَسَوْفَ يَدْعُوا ثُبُورًا ﴿١١﴾ وَيَصْلَى سَعِيرًا ﴿١٢﴾﴾
الانشقاق: ۷ - ۱۲

وه خه لکي له رږږي قيامه تدا به پي پته و پروتي و خه ته نه نه کراوی و هي چيان پي
نيه ده ست به تال حشر ده کړين جا له و شوينه خواي گه وره ته رځاني کړدوه و بږ
قيامه ت ده وه ست، تا پته مبه رمان صلي الله عليه و علي آله و سلم شفاعت و تکيان بږ
ده کات وه تا خواي به رز پير و ز لپرسينه وه يان له گهل ده کات وه ته راز وه کان داده نرين
وه توماره کان بلاده کړينه وه که کړده وه ي بنده کاني تيدا تومار کراوه، وه په راوی
کړده وه کان بږلای راسته کان و چه په کان ده فرن ﴿جاهر که سيک په راوه کاني هات
بږلای راستي و به ده ستی راستي و هريگرت نه وه به هشتيه و ههر که سيک په راوه کاني
هات بږلای و به ده ستی چه پي و هريگرت نه وه دوزه خيه خوا په نامان بدان ثامين -
وهر گير ﴿﴾:

خواي گه وره ده فهر مو ویت: ﴿ئينجا نه و که سه ي نامو دؤسيه ي کارو کړده وه کاني
درايه ده ستی راستي که نه وه ش نيشانه ي به ختيا ريه تير پرسينه وه يه کي سوک و ناساني
له گهلدا ده کړيت پاشان پا داشت و رده گړيت له خراپه کاني شي ده بور دريت، و
به خو شي و شادي ه وه ده گه رپته وه لای ژن و مندان و خزم و کس و کاری خواناسي له
به هشتدا، وه به تام نه و که سه ي که له پشتيه وه نامه ي کړده وه کاني درايه ده ستی نه و
هاوارو دادی لي هله ده ستيت داواي مردنسي خو ي ده کات، چونکه ده زانيت
را ده کيت شري ته ناو نا گړي کي بل يسه دارو سوتينه وه وه﴾.

﴿ رافعی شیخ ئیبنو عثیمین ﴾

البعث – زیندوکردنەو، والحشر – کۆکردنەوێ دروسێ کراوە کان.

البعث لە زمانەوانیدا : بریتیه لەناردن و بڵاوکردنەو، وە لە شەرعدا بریتیه لە زیندوکردنەوێ مردووە کان لە پڕۆژی دوایدا .

الحشر لە زمانەوانیدا : بریتیه لە کۆکردنەو، وە لە شەرعدا بریتیه لە کۆکردنەوێ دروستکراوە کان لە پڕۆژی دوایدا بە مەبەستی لێرسینەو و دادوەریکردن لە نێوانیاندا .
و هەر کام لە البعث – زیندوکردنەو، والحشر – کۆکردنەوێ دروسێ کراوە کان هەق چەسپا و سەلتێراوە بە بەلگەیی قورئان و سوننەت و یە کەدەنگی مۆسڵمانان .

خوای گەوره دەفەرموویت : ﴿ قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبْعَثَنَّ ﴾ التغابن: ۷ واتە ﴿ بَلَىٰ نەئى پێغمەبەری خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم بەئى سویند بە پەرورەدگارم بێگومان لە گۆرە کانتاندا دەردەهێژین و زیندەکرێنەو 》.

و هەروەها خوای گەوره دەفەرموویت : ﴿ قُلْ إِنَّا الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ ﴿٤٩﴾ لَمَجْبُوعُونَ إِلَىٰ مِيقَاتِ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ ﴿٥٠﴾ 》 الواقعة: ٤٩ - ٥٠ واتە ﴿ بَلَىٰ نەئى پێغمەبەری خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم بێگومان پێشینان و پاشینان و هەموو کۆ دەکرێنەو بۆ کاتیکی دیاریکراو ئەویش کاتی پڕۆژی قیامەتە 》.

و هە پێغمەبەری خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم دەفەرموویت : ﴿ يَخْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَىٰ أَرْضٍ بَيْضَاءَ عَفْرَاءَ كَقُرْصَةِ النَّقِيِّ لَيْسَ فِيهَا عِلْمٌ لِأَحَدٍ ﴾ متفق عليه.

١ البخاري : كتاب الرقاق : باب يقبض الله الأرض يوم القيامة (٦٥٢١).

ومسلم : كتاب صفة القيامة والجنة والنار : باب في البعث والنشور ... (٢٧٩٠) (٢٨) من حديث سها بن سعد رضي الله عنه.

واته ﴿خەلکی لەڕۆژی قیامەتدا لەسەر زەویەکی سێ سورباودا کەووە کو نانێک وایە هیچ بەرزی و نزمیەکی تێدا نەبێت حەشر دەکرێن لەو زەویەدا نیشانە ی هیچ کەسیکی لەسەر نیە﴾.

و موسلمانان یە کەدەنگن لەسەر جیگیر کرن و سەلماندن حەشر لەڕۆژی قیامەتدا.

و خەلکی حەشر دەکرێن بە پێ پەتی هیچ نەعلێک و پێتایێکیان لە پێدانیه، و بەرپووتی هیچ پۆشاکیان لەبەردا نیە، بە خەتەنە نەکراوی هیچ کەسیکیان خەتەنە نەکراوە و خەتەنە کراویان تێدا نیە، لەبەر فەرماشتی خوای گەورە کە دەفەرمووێت : ﴿كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ﴾ الأنبياء: ۱۰۴ واته ﴿هەر وەك چۆن لەسەرەتاوە دروستمانکردن دیسان هەر ئاواش وەکو خۆی لێدەکەینەوہ﴾.

و لەبەر فەرماشتە کە ی پێغمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم دەفەرمووێت : ﴿إِنكُمْ مَخْشُورُونَ خُفَاةَ عُزَلَاءٍ ثُمَّ قَرَأَ﴾ كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعَدَّا عَلَيْنا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ ﴿۱۰۶﴾ الأنبياء: ۱۰۴ وَأَوَّلُ مَنْ يُكْسَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِبْرَاهِيمُ ﴿متفق عليه﴾.

واته ﴿ئێوە لە ڕۆژی قیامەتدا حەشر دەکرێن بە پێ پەتی و پووتی و خەتەنە نەکراوی پاشان ئەم نایەتە ی خوێندەوہ﴾ كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعَدَّا عَلَيْنا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ ﴿۱۰۶﴾ واته ﴿هەر وەك چۆن لەسەرەتاوە دروستمانکردن دیسان هەر ئاواش وەکو خۆی لێدەکەینەوہ ، بەلێنە کە ئەنجامدانی لەسەر ئێمە ی بێگومانیش ئێمە هەر ئەنجامی ئەدەین﴾ وە یە کەم کەسیکیش پۆشاکی دەکرێتەوہ بەبەریدا پێغمبەری خوا نێبراهیمە سەلامی خوای لی بیت﴾.

و ەلە فەرموودە کە ی عبداللە ی کورپی ئونەیس بەمەرفوعی دە یگێرتەو ە لە پێغەمبەری
 خواو ە صلی اللہ علیہ و علی آلہ وسلم کە پێشەوا ئەحمەد رێوایەتی کردو ە و
 دە فەرمو و یت : ﴿يُخْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَوْ قَالَ الْعِبَادُ غُرَاةً غُرْلًا بُهْمًا قَالَ قُلْنَا وَمَا
 بُهْمًا قَالَ لَيْسَ مَعَهُمْ شَيْءٌ﴾ الحديث^۱

۱ ئەم فەرموودو یە حەسەنەو پێشتر تەخریج کرا ە.

﴿الحساب – لپړسینه وه﴾

الحساب له زمانه وانيدا واته : ژماره، وه له شهر عدا بریتیه له ناگدار کردنه وهی
بهنده کان له لایډن خوی گهوره وه به وهی کردویانه ﴿بهواتا شاره زاکردنی بهنده کان بهو
کارانهی له ژبانی دویادا که نه نجایانداوه – وه رگپر﴾.

که نه وهش جیگیرو سملینراوه به به لگهی قورنن و سوننت و یه کدهنگی موسلمانان.

خوی گهوره ده فهرموویت : ﴿إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَهُمْ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ ﴿٢٦﴾﴾
الغاشية: ٢٥ – ٢٦ واته ﴿بهراستی گه پانه وهیان بولای نیمه یه، له وه و دوايش بهراستی
حیساب لپړسینه وهیان هر له سهر خو مانه کهس فریایان ناکه وی و ناتوانی له سزای
سهخت رزگاربان بکات﴾.

وه پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم له هغنی له نویژه کانیدا ده فهرموو:
﴿اللَّهُمَّ حَاسِبِي حِسَابًا يَسِيرًا فَقَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا مَا الْحِسَابُ الْيَسِيرُ؟ قَالَ أَنْ
يَنْظُرَ فِي كِتَابِهِ فَيَتَجَاوَزَ عَنْهُ﴾ رواه أحمد . وقال الألباني إسناده جيد^١.

واته ﴿نهی په ورو ردگارم داوات لیده کهم لپړسینه وهی کی ناسانم له گه لدا بکهیت
دایکمان عائشه په زای خوی لی بیت فهرمووی : لپړسینه وهی ناسان چونه؟ پیغه مبهری

١ حدیث صحیح : أخرجه أحمد (٤٨/٦) وابن أبي عاصم في كتاب السنة (٨٨٥) واللفظ لأحمد.

وقال الألباني في تخريج السنة (٤٢٩/٢) ((إسناده صحيح)) أ. هـ .

وأصل الحديث في الصحيحين عند البخاري (١٠٣)، (٦٥٣٣)، (٦٥٣٧) ومسلم (٢٨٧٦) (٧٩)

عنها بلفظ : ((ليس أحد يحاسب يوم القيامة إلا هلك . قلت : أو ليس يقول الله ﴿فَسَوْفَ يُحَاسَبُ

حِسَابًا يَسِيرًا﴾ الانشقاق: ٨ فقال إنما ذلك العرض ولكن من نوقش الحساب يهلك﴾.

خو صلى الله عليه وعلى آله وسلم فرمووی: بهو جوړه ده بیت که تهماشای کیتاب و نامه که ی ده کات جا دواى نموه لى ده بورت ﴿﴾.

وه هه موو موسلمانان په کدهنگن له سره بوونی لپرسینه وه له پوژى قیامه تدا. وه چوڼیه تی لپرسینه وهش بو که سی باوه ردار به جوړنیک ده بیت که: خواى گه وره ده بیاته شویتیک که کس ناگای لی نه بیت و دانى پيدا ده نیت به تاوانه کانیدا تا واده زانیت تیاچووه خواى گه وره پى ده لیت: له دونیادا دام پو شیت و نه مه شت کس پیت بزانیته وه نه پوړش لیت خوش دهم جا نامه ی چا که کانی پیده دات.

وه هه رچی دهر باره ی بیباوه رکان و دووړووه کانه خواى گه وره له بهر چاوى هه موو دروستکراوه کانیدا بانگیان ده کات و ده فرموویت نه وانه نهو که سانه ن درویان به ناوى خواوه کرد دهبه نه فرینی خواو دوور که و تنه وه له رحمتی خوا له سره که سانیک بیت سه تکارن ﴿﴾^۱

وه لپرسنه وه بو هه موو که سی که بیجگه لهو که سانه ی که پیغمبرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم جیا یکردونه توه که نه وانیش ﴿﴾ حه فتا هزار که سن لهم نه مته دیا له وانه عو کاشه ی کورى می حصه ن ده چنه ناو به هه شته وه به ی لپرسنه وه و به ی سزا ﴿﴾

۱ البخاري: كتاب المظالم: باب قول الله تعالى ﴿أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ﴾ ﴿١٨﴾ هود: ١٨ (٢٤٤١).
ومسلم: كتاب التوبة: باب قبول التوبة القاتل وإن كثر قتله (٢٧٦٨) (٥٢) من حديث عبدالله بن عمر رضي الله عنهما.

فرموده که لای پشموا بوخاری ناوا هاتوه:

بَابُ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى {أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ}

٢٤٤١ - حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ حَدَّثَنَا هَنَّا قَالَ أَخْبَرَنِي قَتَادَةُ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ مُخْرَزٍ الْمَازِنِيِّ قَالَ بَيْنَمَا أَنَا أُمَشِي مَعَ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَخَذَ بِيَدِهِ إِذْ عَرَضَ رَجُلٌ فَقَالَ كَيْفَ سَمِعْتَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ فِي التَّجْوِي فَقَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ يُدْنِي الْمُؤْمِنَ فَيَضَعُ عَلَيْهِ كَفَّهُ وَيَسْتَرُّهُ فَيَقُولُ أَتَعْرِفُ ذَنْبَ كَذَا فَيَقُولُ نَعَمْ أَيْ رَبِّ حَتَّى إِذَا قَرَّرَهُ بِذُنُوبِهِ وَرَأَى فِي نَفْسِهِ أَنَّهُ هَلَكَ قَالَ سَتَرْتُهَا عَلَيْكَ فِي الدُّنْيَا وَأَنَا أَغْفِرُهَا لَكَ الْيَوْمَ فَيُعْطَى كِتَابَ حَسَنَاتِهِ وَأَمَّا الْكَافِرُ وَالْمُنَافِقُونَ فَيَقُولُ الْأَشْهَادُ ﴿هَؤُلَاءِ الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى رَبِّهِمْ﴾ أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ ﴿١٨﴾ هود: ١٨.

بوخاری و موسلیم رپوایەتیان کردووە^۱، وەپێشەوا ئەحدیث بە مەرفوعی لە ئوبانە وە دەگێژیتەووە کە پیغمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم فەرموویەتی: ﴿کەلەگەل ھەریە کێک لەو حەفتا ھەزارە ی کە دەچنە بەھەشتەووە بێ لێرسینەووە و سزا

۱ البخاري : كتاب الرقاق : باب يدخل الجنة سبعون ألفاً بغير حساب (۶۵۴۱).

زانای رافە کار خوا لێی خوش بیت فەرموودە کە ی نەھیتاوە بەلکو واتاکە ی ھیتاوە، بەلام لەبەرئەو ی نیمە بە نەھلی بەلگە ناسراوین ئەو من لەجیات ی ئەو لە بوخاریدا چۆن ھاتووہ ئاوا بۆتدینم خوا لە ھەموولایەک خوش بیت:

۶۵۴۱ - حَدَّثَنَا عُمَرَانُ بْنُ مَيْسَرَةَ حَدَّثَنَا ابْنُ فَضِيلٍ حَدَّثَنَا حُصَيْنٌ ح قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ وَ حَدَّثَنِي أُسَيْدُ بْنُ زَيْدٍ حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ عَنْ حُصَيْنٍ قَالَ كُنْتُ عِنْدَ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ فَقَالَ حَدَّثَنِي ابْنُ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَرِضَتْ عَلَيَّ الْأُمَمُ فَأَخَذَ النَّبِيُّ يَمْرُؤَ مَعَهُ الْأَمَةُ وَالنَّبِيُّ يَمْرُؤَ مَعَهُ الْتَقَرُّ وَالنَّبِيُّ يَمْرُؤَ مَعَهُ الْعَشْرَةُ وَالنَّبِيُّ يَمْرُؤَ مَعَهُ الْخُمْسَةُ وَالنَّبِيُّ يَمْرُؤَ وَحْدَهُ فَتَطَرْتُ فَإِذَا سَوَادٌ كَثِيرٌ قُلْتُ يَا جَبْرِيلُ هَؤُلَاءِ أُمَّتِي قَالَ لَا وَلَكِنْ انْظُرِي إِلَى الْأَفْقِ فَتَطَرْتُ فَإِذَا سَوَادٌ كَثِيرٌ قَالَ هَؤُلَاءِ سَبْعُونَ أَلْفًا قَدَامَهُمْ لَا حِسَابَ عَلَيْهِمْ وَلَا عَذَابَ قُلْتُ وَلِمَ قَالَ كَانُوا لَا يَكْتُوبُونَ وَلَا يَسْتَرْقُونَ وَلَا يَتَطَيَّرُونَ وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ فَقَامَ إِلَيَّ عُكَّاشَةُ بْنُ مِحْصَنٍ فَقَالَ ادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَ لِي مِنْهُمْ قَالَ اللَّهُ اجْعَلْهُ مِنْهُمْ ثُمَّ قَامَ إِلَيْهِ رَجُلٌ آخَرُ قَالَ ادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَ لِي مِنْهُمْ قَالَ سَبَقَكَ بِهَا عُكَّاشَةُ. ﴿وەرگێژ﴾.

ومسلم : كتاب الإيمان : باب الدليل على دخول طوائف من المسلمين الجنة بغير حساب ولا عذاب (۲۲۰)(۳۷۴). محدث ابن عباس رضي الله عنهما.

لای پێشەوا موسلیمیش بەم شێوەیە :

۵۴۶ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ خَلْفٍ الْبَاهِلِيُّ حَدَّثَنَا الْمُعْتَمِرُ عَنْ هِشَامِ بْنِ حَسَّانٍ عَنْ مُحَمَّدٍ - يَعْنِي ابْنَ سِيرِينَ - قَالَ حَدَّثَنِي عُمَرَانُ قَالَ قَالَ نَبِيُّ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - « يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِي سَبْعُونَ أَلْفًا بغير حسابٍ ». قَالُوا وَمَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ « هُمُ الَّذِينَ لَا يَكْتُوبُونَ وَلَا يَسْتَرْقُونَ وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ». فَقَامَ عُكَّاشَةُ فَقَالَ ادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَ لِي مِنْهُمْ. قَالَ « أَنْتَ مِنْهُمْ ». قَالَ فَقَامَ رَجُلٌ فَقَالَ يَا نَبِيَّ اللَّهِ ادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَ لِي مِنْهُمْ. قَالَ « سَبَقَكَ بِهَا عُكَّاشَةُ ». ﴿وەرگێژ﴾.

وفي الباب : عن أبي هريرة رضي الله عنه : عند البخاري (۵۸۱۱) (۶۵۴۲) ومسلم (۲۱۶) (۳۶۷) وعن عمران بن حصين رضي الله عنه : عند مسلم (۲۱۸) (۳۷۱).

حەفتا هەزار کەس هەبە ﴿ ابن کثیر دەفەر مووێت : فەر موودەبە کێ صەحیحە چەندین بەلگە کە بۆ باسکردوو هە ١ .

و ه یە کەم کە سیش لێرسنەوێ لە گەلدا دە کرێت ئەم ئومەتەن لە بەر فەرماشته کە ی پێغه مەبری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم کە دە فەر مووێت : ﴿ نَحْنُ الْآخِرُونَ السَّابِقُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْمَقْضَىٰ بَيْنَهُمْ قَبْلَ الْخَلَائِقِ ﴾ ٢ متفق علیہ .

١ حسن : حدیث ثوبان عند الطبرانی فی الکبیر (١٤١٣) وأحمد (٥ / ٢٨٠ , ٢٨١) من طریق محمد بن إسماعيل الحمصي حدثني أبي عن ضمضم بن زرعة عن شريح بن عبيد عن أبي أسماء الرحبي عن ثوبان قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وعلى آلہ وسلم يقول : ﴿ إن ربي عز وجل وعدني من أمقي سبعين ألفاً لا يحاسبون مع كل ألف سبعين ألفاً ﴾ وسكت عنه الهيثمي في المجمع (٤٠٧ / ١٠) ولم يتكلم عليه بشيء . مع أن فيه محمد بن إسماعيل بن عياش الحمصي .

قال أبو داود لم يكون بذلك وقال أبو حاتم لم يسمع من أبيه شيئاً راجع التهذيب (٩ / ٥١ , ٥٢) والمغني في الضعفاء للذهبي (٢ / ٥٥٥) . وللحديث شواهد كثيرة ذكرها ابن كثير في النهاية (٣٢٢ : ٣٣٠) منها حديث أنس عند البزار فيه أبو عاصم العباداني لين الحديث كما في التقريب . ومنها : حديث أبي أمامة : عند أحمد (٥ / ٢٦٨) والرمزي (٣٤٣٧) وابن ماجه (٤٢٨٦) وصححه ابن حبان (٢٦٤٢ - موارد) .

ومنها حديث أبي سعيد الخدري عند ابن أبي عاصم في السنة (٨١٤) وضعف إسناده الألباني في تخريج السنة (٣٨٥ / ٢) .

وغير ذلك من شواهد وراجع النهاية لابن كثير .

وبالجملة فالحديث حسن على أقل أحواله بهذه الشواهد .

٢ الحديث بهذا اللفظ : عند مسلم كتاب الجمعة : باب هداية هذه الأمة ليوم الجمعة (٨٥٦) (٢٢) من حديث أبي هريرة وحذيفة رضي الله عنهما ولفظه عند البخاري (٨٧٦) ومسلم (٨٥٥) (٢١) : ﴿ نَحْنُ الْآخِرُونَ السَّابِقُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَبْدَأُ اللَّهُمَّ أَوَّلُوا الْكِتَابِ مِنْ قَبْلِنَا ﴾ من حديث أبي هريرة .

خوتەدری بەرێژ ئەوێ توێژەر دە فەر مووێت ئەو دە برێنی موسلیمە زۆری بۆ گەرام بەتەم دە قوادەق بەو شێوەیە نەمیێ بەتکو هەمان ئەو ژمارەبە ئەو دە فەر مووێت جیاوازیە کێ تێدایە من هەمووی دێتم تا بزانی جیاوازیە کە چێو سوودی ئێ بیێ :

(٨٥٦) (٢٢) : وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ وَوَاصِلُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى قَالََا حَدَّثَنَا ابْنُ فَضَيْلٍ عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْأَشْجَعِيِّ عَنْ أَبِي حَازِمٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَعَنْ رَبِيعِ بْنِ جَرَّاشٍ عَنْ حَذِيفَةَ قَالََا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- « أَصْلُ اللَّهِ عَنِ الْجُمُعَةِ مَنْ كَانَ قَبْلَنَا فَكَانَ لِلنَّهْدِ يَوْمَ السَّبْتِ وَكَانَ لِلنَّصَارَى يَوْمَ الْأَحَدِ فَجَاءَ اللَّهُ بِنَا فَهَدَانَا اللَّهُ لِيَوْمِ الْجُمُعَةِ فَجَعَلَ الْجُمُعَةَ وَالسَّبْتَ وَالْأَحَدَ وَكَذَلِكَ هُمْ تَبَعٌ لَنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ نَحْنُ الْآخِرُونَ مِنْ أَهْلِ الدُّنْيَا وَالْأَوَّلُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْمَقْضَىٰ بَيْنَهُمْ قَبْلَ الْخَلَائِقِ » . وَلِي رَوَايَةٍ وَاصِلٍ الْمَقْضَىٰ بَيْنَهُمْ .

واته ﴿نيمه دواين نه ته وهين که هاتووین به لّام له پيش هموو دروستکراوه کاندۍ له روژي قيامه تدا دادوهري ده کړين له نيوانياندا﴾.

وه نين و ماجة له نين و عه باسه وه به مرفوعي رپوايه تي کردووه که پيغه مبهري خوا صلي الله عليه وعلى آله وسلم ده فمروويټ : ﴿نَحْنُ آخِرُ الْأُمَمِ، وَأَوَّلُ مَنْ يَحَاسِبُ﴾ الحديث. ^۱ واته ﴿نيمه کوټا نه ته وهين، وه يه کم نه ته وهيشين لپيچينه وهي له گهلدا ده کړيت﴾.

وه يه کم شتيکيش بنده له سهري لپرسينه وهي له گهلدا ده کړيت له مافه کاني خواي گه وره نويزه له بهر فمرمايشته کهي پيغه مبهري خوا صلي الله عليه وعلى آله وسلم که ده فمروويټ : ﴿أَوَّلُ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ الصَّلَاةُ فَإِنْ صَلَحَتْ صَلَحَ سَائِرُ عَمَلِهِ، وَإِنْ فَسَدَتْ فَسَدَ سَائِرُ عَمَلِهِ﴾ رواه الطبراني في الأوسط وسنده لا بأس به إن شاء الله، قاله المنذري في الترغيب والترهيب ^۲ ص (۲۴۶) ج ۱.

۱ أخرجه ابن ماجه (۴۲۹۰) وأحمد (۱/ ۲۸۲، ۲/ ۲۷۴، ۳/ ۳۴۲) والبيهقي في دلائل النبوة (۵/ ۴۸۲) من حديث ابن عباس رضي الله عنهما، وقال البوصري في الزوائد (۳/ ۳۱۷) : ((هذا إسناده صحيح رجاله ثقات))، وصححه الشيخ الألباني .

فمرووده که موزدهي تيدايه يو نيمه ي موسلمان جوان ته ماشاي بکمو سوپاسي خوا بکه: ۲۳۷۴ - " نحن آخر الأمم ، و أول من يحاسب ، يقال : أين الأمة الأمية و نبيها ؟ فنحن الآخرون الأولون " .

قال الألباني في " السلسلة الصحيحة " ۵ / ۴۸۸ : أخرجه ابن ماجه (۲ / ۵۷۵) عن حماد بن سلمة عن سعيد بن إياس الجريري عن أبي نضرة عن ابن عباس مرفوعا . قلت : و هذا إسناده صحيح، و رجاله ثقات كما قال

البوصري في " زوائد ابن ماجه " (۱ / ۲۶۲) . ﴿وهرگير﴾.

۲ حديث صحيح : أخرجه الترمذي (۴۱۳) والنسائي (۱/ ۲۳۲) وابن ماجه (۱۴۲۶) من حديث أبي هريرة رضي الله عنه وصححه الألباني في صحيح الترغيب والترهيب (۱/ ۱۸۵).

واته ﴿يَهْ كَهْم شَتِيك بَهْنَدَه لَه سَه رِي لَه پِي چِي نَه وِي لَه گَه لَدَا دَه كَرِي ت نَوِي ژَه جَانَه گَه ر
بَه بَاشِي نَه نَجَامِي دَابُوو نَه وَا هَه مَوُو كَارَه كَانِي تَرِي چَاك بُووَه وَه نَه گَه ر خِرَاشِي بُوو نَه وَا
هَه مَوُو كَارَه كَانِي تَرِي خِرَآپ بُووَه﴾.

وَه يَه كَهْم شَتِيكِي ش لَه نِيَوَان خَه لَكَا دَاوَه رِي دَه كَرِي ت لَه مَافِي خَه لَكَا لَه خَوِي نَدَا يَه
لَه بَه ر فَه ر مَاشَتَه كَه ي پَتَغَه مَه رِي خَوَا صَلِي اللّٰه عَلِيَه وَعَلَى آلِه وَسَلَم كَه دَه فَه ر مَوِي ت:
﴿أَوَّلُ مَا يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي الدِّمَاءِ﴾ متفق عليه^۱.

واته ﴿يَه كَهْم شَتِيك دَاوَه رِي تِي دَا دَه كَرِي ت لَه نِيَوَان خَه لَكَا لَه رَوُزِي قِيَامَه تَدَا لَه
خَوِي نَدَا يَه﴾.

.....

۱ البخاري : كتاب الديات : باب قوله تعالى ﴿وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِدًا فَجَزَاءُ
جَهَنَّمَ﴾ النساء: ۹۳.

ومسلم : كتاب القسامة : باب المجازاة بالدماء في الآخرة . (۱۶۷۸) (۲۸) من حديث ابن مسعود
رضي الله عنه.

← والميزان له كِفَتَانِ وَلِسَانٌ، تُوزَنُ بِهِ الْأَعْمَالُ : ﴿فَمَنْ ثَقَلَتْ مَوَازِينُهُ، فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ (۱۰۲) وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ، فَأُولَئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ خَالِدُونَ﴾ (۱۰۳) المؤمنون: ۱۰۲ - ۱۰۳

وه ته‌رازو دووتاو زوبانی هه‌یه، کرده‌وه‌کانی بی کیشانه‌و پیوانه ده‌کریت : واته ﴿جائه‌وه‌ی ته‌رازووی چاکه‌کانی قورس بیت ئانه‌وانه سه‌رفرازوو سه‌رکه‌وتوون، به‌لام نه‌وه‌ی تای ته‌رازووی چاکه‌کانی سوک بیت ئه‌وانه نه‌و که‌سانه‌ن خویان له ده‌ست داوه‌و خویان ریسواکرووه و به‌هه‌میشه‌ی له‌ناو دۆزه‌خدا ده‌میئنه‌وه﴾.

رافه‌ی شیخ ئیبنو عثیمین

الموازن

ته‌رازوه‌کان کۆیه تاکه‌که‌ی ته‌رازوو، که‌ئه‌وه‌ش له‌زمانه‌وانیدا بریتیه له‌وه‌ی که شته‌کانی بی پیوانه ده‌کریت ئیتر نه‌و شتانه سوک بن یان قورس، وه‌له‌شه‌رعیشدا : بریتیه له‌وه‌ی که خوای گه‌وره له‌پۆزی قیامه‌تدا دایده‌نیت بو کیشانه‌کردنی کرده‌وه‌کانی به‌نده‌کان وه بیگومان هه‌ریه‌که له قورئان و سونه‌ت و کۆده‌نگی ینشین به‌لگه‌یه له‌سه‌ری .

خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت : ﴿فَمَنْ ثَقَلَتْ مَوَازِينُهُ، فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ (۱۰۲) وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ، فَأُولَئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ خَالِدُونَ﴾ (۱۰۳) المؤمنون: ۱۰۲ - ۱۰۳

واته ﴿جائوهی تهرازووی چاکه کانی قورس بیت ئاهوانه سهر فرازوو سهر که وتوون، به نام ئه وهی تای تهرازووی چاکه کانی سوک بیت ئهوانه ئه و که سانهن خویان له دهست داوه و خویان ریسواکرووه و بهه میسهی له ناو دۆزه خدا ده مینه وه﴾.

وه ههروه ها ده فهرموویت : ﴿وَضَعُ الْمَوَزِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ﴾ ﴿الأنبياء: ۴۷﴾
واته ﴿ئیمه پتوره و تهرازووه کانی دادپهروهی له رۆژی قیامه تدا داده نین، جاهج کهس به هیچ شیوه یه که سته می لینا کریت نه گهر چی به نه ندازهی یه که دانه گهر دیلهش بیت ئیتر کاری چاکه یان خراپه ئیمه نامادهی ده کهین ده بهینینه مهیدان، جائه ونده بهسه بو ئیمه کهوا به ووردی حیساب و لپیرسینه وه نه نجام ده دهن﴾.

وه پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده فهرموویت : ﴿كَلِمَتَانِ حَبِيبَتَانِ إِلَى الرَّحْمَنِ خَفِيفَتَانِ عَلَى اللِّسَانِ ثَقِيلَتَانِ فِي الْمِيزَانِ سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ﴾ متفق علیه.

واته ﴿دوو وشه هه ن خۆشه ویستن لای خوای میهره بان ئاسان و سوکن له سهر زوبان قورسن له تهرازوودا سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ﴾.
وه پیشین کۆن له سهر بوونی ئه وه .

که ئه وهش بریتیه له تهرازوویه کی راسته قینه دوو تای ههیه له بهر فهرمووده که ی عبداللهی کورپی عمری کورپی عاص له پیغه مبهری خواوه صلی الله علیه وعلی آله وسلم که ده باره ی خاوه ن بلیته که ده فهرموویت : ﴿فَتَوَضَّعُ السَّجَّاتُ فِي كَفَّةٍ وَ

۱ البخاري : كتاب التوحيد : باب قول الله تعالى ﴿وَضَعُ الْمَوَزِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَمَةِ﴾ (۷۵۶۳).
ومسلم : كتاب الذكر والدعاء : باب فضل التهليل ... (۲۶۹۴) (۳۱). من حديث أبي هريرة رضي الله عنه وهو خاتمة صحيح البخاري.

البطاقة في كفة﴾ الحديث رواه الترمذي وابن ماجه قال الألباني إسناده صحيح^١ واته:
﴿جا پەرتووکه کانی بۆ دەخړیتە تایه کی تەرازوو که وه بلیته کش لهو تاکه‌ی
تریدا...﴾^٢

١ حدیث صحیح : أخرجه أحمد (٢/ ٢١٣) والترمذي (٢٦٣٩) وابن ماجه (٤٣٠٠) وإسناده صحيح. وقد صححه ابن حبان (٢٥٢٤) والحاكم (١/ ٦, ٥٢٩) ووافقه الذهبي، وحسنه الترمذي، وصححه الألباني في الصحيحة (١٣٥)، وقال ((والأحاديث في ذلك متضاربة إن لم تكن متواترة)) أ. هـ .

٢ ئەو‌ی سەر‌وه بەشیکە لەفەر‌موودە‌یه‌کی درێژ که تیایدا باسی پیاویک دەکات خوا‌ه‌نی بلیتی ﴿أشهد أن لا إله إلا الله وأشهد أن محمداً رسول الله﴾ و بە‌ه‌ۆی ئەو یلیتم‌وه دە‌چیتە بە‌ه‌ه‌شت‌وه جابۆ زیاتر شارە‌زابوون بە‌فر‌موو تە‌وا‌وی فەر‌موودە‌که بێ‌یه : لە‌م‌وسە‌دی پێ‌ش‌ما نە‌ه‌م‌ە‌دا :

٦٩٩٤ - حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْحَاقَ الطَّالْقَانِيُّ حَدَّثَنَا ابْنُ مُبَارَكٍ عَنْ لَيْثِ بْنِ سَعْدٍ حَدَّثَنِي غَامِرُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْحُبُلِيِّ قَالَ سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرٍو بْنَ الْعَاصِ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَسْتَخْلِصُ رَجُلًا مِنْ أُمَّتِي عَلَى رُءُوسِ الْخَلَائِقِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَنْشُرُ عَلَيْهِ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ سَجَلًا كُلُّ سَجَلٍ مَدَّ الْبَصَرِ ثُمَّ يَقُولُ لَهُ أَتُنْكِرُ مِنْ هَذَا شَيْئًا أَظَلَمْتَكَ كَتَبْتَنِي الْخَافِطُونَ قَالَ لَا يَا رَبِّ يَقُولُ أَلَاكَ عَذْرٌ أَوْ حَسَنَةٌ فَيُبْهِتُ الرَّجُلُ فَيَقُولُ لَا يَا رَبِّ فَيَقُولُ بَلَى إِنَّ لَكَ عِنْدَنَا حَسَنَةً وَاحِدَةً لَا ظَلَمَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ فَتُخْرَجُ لَهُ بَطَاقَةٌ فِيهَا أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ فَيَقُولُ أَخْضِرُّوه فَيَقُولُ يَا رَبِّ مَا هَذِهِ الْبَطَاقَةُ مَعَ هَذِهِ السَّجَلَاتِ فَيَقَالُ إِنَّكَ لَا تُظْلَمُ قَالَ فَتُوضَعُ السَّجَلَاتُ فِي كَفِّهِ قَالَ فَطَاشَتِ السَّجَلَاتُ وَكَلَّتِ الْبَطَاقَةُ وَلَا يُثْقَلُ شَيْءٌ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ.

واته ﴿خوای گەر‌وه لە‌ڕ‌ۆ‌ژی دوا‌یدا پیاویک له نو‌م‌ه‌ته‌کم دێ‌تیت له‌به‌ر‌جا‌وی ه‌م‌موو خ‌ه‌ل‌کی رای‌ده‌وه‌ستیت، جا نو‌ه‌دو نۆ پەرتوکی بۆ ب‌ل‌ئاو دە‌ک‌ری‌تم‌وه، ه‌ر‌پەرتو‌کش چ‌ه‌ند چ‌او پ‌ر‌ب‌کات درێ‌ژه، پ‌اشان دە‌فەر‌مو‌ویت : نایه نکۆ‌لی له‌ه‌یج کام له‌م تا‌وان‌انه دە‌که‌یت ؟ نایه فری‌شته نو‌وس‌ره‌ک‌ام س‌ت‌ه‌میان لی‌ک‌ردیت ؟ ده‌لێ‌ت نه‌خێر، نه‌ی پ‌ه‌روه‌رد‌گار‌م، خوای گ‌ه‌وره دە‌فەر‌مو‌ویت نایه ه‌یج پاساو و بیان‌و‌یه‌کت ه‌یه، یان ه‌یج چ‌اک‌ه‌یه‌کت ه‌یه ؟ ج‌ام‌او‌یه‌که ب‌ی ده‌نگ ده‌بێ‌ت، پ‌اشان ده‌لێ‌ت : نه‌خێر نه‌ی پ‌ه‌روه‌رد‌گار، جا خوای گ‌ه‌وره دە‌فەر‌مو‌ویت به‌لێ، تۆ یه‌ک چ‌اک‌ه‌ت لای نێ‌مه ه‌یه، نه‌م‌رۆ ه‌یج س‌ت‌ه‌م‌یک‌ت لی‌ت‌اک‌ری‌ت، ج‌اب‌لی‌تی‌کی بۆ ده‌رده‌ک‌ری‌ت تێ‌دا نو‌وس‌راوه ﴿أشهد أن لا إله إلا الله وأنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ﴾ جا ده‌فەر‌مو‌ویت : بیهێ‌نن بیکێ‌شن، ج‌ان‌ه‌و ده‌لێ‌ت : نه‌ی پ‌ه‌روه‌رد‌گار‌م ن‌عم بلیته‌ چیه له‌به‌رام‌به‌ر ئەو ه‌م‌موو تۆ‌ما‌ر‌انه، ئەو‌یش ده‌فەر‌مو‌ویت : تۆ نه‌م‌رۆ ه‌یج س‌ت‌ه‌م‌یک‌ت لی‌ت‌اک‌ری‌ت، پێ‌غه‌م‌به‌ری خوا ص‌ل‌ی الله علیه وعلی آله وسلم ده‌فەر‌مو‌ویت : نه‌وجا تۆ‌ما‌ره‌ک‌انی بۆ ده‌خ‌ری‌ته تایه‌کی تە‌راز‌وه‌که بلیته‌کش ده‌خ‌ری‌ته تاکه‌ی تری تە‌راز‌وه‌که، فەر‌مو‌ی : جا تای تۆ‌ما‌ره‌کان به‌رز‌بو‌یه‌وه و بلیته‌که له‌و ه‌م‌مو‌ی قور‌س‌ر بوو، فەر‌مو‌ی بێ‌گومان ه‌یج ش‌تێک نیه له‌به‌رام‌به‌ر نا‌وی خوای گ‌ه‌وره‌دا قور‌س بیت ﴾.

م‌ژ‌ده‌ت لی بێ‌ت نه‌ی ئەو که‌سه‌ی شه‌یر‌ک بۆ خوا دانانیت و ها‌وار‌نا‌که‌یه‌ ج‌گه له‌خوا له‌ غیری خوا نا‌پ‌اری‌تم‌وه و سو‌ژ‌ده بۆ ه‌یج گ‌ۆ‌ری‌ک نابه‌یت و نا‌ژ‌ه‌ن بۆ ج‌گه له‌خوا س‌ه‌ر‌نا‌بریت و نو‌وش‌تمو تە‌لی‌سم به‌ خ‌ۆ‌تا ه‌ه‌لتا‌واسیت، ئە‌ه‌وت به‌سه که‌به‌ته‌نها خوا ده‌پ‌ه‌رسیت و سه‌ری بۆ‌دا‌ده‌نه‌م‌ویت، ه‌ه‌ر‌گیز خ‌ه‌ف‌ه‌ت مه‌خ‌و با‌خ‌ه‌ل‌کی ه‌ه‌ر نا‌وه‌ت‌ۆ‌ره‌ت لی بێ‌ن تۆ به‌وه‌ی سه‌له‌فیت واته ئە‌ه‌لی س‌ون‌ه‌و ج‌م‌اع‌ه‌یت ه‌ه‌زاران م‌ژ‌ده‌ت له‌لای‌ه‌ن خوا پێ‌غه‌م‌به‌ری خوا‌ه بۆ ه‌یه وه نه‌گ‌ه‌ر ه‌ه‌زار س‌الێش ب‌ۆ‌یت ه‌ه‌ر ده‌بێ‌ت ع‌مریت ب‌ۆ‌یه سه‌له‌فیانە ب‌ۆ‌ی و سه‌له‌فیانە بان‌گ‌ه‌وا‌و پ‌ه‌رس‌ش ب‌که‌و سه‌له‌فیان‌ش ب‌مه‌، وه‌دا‌وا له‌ خوای گ‌ه‌وره ب‌که له‌سه‌ر رێ‌نا‌زی پێ‌غه‌م‌به‌ری خواو پێ‌ش‌یه چ‌اک‌ه‌کان ب‌مان‌ۆ‌یه‌نیت و ب‌مان‌ۆ‌یتیت و زین‌دو‌ومان ب‌کاته‌وه . نامین. ﴿وه‌ر‌گ‌ێ‌ر﴾.

وہ زانا یان جیاوازن لەموەدا ئایە یەك تەرازوہ یان چەندین تەرازوہ؟
جا ھەندیکیان دەفەرموون : چەندین تەرازوہ بە گۆیرە ی نەتوہەکان یان تاکەکان یان
کردوہەکان لەبەرئەوہ ی لەقورئاندا تەنھا بەشیوہ ی کۆھاتوہ، وەھەرچی دەربارە ی
بەتاک ھاتی لەفەرموودەدا ئەوہ بۆ پەچاوکردنی ﴿جنس - پەگەزە﴾ .
وہ ھەندیکێ تریان فەرموویانە : تەنھا یەك تەرازوہ لەبەرئەوہ ی لەفەرموودەدا بەتاک
ھاتوہ، وەھەرچی دەربارە ی بەکۆ ھاتیشی لەقورئاندا بۆ پەچاوکردنی کیشراو و
پێوانە کراوہ کە یە .

وہ ھەردوو کیشیان دەگۆنجیت وایت خواش باشە دەزانیت .
ئەوہ ی دە کیشریت کردوہ یە لەبەر رووکەشی ئایەتە کە ی پێشو و فەرموودە کە ی
دوای ئەویش، وەووتراویشە پەراوہ کانی کارە لەبەر فەرموودە کە ی خواھنی بلیتە کە، وە
وتراوہ بکەرە کە خۆ ی دە کیشریت لەبەر فەرموودە کە ی ئەب ی ھورەیرە پەزای خوای لی
بیت کە پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم دەفەرموویت : ﴿إِنَّهُ لَيَأْتِي
الرَّجُلُ الْعَظِيمُ السَّمِينُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا يَزُنُّ عِنْدَ اللَّهِ جَنَاحَ بَعْضَةٍ وَقَالَ اقْرَأُوا﴾ ﴿فَلَا تُقِيمُ
لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزَنًا﴾ ﴿الكهف: ۱۰۵﴾ متفق علیہ ^۱ .

واتە ﴿لەرۆژی قیامەتدا پیاویکی گەورە ی قەلەو دیت، لای خوای گەورە کیشی
بالە مێشولە یە کێ نە، فەرمووی جا ئەم ئایەتە بخویننەوہ﴾ ﴿جا لەرۆژی قیامەتدا ھیچ
جوړە بایەخ و سەنگیک بۆ ئەو پیاوہرانە دانانیین﴾ .

وہ ھەندێ لەزانا یان ھاتوون ئەم دەقانەیان کۆکردوہ تەوہ بەجوړیک کە ھەو و ئەوانە
دە کیشریت، یان کە کیشان لە راستیدا بۆ ئەو تۆمارانە یە کە تیااندا نووسراوہ تەوہ بە
جوړیک کە ئەو تۆمارانە قورس و سوک دەبن بە گۆیرە ی کردوہ نووسراوہ کان
کیشانە کە وای لیدیت ھەروہ کو ئەوہ یە بلیت کیشانە کە بۆ کردوہ کەنە چونکە
تۆمارە کەش ئەو کردووانە ی تیا دا تۆمار کراوہ و لەخۆرە پەیدا نەبووہ، وەھەرچی

۱ البخاري : كتاب التفسير من سورة الكهف : باب ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَائِهِ﴾
(۴۷۲۹) .

ومسلم : كتاب صفة القيامة والجنة والنار (۲۷۸۵) (۱۸) .

دهرباره کيشانی خاوهن کاره کهيه جامه بهست پي پلمو پايهو رپزه کهيه تي . وه نه وهش
کوبه نديه کی باشه وه خواش باشه ده زانیت^۱.

۱- تېښنی وهرگير: خويتهري نازيز زور ناسايه بووتریت هرکام لمو سيانه پتوانمو کيشانه ده کريت چوئکه هيچ
دزايه تيك نيه له نيوانياندا لهبر وژشايي فېرمووده کان، جاکموايه بېلگه کان لهسر نمونه که هرکام له ﴿کهسه کان
خودي خويان، نو تومارانهی کردهوه کاني تيدا تومار کراوه، کردهوه کان ﴿بو هرهيه کهيشيان بېلگه ی راست و
دروست هميه و له پشموه باسکرا هم شيويه بو ت کرده کعموه :

۱- بو کيشانی کردهوه کان: پيغمبري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم ده فېرموويت: ﴿كَلِمَتَانِ حَبِيبَتَانِ إِلَى
الرَّحْمَنِ خَفِيفَتَانِ عَلَى اللِّسَانِ ثَقِيلَتَانِ فِي الْمِيزَانِ سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ﴾ ۱ متفق عليه.
واته ﴿دور وشه همن خوشمويست لای خواي مېهره بان ناسان وسوکن لهسر زوبان قورسن له تمار زوودا سُبْحَانَ
اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ﴾. نموه بېلگه يه لهسر کيشانی کردهوه کان.

۲- بو کيشانی توماره لاپېره کان: پيغمبري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم ده فېرموويت: ﴿إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ
يَسْتَخْلِفُ رَجُلًا مِنْ أُمَّي عَلَى رُءُوسِ الْخَلَائِقِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَنْشُرُ عَلَيْهِ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ سِجِلًا كُلُّ سِجِلٍ مَدَّ الْبَصَرِ لَمْ
يَقُولْ لَهُ أَتَنْكِرُ مِنْ هَذَا شَيْئًا أَظَلَمْتَ كَتَبْتِي الْحَافِظُونَ قَالَ لَا يَا رَبِّ يَقُولُ أَلَاكَ عَذْرٌ أَوْ حَسَنَةٌ فَيَهْتِ الرَّجُلُ يَقُولُ لَا
يَا رَبِّ يَقُولُ بَلَى إِنَّ لَكَ عِنْدَنَا حَسَنَةً وَاحِدَةً لَا ظَلَمَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ فَخَرَجَ لَهُ بَطَاقَةٌ فِيهَا أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ
مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ يَقُولُ أَحْضِرُوهُ يَقُولُ يَا رَبِّ مَا هَذِهِ الْبَطَاقَةُ مَعَ هَذِهِ السَّجَلَاتِ فَيَقَالُ إِنَّكَ لَا تَظْلَمُ قَالَ فَتُوضَعُ
السَّجَلَاتُ فِي كَفِّهِ قَالَ فَطَاشَتِ السَّجَلَاتُ وَتَقَلَّتْ الْبَطَاقَةُ وَلَا يَقْدِرُ شَيْءٌ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ﴾

واته ﴿خواي گموره لهروزي دوايدا پياوړتک پياوړتک له نومته کم ديتيت لهبر چاوي همموو خملکي
رايده وه ستيت، جا نه وه دو تو پرتوکی بو بلساو ده کريتموه، هر پرتو کمش چهند چاو برېکات درېزه، پاشان
ده فېرموويت: نايه نکولتي له هيچ کام لم تاوانانه ده کيت؟، نايه فريشته نووسره کام ستميان ليکريدت؟ ده لیت
نخيز، نهی پروه دگارم، خواي گموره ده فېرموويت نايه هيچ پاساو و بيانويه کت هميه، يان هيچ چاکه يکت هميه
؟ جاماويه که بي دهنګ دهيت، پاشان ده لیت: نهخير نهی پروه دگار، جا خواي گموره ده فېرموويت بدلي، تو يه که
چاکه ت لای نيمه هميه، نمروژ هيچ ستميتک ليتاکريت، جابلتيکی بو دهرده کريت تيدا نووسراوه ﴿أَشْهَدُ أَنْ لَا
إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ﴾ جا ده فېرموويت: بيهتن بيکشن، جانمو ده لیت: نهی پروه دگارم نم
بليته چيه لهبر امبر نو همموو تومارانه، نمويش ده فېرموويت: تو نمروژ هيچ ستميتک ليتاکريت، پيغمبري خوا
صلى الله عليه وعلى آله وسلم ده فېرموويت: نموجا توماره کاني بو ده خريته تايه کی ترازوه که بليته کش ده خريته
تاکه ی تری ترازوه که، فېرموي: جا تاي توماره کان بېرز بويوه و بليته که لمو همموي قورسر بوو، فېرموي
ينگومان هيچ شتيک نيه لهبر امبر ناوي خواي گموره دا قورس يیت ﴿نمونه بېلگه يه لهسر کيشانی تومارو پېره
تومار کراوه کان.

۳- بو کيشانی خودي کهسه کان: پيغمبري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم ده فېرموويت: ﴿إِنَّ لِبَاطِي الرَّجُلِ
الْعَظِيمِ السَّيِّئِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا يَزِلُّ عِنْدَ اللَّهِ جَنَاحٌ بَعْضُهُ وَقَالَ أَفْرَأُوا﴾ ﴿فَلَا تَقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزَنًا﴾ ﴿الكهف: ۱۰۵﴾ متفق عليه.

واته ﴿لهروزي قيامتدا پياوړتکي گموره ی قلمو ديت، لای خواي گموره کيشی باله ميشولميه کی نيه، فېرموي جا
نم نايه ته بخويتموه ﴿جا لهروزي قيامتدا هيچ جوړه باه خو سمنگيت بو نمو بياوړانه دانانين﴾. نمونه بېلگه يه
لهسر کيشانی مروقه کان.

کمواته خوشمويستان هيچ دزايه تيك نيه له نيوانيانداو ده گونجيت هرسيکيان بکيتريت والله اعلم ﴿وهرگير﴾.

﴿نشر الدواوين - بئاو کردنهوئى تۆمارى کردنهوئى کان﴾

النشر : لەزمانهوانیدا بهواتای کردنهوئى پەرتووکیك یان بئاو کردنهوئى شتیک دیت، وهله شهرعدا بهواتای دهرخستن و ناشکراکردنی لاپهه کانی کردهوه کان لهپۆزى قیامهتدا وه دابهشکردنیان .

وه ﴿الدواوين کۆى دیوان﴾ هه کهئهوئى لەزمانهوانیدا بریتیه لهو پەرتووکهى سهزۆمیری سهربازى تیدا ده کریت و ناویانى تیدا تۆمارده کریت وه هاوشیوهى ئهوه، وهله شهرعدا : بریتیه لهو پهراڤانهى که کردهوه کانی تیدا تۆمار کراوه که فریشته کان نوسیویانه لهسهه بکههه کهى ﴿واته کهسه که چى کردیت ئهوان نوسیویانه چونکه نیشیان تهنها ئهوهیه خوای گهوره دهفهرموویت : ﴿مَا يَلْفُظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ﴾ : ﴿١٨﴾ ق: ١٨ واته ههروتهیه کى لهدهم دهرده چیت فریشتهى چاودیری ئاماده له لایهتى دهنووسیت ﴿وهه گێر﴾ .

جا بئاو کردنهوئى الدواوين ناشکراکردنی نامهى کردهوه کانه لهپۆزى قیامهتدا جا نهو پهراوه تۆمار کراوانه دهفرن بۆلای راستى بهنده کان و بۆلای چهپى بهنده کان ﴿بهجۆریك ئهوهى باوههرداره دهکهوئته پێشیهوه و بهدهستى راست وهریده گرن وهئهوانهى بیباوهرو و دوو پروون دهکهوئته پشتیانوه و بهدهستى چهپ وهریده گرن - وهه گێر﴾ .

وهئهوهش چهسپاوه بهبهلگهى قورئان و سونهت و کۆدهنگى ئوممهت .

خوای گهوره دهفهرموویت : ﴿فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِمِيزَانٍ ﴿٧﴾ فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا ﴿٨﴾ وَنَقْلَبُ إِلَىٰ أَهْلِهِ مَسْرُورًا ﴿٩﴾ وَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ وَرَاءَ ظَهْرِهِ ﴿١٠﴾ فَسَوْفَ يَدْعُوا ثُبُورًا ﴿١١﴾ وَيَصْلَىٰ سَعِيرًا ﴿١٢﴾﴾ الانشقاق: ٧ - ١٢

واته ﴿ئینجا ئەو کەسەى نامەو دۆسیەى کارو کردەووەکانى درایە دەستى راستى کە ئەوێش نیشانەى بەختیارىیە ئیتر پرسینەووەیه کى سوک و ئاسانى لە گەلدا دەگریت پاشان پاداشت وەرەدە گرت لە خراپەکانیشى دەبوردریت، و بەخۆشى و شادییەووە دەگەریتەووە لای ژن و مندال و خزم و کەس و کارى خواناسى لە بەهەشتدا، وە بەلام ئەو کەسەى کەلە پشتیەووە نامەى کردەووەکانى درایە دەستى ئەوا هاوارو دادى لى هەلەدەستیت داواى مردنى خۆى دەکات، چونکە دەزانیت پادە کیشریته ناو ئاگرىکى بلیسەدارو سوتینەرەووە ﴿.﴾

و هه ههروهها ده فهرموویت : ﴿وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ يَلَيِّنِي لَرَأَيْتُ كِتَابِيَّ

﴿الحاقة: ٢٥﴾ واته ﴿بەلام ئەو کەسەى کارنامەى دەدریتە دەستى چەپى جا دەلى خۆزگە! نامە کەم پێندەرایە ﴿.﴾

و ه له دایکمان عایشه وه ره زای خواى لى بیت کە پرسىارى کرد له پێغه مبهرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم بى ووت : ﴿هل تذكرون أهلكم ؟ قال : أما في ثلاثة مواطن ، فلا يذكر أحد أحدا : عند الميزان حتى يعلم أيخف ميزانه ، أم يثقل ؟ وعند تطاير الصحف حتى يعلم أين يقع كتابه : في يمينه ، أم في شماله ، أم من وراء ظهره ؟ وعند الصراط إذا وُضع بين ظهري جهنم حتى يجوز﴾ رواه أبو داود والحاكم وقال صحيح على شرطهما^١.

١ أخرجه أبو داود (٤٧٥٥) والحاكم في المستدرک (٤ / ٥٧٨) والآجری فی الشریعة (٣٨٥) من طرق عن الحسن عن عائشة . وذكر الشيخ الألبانی فی ضعیف أبی داود .

وقال الحاكم : صحيح إسناده على شرط الشيخين لولا إرسال فيه بين الحسن وعائشة وأقره الذهبي . وللحديث طريق آخر رواه أحمد (٦ / ١١٠) من طريق ابن لهيعة عن خالد بن أبي عمران عن القاسم بن محمد عن عائشة .

وقال الهيثمي في المجمع (١٠ / ٣٥٩) ((عند أبي داود طرف منه رواه أحمد وفيه ابن لهيعة وهو ضعيف وقد وثق، وبقية رجاله رجال صحيح)).

واته ﴿نايه خيټران و ژن و منال و كمس و خزمتان دهناسنهوه، فهرمووی : بهلې بهلام لمسې شویندا نهخير جا لهو سې شویندها هيچ كمس كمس ناناسيټهوه : له لای تهرارو تا دهنانيت نايه كيټشانهكهی سوكه يان قورسه، وهلهلای فرپنی لاپهړه توماركراوه كاندا تا دهنانيت دهكهويټه چ شوينيټكهوه دهكهويټه لای راستيهوه يان لای چهپيهوه يان دهكهويټه پشتيهوه، وهلهلای پردی صراط دا نهگهر دانرا لهسهر پشتی دوزهخ تا تيدهپهريټ﴾ .

وههموو موسلمانان كودهنگن له جيگيربوون و سملاندنی.

چوليټی وهرگرتنی نامه كه ﴿پهړتوو كه كه﴾:

باوهپردار بهدهستی راستی نامهكهی وهردهگريټ جا زور دلخوش دهبيت و موژده دهدات بهكهسانی ترو دهليټ : ﴿هَآؤُمُ اقْرَءُوا كِتٰبِيْةَ ﴿١٩﴾﴾ الحاقة: ١٩ واته ﴿جا لهخوشي و شاديدا بهدهنگی بهرز دهليټ : فهرموو نهوهته نامه كم بگرن و بيخويننهوه﴾ .

وه بيباوه بهدهستی چهپ يان له پشتيهوه نامهكهی وهردهگريټ جاهاوار دهكات دهليټ وهيل و مالويړانی بو من : ﴿يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا اٰتُوْا كِتٰبِيْةَ ﴿٢٥﴾ وَلَوْ اَدْرٰى مَا حٰسِبٰىةَ ﴿٢٦﴾﴾ الحاقة:

۲۵ - ۲۶

واته: ﴿خوزگه نامه كم پتهدرايه، وه نهمزانيايه سهر نهنجامي لير سينهوه م چيه﴾ .

← وَلَنبِئَنَّ مُحَمَّدًا - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - حَوْضٌ فِي الْقِيَامَةِ مَأْوُهُ أَشَدُّ بَيَاضًا
مِنَ اللَّبَنِ، وَأَخْلَى مِنَ الْعَسَلِ، وَأَبَارِيقُهُ عَدَدُ نُجُومِ السَّمَاءِ، مَنْ شَرِبَ مِنْهُ شَرْبَةً لَمْ يَظْمَأْ
بَعْدَهَا أَبَدًا.

وه بو پیتغه‌مبه‌ره که‌مان محمد صلی الله علیه وعلی آله وسلم له‌رۆزی قیامه‌تدا
حه‌وزیک هه‌یه ، ناوه‌که‌ی سپێره له‌شیر، وه‌خۆشتر و شیرینه‌ره له‌هه‌نگوین، وه‌ژماره‌ی
قاپه‌کانی ﴿سوراحیه‌کانی﴾ که ئاوی پێ ده‌خوریته‌وه به‌قه‌ده ئه‌ستیره‌کانی ئاسمانه‌.
هه‌ر که‌سیک لێ بخواته‌وه ئێر له‌دوا‌ی نه‌وه وه‌هه‌ر گیز تینووی نابیت.

رافه‌ی شیخ ئیبنو عثیمین

﴿الحوض﴾

الحوض : ئه‌ستیل : له‌زمانه‌وانیدا واته‌ کۆبوونه‌وه گرد بووه‌وه ناوه‌که‌ گردده‌بیته‌وه
ئه‌گه‌ر کۆبووه‌وه، وه‌ بو ئه‌و شوێنه‌ به‌کارده‌هێنریت که ئاوی تیدا کۆبووبیته‌وه
﴿هه‌رله‌به‌رئه‌وه‌شه‌ له‌زمانی شیرنی کوردیدا پێ ده‌گوتریت ئه‌ستیل یان ئه‌ستیره‌ک یان
ناوکۆ که‌هه‌ر کام له‌وانه‌ راسته‌ - وه‌رگێر﴾.

وه‌له‌شه‌رعدا : هه‌وزیک ناوه‌ که‌له‌ که‌وسه‌ره‌وه دیته‌ خواره‌وه که‌له‌ناو به‌هه‌شتایه
له‌ گۆره‌پانی قیامه‌تدا بو پیتغه‌مبه‌ری خوایه‌ صلی الله علیه وعلی آله وسلم وه‌به‌لگه‌ش
له‌سه‌ری فهرمووده‌ موته‌واتره‌کانه‌ وه‌ کۆده‌نگی ئه‌هلی سونه‌یه‌ له‌سه‌ری .

وه پښه مبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم ده فدرمو ویت : ﴿إِنِّي فَرَطُكُمْ عَلَى
الْحَوْضِ﴾^۱ واته ﴿من پیشتان ده کهوم بوسر جهوزی کهوسهرو لهوی چاوه پرواننام﴾.
پیشین نه هلی سونه کوډه ننگن له سهر جیگیر کردنی و سه لماندنی، وه بیگومان
موخته زیله کان جهوزی کهوسه رهدی ده که نه وه و باوه ریان پی نه، وه نیمهش به دوو
راستی وه لایمان ده دهینه وه:

۱- نهو هدمو و فدرمو وده موته و اتره ی له و باره وه هاتو وه له پښه مبهري خوا وه صلى
الله عليه وعلى آله وسلم.

۲- کوډه ننگی نه هلی سونه له سهر نه وه.

﴿چونیه تی جهوزه که﴾

درې ژبه که ی رپړه وی مانگیکه وه پانیه که ی رپړه وی مانگیکه وه ههمو و لایه کانی وه که
یه کهسانن وه په رداخه کانی وه کو نه ستیره کانی ناسمان وایه له زوریدا وه ناوه که ی له
شیر سپیتره وه له هه نگوین شیرینتره وه بونه که ی له بونی میسک خوشتره دوو پلوسک و
بور ی تیدا یه که ناوی له بهه شته وه بو دین یه کیکیان له نالتورنه نهو ویریان له زیوه

۱ البخاري : كتاب الرقاق : باب في الحوض (۶۵۸۳)، (۶۵۸۴).

ومسلم : كتاب الفضائل : باب إثبات حوض نبينا صلى الله عليه وعلى آله وسلم (۲۲۹۰) (۲۶)،
(۲۲۹۱) (۲۶) من حديث سهل بن سعد وأبي سعيد الخدري رضي الله عنهما .

قال ابن أبي العز في شرح الطحاوية (۱/ ۲۷۷): ((والأحاديث الواردة في ذكر الحوض تبلغ حد الفواتر،
رواها من الصحابة بضع وثلاثون صحابياً رضي الله عنهم ولقد استقصى طرقها شيخنا عماد الدين ابن كثير
تغمده الله برحمته في آخر تاريخه الكبير المسمى بالبدایة والنهاية)) أ. هـ . وكذا انظر فتح الباري (۱/ ۱۱)
(۴۶۸، ۴۶۹).

وقوله ﴿إِنِّي فَرَطُكُمْ عَلَى الْحَوْضِ﴾ . أي متقدمكم إليه النهاية لابن النير (۳/ ۴۳۴).

باوه ډارانې نومته تي پښه مېري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم دښه سهرې و
ليده خو نه وه جا هر كه سيك قومى ئاوى ليېخواته وه له دواى نه وه هر گيز تينوى نابيت
وه هم مو نه وانه ي كه باسكرا جيگړه له هردوو صهحي بخارى يان يه كيكاندا
كه نه وېش ئيستا بوونى هيه له بهر فرمايسته كه ي پښه مېري خوا صلى الله عليه وعلى
آله وسلم كه ده فرمويت: ﴿إِنِّي وَاللَّهِ لَأَنْظُرُ إِلَى حَوْضِي الْآنَ﴾ رواه البخاري ^۱ واته
﴿والله ي من ئيستا تماشاي حوزه كه ده كه﴾.

نه و ناوې شي كه بوى ديت و تيده پرژيت له ئاوى كه وسهرې به هه شته و هيه له بهر
فرمايسته كه ي پښه مېري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم كه ده فرمويت:
﴿وَأَعْطَانِي الْكَوْثَرَ فَهُوَ نَهْرٌ مِنَ الْجَنَّةِ يَسِيلُ فِي حَوْضِي﴾ رواه أحمد وهو حسن الإسناد
والمتن ^۳.

واته ﴿وه كه وسهرې پښه خشيوم كه نه وېش روو بار كه له بهه شته ده پرژيته ناو
حوزه كه مې وه﴾.

۱ البخاري: كتاب الرقاق: باب في الحوض (۶۵۷۹).

ومسلم: إتاب الفضائل: باب إثبات حوض نبينا صلى الله عليه وعلى آله وسلم وصفاته (۲۲۹۲)
(۲۷).

من حديث عبدالله بن عمرو بن العاص رضي الله عنهما.

والبخاري: كتاب الرقاق: باب في الحوض (۶۵۸۰).

ومسلم: إتاب الفضائل: باب إثبات حوض نبينا صلى الله عليه وعلى آله وسلم وصفاته
(۲۳۰۳) (۴۳) من حديث أنس بن مالك رضي الله عنه.

ومسلم في المصدر نفسه (۲۳۰۱) (۳۷). من حديث ثوبان رضي الله عنه.

۲ كتاب الرقاق: باب في الحوض (۶۵۹۰). من حديث عقبة بن عامر رضي الله عنه.

۳ نهاية البداية والنهاية (۲/ ۲۴۴) وفي إسناده ابن لهيعة وهو ضعيف.

بۆ ههموو پیغمبهریك چهوزیك ههیه كه تایهته بهخۆی و نهتهوه كهیهوه بهلام چهوزه كهی پیغمبهری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم لهههموویان گهورهترو مهزنتره وهزۆرتین كهشیش دیته سهری ﴿ئهمه بهلگهیه لهسهرنهوهی كه ئوممهتی پیغمبهری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم لهههموو ئوممهتكان زۆرتره - وهرگێر﴾ لهبهر فهرماشته كهی پیغمبهری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم كهده فهرمویت: ﴿إِنَّ لِكُلِّ نَبِيٍّ حَوْضًا وَإِنَّهُمْ لَيَبَاحُونَ أَيُّهُمْ أَكْثَرُ وَارِدَةٌ وَإِنِّي لَأَرْجُو أَنْ أَكُونَ أَكْثَرَهُمْ وَارِدَةً﴾. رواه الرمزي وقال غريب وروی ذلك ابن أبي الدنيا وابن ماجه من حديث أبي سعيد وفيه ضعف لكن صححه بعضهم من أجل تعدد الطرق^۱.

واته ﴿ههموو پیغمبهریك چهوزیكی ههیه، و ئهوان شانازی دهكهن كه کامیان زیاتر ژمارهی هاتوانی سهر چهوزه كهی زیاتر بیټ، وهمن هیوام وایه كه هاتوانی سهر چهوزه كه له ههمویان زیاتر بیټ﴾^۲.

۱ حدیث صحیح : الرمزي (۲۴۴۳) منطريق الحسن عن سمرة وقال الرمزي : هذل حدیث غریب. قال الحافظ في الفتح (۱۱ / ۴۶۷) : ((وأشار أى -الرمزي -إلى أنه اختلف في وصله وإرساله قان المرسل أصح .

قلت : والمرسل أخرجه ابن أبي الدنيا بسند صحيح عن الحسن قال : قال رسول الله عليه وعلى آله وسلم ﴿ إن لكل نبي حوضاً وهو قائم على حوضه بيده عصا يدعو من عرف من أمته، إلا أنهم يتباهون أيهم أثير تبعاً، وإني لأرجو أن أكون أكثرهم تبعاً ﴾ وأخرجه الطبراني من وجه آخر عن سمرة موصولاً ومرفوعاً مثله وفي سنده لين، وأخرج ابن أبي الدنيا أيضاً حديث أبي سعيد رفعه ﴿ وكل نبي يدعو أمته، ولكل نبي حوض، فمنهم من يأتيه الشام ومنهم من يأتيه العصبه ومنهم من يأتيه الواحد ومنهم من يأتيه الإثنين ومنهم من لا يأتيه أحد، وإني لأكثر الأنبياء تبعاً يوم القيامة ﴾ وفي إسناده لين . وإن ثبت فالمختص بنبينا عليه وعلى آله وسلم الكوثر الذي يصب من مائه في حوضه فإنه لم ينقل نظيره لغیره ((ا.ه .

۲ نامۆزگاری ههموو موستمانیکى دلسۆز و ژیر دهكهن بۆ زیاتر شارهزابوون له چهوزه كهی پیغمبهری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم بگهپیتموه بۆ پدرووکی ﴿قیامهت له قورنان و فهرمووده صهیحه كاندا﴾ دانراوی مامۆستامان محمدی مهلا فاتق شارهزووری خوا بیپاریزیت له لاپهه ۲۶۶ دهست پیده کات تا لاپهه ۲۹۳ . ﴿وهرگێر﴾.

← والصَّراطُ حَقٌّ يَجُوزُهُ الْأَبْرَارُ، وَيَزِلُّ عَنْهُ الْفَجَّارُ.

وہ باوەرمان بە پردی صراط ھەبە کە ھەقەو رستە چاکە کاران لێی دەپەرنەو وە خراپە کارانیش لەسەری دەخلیسکێن و ناتوانن لێی بەپەرنەو و دەکەونە ناو دۆزەخەو

رافعی شیخ ئینو عییمین

الصَّراطُ : لەزمانەوانیدا بەواتای رینگە دێت، وە لە شەرعدا بریتییە لە پردیکی راکێشراو بەسەر دۆزەخدا تاخەلکی بەسەردا بەپەرنەو بۆ بەهەشت، کەئەوێش جینگێرە بەبەلگەی قورئان و سوننەت و وتەی پیشین .

خوای گەورە دەفەرمووێت : ﴿وَإِنْ مَنَکُمْ إِلَّا وَارِدُهَا﴾ مەریم : ۷۱ واتە ﴿ئەو خەلکینە ! ئیلا دەبێت ھەموو نزیکێ ئاگری دۆزەخ بینەو و بەسەر پرده کە ی ﴿الصَّراط﴾ دا تیەرن .

ھەریەکە لە عبداللە ی کوری مەسعود وە قەتادە وە زەیدی کوری ئەسەلم بە تیەربوون بەسەر پردی ﴿الصَّراط﴾ دا لێکیان داوەتەو، وە کۆمەلێکی تر لەوانە عبداللە ی کوری عەباس رەزای خوا لەھەمووان بێت بە روشتە ناو ئاگر لێکیانداوەتەو بەلام دواي چوونە ناوی رزگاریان دەبێت.

وہ پیغمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم دەفەرمووێت : ﴿ثُمَّ يُضْرَبُ الْجِسْرُ عَلَى جَهَنَّمَ وَتَجْلُ الشَّفَاعَةُ وَيَقُولُونَ اللَّهُمَّ سَلِّمْ سَلِّمْ﴾ متفق علیہ^۱ .

۱ جزء من حديث أبي سعيد الخدري الطويل الذي أخرجه :

البخاري : كتاب التوحيد : باب قول الله تعالى ﴿﴿وَجُودٌ يَوْمَئِذٍ نَّاصِرَةٌ﴾﴾ القيامة : ۲۲ (۷۴۳۹).

ومسلم : كتاب الإيمان : باب معرفة طريق الرؤية (۱۸۳) (۳۰۲).

* الجسر : رینگە . شرح النووي لمسم (۲۹/۳).

واته ﴿پاشان پردیک لهسر دوزخ داده نیت وه تکاردنیش دیته جی وه ده لنین

نهی پدروهر دگار سه لاهمه تمان بکه سه لاهمه تمان بکه﴾^۱.

وه نه هلی سونهت هدره هموویان کۆده نگن لهسر بوونی و جیگیر کردنی .

۱ نموه بهشتیکه لمو لهرموده بهی که پیشموا موسلیم له صحیححه کهیدا ریوایتی کردوه و زور نمو بابه تانای تیمه بهمشوین فیربوونیدا ده گهرین تیدایه جا بویه پیمخوشه لهرموده که وه کو خوی بهیمت تا زیاتر یوانین سودمند بین لشی و شاره زای بین، بفرمور:

۴۷۲ - وَخَدَّثَنِي سُوَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ حَدَّثَنِي خَفْصُ بْنُ مَسْرُورٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ نَاسًا فِي زَمَنِ رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلْ نَرَى رَبَّنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - «نَعَمْ». قَالَ «هَلْ نَصَارُونَ فِي رُؤْيَا الشَّمْسِ بِالظُّهُورِ صَحَابًا لَيْسَ مَعَهَا سَحَابٌ وَهَلْ نَصَارُونَ فِي رُؤْيَا الْقَمَرِ لَيْلَةً الْبَتَرِ صَحَابًا لَيْسَ فِيهَا سَحَابٌ». قَالُوا لَا يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ «مَا نَصَارُونَ فِي رُؤْيَا اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَّا كَمَا نَصَارُونَ فِي رُؤْيَا أَحَدِهِمَا إِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَذُنُ سُوَيْدٍ لَيَسْمَعَ كُلُّ أُمَّةٍ مَا كَانَتْ تَعْبُدُ. فَلَا يَبْقَى أَحَدٌ كَانَ يَعْبُدُ غَيْرَ اللَّهِ سُبْحَانَهُ مِنَ الْأَصْنَامِ وَالْأَصْنَابِ إِلَّا يَتَسَاقَطُونَ فِي النَّارِ حَتَّى إِذَا لَمْ يَبْقَ إِلَّا مَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ مِنْ بَرٍّ وَفَاجِرٍ وَغَيْرِ أَهْلِ الْكِتَابِ قُدِّعَى الْيَهُودُ يَقَالُ لَهُمْ مَا كُنتُمْ تَعْبُدُونَ قَالُوا كُنَّا نَعْبُدُ غَزِيرَ ابْنِ اللَّهِ. يَقَالُ كَذَبْتُمْ مَا أَخَذَ اللَّهُ مِنْ صَاحِبَةٍ وَلَا وَلَدٍ. فَمَاذَا تَقُولُونَ قَالُوا عَطِشْنَا يَا رَبَّنَا فَاسْتَقْنَا. فَيُشَارُ إِلَيْهِمْ أَلَّا تَرُدُّونَ فَيَخْشَرُونَ إِلَى النَّارِ كُلُّهَا سَرَابٌ يَخْطِئُ بِغَضَبِهَا فَيَتَسَاقَطُونَ فِي النَّارِ. ثُمَّ يُدْعَى النَّصَارَى يَقَالُ لَهُمْ مَا كُنتُمْ تَعْبُدُونَ قَالُوا كُنَّا نَعْبُدُ الْمَسِيحَ ابْنَ اللَّهِ. يَقَالُ لَهُمْ كَذَبْتُمْ. مَا أَخَذَ اللَّهُ مِنْ صَاحِبَةٍ وَلَا وَلَدٍ. يَقَالُ لَهُمْ مَاذَا تَقُولُونَ فَيَقُولُونَ عَطِشْنَا يَا رَبَّنَا فَاسْتَقْنَا. - قَالَ - فَيُشَارُ إِلَيْهِمْ أَلَّا تَرُدُّونَ فَيَخْشَرُونَ إِلَى جَهَنَّمَ كُلُّهَا سَرَابٌ يَخْطِئُ بِغَضَبِهَا فَيَتَسَاقَطُونَ فِي النَّارِ حَتَّى إِذَا لَمْ يَبْقَ إِلَّا مَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ تَعَالَى مِنْ بَرٍّ وَفَاجِرٍ أَكْفَاهُمْ رَبُّ الْعَالَمِينَ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى فِي أَدْنَى صُورَةٍ مِنْ الَّتِي رَأَوْهُ فِيهَا.

قَالَ لَمَّا تَنْتَظِرُونَ تَتَّبِعُ كُلُّ أُمَّةٍ مَا كَانَتْ تَعْبُدُ. قَالُوا يَا رَبَّنَا فَارْقَا النَّاسَ فِي الدُّنْيَا أَفْقَرُ مَا كُنَّا إِلَيْهِمْ وَلَمْ نَصَاحِبْهُمْ. يَقُولُ أَنَا رَبُّكُمْ. يَقُولُونَ نَعْمُ بِاللَّهِ مِنْكَ لَا نُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا - مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا - حَتَّى إِنَّ بَعْضَهُمْ لَيَكَاذُ أَنْ يَتَّقِلَبَ. يَقُولُ هَلْ يَنْتَكُمُ وَيَنْتَهُ آيَةٌ فَتَقْرَأُونَهَا بِهَا يَقُولُونَ نَعَمْ. فَيُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ فَلَا يَبْقَى مِنْ كَانَ يَسْجُدُ لِلَّهِ مِنْ تِلْقَاءِ نَفْسِهِ إِلَّا أَذِنَ اللَّهُ لَهُ بِالسُّجُودِ وَلَا يَبْقَى مَنْ كَانَ يَسْجُدُ لِلْغَاثِ وَالرَّيَاءِ إِلَّا جَعَلَ اللَّهُ ظَهْرَهُ طَبَقَةً وَاحِدَةً كُلَّمَا أَرَادَ أَنْ يَسْجُدَ خَرَّ عَلَى قَفَاةٍ. ثُمَّ يَرْفَعُونَ رُءُوسَهُمْ وَقَدْ تَحَوَّلَ فِي صُورَتِهِ إِلَى رَأْوَةٍ فِيهَا أَوَّلُ مَرَّةٍ فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمْ. يَقُولُونَ أَلَيْتَ رَبَّنَا. ثُمَّ يُضْرَبُ الْجَسَدُ عَلَى جَهَنَّمَ وَتَجَلَّى الشَّفَاعَةُ وَيَقُولُونَ اللَّهُمَّ سَلِّمْ سَلِّمْ. - قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا الْجَسَدُ قَالَ «دَحْضُ مَرَلَةٍ فِيهِ خَطَاطِيفٌ وَكَلَالِبٌ وَحَسَنٌ تَكُونُ يَتَجَدُّ فِيهَا شَوْكَةٌ يَقَالُ لَهَا السُّعْدَانُ فَيَمُرُّ الْمُؤْمِنُونَ كَطَرْفِ الْغَيْنِ وَكَالْبَرْقِ وَكَالطَّيْرِ وَكَالْجَارِيدِ الْخَيْلِ وَالرَّكَابِ فَتُجَاجِ مُسَلِّمٌ وَمَخْذُوفٌ مُرْسَلٌ وَمَكْدُوسٌ فِي نَارِ جَهَنَّمَ. حَتَّى إِذَا خَلَصَ الْمُؤْمِنُونَ مِنَ النَّارِ قَالُوا الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ بِأَخَذٍ مُنَاسِدَةٍ لِلَّهِ فِي اسْتِغْفَارِ الْحَقِّ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ لِلَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِأَخْوَانِهِمُ الَّذِينَ فِي النَّارِ يَقُولُونَ رَبَّنَا كَانُوا يَصُومُونَ مَعَنَا وَيُصَلُّونَ وَيُحْجُونَ. يَقَالُ لَهُمْ أَخْرَجُوا مِنْ عَزْمَتِهِمْ. فَحَرَّمَ صُورَهُمْ عَلَى النَّارِ فَيَخْرُجُونَ خَلْقًا كَثِيرًا قَدْ أَخَذَتِ النَّارُ إِلَى يَصْفٍ سَاقِيَةٍ وَإِلَى رُكْبَتَيْهِ ثُمَّ يَقُولُونَ رَبَّنَا مَا بَقِيَ لَنَا مِنْ أَمْرَتِكَ بِه. يَقُولُونَ أَزْجَعُوا لِمَنْ وَجَدْتُمْ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ دِينَارٍ مِنْ خَيْرٍ فَأَخْرَجُوهُ. فَيَخْرُجُونَ خَلْقًا كَثِيرًا ثُمَّ يَقُولُونَ رَبَّنَا لَمْ نَذَرْ فِيهَا أَحَدًا مِنْ أَمْرَتِكَ. ثُمَّ يَقُولُونَ أَزْجَعُوا لِمَنْ وَجَدْتُمْ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ مِنْ خَيْرٍ فَأَخْرَجُوهُ. فَيَخْرُجُونَ خَلْقًا كَثِيرًا ثُمَّ يَقُولُونَ رَبَّنَا لَمْ نَذَرْ فِيهَا خَيْرًا. - وَكَانَ أَبُو سَعِيدٍ الْخُدْرِيُّ يَقُولُ إِنَّ لَمْ تُصَدِّقُونِي بِهَذَا الْخَبَرِ فَاقْرَأُوا إِنَّ حَقِّكُمْ (إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِنْ تَكُ حَسَنَةً بَضَاعِفَهَا وَيُؤْتِ مِنْ لَدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا) - يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ شَفَعَتِ الْمَلَائِكَةُ وَشَفَعَ الشُّيُوعُ وَشَفَعَ الْمُؤْمِنُونَ وَلَمْ يَبْقَ إِلَّا أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ فَيَقْبِضُ قَبْضَةً مِنَ النَّارِ فَيَخْرُجُ مِنْهَا قَوْمًا لَمْ يَعْمَلُوا خَيْرًا قَطُّ قَدْ عَادُوا حُمَمًا فَيَلْقِيهِمْ فِي نَهْرِ فِي أَوَاهِ الْجَنَّةِ يَقَالُ لَهُ نَهْرُ الْحَيَاةِ فَيَخْرُجُونَ كَمَا تَخْرُجُ الْحَيَّةُ فِي حَبِيلِ السِّلِّ أَلَّا تَرَوْنَهَا تَكُونُ إِلَى الْحَجَرِ أَوْ إِلَى الشَّجَرِ مَا يَكُونُ إِلَى الشَّمْسِ أَصْفَرُ وَأَخْيَضُ وَمَا يَكُونُ مِنْهَا إِلَى الظِّلِّ يَكُونُ أَتْيَضُ. - فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ كَأَنَّكَ كُنْتَ تَرْغَى بِالْبَادِيَةِ قَالَ «فَيَخْرُجُونَ كَاللُّؤْلُؤِ فِي رِقَابِهِمُ الْخَوَاتِمُ يَرَفُهُمْ أَهْلُ الْجَنَّةِ هَوْلَاءِ غَنَاءُ اللَّهِ الَّذِينَ أَدْخَلَهُمُ اللَّهُ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ عَمَلٍ عَلَيْهِمْ وَلَا خَيْرٍ قَدَّمُوهُ ثُمَّ يَقُولُ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ لَمَّا رَأَيْتُمُوهُ فَهِيَ لَكُمْ. يَقُولُونَ رَبَّنَا أَغْطَيْتَنَا مَا لَمْ نَطْعُ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ. يَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي الْفَضْلُ مِنْ هَذَا يَقُولُونَ يَا رَبَّنَا أَيُّ شَيْءٍ أَفْضَلُ مِنْ هَذَا. يَقُولُ رِضَايَ فَلَا أَسْخَطُ عَلَيْكُمْ بَعْدَهُ أَبَدًا. - ﴿وَمَرْغَبٌ﴾

﴿چۆنیهتی پردی﴾ ﴿الصراط﴾ ﴿﴾

پرسیار کرا له پێغه‌مبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آله وسلم دەربارە ی پردی ﴿الصراط﴾ جا ئەویش فەرمووی: ﴿مَذْحُضَةٌ مَرَلَةٌ. عَلَيْهَا خَطَاطِيفٌ وَكَلَالِيبٌ وَحَسَكَةٌ مُفْلَطَحَةٌ لَهَا شَوْكَةٌ عَقِيفَاءُ تَكُونُ بِنَجْدٍ يُقَالُ لَهَا السَّعْدَانُ﴾ ۱. رواه البخاري.

واتە ﴿فەریدەریکی خلیسکە چەند قولایێکی بەسەرەوێه وە چەند درکیکی بان و تیژی لەسەرە کەدر کەکانی چەماوندەتەو لە نەجد هەبە پێی دەلێن سەعدان﴾.

و بەهەمان شێوە پێشەوا بوخاری لە ئەبێ هورەیرەو ڕەزای خوای لی بێت دەگێڕێتەو کە ﴿وَبِهِ كَلَالِيبٌ مِثْلُ شَوْكِ السَّعْدَانِ غَيْرَ أَنَّهُ لَا يَعْلَمُ مَا قَدَرُ عَظَمَتِهَا إِلَّا اللَّهُ تَخْطَفُ النَّاسَ بِأَعْمَالِهِمْ﴾ واتە ﴿وە قولابی پێوێه وە کو درکی سەعدان بەلام کەس ڕادە ی گەرەبەتێه کە ی نازانێت تەنها خوای گەرە نەبێت، خەلکی بە گۆڕە ی کردەو کانیا ن دەفرێنی بۆ ناو دۆزەخ﴾.

و لەصەحیحی موسلیمیشدا لەفەرموودە کە ی ئەبێ سەعیدی خودری ڕەزای خوای لی بێت فەرمووی: ﴿بَلَّغْنِي أَنَّ الْجِسْرَ أَذَقُ مِنَ الشَّعْرَةِ وَأَحَدٌ مِنَ السَّيْفِ﴾ ۲. پێمگە یشتوو ئەو پردە لە موو باریکترە و لە شمشیر تیزترە.

و پێشەوا ئەحمەدیش هاو شێوە ی ئەو ی لەدا یکان عایشەو ڕیوایەت کردوو بەمەرفوعی.

۱ جزء من حديث أبي سعيد الخدري المتقدم عند البخاري ومسلم .

۲ ذكره الإمام مسلم في صحيحه عقب روايته احديث أبي سعيد الخدري (١٨٣) (٣٠٢) المتقدم

قال: ((قال أبو سعيد : بلغني أن الصراط أحد من السيف وأدق من الشعرة))

وراجع تعليق الحافظ ابن حجر في الفتح (١١ / ٤٥٤) على هذا البلاغ في بحث جيد.

﴿چۆنیمتی پەربەندە بەسەر پردی ﴿الصراط﴾ دا﴾

هیچ کەسێک بەسەر پردی ﴿الصراط﴾ دا تێپەڕناییت بێجگە لە باوەرداران نەبیت ئەوانیش بەگوێرەی کردەوه کانیان دەتوانن بەسەریدا تێپەڕن لەبەرفەرمووده کەسێ ئەبی سەعیدی خودریهوه رەزای خوای لی بیت لە لە پیغمبەری خواوە صلی الله علیه وعلى آله وسلم لەناو فەرمووده کەدا ﴿فَيَمُرُّ الْمُؤْمِنُونَ كَطَرَفِ الْعَيْنِ وَكَالْبَرْقِ وَكَالرَّيْحِ وَكَالطَّيْرِ وَكَأَجَاوِدِ الْخَيْلِ وَالرَّكَّابِ فَتَاجِ مُسْلِمٍ وَمَخْدُوشٍ مُرْسَلٍ وَمَكْدُوسٍ فِي نَارِ جَهَنَّمَ﴾ متفق علیه^۱.

واتە ﴿جا باوەرداران وەکو چاوتروکان بەسەریدا تێدەپەڕن وە وەکو هەورە بروسکە وە وەکو با وە وەکو بالتندە وە وەکو باشترین ئەسپ و ووشتەر وە هی وایان هەبە بەسەلامەتی رزگاری بوو وە هی وایان هەبە بەبرینداری رزگاری بوو وە هەیانە سەرەو خوار خراوەتە ناو ناگری دۆزەخ و کەلکە بوو لەناو ناگری دۆزەخدا﴾.

وە لە صەحیحی موسلیمیشدا هاتووێ کە ﴿تَجْرِي بِهِمْ أَعْمَالُهُمْ وَبَيُّكُمُ قَائِمٌ عَلَى الصِّرَاطِ يَقُولُ رَبِّ سَلِّمْ سَلِّمْ حَتَّى تَعْجَزَ أَعْمَالُ الْعِبَادِ حَتَّى يَجِيءَ الرَّجُلُ فَلَا يَسْتَطِيعُ السَّيْرَ إِلَّا زَحْفًا﴾^۲

واتە ﴿خەلکی بەهۆی کردەوه کانیانەوه دەڕۆن بەسەر پردی ﴿الصراط﴾ دا وە پیغمبەرە کەشتان صلی الله علیه وعلى آله وسلم وەستاوێ لەسەر ﴿الصراط﴾ وە دەرفەرمووێت پەروردگار سەلامەتیان بکەین سەلامەتیان بکەیت تا کردەوهی بەندەکان تەواو دەبن تا پیاویک دیت ناتوانیت بپروات تەنها لەسەر سنگ نەبیت﴾.

۱ پیشتر تەخریجکراوە.

۲ مسلم : کتاب الإيمان : باب أدنى أهل الجنة منزلة (۱۹۵) (۳۲۹). من حديث حذيفة وأبي هريرة رضي الله عنهما.

وە لە صدحیحی بوخاریشدا هاتوووە کە ﴿حَتَّى يَمُرَّ آخِرُهُمْ يُسْحَبُ سَحْبًا﴾^۱

واتە ﴿تَا كَوْتَا كەسیان تێپەر دەبێت ڕادە کێشریت چۆن ڕاکێشانێک﴾.

وە یە کەم کەس تێپەر دەبێت بە سەر پردی ﴿الصَّراط﴾ دا لە پێغمبەران سەلامی
خوایان لی بێت پێغمبەر محەممەدە صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم وە لە ناو نەتەووەکانیشدا
نەتەووە کە ی پێغمبەر محەممەدە صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم لەبەر فەرماشتە کە ی
پێغمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم کە دە فەرمووێت : ﴿فَأَكُونُ أَنَا وَأُمَّتِي
أَوَّلَ مَنْ يُجِيزُهَا وَلَا يَتَكَلَّمُ يَوْمَئِذٍ إِلَّا الرُّسُلُ وَدَعَايَ الرُّسُلِ يَوْمَئِذٍ اللَّهُمَّ سَلِّمْ سَلِّمْ﴾ رواه
البخاري^۲.

واتە ﴿جا من و ئۆمەتە کەم یە کەم کە سێک دە بین کە بە سەر پردی ﴿الصَّراط﴾ دا
تێپەر دەبێت وە لەو ڕۆژەدا تەنھا پێغمبەران نەبێت سەلامی خوایان لی بێت هیچ کەسی
دی قسە ناکان وە نزاو پارانەو ی پێغمبەرانیش سەلامی خوایان لی بێت لەو ڕۆژەدا
ئەو یە کە دە فەرموون : پەر وەردگارا بیانپاریزی بیاپاریزی یان سەلامەتیان بکەیت
سەلامەتیان بکەیت﴾.

۱ البخاري : كتاب التوحيد : باب قول الله تعالى : ﴿وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ ﴿٢٢﴾ إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ ﴿٢٣﴾﴾
القيامة: ٢٢ - ٢٣ (٧٤٣٩).

من حديث أبي سعيد الخدري رضي الله عنه.

۲ البخاري : كتاب التوحيد : باب قول الله تعالى : ﴿وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ ﴿٢٢﴾ إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ ﴿٢٣﴾﴾
القيامة: ٢٢ - ٢٣ (٧٤٣٧).

من حديث أبي هريرة رضي الله عنه.

﴿وَيَشْفَعُ نَبِيُّنَا - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فِيمَنْ دَخَلَ النَّارَ مِنْ أُمَّتِهِ مِنْ أَهْلِ الْكِبَائِرِ فَيَخْرُجُونَ بِشَفَاعَتِهِ بَعْدَ مَا احْتَرَقُوا وَصَارُوا فَحْمًا وَحِمَمًا، فَيَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ بِشَفَاعَتِهِ.﴾

وه باوه پرمان وايه پيغمبرمان محمد صلى الله عليه وعلى آله وسلم تكاده كات لاي خواي گه وړه بو نهو كه سانه ي كه چوونه ته ناو ناگري دوزه خ له نوممه ته كه ي له وانه ي نه مجامده رى تاوانه گه وړه كانن جا به تكا كړنه كه ي پيغمبرمان محمد صلى الله عليه وعلى آله وسلم له ناگري دوزه خ دهرده چن له دواي نه وى سوتاون و بوون به خه لوز وړه ش بوون جا دهر و نه ناو به هشت به وى تكا كړنه كه ي .

﴿وَلِسَائِرِ الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمَلَائِكَةِ شَفَاعَاتٌ، ﴿وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنْ أَرْضَىٰ وَهُمْ مِنْ خَشِيَّتِهِ﴾ مُشْفِقُونَ ﴿٢٨﴾﴾ الْأَنْبِيَاءُ: ٢٨

وه باوه پرمان وايه كه بو هه موو پيغمبرمان سه لامى خوايان لى بيت و باوه پرمان و فرشته كان تكا كړن هه يه، خواي گه وړه دهر موو يټ : ﴿شفاعت ناكه نته نها بو نهو كه سانه نه بيت كه خواي گه وړه رازيه لبيان وه خواي گه وړه ش رازي نيه ته نها له يه كخو اناسان نه بيت، له زور ترسى خواو گه وړه ي هه ردهم ده له رزن و ناوړن سهر پيچي بكه ن.﴾

﴿وَلَا تَنْفَعُ الْكَافِرَ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ.﴾

وه بى باوه پران هيج سوديك له تكاى تكا كاران نابين.

.....
 رافعی شیخ ئیبنو عثیمین

الشفاعة : لەزمانەوانیدا بریتیه لە کردنی تاکە بە جووت، وە لەزاراوەی زانا یاندا
 نیوەندی کردنە بۆکەسیکی تر بۆ دەستخستنی سودیک یان لادانی زیانیك،
 وە تەکا کردنیش لە پۆژی دوایدا دوو جۆرە جۆریکیان تاییەتە بە پیغەمبەرمان محمد صلی
 اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم وە جۆرەکە ی تریان گشتیە بۆ پیغەمبەرمان محمد صلی اللہ علیہ
 وعلی آلہ وسلم و بۆجگە لەویش ﴿واتە دووهم فراوانرە لەیەکەم چونکە یەکەم تەنھا
 پیغەمبەرمان محمد صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم دەگریتەو بەلام دووهم ئەویش و جگە
 لەویش دەگریتەو – وەرگێڕ﴾.

جۆری یەکەم :: جائەوێ تاییەتە بەو وە تەکا کردنە مەزنە کە یەتێ لای خوای گەورە
 بۆتەوانە لەمە حەشەردان تا دادوەری نیوانیان بکات لە کاتی کەدا کە هەموو غەم و
 نەرەحەتی و پەژارە یەک دەچێژن و ناتوانن بەرگە ی بگرن جا ئە پۆن بۆلای باو کە ئادەم
 دوا ی ئەو بۆلای نوح وە ئیبراھیم وە موسا وە عیسا سەلامی خوا لە هەمویان بێت
 هەر هەمویان پاکانە دەکەن بەو ی ناتوانن ئەو بەکەن دوا ی ئەو دین بۆلای پیغەمبەری
 خوا محمد صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم جا تەکیان بۆ دەکات لای خوای گەورە دوا ی
 ئەو خوای پاک و بێگەردو بەرزو بلند دیت بۆ دادوەری کردن لەنیوان بەندەکانیدا .
 وە بێگومان ئەم چۆنیەتیە لە فەرموودە بەناوبانگە کە ی صوردا باسکراوە بەلام
 رێشتە کە ی لاوازه و قسە ی لەسەرە ^۱ وە لا براوہ لەناو فەرموودە راستە کاندە و کورتی
 هەڵتێناوہ لەناو یاندا لەسەر باسکردنی تەکا کردن بۆ خواوێن گوناھە گەورەکان.

۱ حدیث ضعیف : وهو حدیث طویل جداً فی إسنادہ إسماعیل بن رافع وهو ضعیف ومحمد بن یزید أبو زیاد : هو
 مجهول وقد أوردہ الحافظ ابن کثیر فی تفسیرہ (۲/ ۱۴۶، ۱۴۸) عن الطبرانی، وقال : هذا حدیث مشہور وهو
 غریب جداً، ولبعضہ شواہد فی الأحادیث متفرقة، وفي بعض ألفاظہ نکارۃ تفرد بہ إسماعیل بن رافع قاص أهل المدینة،
 وقد اختلف فیہ، فمنہم من وثقہ، ومنہم من ضعفہ، ونص علی نکارۃ حدیثہ غیر واحد من الأئمة وراجع النہایۃ
 لابن کثیر (۱/ ۲۵۳).

وە ھەڕ کام لە ئێن و کەسیر و رافەکاری الطحاوی دەلێن : وە مەبەستی پێشین لە کورتەلێنان لەسەر تەکاکردن بۆ ئەوانە ی خاوەنی گوناھە گەورەکانن ئەو بۆوە کە رەدی خەوارێجەکان و ئەوانە ی شوێن ئەوان کەوتوون لە موعتەزێلەکان بەدەنەو .

وە ئەم شەفاعەتکردنە ھیچ کام لە موعتەزێلەو خەوارێجەکان ئینکاری ناکەن ﴿بەلام جوۆری دووم رەد دەکەنەو کەتایبەتە بەھاتنە دەرەو لەناگر چونکە تەنھا باوەرپان بەو جوۆرە ی تەکاکردنە کە نەھیلێت بچیتە ناو ناگری دۆزەخ جائەگەر چووە ناو ناگرەو ئێر ئەو گومراپانە دەلێن تەکاکردن نابێت لەبەر ئەوە ی ھەر کەس چووە ناو ناگر ھاتنە دەرەو ی نیە، نازاخم بۆ ئەوە نەدە گومراپان لە کاتیکدا ئەو ھەموو فەرموودەمان ھەیە دەر بارە ی تەکاکردنی ھەریە کە لە فریشتەکان و پێغمبەران و باوەرپاران و تەنانەت خوای گەورە خوێشی بۆ ئەوە ی ئەوانە ی باوەرپاران و تاوانبارن بە تەکاکردنی ئەوان بێنە دەرەو و ھەرواش دەبێت خەلکانێکی زۆر دێنە دەرەو بەرەحم و بەزەیی خوای گەورە بەلام ئەگەر جوان وردبیتەو بۆت دەرە کەوێت ھۆکارە کە ی تەنھا یەک شتە ئەویش دوور کەوتنەو یە لەقورئان و سوننەت بە تێگەشتنی پێشینی ئومەت داوا لەخوا دەکەم بمانگێڕێ لە شوێنکەوتووانی سە لەفی صالحمان ئامین – وەرگیر ﴿

وہ مؤلہتی خواہی تیدا بھمەرج گیرا وہ لەبەر فەرموودە کە ی خوای گەورە : ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ﴾ البقرة: ٢٥٥ واتە ﴿کێ ھەبە لەرپوژی داویدا بتوانیت تەکا بکات لای ئەو ھەتا ئەو خۆی مؤلەت نەدات﴾ .

جوۆری دووم : کە ئەو ھەش بریتە لە تەکاکردن بۆ ئەوانە ی کە چوونەتە ناو ناگرەو لە باوەرپاران ئەوانە ی تاوانی گەورە یان ئەنجامداو کە بەھۆی ئەو تەکاکردنەو دەر بچن لێ دوا ی ئەوە ی کە سوتان و بوون خەلتوز و رەشبوونەو، لەبەر فەرموودە کە ی ئەبێ سەعید کە فەرمووی : پێغمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم کە دە فەرموویت :

﴿أَمَّا أَهْلُ النَّارِ الَّذِينَ هُمْ أَهْلُهَا فَإِنَّهُمْ لَا يَمُوتُونَ فِيهَا وَلَا يَحْيَوْنَ وَلَكِنَّ نَاسًا أَوْ كَمَا قَالَ تُصِيبُهُمُ النَّارُ بِذُنُوبِهِمْ أَوْ قَالَ بِخَطَايَاهُمْ فَيَمِيتُهُمْ إِمَاتَةً حَتَّى إِذَا صَارُوا فَخْمًا أَذِنَ فِي الشَّفَاعَةِ﴾ الحديث رواه أحمد^۱.

واته ﴿بهلام دۆزهخه كان نهوانه ی که خوی گهوره نایهویت دهریان بهییت تیایدا نامرن و زیندوناکرینهوه بهلام خه لکانیکی تر یان ههروهک نهوهی فهرمووی دهچنه ناو ناگره دۆزهخهوه بههۆ تاوانه کانیان یان فهرمووی بههۆی گوناوههده لکانیانهوه جا خوی گهوره بهمردنیک دهیاغریییت تا دهبن بهخه لوز نهو کاته مۆلته ده دات به تکاگردن ﴿

پیشهوا ئیین و کهسیر له ﴿النهاية - لایه پره ی ۲۰۴ - بهرگی ۲﴾ دا ده فهرموویت: ﴿وه نهوه سه نه دیکى راسته له سه ر مه رجی بوخاری و موسلیمه بهلام نهوانه بهو شیویه ریوایه تیان نه کردووه و نه یانه تیانه ﴿

وه نه م تکاگردنه بو پیغه مبه ر صلی الله علیه وعلی آله وسلم و جگه له ویشه له پیغه مبه ران و فریشته کان و باوه رداران له بهر فهرمووده که ی نه بی سه عید که فهرمووی : پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم که ده فهرموویت : ﴿فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ شَفَعَتِ الْمَلَائِكَةُ وَشَفَعَ النَّبِيُّونَ وَشَفَعَ الْمُؤْمِنُونَ وَلَمْ يَبْقَ إِلَّا أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ فَيَقْبِضُ قَبْضَةً مِنَ النَّارِ فَيُخْرِجُ مِنْهَا قَوْمًا لَمْ يَعْمَلُوا خَيْرًا قَطُّ قَدْ عَادُوا حُمَمًا﴾^۲

واته ﴿جا پاش نهوه خوی بهرزوبه ریز ده فهرموویت : فریشته کان و پیغه مبه ران و باوه رداران تکایان کرد وه نه ماوه ته وه تنه ا آر حَم الرَّاحِمِينَ نه بییت ئینجا به مشتی خو ی مشتیک له نه هلی ناگر ده رده هییت که هیچ کاریکی چاکه یان نه کردووه وه کو خه لوزیان لیها تبوو ﴿

۱ أحمد فی مسنده (۳ / ۹۴).

۲ پیشتر ته خریجکراوه .

و ئەم جوړه شەفاعەت موخەزیلمو خەوار یجەکان باوەریان پشی نیو پەدی
دە کەنەو بە باوەریوون لە سەر پێچکە خوارە کەیان کە دەلێن ئەنجام دەری تاوانی گەوورە
بە هەتاهەتایی لە ناگری دۆزەخدا دەمیتێوێت جانی تەکا کردن سودی پێناگەینیت،
و ئەیمەش بەرپەرچیان دەدەینەو بەوێ کە دیت :

۱- ئەو بیروبووچوونەیان پێچەوانە فەرمووده مۆتەواترە کانه کە لە پێغمبەری
خواوە صلی الله علیه وعلی آله وسلم ریاوایە تکراره.

۲- ئەو بیروبووچوونە پێچەوانە کۆدەنگی پێشینه .

و ئەو بۆ ئەم جوړە تەکا کردنە دوو مەرج بە پێویست دانراوە کە دەبێت تیایدا بێت
ئەوانیش :

یە کەم :: مۆلەتی خوای گەورە لە کاتی تەکا کردنە کەدا لە بەر فەرمووده کە خوای
گەورە : ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ﴾ البقرة: ۲۵۵ واتە ﴿کی هەیه
لەرۆژی دوایدا بتوانیت تەکا بکات لای ئەو هەتا ئەو خۆی مۆلەت نەدات﴾.

دوو هەم :: پەزنامەندی خوای گەورە لە هەریەک لە تەکا کارو تەکا بۆ کراو لە بەر

فەرمووده کە خوای گەورە : ﴿وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَى﴾ الانبياء: ۲۸
﴿شەفاعەت ناکەن تەنها بۆ ئەو کەسانە نەبێت کە خوای گەورە پازیبە لێیان وە
خوای گەورەش پازی نیه تەنها لە یە کەخوێناسان نەبێت﴾.

بە تەم هەرچی دەر بارەیی بیاوێرە ئەوا بە هیچ جوړیک تەکا کردن نایگریتەو لە بەر

فەرمووده کە خوای گەورە : ﴿فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَعَةُ الشَّافِعِينَ﴾ الم نشر: ۴۸

واتە ﴿جا بە هیچ جوړیک تەکا کاران سودیان پێناگەینیت﴾.

واتە ئەگەر وای دابنێن کە سیکیش هەیه تەکا یان بۆ بکات تەکا کردن بە هیچ جوړیک
سودیان پێناگەینیت .

وهه هر چي دهرباره ي تکا کړدني پيغمبري خوايه صلي الله عليه وعلى آله وسلم بز مامهي نه به تاليب هه تا نه بو تاليب له قهراغه ناگري دوزخ خدا ده بيت و دوو نه علي له پيدايه و تا هره رددو قولايه له ناو ناگردا ده بيت و ميشکي سهری ده کوليتيت و نهو سزايهش سوکترين سزای نه هل دوزخه، پيغمبري خوا صلي الله عليه وعلى آله وسلم ده فمرويت : ﴿وَلَوْلَا أَنَا لَكَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ﴾ رواه مسلم^۱.

جائوه به تنهها تايه ته به پيغمبري خوايه صلي الله عليه وعلى آله وسلم و به مامه يوه نه بو تاليب وهه وش خوا دهيزانيت له بهر نه وهی هه ستاوه به سهر خستني پيغمبري خوايه صلي الله عليه وعلى آله وسلم وهه رگر يکړدن لي، وهه وهی هه ستاوه پي له هه موو نهو کاره چا کانه ي که بز پيغمبري خواي صلي الله عليه وعلى آله وسلم کړدوه.

۱ مسلم : كتاب الإيمان : باب شفاعة النبي صلى الله عليه وعلى آله وسلم لأبي طالب والتخفيف عنه بسببه (۲۰۹) (۳۷۵) من حديث العباس بن عبدالمطلب أنه قال: ﴿يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلْ تَفَعْتَ أَبَا طَالِبٍ بِشَيْءٍ فَإِنَّهُ كَانَ يَحُوطُكَ وَيَغْضِبُ لَكَ قَالَ نَعَمْ هُوَ فِي ضَخْضَاخٍ مِنَ النَّارِ وَلَوْلَا ذَلِكَ لَكَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ﴾.

واته ﴿نه ي پيغمبري خوا صلي الله عليه وعلى آله وسلم نايه به هيچ شتيک سودت به نه بو تاليب گهياندوه چونکه نهو دوری دایت و له برتو توره ده بو نهویش فمرووی بهلي: نهو له له قهراغي ناگري دوزخ خدايه و دوو نه علي له پيدايه و تا هره رددو قولايه له ناو ناگردا ده بيت و ميشکي سهری ده کوليتيت وهه گهر له بهر نه وهش نه بو وایه نهوا له بني بهوهی ناگري دوزخ خدا ده بو﴾.

﴿الْجَنَّةُ وَالنَّارُ مَخْلُوقَتَانِ لَا تَفْنِيَانِ، فَالْجَنَّةُ مَأْوَى أَوْلِيَائِهِ، وَالنَّارُ عِقَابُ لَأَعْدَائِهِ، وَأَهْلُ الْجَنَّةِ فِيهَا مُخَلَّدُونَ﴾.

وہباوہرمان وایہ بہہشت و دۆزەخ دوو دروستکراوی خوای گہورەن ہەرگیز لەناوناچن، جابہہشت شوینی دۆستانانی خوای گہورەہ، وەئانگەر سزایە بۆ دۆزمنانی خوای گہورە، وە ئەہلی بہہشتیش بہہتاهەتایی تێیدا دەمیننہوہ .

خوای گہورە دەفەرموویت : ﴿إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي عَذَابٍ جَهَنَّمَ خَالِدُونَ ﴿٧٦﴾ لَا يُفَرِّغُهُمْ وَهُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ ﴿٧٥﴾﴾ الزخرف: ٧٤ - ٧٥ واتە ﴿بیگومان تاوانباران بەشیرک و کوفر لەسزای دۆزەخدان بہہمیشەیی، ہەرگیز لێیانناپرێت و سوک ناگرێت، ئەوان لەو سزایەدا بێ ئومێدن﴾.

رافه‌ی شیخ ئیبنو عثیمین

﴿بہہشت و دۆزەخ﴾

بہہشت: لەزمانەوانیدا بەواتای باخێک دێت کەداری زۆری تێدايیت، وەلەشەرعیشدا بریتیه لەو مال و شوینەیی کە خوای گہورە نامادەیی کردووہ بۆ لەخواترسان لەپەرۆزی قیامەتدا.

ئانگەر : لەزمانەوانیدا واتاکەیی زانراوہ، وەلەشەرعیشدا بریتیه لەو مال و شوینەیی کە خوای گہورە نامادەیی کردووہ بۆ بیباوہران لەپەرۆزی قیامەتدا.

وہەردووکیان دروستکراوون و نیستا بوونیان ھەبە لەبەرفەرموودەکەیی خوای

گہورە لەبارەیی بہہشتەوہ کە دەفەرموویت : ﴿أَعَدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٣٣﴾﴾ آل عمران: ١٣٣

واتە ﴿نامادەکراوہ بۆ لەخواترسان﴾.

وہلہ بارہی ناگرو دوزخہ موہ دہ فہرموویت : ﴿أَعَدَّتْ لِلْكَافِرِينَ﴾ البقرة: ۲۴

واتہ ﴿نامادہ کراوہ بو بیئاوہران﴾.

الإعداد : واتہ نامادہ کردن.

لہبەر فہرمايشته کەى پیغمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم کەدە فہرموویت : ﴿إِنِّي رَأَيْتُ الْجَنَّةَ فَتَنَّاوَلْتُ مِنْهَا عُنُقُودًا وَلَوْ أَخَذْتُهٖ لَأَكَلْتُ مِنْهُ مَا بَقِيََتِ الدُّنْيَا وَرَأَيْتُ النَّارَ فَلَمْ أَرَ كَالْيَوْمِ مَنظَرًا قَطُّ﴾ متفق عليه ^۱.

واتہ ﴿من بھمەشتم بینى جا دەستم برد بو ھیشوہ ترییەك وەئە گەر بھەینایە ئەوا لیٹان دەخوارد ھەتا کۆتای دونیاو ھەرگیز تەواو نەدەبوو، وە ناگرم بینى جا ھەرگیز دیمەنى وە کو ئەمروم نەبینوہ ترسناکتریت لى﴾ ^۲

۱ البخاري : كتاب الكسوف : باب صلاة الكسوف جماعة (۱۰۵۲).

ومسلم : كتاب الكسوف : باب ماعرض على النبي صلى الله عليه وعلى آله وسلم في صلاة الكسوف من امر الجنة والنار (۹۰۷) (۱۷) من حديث عبدالله بن عباس رضي الله عنهما .

۲ ئەگەر ھەموو فەرموودە کە بینى زۆر باشرە بو شارەزابوون لە ئاینە کەت کە ئەوانیش فێربوونی نوێزی خۆزگرا نە و بەلگەیتى بوونی بھەشت لە کاتى پیغمبەرى خوادا صلى الله عليه وعلى آله وسلم وە ئیستاشى لە کەلدا بیت، وەھۆ کارى چە زۆربەى خەلکى دوزخ نالەتە؟ فەرموو:

۲۱۴۷ - حَدَّثَنَا سُؤَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ مَيْسَرَةَ حَدَّثَنِي زَيْدُ بْنُ أَسْلَمَ عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ الْكَسْفُ الشَّمْسُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ - صلى الله عليه وسلم - فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ - صلى الله عليه وسلم - وَالنَّاسُ مَعَهُ لَقَامَ طَوِيلًا فَلَمَّا قَدَرَ نَحْوُ سُورَةِ الْبَقَرَةِ ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا ثُمَّ رَفَعَ فَقَامَ قِيَامًا طَوِيلًا وَهُوَ ذُو الْقِيَامِ الْأَوَّلِ ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا وَهُوَ ذُو الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ ثُمَّ سَجَدَ ثُمَّ قَامَ قِيَامًا طَوِيلًا وَهُوَ ذُو الْقِيَامِ الْأَوَّلِ ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا وَهُوَ ذُو الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ ثُمَّ رَفَعَ فَقَامَ قِيَامًا طَوِيلًا وَهُوَ ذُو الْقِيَامِ الْأَوَّلِ ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا وَهُوَ ذُو الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ ثُمَّ سَجَدَ ثُمَّ الصَّرَفَ وَقَدْ اجْلَسَ الشَّمْسُ فَقَالَ « إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ لَا يَنْكَسِفَانِ لِمَوْتٍ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ إِذَا رَأَيْتُمْ ذَلِكَ فَادْكُرُوا اللَّهَ ». « قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ رَأَيْتَكَ تَنَاولْتَ شَيْئًا لِي مَقَامِكَ هَذَا ثُمَّ رَأَيْتَكَ تَكْفُتُ. فَقَالَ « إِلَى رَأَيْتُ الْجَنَّةَ فَتَنَّاوَلْتُ مِنْهَا عُنُقُودًا وَلَوْ أَخَذْتُهٖ لَأَكَلْتُ مِنْهُ مَا بَقِيََتِ الدُّنْيَا وَرَأَيْتُ النَّارَ فَلَمْ أَرَ كَالْيَوْمِ مَنظَرًا قَطُّ ». « وَرَأَيْتُ أَخْشَرَ أَهْلِهَا النِّسَاءَ ». قَالُوا بِمَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ « بِكُفْرِهِنَّ ». قِيلَ أَيْكُفْرْنَ بِاللَّهِ قَالَ « بِكُفْرِ الْعَشِيرِ وَبِكُفْرِ الْإِحْسَانِ لَوْ أَحْسَنْتُ إِلَى إِخْدَاهُنَّ الدُّهْرَ ثُمَّ رَأَتْ مِنْكَ شَيْئًا قَالَتْ مَا رَأَيْتُ مِنْكَ خَيْرًا قَطُّ ». صحیحی موسلم ﴿وہرگیز﴾.

و به بهشت و دوزخ هه رگيز له ناو ناچن له بهر فېرمووده کهي خواي گه وړه :

﴿جَزَاؤُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ عَدْنٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا﴾ البينة: ۸

واته ﴿پاداشتيان لاي په وړه د گاريان چهند باخيكي هه ميشهي به بهشته له بن دره خته کانيه و چندين جوگه ناو و ړو و بار د پروات و بهه تا هه تايي تاييدا ده مينه و و ژيان به سهر د بهن﴾.

و ه نايه ته کاني پشتگري کړدن له مانه و هي هه ميشهي له به بهشته زوره به نام له باره ي مانه و له ناو ناگر دا له سي شويي سوره تي نيساندا باسکراوه :

﴿وَلَا يَهْدِيهِمْ طَرِيقًا﴾ (۱۸) ﴿إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا﴾ (۱۹) النساء: ۱۶۸ - ۱۶۹

واته ﴿و نه رپگيه کيان نيشان د ه دات بو خيرو چا که کړدن، بيچگه له رپگهي دوزخ که بهه تا هه تايي تاييدا ده مينه و و﴾.

و له سوره تي نه جزايشدا خواي گه وړه ده فېرموويت : ﴿إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكُفْرِينَ وَاعَدَ

لَهُمْ سَعِيرًا﴾ (۲۱) ﴿خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا﴾ الاحزاب: ۶۴ - ۶۵

واته ﴿به راستي نه و خوايه نه فريني له بي پروا کان کړد و و و له رچه تي خوي دووري خستونه ته و ناگريكي هه لگري ساوي زور سوتينه ريشي بو ناماده کړد و و بهه تا هه تايي ده ييت له ناويدا بمينه و و﴾.

له سوره تي جيندا خواي گه وړه ده فېرموويت : ﴿وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ، فَإِنَّ لَهُ نَارَ

جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا أَبَدًا﴾ (۲۲) ﴿الجن: ۲۳﴾ واته ﴿و هه و هي له فېرمانی خواو پيغه مېره کهي صلي الله عليه وعلى آله وسلم سهرينجي بکات به لادان له ته وحيد و شهريعه تي خوا نه و بيگومان ناگري دوزخ بو نه و و بهه تا هه تايي تاييدا ده مينه و و﴾.

و ه خواي گه وړه ده فېرموويت : ﴿إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي عَذَابٍ جَهَنَّمَ خَالِدُونَ﴾ (۲۶) ﴿لَا يُفْتَرُّ

عَنْهُمْ وَهُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ﴾ (۲۷) ﴿الزخرف: ۷۴ - ۷۵﴾ واته ﴿بيگومان تا و انباران به شيرک و کوفر له سزاي دوزخ ددان به هه ميشهي، هه رگيز لياننا برېت و سوک نا کريت، نه وان له و سزايه دا بي نوميدن﴾.

﴿ شونځي بههشت و دوزخه ﴾

بههشت له بهر زتريني بهرزيه کاندایه له بهر فهرمووده کهي خواي گهوره : ﴿كَلَّا إِنَّ
كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عَلَيِّنَ ﴿١٨﴾﴾ المطففين: ١٨ واته ﴿ ناگدار بن ! که کارنامه ی چاکان
له جیگایه کی زور بهرزو بلندیه له بههشتدا ﴾.

وله بهر فهرمایشته کهي پیغمبهري خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم
که ده فهرموویت ﴿فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ اَكْتُبُوا كِتَابَ عَبْدِي فِي عَلَيِّنَ وَأَعِدُّوهُ إِلَى
الْأَرْضِ﴾^۱ واته ﴿پاشان خواي بهرزو بهرپر د فهرمووی : کارنامه ی بنده کم
له بهر زترین شونځي بههشتدا بنووسن و بیگیر نه وه بوز هوی ﴾.

وه دوزخه خیش له نرمترین شونځدایه له بهر فهرمووده کهي خواي گهوره : ﴿كَلَّا إِنَّ
كِتَابَ الْفَجَّارِ لَفِي سِجِّينَ ﴿٧﴾﴾ المطففين: ٧ واته ﴿ نه خیر، بهراستی کارنامه ی بهدکاران
له جیگایه کی زور تنگ و قولی دوزخه خدایه پی ده لټن ((سِجِّينَ)) ﴾.

وله بهر فهرمایشته کهي پیغمبهري خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم
که ده فهرموویت ﴿فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ اَكْتُبُوا كِتَابَهُ فِي سِجِّينَ فِي الْأَرْضِ السُّفْلَى﴾^۲
واته ﴿پاشان خواي بهرزو بهرپر د فهرمووی : کارنامه کهي له ((سِجِّينَ)) دا
بنووسن له نرمترین شونځي زه ویدا ﴾.

۱ حدیث صحیح : أخرجه أحمد في المسند (٤ / ٢٨٧ , ٢٨٨ , ٢٩٥ , ٢٩٧) , وأبو داود (٤٧٥٣) . وقد ساقه الألباني رحمه الله سياقاً واحداً ضاماً إليه جميع الزوائد والفوائد التي وردت في شيء من طرقه الثابتة فليراجع .

قال الحافظ في الفتح (٣ / ٢٨٢) : ((وهو أتم الأحاديث سياقاً)) أ . ه .

۲ هه مان ته خريجي سهره و هيه .

﴿تعلى بههشت و تعالى دوزهخ﴾

تهلى بههشت هموو باوه دارىكى له خواترسه له بهرتهوهى تهوان دزستى خوان
خوای گهوره له بارهى بههشتهوه که دهفرموویت:

﴿أَعَدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٣٣﴾﴾ آل عمران: ۱۳۳ واته ﴿ناماده کراوه بو له خواترسان﴾.

وه دهفرموویت: ﴿أَعَدَّتْ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ﴾ الحديد: ۲۱

واته ﴿بههشت ناماده کراوه بوتهوانهى باوه ريان به خواو پیغمبهرى خوا صلى الله
عليه وعلى آله وسلم هيناوه﴾.

تهلى ناگرو دوزهخ هموو بياوهرو نه گبهتيکه وه له بارهى ناگرو دوزهخوه

دهفرموویت: ﴿أَعَدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ﴿٢٤﴾﴾ البقرة: ۲۴ واته ﴿ناماده کراوه بو بياوه ران﴾.

دهفرموویت: ﴿فَأَمَّا الَّذِينَ شَقُّوا فِي النَّارِ﴾ هود: ۱۰۶ واته ﴿جائهوانهى

به دبهخت و لارولاسارن له ناگردان﴾.

﴿يُؤْتَى بِالْمَوْتِ فِي صُورَةٍ كَبَشٍ أَمْلَحَ، فَيَذْبَحُ بَيْنَ الْجَنَّةِ وَالتَّارِ، ثُمَّ يُقَالُ: يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ خُلُودٌ وَلَا مَوْتَ، وَيَا أَهْلَ التَّارِ خُلُودٌ وَلَا مَوْتَ.﴾

وہاوەرمان وایە کەمردن دەھێنرێت لەسەر شیوەی بەرانیکی ڕەش و سپی جا سەردەبردێت لە نیوان بەهەشت و دۆزەخدا، پاشان دەوترێت : ئەى ئەھلى بەهەشت نەمرى بۆئێوەیە و چیتە مردن نەما، و ئەئى ئەھلى دۆزەخ نەمرى بۆئێوەیە و چیتە مردن نەما ﴿.

رافعی شیخ ئیبنو عثیمین

﴿سەرپرانی مردن﴾

مردن نەمانی ژيانەو ھەموو نەفس و کەسێک مردن دەچێت و ئەو ھەش کارێکی واتای ﴿معنوی﴾ و نادیارە و بەچاو نابینرێت و بەلام خوای گەورە دەیکاتە شتیکی بینراو و بەرجەستە وە سەردەبردێت لەنیوان بەهەشت و دۆزەخدا لەبەر فەرموودە کەى ئەبى سەعیدى خودرى پەزای خوای لى بێت کە پێغەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم دەفەرموویت ﴿يُؤْتَى بِالْمَوْتِ كَهَيْئَةِ كَبَشٍ أَمْلَحَ فَيَنَادِي مُنَادٍ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ فَيَشْرَبُونَ وَيَنْظُرُونَ فَيَقُولُ هَلْ تَعْرِفُونَ هَذَا فَيَقُولُونَ نَعَمْ هَذَا الْمَوْتُ وَكُلُّهُمْ قَدْ رَأَاهُ ثُمَّ يُنَادِي يَا أَهْلَ التَّارِ فَيَشْرَبُونَ وَيَنْظُرُونَ فَيَقُولُ هَلْ تَعْرِفُونَ هَذَا فَيَقُولُونَ نَعَمْ هَذَا الْمَوْتُ وَكُلُّهُمْ قَدْ رَأَاهُ فَيَذْبَحُ ثُمَّ يَقُولُ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ خُلُودٌ فَلَا مَوْتَ وَيَا أَهْلَ التَّارِ خُلُودٌ فَلَا مَوْتَ ثُمَّ قَرَأَ: ﴿وَأَنذَرَهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ ﴿٣٩﴾ مريم: ٣٩

واتە ﴿مردن دەھێنرێت لەسەر شیوەی بەرانیکی ڕەش و سپیدا جا بانگدەریک بانگ دەکات و دەلێت : ئەى ئەھلى بەهەشت جانەوانیش سەر بەرز دەکەنەو و تەماشای دەکەن، پێیان دەلێت : ئایە ئەمە دەناسنەو ؟ ئەوانیش دەلێن : بەلێ، ئەو ھەردوێک،

هه‌موویان بینویانه، پاشان بانگ ده‌کات، ئەه‌ی ئەه‌لی ئاگر : جائه‌وانیش
سه‌ربه‌رزده‌که‌نه‌وه و ته‌ماشای ده‌که‌ن، پێشان ده‌لێت : ئایه‌ ئەمه‌ ده‌ناسنه‌وه ؟ ئەوانیش
ده‌لێن : به‌لێ، ئەوه‌ مردنه‌، هه‌موویان بینویانه‌ پاشا به‌رانه‌ که‌ که‌مردنه‌ سه‌رده‌به‌دریت،
پاشان ده‌لێت : ئەه‌ی ئەه‌لی به‌هه‌شت نه‌مری بوئیه‌وه و چیت مردن نه‌ما، وه‌ئیه‌ی ئەه‌لی
دۆزه‌خ نه‌مری بوئیه‌وه و چیت مردن نه‌ما. ﴿

پاشان ئەو ئایه‌ته‌ی خوینده‌وه : ﴿لەرۆژی ئاهو ئالەو خەم و خەفەت و پەشیمانی
(يَوْمَ الْحَسْرَةِ)) ئاگاداریان بکه‌و بیانترسینه‌ ئەو کاته‌ له‌ لایه‌ن خورای په‌روه‌ردگاره‌وه
به‌رپار ده‌دریت که‌ ده‌سته‌یه‌ک بو‌ به‌هه‌شت و ده‌سته‌یه‌کیش بو‌ دۆزه‌خ په‌وانه‌ بکڕین،
که‌چی ئەوانه‌ هێشتا له‌ غه‌فلە‌تدان و به‌خۆیان نه‌زانیه‌وه‌ به‌روا و دان به‌ زیندوو بوونه‌وه و
پاداشت و تۆله‌شدا نائین. ﴿

پێشه‌وا بو‌خاری له‌ته‌فسیری ئەم ئایه‌ته‌دا هێناوه‌تی^١، وه‌هاوشیه‌ی ئەوه‌بشی
له‌سیفه‌تی به‌هه‌شت و دۆزه‌خدا له‌فه‌رموده‌که‌ی عبدالله‌ی کورپی عومه‌ر په‌زای خویان
لی بیته‌ به‌ مه‌رفوعی رپوایه‌ت کردوه‌ .

١ البخاري : كتاب التفسير من سورة مريم : باب ﴿وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ﴾ ﴿مريم:

٣٩ ((٤٧٣٠)).

مافه کانی پیغمبهری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم و هاو له کانی

﴿وَمُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - خَاتَمُ النَّبِيِّينَ وَسَيِّدُ الْمُرْسَلِينَ، لَا يَصْحُحُ إِيمَانُ عَبْدٍ حَتَّى يُؤْمِنَ بِرِسَالَتِهِ، وَيَشْهَدَ بِنُبُوَّتِهِ، وَلَا يَقْضَى بَيْنَ النَّاسِ فِي الْقِيَامَةِ، إِلَّا بِشَفَاعَتِهِ، وَلَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ أُمَّةٌ إِلَّا بَعْدَ دُخُولِ أُمَّتِهِ.﴾

وه باوهرمان وایه محمد پیغمبهری خویه صلی الله علیه وعلی آله وسلم کورتایی پیغمبهرانه سهلامی خویان لی بیت گه وره ی نیردراوانه، باوهری هیچ بهندهیه ک راست و تهاو نیه تاباور دینیت به په یامه کهی وه شاهیدی ده دات به پیغمبهرایه تیه کهی، وه دادوهری ناکریت له نیوان خه لکدیدا له رورزی دوایدا تهنها به تکا کردنی نهو نه بیت، وه هیچ نوممه تیکیش ناچیت به هه شته وه تهنها دوا ی چورونه ژوروره وی نوممه ته کهی نهو نه بیت .

﴿صَاحِبُ لُؤَاءِ الْحَمْدِ وَالْمَقَامِ الْحَمُودِ وَالْحَوْضِ الْمَوْرُودِ، وَهُوَ إِمَامُ النَّبِيِّينَ، وَخَطِيبُهُمْ، وَصَاحِبُ شَفَاعَتِهِمْ.﴾

خاوه نی ئالای سوپاس و ستایشه وه خاوه نی ﴿المقام الحمود﴾ ه که نهو شوین وه ستانه یه سوپاسکراوه که نهو ههش پله یه کی زور به رزه، وه نهو حه وره ی که خه لکی دینه سه ری، وه هه ر نهو پی شه وای پیغمبهرانه سهلامی خویان لی بیت وه ووتار بیژانه وه خاوه نی تکا کردنیانه که شه فاعه تی ﴿العظمی﴾ یه ، نوممه ته کهی باشرینی نوممه ته کانه وه هاو له کانی باشرینی هاو له لانی پیغمبهرانه سهلامی خویان لی بیت.

رافه‌ی شیخ ئیبنو عثیمین

باشترین به‌دیه‌ترو لای خوای گه‌وره پیغه‌مبه‌رانن سه‌لامی خویان لی بیت نه‌وانه‌ی په‌رتووکى ناسمانی تایه‌ت به‌خویان بو هاتووه دوای نه‌وان نه‌و پیغه‌مبه‌رانه‌ی په‌رتووکى ناسمانیان بو نه‌هاتووه و له‌سهر په‌رتووکى پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی پیشخو‌ی یان هاورپی خو‌ی بانگه‌واز بو لای خوای گه‌وره ده‌کات پاش نه‌وان راستگوکانن پاشان شه‌هیده‌کانن پاشان چاکه‌کانن، وه‌بیگومان خوای گه‌وره باسی نهم چینه‌نی کردووه له‌قورئانه‌که‌یدا هه‌روه‌کو ده‌فه‌رموویت : ﴿وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا﴾ ﴿النساء: ۶۹﴾ واته ﴿وهه‌ره‌که‌سیکش گوپرایه‌لی خواو نهم پیغه‌مبه‌ره‌یه صلی الله علیه وعلی آله وسلم بکات نه‌وا ده‌بیته هاورپی نه‌و که‌سانه که خوا چاکه‌و به‌ره‌ی خو‌ی به‌سهردا رشتووون واته له‌سهر ریگه‌ی نه‌وان ده‌بن له‌دونیاو دواروژدا له‌پیغه‌مبه‌ران سه‌لامی خویان لی بیت و راستگو‌یان و شه‌هیدانی ریگه‌ی خوا و صالحان و کارچاکان دیاره نه‌مانه چ هاوده‌م و هاورپی‌ه‌کی چاک و بی وینه‌ن .

وه باشترینی پیغه‌مبه‌رانیش نه‌وانه‌ن که ﴿أولو العزم﴾ ن که نه‌وانیش پینج پیغه‌مبه‌رن سه‌لامی خویان لی بیت : ﴿نوح، ئیبراهیم، موسا، عیسا، وه موحه‌مه‌ده باشترین سه‌لات و سه‌لامی خواله‌سهر هه‌ره‌مه‌مویان بیت﴾ .

وه‌بیگومان خوای گه‌وره له‌دوو شوینی سوره‌تی نه‌حزابدا باسی کردوون:

﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَنُوحَ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا﴾ ﴿الأحزاب: ۷﴾

واته ﴿نه‌و کاته وه‌بیر بیته که ئیمه په‌یماغان له‌پیغه‌مبه‌رانی پیش تو وه‌رگرت که: هه‌ل‌سن به‌ئه‌رکی سه‌رشانی خو‌یان و به‌باشی به‌رنامه‌که‌ی خوا رابگه‌یه‌نن، وه به‌تایه‌تی له‌تو نه‌ی محمد صلی الله علیه وعلی آله وسلم وه له‌نوح و ئیبراهیم و موسا و عیسا کوری مه‌ریه‌م سه‌لامی خویان له‌سهر بیت، وه‌بو نه‌مه‌ش په‌یمانیکي پته‌وو توندو

مه‌حکه‌ممان لی وه‌رگرتن، دیاره‌ به‌مانی پیغمبران سه‌لامی خویان لی بیت له‌به‌مانی
خهلکانی تر گرنگره .

وله‌ سورته‌ شورادا : ﴿شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا
إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى﴾ الشوری: ۱۳

واته ﴿هه‌ره‌و دین و نانه‌ی به‌ نوح و ئیراهیم و موسا و عیسی ﴿أولو العزم﴾
و لیبراو نه‌به‌زاومان سپارد، کردمانه‌ دین و ناین بو ئیوه‌ش نه‌ی ئوممه‌تی ئیسلام ﴿
وه‌باشترینیان و گه‌وره‌ترینیان موحه‌مه‌ده‌ صلی الله علیه وعلی آله وسلم له‌بهر
فه‌رمایشته‌که‌ی پیغمبره‌ی خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم که‌ده‌فه‌رموویت : ﴿أَنَا
سَيِّدُ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ متفق علیه ^۱ واته ﴿من گه‌وره‌ی خهلکم له‌روژی دوایدا^۲﴾

۱ البخاری : کتاب التفسیر من سورة بني إسرائيل : باب : ﴿ذُرِّيَّةَ مَنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ إِنَّهُمْ كَانَ عَبْدٌ
شُكُورًا﴾ ﴿الإسراء: ۳﴾ ((۴۷۱۲)) .

و مسلم : کتاب الإیمان : باب أنى أهل الجنة منزلة فيها (۱۹۴) (۳۲۷) من حدیث أبي هريرة رضي الله عنه .
۲ نه‌مه‌ به‌شیکه‌ له‌فه‌رمووده‌یه‌کی درئژ که‌هه‌ریه‌که‌ له‌ پیشمه‌ویان بوخاری موسلیم ریوایه‌تی ده‌که‌ن له‌باره‌ی
شه‌فاعه‌تی پیغمبره‌ی خواوه‌ صلی الله علیه وعلی آله وسلم وه‌پیویسته‌ نیمه‌ی شوئیکه‌وتوانی راسته‌قینه‌ی
پیغمبره‌ی خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم شاره‌زای فه‌رمووده‌کانی بین، به‌تایه‌تی نه‌م فه‌رموده‌ که‌باسی
شه‌فاعه‌ت ده‌کات تا له‌که‌سانیکه‌وه‌ نه‌ییستین شهریک بو خوا بریار ده‌ده‌ن و هاوار ده‌که‌نه‌ غه‌یری خواو ناوا
فه‌رمووده‌ی راست و دروست ده‌که‌نه‌ به‌لگه‌ که‌له‌راستیدا به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ریان نه‌ک به‌لگه‌ بیت بو‌یان
جابوئه‌وه‌ی له‌که‌سانیکه‌وه‌ شاره‌زا نه‌بین پیویسته‌ خو‌مان باسی بکه‌ین، فه‌رمووده‌ که‌مش هه‌ره‌ممووی به‌م
شیوه‌یه‌ :

صحیحی موسلیم : باب أدنى أهل الجنة منزلة فيها.

۵۰۱ - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَمُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنُ لُمَيْرٍ - وَاتَّفَقَا فِي سِيَاقِ الْحَدِيثِ إِلَّا مَا يَزِيدُ
أَحَدُهُمَا مِنَ الْحَرْفِ بَعْدَ الْحَرْفِ - قَالَا حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشْرٍ حَدَّثَنَا أَبُو حَيَّانٍ عَنْ أَبِي زُرْعَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ
قَالَ أَمَّا رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَوْمًا يَلْحَمُ فَرُفُعٌ إِلَيْهِ الذَّرَاغُ وَكَانَتْ تُغْجِبُهُ فَتَهَسُّ مِنْهَا نَهْسَةً
فَقَالَ « أَنَا سَيِّدُ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَهَلْ تَذَرُونَ بِي ذَلِكَ يَجْمَعُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ فِي صَعِيدٍ
وَاحِدٍ فَيُسْمِعُهُمُ الدَّاعِيَ وَيَنْفَعُهُمُ الْبَصَرُ وَتَذَرُو الشَّمْسُ فَيَلْغُ النَّاسُ مِنَ الْغَمِّ وَالْكَرْبِ مَا لَا يَطِيقُونَ وَمَا لَا
يَحْتَمِلُونَ يَقُولُ بَعْضُ النَّاسِ لِبَعْضٍ أَلَا تَرَوْنَ مَا أَنْتُمْ فِيهِ أَلَا تَرَوْنَ مَا قَدْ بَلَغَكُمْ أَلَا تَنْظُرُونَ مَنْ يَشْفَعُ لَكُمْ إِلَى
رَبِّكُمْ يَقُولُ بَعْضُ النَّاسِ لِبَعْضٍ أَتَاوْا آدَمَ. قَيَّائُونَ آدَمَ يَقُولُونَ يَا آدَمُ أَنْتَ أَبُو الْبَشَرِ خَلَقَكَ اللَّهُ بِسَدِّهِ وَنَفَخَ
فِيكَ مِنْ رُوحِهِ وَأَمَرَ الْمَلَائِكَةَ فَسَجَدُوا لَكَ اشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ أَلَا تَرَى إِلَى مَا نَحْنُ فِيهِ أَلَا تَرَى إِلَى مَا قَدْ
بَلَغْنَا يَقُولُ آدَمُ إِنَّ رَبِّي غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَبًا لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ وَلَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ وَإِنَّ نَهَائِي عَنِ الشَّجَرَةِ

و بەلگەش بۆ ئەو نوێژکردنیا ئە پشتیو ئە شەوی مێراجدا وەجگە لەو ش لە بەلگە کان .

پاشان ئیبراھیم چونکە ئەو باوکی پێغەمبەرانی سەلامی خویان لێ بێت وە گەلە کەیشی بنچینە ی گەلە کانی پاشان موسا لە بەر ئەو ی باشترینی پێغەمبەرانی ئەو کانی ئیسرائیلە وە شەریعەتە کە ی ئەو بنچینە ی شەریعەتە کانیانە پاشان نوح وە عیسا ناتوانرێت گەورە یی یە کێکیکیان بدرێت بە سەر ئەو ی تریاندا لە بەر ئەو ی هەر کامیان پلەو پایە ی خۆ ی هە یە .

فَعَصِيَتْهُ نَفْسِي نَفْسِي اذْهَبُوا اِلَى غَيْرِي اذْهَبُوا اِلَى نُوْحٍ. فَيَاثُوْنَ نُوْحًا فَيَقُوْلُوْنَ يَا نُوْحُ اَنْتَ اَوَّلُ الرُّسُلِ اِلَى الْاَرْضِ وَسَمَّاكَ اللّٰهُ عَبْدًا شَكُوْرًا اَشْفَعْ لَنَا اِلَى رَبِّكَ اَلَا تَرَى مَا نَحْنُ فِيْهِ اَلَا تَرَى مَا قَدْ بَلَّغْنَا فَيَقُوْلُ لَهُمْ اِنْ رَبِّيْ قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَبًا لَّمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ وَلَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ وَاِنَّهُ قَدْ كَانَتْ لِيْ دَعْوَةٌ دَعَوْتُ بِهَا عَلٰى قَوْمِيْ نَفْسِي نَفْسِي اذْهَبُوا اِلَى اِبْرٰهِيْمَ -صلى الله عليه وسلم-.

فَيَاثُوْنَ اِبْرٰهِيْمَ فَيَقُوْلُوْنَ اَنْتَ نَبِيُّ اللّٰهِ وَخَلِيْلُهُ مِنْ اَهْلِ الْاَرْضِ اَشْفَعْ لَنَا اِلَى رَبِّكَ اَلَا تَرَى اِلَى مَا نَحْنُ فِيْهِ اَلَا تَرَى اِلَى مَا قَدْ بَلَّغْنَا فَيَقُوْلُ لَهُمْ اِبْرٰهِيْمُ اِنْ رَبِّيْ قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَبًا لَّمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ وَلَا يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ. وَذَكَرَ كَذَبَاتِهِ نَفْسِي نَفْسِي اذْهَبُوا اِلَى غَيْرِيْ اذْهَبُوا اِلَى مُوسٰى. فَيَاثُوْنَ مُوسٰى -صلى الله عليه وسلم- فَيَقُوْلُوْنَ يَا مُوسٰى اَنْتَ رَسُوْلُ اللّٰهِ فَضَّلَكَ اللّٰهُ بِرَسَالَاتِهِ وَبِتَكْلِيْمِهِ عَلٰى النَّاسِ اَشْفَعْ لَنَا اِلَى رَبِّكَ اَلَا تَرَى اِلَى مَا نَحْنُ فِيْهِ اَلَا تَرَى مَا قَدْ بَلَّغْنَا فَيَقُوْلُ لَهُمْ مُوسٰى -صلى الله عليه وسلم- اِنْ رَبِّيْ قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَبًا لَّمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ وَلَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ وَاِنِّي قَتَلْتُ نَفْسًا لَّمْ اُوْمَرْ بِقَتْلِهَا نَفْسِي نَفْسِي اذْهَبُوا اِلَى عِيْسٰى -صلى الله عليه وسلم-. فَيَاثُوْنَ عِيْسٰى فَيَقُوْلُوْنَ يَا عِيْسٰى اَنْتَ رَسُوْلُ اللّٰهِ وَكَلَّمْتَ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَلِمَةً مِنْهُ اَلْقَاهَا اِلَى مَرْيَمَ وَرُوْحٌ مِنْهُ فَاَشْفَعْ لَنَا اِلَى رَبِّكَ اَلَا تَرَى مَا نَحْنُ فِيْهِ اَلَا تَرَى مَا قَدْ بَلَّغْنَا فَيَقُوْلُ لَهُمْ عِيْسٰى -صلى الله عليه وسلم- اِنْ رَبِّيْ قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَبًا لَّمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ وَلَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ - وَلَمْ يَذْكُرْ لَهُ ذَنْبًا - نَفْسِي نَفْسِي اذْهَبُوا اِلَى غَيْرِيْ اذْهَبُوا اِلَى مُحَمَّدٍ -صلى الله عليه وسلم- فَيَاثُوْنِيْ فَيَقُوْلُوْنَ يَا مُحَمَّدُ اَنْتَ رَسُوْلُ اللّٰهِ وَخَاتَمُ الْاَنْبِيَاءِ وَغَفَرَ اللّٰهُ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَاَخَّرَ اَشْفَعْ لَنَا اِلَى رَبِّكَ اَلَا تَرَى مَا نَحْنُ فِيْهِ اَلَا تَرَى مَا قَدْ بَلَّغْنَا فَالْطَّلُقُ قَاتِي تَحْتَ الْعَرْشِ فَاقْعَ سَاجِدًا لِرَبِّيْ ثُمَّ يَفْتَحُ اللّٰهُ عَلٰى وَيُلْهِمْنِيْ مِنْ مَّحَامِدِهِ وَحُسْنِ الثَّنَاءِ عَلَيْهِ شَيْئًا لَّمْ يَفْتَحْهُ لَاحِدٌ قَبْلِيْ ثُمَّ يَقَالُ يَا مُحَمَّدُ اَرْفَعْ رَأْسَكَ سَلْ نَعْطُكَ اَشْفَعْ تُشْفَعُ. فَارْفَعْ رَأْسِيْ فَاقُوْلُ يَا رَبِّ اُمَّنِيْ اُمَّنِيْ. فَيَقَالُ يَا مُحَمَّدُ اَدْخِلِ الْجَنَّةَ مِنْ اَمْتِكَ مَنْ لَا حِسَابَ عَلَيْهِ مِنَ الْاَنْبَابِ الْاَيْمَنَ مِنْ اَبْوَابِ الْجَنَّةِ وَهُمْ شُرَكَاءُ النَّاسِ فَيَمَّا سِوٰى ذَلِكَ مِنَ الْاَبْوَابِ وَالَّذِيْ نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ اِنْ مَا بَيْنَ الْمِصْرَاعَيْنِ مِنَ مَصَارِيْعِ الْجَنَّةِ لَكُمْ بَيْنَ مَكَّةَ وَهَجَرَ اَوْ كَمَا بَيْنَ مَكَّةَ وَبُصْرَى .» ﴿وەرگێڕ﴾.

﴿تاییه تمندییه کانی پیغمبری خوا صلی الله علیه وعلی اله وسلم﴾

پیغمبری خوا صلی الله علیه وعلی اله وسلم خاوهنی کۆمه لیک تاییه تمندییه ئیمش له سهر نهوهی دانهی باسیکردوو قسه ده کهین، له وانه :

- ۱- کۆتایی پیغمبرانه سهلامی خویان لی بیت : له بهر فهرموودهی خوی گهوره که ده فهرموویت : ﴿مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَرُ النَّبِيِّنَ﴾ الأحزاب: ۴۰ واته ﴿محمد صلی الله علیه وعلی اله وسلم باوکی هیچ پیاویکتان نیه به لکرو نهو پیغمبری خویو کۆتایی پیغمبرانه سهلامی خویان لی بیت﴾
- ۲- گهورهی نیردراوانه له بهر فهرماشته کهی پیغمبری خوا صلی الله علیه وعلی اله وسلم که ده فهرموویت : ﴿أَنَا سَيِّدُ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ متفق علیه ' واته ﴿من گهورهی خه لکم له رۆژی دوایدا﴾.

- ۳- وه باوهری هیچ بندهیه که تهواو نابیت تا باوه به پهمه کهی دینیت له بهر فهرموودهی خوی گهوره که ده فهرموویت : ﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ﴾ النساء: ۶۵ واته ﴿سویند بیت به پهروردگارت ئهی پیغمبر صلی الله علیه وعلی اله وسلم نابنه باوهردار تا بۆیه کلایی کردنهوهی کیشه کانی نیوانیان تۆ ده که نه داوهر ﴿نایه ته که وه جگه له ویش له پیغمبران سهلامی خویان لی بیت ده نیردرین بۆلای کۆمه له نه تهوهیه کی دیاریکراو ههریه کهو بۆلای نه تهوهی خوی .

- ۴- وه دادوهری ناکریت له نیوان خه لکدیدا له رۆژی دوایدا ته نهها به تکا کردنی نهو نه بیت وه به لگهی نهوه له باسی تکا کردندا باسکرا.

۱ البخاري: كتاب التفسير من سورة بني إسرائيل : باب : ﴿ذَرِيَّةَ مَنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ إِنَّهُ كَانَ

عَبْدًا شَكُورًا ﴿٢﴾ الإسراء: ۳ ((۴۷۱۲)) .

ومسلم : كتاب الإيمان : باب أنى أهل الجنة منزلة فيها (۱۹۴) (۳۲۷) من حديث أبي هريرة رضي الله عنه .

۵- نومته کهي پيش هه موو نومته کان ده که مون له چوونه ناو بهه شت له بهر گشتيه تي فهرمايشته کهي پيغه مبهري خوا صلي الله عليه وعلى آله وسلم که ده فهرمو ویت: ﴿نَحْنُ الْآخِرُونَ السَّابِقُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾^۱ متفق عليه.

واته ﴿ثيمه دواين نه ته وهين که هاتووين به لآم له پيش هه موو دروستکراوه کانداهه رږزي قيامه تدا دادوهري ده کړين له نيوانياندا﴾.

۶- خاوه ني ثالثي سوپاس و ستايشه پيغه مبهري خوا صلي الله عليه وعلى آله وسلم هه لیده گريت له رږزي دوايدا وه سوپاسگوزارانش له ژړيدا ده بن له بهر فهرمو وده کهي نه بي سه عيدي خودري په زاي خواي لي بيت که پيغه مبهري خوا صلي الله عليه وعلى آله وسلم ده فهرمو ویت ﴿أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا فَخْرَ وَيَدِي لَوَاءِ الْحَمْدِ وَلَا فَخْرَ وَمَا مِنْ نَبِيٍّ يَوْمَئِذٍ آدَمَ فَمَنْ سِوَاهُ إِلَّا تَحْتَ لِوَانِي وَأَنَا أَوَّلُ مَنْ تَنْشَقُّ عَنْهُ الْأَرْضُ وَلَا فَخْرَ﴾^۲ رواه الترمذي وقد روى الأولى والأخيرة مسلم.

واته ﴿من گه وره ي کوراني ناده م له رږزي قيامه تدا به بي شانازي کړدن، وه به ده ست منه وه به ثالثي سوپاس و پترانين به بي شانازي کړدن، وه هيچ پيغه مبهري کيش له ورژده دانيه چ ناده م و وه جگه له ناده ميش﴾ واته هه موو پيغه مبهريان سه لامی خويان لي بيت ﴿

۱ الحديث بهذا اللفظ : عند مسلم كتاب الجمعة : باب هداية هذه الأمة ليوم الجمعة (۸۵۶) (۲۲) من حديث أبي هريرة وحذيفة رضي الله عنهما ولفظه عند البخاري (۸۷۶) ومسلم (۸۵۵) (۲۱) : ((نَحْنُ الْآخِرُونَ السَّابِقُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَدُ الْكُتَابِ مِنْ قَبْلِنَا)) من حديث أبي هريرة.

۲ حديث صحيح : الترمذي (۳۱۴۸) (۳۶۱۵) وقال : ﴿حسن صحيح﴾ وأيضاً ابن ماجه (۴۳۰۸) من حديث أبي سعيد الخدري رضي الله عنه وصححه الألباني في الصحيحة (۱۵۷۱) وأما رواية مسلم فمن حديث أبي هريرة : كتاب الفضائل : باب تفضيل نبينا صلي الله عليه وعلى آله وسلم على جميع الخلائق (۲۲۷۸) (۳).

بلفظ ﴿أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَوَّلُ مَنْ تَنْشَقُّ عَنْهُ وَأَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ مُشَفِّعٍ﴾.

ئیللا لەژێر ئالاکەی مندا دەبن، وەمن یە کەم کە سێکم زەویم بۆلەت دە کریت و دیمە دەرهو بەبی شانازیکردن ﴿﴾.

٧- خاوەنی «المقام المحمود» ه واتە ئەو کارەیی دروستکارو دروستکراوی لەسەر سوپاسی دە کریت لەبەر فەرموودەی خوای گەورە کە دەفەرموویت : ﴿عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا﴾ (٧٩) الإسراء: ٧٩ واتە ﴿به هیوای ئەوێ پەروردگارت بتیڕێتە شوین و جیگایەکی پەسەندو بەرێزەو «مَقَامًا مَحْمُودًا» پێشینان و پاشینانیش سوپاست بکەن﴾.

و ئەو شوینە ئەوێ کە دیتە جی بەهۆی گەورەییەتی پێغەمبەری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم لەروژی قیامەتدا هەرلە شەفاعەتکردن و جگە لەوێش .

٨- خاوەنی ئەو حەوزە کە خەلکی دێنە سەری وەمەبەست لێ حەوزیکی گەورە کە زۆر خەلک دێنە سەری بەلام هەر حەوزیکی ئاسایی بیت؟ نەخیر چونکە بێگومان باسکرا کە بۆ هەموو پێغەمبەرێک حەوزیکی تایبەت بە خۆی هەبێ.

٩- پێشەوای پێغەمبەرێک .

١٠- ووتاریێزێک .

١١- وەخاوەنی شەفاعەتیانە ﴿واتە لەبری هەر هەموویان تکادە کات﴾ .

لەبەر فەرماشتە کە پێغەمبەری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم کە دەفەرموویت : ﴿إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ كُنْتُ إِمَامَ النَّبِيِّينَ وَخَطِيبَهُمْ وَصَاحِبَ شَفَاعَتِهِمْ غَيْرَ فَخْرٍ﴾ رواه الترمذي وحسنه^١.

١ حدیث حسن : أخرجه أحمد (١٣٧ / ٥ ، ١٣٨) والترمذي (٣٦١٥) وقال : حديث حسن ، وابن ماجه (٤٣١٤) والحاكم (١ / ٧١) ، (٧٨ / ٤) وقال صحيح الإسناد وأقره الذهبي وحسنه الألباني في تخريج المشكاة (٥٧٦٨) .

* قال النعلق على الطبعة السلفية ص (٢٥) : اقتصر الحديث على هؤلاء الثلاثة في طبعة دمشق سنة ١٣٣٨ وطبعة المنار سنة ١٣٤٠ . وزيد في طبعتي ١٣٥١ ، ١٣٥٥ : ﴿ثم على﴾ أ. ه .

واته ﴿كَاتِبِكَ كە رۆژی دواى دیت من دەبە پێشەوان پێغەمبەران وە ووتاریزیان وە خواوەنى تەکاکردنیان بەی شانا زیکردن﴾.

١٢- ئومەتە کە ی پێغەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم باشترین ئومەتە لەبەر فەرموودەى خواى گەورە کە دەفەر موویت : ﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ﴾ آل عمران: ١١٠ واتە ﴿ئێوە باشترین ئومەتیکن دەرھێنرایتەن بۆ خەڵکی﴾.

بەلام ھەرچی دەر بارەى فەرموودە کەى خواى گەورە یە کە دەفەر موویت : ﴿يَبْنِي إِسْرَءِيلَ أَذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ﴾ ﴿٤٧﴾ البقرة: ٤٧

واتە ﴿ئەى ئەوێ ئیسرائیل! ئەو نازو نەعمەت و چاکانەتان لەبیر بیت من ریشتم بەسەرتاندا و پێمدا نەهتا ھەمیشە بۆ من سوپاسگوزارو ملکە چ بن، ئەى لەبیرتانه لەچاو خەڵکای سەردەمى خۆتاندا چۆن فەزل و رێژم لەئێوە نا﴾.

جامە بەست بە ﴿وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ﴾ سەردەمى خۆیانە .

➤ وأفضل أمته أبو بكر الصديق، ثم عمر الفاروق، ثم عثمان ذو الثورين، ثم علي المرتضى - رضي الله عنهم - أجمعين. لما روى عبد الله بن عمر رضي الله عنهما قال: كنا نقول والني - صلى الله عليه وسلم - حي: أفضل هذه الأمة بعد نبيها أبو بكر، ثم عمر، ثم عثمان، ثم علي فيبلغ ذلك النبي - صلى الله عليه وسلم - فلا ينكره. باشريني ثومته كهيشي نه بوبه كرى صديقه پاشان عومهرى فاروقه پاشان عوسمانى زينورهينه پاشان على مورتهزايه رهزاي خوا لهه موويان بيت، له بهرئوهى كه عبدالله ى كورى عومهر رهزاي خوا له خوي و باوكى بيت دهگيرتتهوه دهفرموويت : ئيمه له كاتيكد پتغمبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم زيندوو بوو ده مانوت باشريني ئهم ثومته له دواي پتغمبهري كهى صلى الله عليه وعلى آله وسلم نه بوبه كره پاشان عومهر پاشان عوسمان پاشان على رهزاي خوا لهه موويان بيت جائه وقسهيه ئيمه ده گهشتهوه به پتغمبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم نهوئيش ئينكارى نه ده كرد واته بيدهنگ ده بوو لتي^١.

➤ وصحت الرواية عن علي - رضي الله عنه - أنه قال: خير هذه الأمة بعد نبيها أبو بكر ثم عمر ولو شئت لسميت الثالث.

وه به صهحي ريوايه تكراره له پتشهوا عهليهوه رهزاي خواي لى بيت كه فرموويدهتى ﴿چاكريني ئهم ثومته له دواي پتغمبهري كهى صلى الله عليه وعلى آله وسلم نه بوبه كره پاشان عومهر، وه نه گهر بهوئيت نهوا ناوى سيهه ميش ديتم﴾^٢.

١ البخاري: كتاب فضائل الصحابة : باب فضل أبي بكر بعد النبي صلى الله عليه وعلى آله وسلم (٣٦٥٥) وفي لفظ للبخاري (٣٦٩٧) : ﴿كنا في زمن النبي صلى الله عليه وعلى آله وسلم لا نعدل بأبي بكر أحداً ثم عمر ثم عثمان ثم نترك أصحاب النبي صلى الله عليه وعلى آله وسلم لانفاضل بينهم﴾.

٢ أثر صحيح : أخرجه الإمام أحمد في مسنده (١/ ١٠٦، ١١٠) وابنه عبدالله في زوائده (١/ ١٠٦، ١١٠، ١٢٧)، وأحمد في فضائل الصحابة (٣٩٧) بأسانيد صحيحة زحسنة زكدا أخرجه ابن أبي عاصم في كتا السنة (١٢٠١) وصححه الألباني في تخريج السنة (٥٧٠/ ٢).

﴿ وروى أبو الدرداء عن النبي - صلى الله عليه وسلم - أنه قال «مَا طَلَعَتِ الشَّمْسُ وَلَا غَرَبَتْ بَعْدَ التَّيِّينِ وَالْمُرْسَلِينَ عَلَى أَفْضَلٍ مِنْ أَبِي بَكْرٍ».

وه نهو دهر داء له پيغهمبهري خواوه صلى الله عليه وعلى آله وسلم ده يگير پته وه كه فرمويده تي ﴿ مَا طَلَعَتِ الشَّمْسُ وَلَا غَرَبَتْ بَعْدَ التَّيِّينِ وَالْمُرْسَلِينَ عَلَى أَفْضَلٍ مِنْ أَبِي بَكْرٍ ﴾^۱ واته ﴿هيچ كاتيك خوره هله هاتوره و هيچ كاتيكش ناوانه بووه له دواي پيغهمبهري و نيردراوان له سهر كه سيك باشي بيت له پيشهوا نه بوبه كر﴾.

﴿ وَهُوَ أَحَقُّ خَلْقِ اللَّهِ بِالْخِلَافَةِ بَعْدَ النَّبِيِّ - صلى الله عليه وسلم - لِفَضْلِهِ وَسَابِقَتِهِ، وَتَقْدِيمِ النَّبِيِّ - صلى الله عليه وسلم - له في الصلاة على جميع الصحابة رضي الله عنهم ، وإجماع الصحابة على تقديمه ومبايعته، ولم يكن الله ليجمعهم على ضلالة.

وه نهو شايسته ترين دروستكراوي خوايه به جينشيني له دواي پيغهمبهري خواوه صلى الله عليه وعلى آله وسلم له بهر گه وريته كه وي وه له بهر پيشينه به تي له ئيسلامدا وه له بهر پيشخستني له لايه ن پيغهمبهري خواوه صلى الله عليه وعلى آله وسلم له نويزدا و به سهر هم مو هاوه لاند و له بهر كوده نكي هاوه لاند له سهر پيشخستني و به يعهت پيداني، وه خواي په روه ردگار ناگو نجيست نهو هاوه لته بهر پزانه كو بكاته وه له سهر گومراي ((چونكه هم مو هاوه لاند يه كدنكن بوون له سهر داناني پيشهوا نه بوبه كر به گه ووهو جينشين - وه رگير))﴿.

۱ إسناده ضعيف : أخرجه الإمام أحمد في فضائل الصحابة (۱۳۵) وابن أبي عاصم في السنة (۱۲۲۴) وأبو نعيم (۳/ ۳۲۵) من حديث أبي الدرداء بإسنادٍ ضعيف فيه عن عنه بقية وعن عنه ابن جريج وهما مدلسان وكذا ذكره الهيثمي في المجمع (۹/ ۴۴) من حديث أبي الدرداء وعزاه الطبراني إلى الطبراني في الكبير وقال وفيه بقية وهو مدلس وبقية رجاله وثقوا.

وكذا وفيه عبد الله بن سفيان الخزازي الواسطي قال العقيلي لا يتابع على حديثه وراجع التعليق علة الأثر في تخريج فضائل الصحابة للإمام أحمد بتحقيق وصي الله بن محمد بن عباس (۱/ ۱۵۲، ۱۵۳).

﴿ ثم مِنْ بَعْدِهِ عَمْرٌ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - لِفَضْلِهِ وَعَهْدِ أَبِي بَكْرٍ إِلَيْهِ. پاشان له دواي ٿيو پيشهوا عومر رهزاي خواي لي بيت له بهر گهوره يه تيه كه ي و گفتي پيشهوا ٿيو به كريس بوي .

﴿ ثم عثمانٌ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - لَتَقْدِيمِ أَهْلِ الشُّوْرِ لَهُ. پاشان پيشهوا عثمان رهزاي خواي لي بيت له بهر پيشخستني له لايه ن شور او ه. ثم عليٌّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - لِفَضْلِهِ، وَإِجْمَاعِ أَهْلِ عَصْرِهِ عَلَيْهِ. پاشان پيشهوا علي رهزاي خواي لي بيت له بهر گهوره يه تيه كه ي وه كوده نكي خه لكي سهرده مي خوي له سهر داناني وهك جيئشين.

﴿ وهؤلاء الخلفاء الراشدون المهديون الذين قال رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فيهم «عَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمُهَدِّينَ مِنْ بَعْدِي، عَصُوا عَلَيْهَا بِالتَّوَّاجِدِ»^۱. وه ٿوانه خهليفه ي راشيدو رينمويي كراوان ٿوانه ي پيغمبهري خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم دهر باره يان ده فهرموويٽ ﴿ ده ست بهر يوشوئي من و جيئشيه پيگه يشتو رينويكراوه كاني منه وه بگرن له دواي من، به خريكتانسان توند قه يي پيدا بكن ﴾.

۱ فهرمووده يكي صحيحه :

پيشهوا ٿه جهد به موسنه ددا به زماره (۱۲۶، ۱۲۷/۴) رپوايه تي كردوه .
 وه نه بودا وديش له كتاب السنة : باب في لزوم السنة به زماره (۴۶۰۷) رپوايه تي كردوه .
 وه ترميزش له كتاب العلم : باب ماجاء في الأخذ بالسنة وإجتنا البدعة به زماره (۲۶۷۶) .
 وه ٿين و ماجش له پيشه كيذا : باب إتباع السنة الخلفاء الراشدين المهدين به زماره (۴۲، ۴۳) رپوايه تي كردوه، وه السارمي (۱/ ۴۴)، وغبن حبان (۱۰۲ - الموارد)، والحاكم (۹۷/۱) وغبن أبي عاصم في السنة (ص ۱۷ : ۲۰، ۲۹، ۳۰)، والبيهقي في دلائل النبوة (۶/ ۵۴۱) وابن عبد البر في جامع بيان العلم وفضله (۱/ ۲۲۲ : ۲۲۴)، من حديث العرابض بن سارية أبي نجيح رضي الله عنه، وقد صححه غير واحد من أهل العلم : فقال الرمذي ﴿ حسن صحيح ﴾ وصححه الحاكم وأقره الذهبي، ونقل ابن عبد البر عن أبي بكر أحمد أحمد بن عمرو البزار قوله ﴿ حديث العرابض في الخلفاء الراشدين صحيح ثابت ﴾ ثم قال : وهو كما قال، وصححه شيخ الإسلام ابن تيمية في غير موضع (۳۰۹/۲۰) مجموع الفتاوى وفي اقتضاء الصراط المستقيم (۲/ ۵۷۶)، أما تصحيح الألباني الذي أشار إليه الشيخ ففي صحيح الجامع الصغير (۲/ ۳۴۶) وفي تخريج السنة لابن أبي عاصم ص (۱۷ : ۲۰)، ص (۲۹، ۳۰) .

﴿ وقال صلى الله عليه وسلم «الْخِلَافَةُ مِنْ بَعْدِي ثَلَاثُونَ سَنَةً»^۱ فَكَانَ آخِرُهَا خِلَافَةُ عَلِيٍّ - رضي الله عنه.

و ە پێغمبەری خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم دەفەرمووێت ﴿ جێنشینى دواى من سى سالتە جادوا ھەمین جێنشینایەتى جێنشینەتى پێشەوا ەلى بوو ڕەزای خواى لى بێت ﴾.

تێبینى ەروگێڕ : ئەم وتەبەى دالەر ھەڵبە خوا لى خوش بێت چونکە دوا جێنشین ھەسەنى کورپی ەلى بوو ڕەزای خوا لەھەردووکیان بێت لەبەرئەوێ بەو چوار خەلیفە بێست و نۆ سان و شەش مانگ فەرمان ڕەوا بەتیاں کرد و شەش مانگە گەى تریش لەلایەن ھەسەنەو بوو و ەك موعجیزەك بۆ پێغمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم كە فەرمووی خیلەفەت دواى من سى سالتە دەبێت و ەفەرمووی ئەم كورپەى من سەیدەو خواى گەورە لەسەر دەستیدا ئاشتەواى دەخاتە ئێوان دوو كۆمەلى گەورەى موستەمانانەو كە كۆمەلى ەلى و كۆمەلى موعاربە بوو ڕەزای خوا لەھەردووکیان بێت ئەو ەبوو ئەو نەبەردە وازى لە جێنشینى ھێنا بۆ موعاربە ڕەزای خوا لەھەردووکیان بێت تا ئاژاوە لە ئێوان موستەماناندا ڕوونەدات و ئاشتەواى لە ئێوان موستەماناندا بەر پابێت ﴿ ەروگێڕ ﴾ .

۱ حدیث صحیح : أخرجه أبو داود (۴۶۴۶)، (۴۶۴۷)، والترمذي وحسنه، والنسائي في فضائل الصحابة (۵۵۲) والحاكم (۳ / ۷۱ ، ۱۴۵) وصححه ووافقه الذهبي . وأحمد في مسنده (۵ / ۲۲۰ ، ۲۲۱) وفي فضائل الصحابة (۷۸۹ ، ۷۹۰ ، ۱۰۲۷) وابن حبان (۱۵۳۴ ، ۱۵۳۵) وابن أبي عاصم في السنة (۲ / ۵۶۲) والطبراني في الكبير (۱۳ / ۱۳۶ ، ۶۴۴۲) والطيالسي (۱۱۰۷) والبيهقي في دلائل النبوة (۶ / ۳۴) من طرق عن سفينة أبي عبد الرحمن مولى رسول الله صلى الله عليه وعلى آله وسلم به . وإسناده حسن وله شواهد ترفعه إلى مرتبة الصحيح لغيره ولذا صححه وقواه غير واحد من أهل العلم منهم الإمام أحمد والترمذي وابن جرير الطبري وابن أبي عاصم وابن حبان والحاكم وابن تيمية والذهبي والحاظف ابن حجر العسقلاني وراجع الصحيحة للألباني في بحث جيد (۴۵۹) للرد على من ضعف الحديث .

.....
 رافعی شیخ نبین و عثمین

﴿فضائل الصحابة﴾

صەحابی ئەو کەسەیه کەبە پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم گەشتیبت و باوەری پێ هینایبت و لەسەر ئەو باوەرەش مردیبت.

وہاوەلەکانی پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم باشترین هاوەلی پێغەمبەرانی سەلامی خویان لی بێت لەبەر فرمایشتە کە ی پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم کەدەفرموویت : ﴿خَيْرُ النَّاسِ قَرْنِي﴾^١ واتە ﴿باشترین خەڵک خەڵکی سەردەمی من ((ئەوانە ی باوەریان هیناوە – وەرگیر))﴾ فرموودە کە پێشەوا بوخاری و جگە لەویش رێواہەتیان کردووہ.

وہ باشترینی هاوەلانیشت کۆچکەرانی لەبەر کۆکردنەویان لەنیوان کۆچکردن و سەرخستندا پاشان ئەنصارە واتە یاریدەدەرەکان .

وہ باشترینی کۆچکەرەکانیش هەرچوار جێنشینه رێنمویکراوە کەن کەئەوانیش ﴿ئەبوبەکر و عومەر و عوسمان و علی﴾ ن.

١ البخاري : كتاب فضائل أصحاب النبي صلى الله عليه وعلى آلہ وسلم : باب فضائل أصحاب النبي صلى الله عليه وعلى آلہ وسلم (٣٦٥١).

ومسلم : كتاب فضائل الصحابة : باب فضل الصحابة ثم الذين يلونهم .. (٢٥٣٢) (٢١٢) من حديث ابن مسعود رضي الله عنه وفي الباب عن عمران بن حصين : عند البخاري (٢٥٦١) (٣٦٥٠) (٦٤٣٨) (٦٦٩٥) ومسلم (٢٥٣٥) وعن أبي هريرة رضي الله عنه : عند مسلم : (٥٣٤) (٢١٢) . وغيرهم .

وهو حديث متواتر صرح بتواتره الحافظ ابن حجر في مقدمة الإصابة .

جا ئەبوبەکر راستگۆکەيە: ناوی عبدالله ی کورپی عوسمانی کورپی عامرە لە نەوہی تەمیمی کورپی مورە ی کورپی کەعە، یە کەم کەسە باوہری بە پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم ھیناوە لە پیاواندا وە ھاوڕیشتی کرد لە کاتی کۆچکردندا بو شاری مەدینە وە پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم کردی بە جیگری خو ی لە نوێژکردن و ھەجکردندا وە جینشینەتی لەناو ئوممەتە کەیدا، لەسەر دەستیدا پێنج لەوانە ی موژدە ی بەھەشتیان پێدراوہ موسلمان بوون کەئەوانیش ﴿عوسمان و زوبەیر و تەلحە و عبدالرحمانی کورپی عەوفو سەعدی کورپی ئەبی وەقاص﴾ ن، لەجەمادی کۆتایی سالی ۲۳ کۆچیدا لەتەمەنی ۶۳ سالیدا مردووە، وەئەو پێنجە لەگەڵ ئەبوبەکر و عەلی کورپی ئەبی تالیب و زەیدی کورپی حاریسە کەدە کاتە ھەشت ئەوانەن کەلەپیش ھەموو کەسیکەوہ موسلمان بوون . ابن إسحاق ووتویەتی واتە لەپیاواندا لەدوای نێردرانی و بوون بەپێغەمبەر صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم.

وہ عومەیریش پەزای خوای لی بیت : ناوی باوکی ھەفصە نازناوی فاروقە عومەری کورپی خەتتاب لەنەوہی عەدی کورپی کەعبی کورپی لوئەيە، لەسالی شەشی پێغەمبەرایەتیدا موسلمان بووہ لەدوای نزیکە ی چل پیاو و یانزە ئافرەت جا موسلمانان زۆر دلخۆش بوون بەموسلمان بوونی وەلەدوای موسلمان بوونی ئیسلام لەمە ککەدا ئاشکرا بوو، پێشەوا ئەبوبەکر کردی بەجینشینی خو ی بەسەر ئوممەتەوہ جا ھەلسا بەھەلگرتنی باری قورسی جینشینایەتی بەباشترین شیوہ تا ئەو کاتە ی کۆژرا بەشەھیدی لەمانگی ذی الحجە لەسالی ۲۳ کۆچی لەتەمەنی ۶۳ سالیدا .

وہ عوسمانیش کونہ کە ی باوکی عبدالله یە نازناوی زونورەینە عوسمانی کورپی عەففان لەنەوہی ئومەيە ی کورپی عبدالشمسی کورپی عبدمناف، موسلمان بووہ پیش چوونی پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم بو مالی ئەر قەم، پیاویکی دەولە مەندو بەخشیندە بوو لەدوای عومەری کورپی خەتتاب جینشینایەتی گرتە دەست

بە کۆدەنگی ئەهلی ڕاویژ تا ئەو کاتەی کۆژرا بە شەهیدی لە ذی الحجة لە سالی ٣٥
کۆچی لە تەمەنی ٩٠ سالییدا لە سەر یەکیک لە قەسەکان .

وە ئەلش : ناوی باوکی حەسەن عەلی کۆری ئەبی تالبە وە ناوی ئەبو تالبیش
عەبد مناف کۆری عەبد المولتەلبە یە کەم کەسە موسلمان بوو لە مندالاندا ، پێغەمبەری
خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم لە ڕۆژی خەیردا ئالاکەی دایە دەستی جاخوای
گەرە لە سەر دەستی ئەودا ئەو شوێنەی ڕزگار کرد ، وە بە یەعتی پێدرا بۆ جێشینایەتی
لە دواي شەهید کردنی پێشەوا عوسمان ڕەزای خوایان لی بیت جائەو جێشینیی ڕەوا بوو
تائەو کاتە کۆژرا بە شەهیدی لە ڕەمەزانی سالی ٤٠ کۆچی لە تەمەنی ٦٣ سالییدا .

وە باشتەری ئەو چوارەش ئەبو بەکرە پاشان عومەر پاشان عوسمان پاشان عەلیە ڕەزای
خوایان لی بیت لە بەر فەرموودە کە ی عەبد اللہ ی کۆری عومەر ڕەزای خوایان لی بیت :
﴿كُنَّا نُخَيِّرُ بَيْنَ النَّاسِ فِي زَمَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَخَيَّرُ أَبَا بَكْرٍ ثُمَّ عُمَرُ بْنُ
الْخَطَّابِ ثُمَّ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ﴾^١ رواه البخاري واتە ﴿ئیمە لە نێوان
خەڵکیدا کە سانیکیان هەڵدەبژارد لە سەر دەمی پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ
وسلم جا ئەبو بەکرە کرمان هەڵدەبژارد پاشان عومەر ی کۆری خەتتاب پاشان عوسمان
کۆری عەففان﴾ وە لە بەر فەرموودە کە ی ئەبو داود ﴿كُنَّا نَقُولُ وَرَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - حَيٌّ: أَفْضَلُ هَذِهِ الْأُمَّةِ بَعْدَ نَبِيِّهَا أَبُو بَكْرٍ، ثُمَّ عُمَرُ، ثُمَّ عُثْمَانُ﴾.

١ البخاري : كتاب فضائل الصحابة : باب فضل أبي بكر بعد النبي صلى الله عليه وعلى آلہ وسلم
(٣٦٥٥) وفي اللفظ للبخاري (٣٦٩٧) : ﴿كُنَّا فِي زَمَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ لَا
نَعْدِلُ بِأَبِي بَكْرٍ أَحَدًا ثُمَّ عُمَرُ ثُمَّ عُثْمَانُ ثُمَّ نَزَلَتْ أَصْحَابُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ
لَا نَفَاضِلَ بَيْنَهُمْ﴾.

واته ﴿ئیمه له کاتیځدا پیغمبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم زیندوو بوو ده‌مانوت باش‌زینی نهم نوممه‌ته له‌دوای پیغمبه‌ره‌که‌ی صلی الله علیه وعلی آله وسلم نه‌بویه‌کره پاشان عومهر پاشان عوسمان﴾.

پیشه‌وا ته‌به‌رانی زیاده‌یه‌کی هیتاوه له ریوایه‌ته‌که‌یدا : ﴿فیسع ذلك النبی - صلی الله علیه وسلم - فلا ینکره﴾ واته ﴿جائه وقسه‌یه‌ی ئیمه پیغمبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده‌بیست ئه‌ویش ئینکاری نه‌ده‌کرد واته بی‌ده‌نگ ده‌بوو لئی﴾ من ئه‌و ده‌برپه‌نم نه‌مبینوه دانهر باسی زیاده‌یه‌ی علی کوری نه‌بوتالیبی تیدا‌کردوو^۱.

وه‌شایسته‌ترینیان به‌جینشینیایه‌تی له‌دوای پیغمبه‌ری خواوه صلی الله علیه وعلی آله وسلم نه‌بویه‌کری صدیق بوو ره‌زای خوای لی بیت له‌به‌رئه‌وه‌ی ئه‌و باش‌زینیانه وه‌له‌پیش هه‌موویشیانه‌وه موسلمان بووه وه‌له‌به‌رئه‌وه‌ی پیغمبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم پیشی خست له‌نوژدا و پیشنوژی کرد وه‌له‌به‌ر کۆده‌نگی هاوه‌لان له‌سه‌ر پیشخستی و بده‌ت پیدانی، وه‌خوای په‌روه‌ردگار ناگو‌نجیت ئه‌و هاوه‌له‌ به‌ر‌ترانه کۆبکاته‌وه له‌سه‌ر گو‌م‌رایی، پاشان له‌دوای ئه‌و پیشه‌وا عومهر ره‌زای خوای لی بیت له‌به‌رئه‌وه‌ی باش‌زینی هاوه‌لان بوو له‌دوای پیشه‌وا نه‌بویه‌کر وه‌له‌به‌ر گفتی پیشه‌وا نه‌بو به‌کریش بو‌ی که‌بکریته‌ جینشین، پاشان عوسمانه‌ ره‌زای خوای لی بیت له‌به‌ر

۱ إسناده صحيح : أبوداود (۴۶۲۸) والترمذی (۳۷۰۷) وابن أبي عاصم في السنة (۱۱۹۰) وإسناده صحيح كما قال الألباني في تخریج السنة (۵۶۷/۲).

وأما الزيادة التي ذكرها الشيخ العثيمين عند الطبراني وهي : ﴿فیسع ذلك النبی - صلی الله علیه وسلم - فلا ینکره﴾ فهي زيادة صحيحة ثابتة من طرق كثيرة عند وابن أبي عاصم في السنة (۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷) وأحمد (۱۴/۲) وغيرهم وبأسانيد صحيحة وراجع تخریج السنة لابن أبي عاصم (۵۶۸، ۵۶۹) وكذا في الفتح (۱۶/۷، ۱۷).

گه وره به تیه که ی وه پیشخستنی له لایهن نه هلی راویژه وه بۆ کردنی به جیشین، وه نه وان ه باسکراون لهم دیره هونرا وه دا:

علی و عثمان و سعد و طلحة زبیر و ذو عوف رجال المشهورة
پاشان عملی ره زای خوای لی بیت له بهر گه وره به تیه که ی و کۆدهنگی خه لکی
سه رده می خۆی له سه ری بۆ دانانی به جیشین .
وه نه وان ه خه لیفه ی راشیدو رینموی کراوان نه وان ه ی پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه
وعلی آله وسلم ده رباره یان ده فهرموویت : «عَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ
الْمُهْدِيِّينَ مِنْ بَعْدِي، عَصُوا عَلَيْهَا بِالتَّوَّاجِدِ»^١
واته : ﴿ده ست به ریوشوینی من و جیشینه پیگیشتوو رینویکراوه کانی منه وه بگرن
له دوا ی من، به خر یکاتان توند قه پی پندا بکه ن﴾ .
وه پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده فهرموویت «الْخِلَافَةُ مِنْ بَعْدِي
تَلَاكُونَ سَنَةً» واته : ﴿جیشینی دوا ی من سی ساله جادوا هه مین جیشینایه تی

١ فهرموده یه کی صحیحه: پیشهوا نه حمده به موسنه ددا به ژماره (١٢٦، ١٢٧/٤) ریوایه تی کردوه .
نه بوداودیش له کتاب السنة : باب فی لزوم السنة به ژماره (٤٦٠٧) ریوایه تی کردوه .
ترمیش له کتاب العلم : باب ماجاء فی الأخذ بالسنة واجتتاب البدعة به ژماره (٢٦٧٦) .
نبینو ماجه ش له پیشه کیدا : باب اتباع السنة الخلفاء الراشدين المهديين به ژماره (٤٢، ٤٣) ریوایه تی کردوه ،
وه الدارمی (١/ ٤٤)، وغبن حبان (١٠٢ - الموارد)، و الحاکم (٩٧/١) وغبن أبی عاصم فی السنة (ص
١٧ : ٢٠، ٢٩، ٣٠)، و البیهقی فی دلائل النبوة (٦/ ٥٤١) و ابن عبدالبر فی جامع بیان العلم وفضله (١/
٢٢٢: ٢٢٤)، من حدیث العریاض بن ساریة أبی نجیح رضی الله عنه، و قد صححه غیر واحد من أهل العلم :
فقال الرمذی ﴿حسن صحیح﴾ و صححه الحاکم و أقره الذهبی، و نقل ابن عبدالبر عن أبی بکر أحمد أحمد
بن عمرو البزار قوله ﴿حدیث العریاض فی الخلفاء الراشدين صحیح ثابت﴾ ثم قال : وهو كما قال،
و صححه شیخ الإسلام ابن تیمیة فی غیر موضع (٣٠٩/٢٠) مجموع الفتاوی و فی اقتضاء الصراط المستقیم)
٢/ ٥٧٦)، أما تصحیح الألبانی الذي أشار الیه الشیخ ففي صحیح الجامع الصغیر (٢/ ٣٤٦) و فی تخریج
السنة لابن أبی عاصم ص (١٧: ٢٠)، ص (٢٩، ٣٠) .

جینشینیه‌تی پېشه‌وا عه‌لی بوو په‌زای خوای لی بیت ﴿پېشه‌وایان نه‌عهدو نه‌بوداود ترمزی ریوایه‌تیاں کردووہ پېشه‌وا نه‌لبانی فہرموویہ‌تی : وہ رشتہ‌کے حسہ نہ .

جادوا جینشین عه‌لی بوو دانہر ناوای فہرمووہ ہدروہ کو بلئی جینشینایہ‌تی حسہ‌نی کردیتہ پاشکویہ‌ک بو باوکی یان وای داینہ‌نابیت بہ‌جوڑی نہو په‌زای خوای لی بیت دہستی لیہ‌لگرت بو موعاویہ‌ی کوری نہبو سوفیان په‌زای خوایان لی بیت .

• جا جینشینایہ‌تی نہبوہ کر په‌زای خوای لی بیت دوو سال و سئ مانگ و نو شہو بوو لہ ۱۳ی رھیبی یہ‌کمی سالی ۱۱ کۆچی تا ۲۲ی جہمادی ناخیری سالی ۱۳ی کۆچی .

• وہ جینشینایہ‌تی عومہر په‌زای خوای لی بیت ۱۰ سال و شہش مانگ و سئ رۆژبوو لہ ۲۲ی جہمادی ناخیری سالی ۱۳ی کۆچی تا ۲۶ ذی الحجۃ لہ‌سالی ۲۳ کۆچی .

• وہ جینشینایہ‌تی عوسمان په‌زای خوای لی بیت ۱۲ سال بوو تہنہا ۱۲ رۆژ نہ‌بیت لہ ۱ی موحررہمی سالی ۲۴ی کۆچی تا ۱۸ی ذی الحجۃ لہ‌سالی ۳۵ کۆچی .

• جینشینایہ‌تی عه‌لی په‌زای خوای لی بیت ۴ سال و ۹ مانگ بوو لہ ۱۹ی ذی الحجۃ لہ‌سالی ۳۵ کۆچی تا ۱۹ی رھمہزانی سالی ۴۰ی کۆچی .

جا کوی ہہموو نہو چوار جینشینہ ۲۹ سال و ۶ مانگ و ۴ رۆژ بوو ، پاشان بہ‌یعہ‌تدراہہ حسہ‌نی کوری عه‌لی په‌زای خوایان لی بیت لہو رۆژہ‌ی باوکی تیایدا شہید بوو عه‌لی کوری نہبو تالیب په‌زای خوای لی بیت ولہ رھیبی یہ‌کمی سالی ۴۱ی کۆچی کاروباری جینشینایہ‌تی رادہستی موعاویہ‌ی کوری نہبو سوفیان په‌زای خوایان لی بیت کرد وہبہ‌وہش موعجزہ‌کے پیغمبرہ‌ی خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم ناشکرا بوو کہ دہفہرموویت «الْخِلَافَةُ مِنْ بَعْدِي ثَلَاثُونَ سَنَةً» واتہ : ﴿جینشینی دواى من سى سالہ جادوا ہمین جینشینایہ‌تی جینشینہ‌تی پېشه‌وا عه‌لی بوو په‌زای خوای لی بیت﴾ وہ فہرمایشہ‌کیشی دہربارہ‌ی حسہ‌نی کوری عه‌لی په‌زای خوایان لی بیت کہ دہفہرموویت ﴿إِنَّ ابْنِي هَذَا سَيِّدٌ وَلَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يُصْلِحَ بِهِ بَيْنَ فِئَتَيْنِ عَظِيمَتَيْنِ مِنْ

المُسْلِمِينَ». رواه البخاري^١ واته ﴿ثم كورپی من گەورەیه وه بههویای ئه وهی خوای گهوره بههویه وه ناشته وایه تی بخاته نیوان دوو کۆمهلتی گهوره وه له موسلمانان﴾. حه سه نی کورپی عه لی رەزای خوایان لی بیّت کچه زای پیغه مبه ری خوایه صلی الله علیه وعلی آله وسلم وه ریتخانه یه تی وه نه و ئه میری باوه رداران کورپی ئه میری باوه رداران عه لی کورپی ئه بو تالییه له ١٥ ی رهمه زانی سالتی ٣ ی کۆچی وه له شاری مه دینه ی پیغه مبه ری خوادا صلی الله علیه وعلی آله وسلم مردوو وه له به قیعدا نیژرا وه له سالتی ٥٠ ی کۆچیدا .

وه حوسه ی نیش رەزای خوای لی بیّت کچه زای پیغه مبه ری خوایه صلی الله علیه وعلی آله وسلم وه ریتخانه یه تی وه ئه ویش کورپی عه لی کورپی ئه بو تالییه رەزای خوای لی بیّت له مانگی شه عبانی سالتی ٤ ی کۆچیدا له دایک بو وه له کهر به لا له ١٠ ی موچه رهمی سالتی ٦١ ی کۆچیدا کوژرا وه، وه سابتیش که ئه ویش کورپی قه یسه کورپی شه ماسی ئه نصاری خه وه ره جیه ووتاری بیژی ئه نصار له رۆژی یه مامه دا به شه هیدی کوژرا له کوتایه سالتی ١١ ی کۆچی یان له سه ره تای سالتی ١٢ ی کۆچی .

١ البخاري : متاب الصلح : باب قول النبي صلى الله عليه وعلى آله وسلم للحسن بن علي (٢٧٠٤) من حديث أبي بكره رضي الله عنه ضمن رواية مطولة .

ته وای فهرمووده که بهم شیوه یه یه :

٢٧٠٤ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ سَمِعْتُ الْحَسَنَ يَقُولُ اسْتَغْفِرُ وَاللَّهُ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ مُعَاوِيَةَ بِكُتَابِ أَمْثَالِ الْجِبَالِ فَقَالَ عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ إِنِّي لَأَرَى كُتَابَ لَا تُؤَلِّي حَتَّى تَقْتُلَ أَقْرَانَهَا فَقَالَ لَهُ مُعَاوِيَةُ وَكَانَ وَاللَّهِ خَيْرَ الرَّجُلَيْنِ أَيُّ عَمْرُو إِنَّ قَتَلَ هَؤُلَاءِ هَؤُلَاءِ وَهَؤُلَاءِ هَؤُلَاءِ مَنْ لِي بِأُمُورِ النَّاسِ مَنْ لِي بِسَائِهِمْ مَنْ لِي بِضَيْعَتِهِمْ قَبَعْتُ إِلَيْهِ رَجُلَيْنِ مِنْ قُرَيْشٍ مِنْ بَنِي عَبْدِ شَمْسٍ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ سَمُرَةَ وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَامِرٍ بَنِي كُرَيْشٍ فَقَالَ إِذَا هَذَا الرَّجُلُ فَأَعْرِضَا عَلَيْهِ وَقُولَا لَهُ وَاطْلُبَا إِلَيْهِ فَاتِيَاهُ فَدَخَلَا عَلَيْهِ فَكَلَّمَا وَقَالَ لَهُ فَطَلَبَا إِلَيْهِ فَقَالَ لَهُمَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ إِنَّا بَنُو عَبْدِ الْمُطَّلِبِ قَدْ أَصَبْنَا مِنْ هَذَا الْمَالِ وَإِنَّ هَذِهِ الْأُمَّةَ قَدْ عَائَتْ فِي دِمَائِهَا قَالَا فَإِنَّهُ يَعْزُضُ عَلَيْكَ كَذَا وَكَذَا وَيَطْلُبُ إِلَيْكَ وَيَسْأَلُكَ قَالَ فَمَنْ لِي بِهِذَا قَالَا نَحْنُ لَكَ بِهِ فَمَا سَأَلَهُمَا شَيْئًا إِلَّا قَالَا نَحْنُ لَكَ بِهِ فَصَالَحَهُ فَقَالَ الْحَسَنُ وَلَقَدْ سَمِعْتُ أَبَا بَكْرَةَ يَقُولُ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْمَيْتَرِ وَالْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ إِلَى جَنْبِهِ وَهُوَ يُقِيلُ عَلَى النَّاسِ مَرَّةً وَعَلَيْهِ أُخْرَى وَيَقُولُ إِنَّ ابْنِي هَذَا سَيِّدٌ وَلَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يُصْلِحَ بِهِ بَيْنَ فِتْنَتَيْنِ عَظِيمَتَيْنِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ قَالَ لِي عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ إِنْمَا ثَبَتَ لَنَا سَمَاعُ الْحَسَنِ مِنْ أَبِي بَكْرَةَ بِهِذَا الْحَدِيثِ. (وهو كثير).

﴿وَشَهِدُ لِلْعَشْرَةِ بِالْجَنَّةِ، كَمَا شَهِدَ لَهُمُ النَّبِيُّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فَقَالَ: «أَبُو بَكْرٍ فِي الْجَنَّةِ، وَعُمَرُ فِي الْجَنَّةِ، وَعُثْمَانُ فِي الْجَنَّةِ، وَعَلِيٌّ فِي الْجَنَّةِ، وَطَلْحَةُ فِي الْجَنَّةِ، وَالزُّبَيْرُ فِي الْجَنَّةِ، وَسَعْدٌ فِي الْجَنَّةِ، وَسَعِيدٌ فِي الْجَنَّةِ، وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ فِي الْجَنَّةِ، وَأَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ فِي الْجَنَّةِ»﴾.

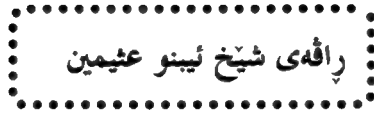
وه شاهیدی ددهین بۆ نهو ده که سہی که پیغمبري خودا صلی الله عليه وعلى آله وسلم شاهیدی بؤداون به وهی بههشتین وه له باره یانه وه فہر موویہ تی: ﴿نه بوبه کر له بههشتدايه، وه عومہر له بههشتدايه، وه عوسمان له بههشتدايه، وه علی له بههشتدايه، وه طلحه له بههشتدايه، وه زوبیر له بههشتدايه، وه سہعد له بههشتدايه، وه سہعید له بههشتدايه، وه عبدالرحماني کوری عہوف له بههشتدايه، وه نهبو عوبہیدہی کوری جہراح له بههشتدايه .

﴿وَكُلُّ مَنْ شَهِدَ لَهُ النَّبِيُّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - بِالْجَنَّةِ شَهِدًا لَهُ بِهَا، كَقَوْلِهِ: «الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ سَيِّدَا شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ»﴾، وَقَوْلُهُ لِثَابِتِ بْنِ قَيْسٍ: «إِنَّهُ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ».

هہ موو نهوانہی که پیغمبري خودا صلی الله عليه وعلى آله وسلم شاهیدی بؤداون به وهی بههشتین نیمهیش شاهیدی بؤ ددهین به وهی بههشتیه هہروہ کو دہر موویت: ﴿حہسن و حوسہین گہورہی گہنجہ کانی ئہہلی بههشتن﴾، وه فہر مایشتہ کہی دہر بارہی سابتی کوری قہیس به وهی کہ ((نهو له ئہہلی بههشتہ)) .

﴿وَلَا نَجْزِمُ لِأَحَدٍ مِنْ أَهْلِ الْقِبْلَةِ بِجَنَّةٍ وَلَا نَارٍ إِلَّا مَنْ جَزَمَ لَهُ الرَّسُولُ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -، لَكِنَّا نَرْجُو لِلْمُحْسِنِ وَنَخَافُ عَلَى الْمُسِيءِ﴾.

بؤ هيج کہ سيک له ئہہلی قبیلہ برپاری دلنیاي نادہین به وهی بههشتیه وه بؤ هيج کہ سيک له ئہہلی قبیلہ برپاری دلنیاي نادہین به وهی دؤزهخي تہنہا بؤ کہ سائيک نہ بیت پیغمبري خودا صلی الله عليه وعلى آله وسلم برپاری دلنیاي داوہ به وهی بههشتیه یان دؤزهخي، بہ لآم ناواتہ خوازی نهوہین بههشت بہنسیبی کہ سائيک بیت چاکہ کارن و دہشتر سین له تاوانباران دؤزهخي بن.

﴿شاهییدی دان بۆ کەسیک بەوەی بەهەشتیە یان دۆزەخیە﴾

شاهییدی دان بەوەی کەسیک بەهەشتیە یان دۆزەخیە بۆ عەقل و زیری نیە دەستی تیۆریدات چونکە ئەو باسە وەستێراوە لەسەر شەرع بەجۆری ئەگەر شەرع شاهییدی بەوە بۆ داویت ئێمەش شاهییدی بۆ دەدەین وەهەر کەسیکیش شەرع شاهییدی بۆ نەداویت ئێمەش شاهییدی بۆ نادەین بەلام ئاواتە خوازین بەهەشت بۆ کەسانیکی چاکە کار بیت و دەسترسین دۆزەخ بۆ کەسانیکی خراپە کار بیت .

و شاهییدی دان بەوەی کەسیک بەهەشتیە یان دۆزەخیە داوەش دەبێت بەدوو

بەشەو:

﴿بەشیۆهەکی گشتی وە بەشیۆهەکی تایبەتی﴾

جا ئەوەی دەربارەی گشتیەکیە : ئەو و ابەستەیه بە وەسفەو بۆغونە کە شاهییدی بەدەین بۆ هەموو باوەردارێک بەوەی ئەهلی بەهەشتەو بەهەشتیە یان شاهییدی بەدەین بۆ هەموو بێ باوەردارێک بەوەی ئەهلی دۆزەخە و دۆزەخیە یان هاوشیۆهە ئەو لەو وەسفانەی کە شەرع کردووەتی بە هۆکارێک بۆ چوونە ناو بەهەشت یان چوونە ناو دۆزەخ .

و دەربارەی تایبەتیەکیە : ئەو و ابەستەیه بەکەسیکەو : بۆغونە کە شاهییدی بەدەین بۆ کەسیکی دیاریکراو بەوەی بەهەشتیە یان بۆ کەسیکی دیاریکراو بەوەی دۆزەخیە جائیمە هیچ کەسیک دیاری ناکەین بەوەی بەهەشتیە یان دۆزەخیە تەنها کەسانیک نەبێت کەخوای گەورە یان پیغمبەری خودا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم شاهییدی بۆداون بەوەی بەهەشتین و دیاریان کردوو .

﴿ئەوانەى ديارىكراون لەئەهلى بەهەشت﴾

ئەوانەى ديارىكراون لەئەهلى بەهەشتن زۆرن لەوانە : ئەو دە كەسەى موزدەى بەهەشتیان پێدراو وە تايەتكراون بەو وەسفە لەبەرئەوەى پێغەمبەرى خودا صلى الله عليه وعلى آله وسلم كۆيكردونوتەو لەيەك فەرموودەدا جا فەرمووبەتى : ﴿أَبُو بَكْرٍ فِي الْجَنَّةِ ، وَعُمَرُ فِي الْجَنَّةِ ، وَعُثْمَانُ فِي الْجَنَّةِ ، وَعَلِيٌّ فِي الْجَنَّةِ ، وَطَلْحَةُ فِي الْجَنَّةِ ، وَالزُّبَيْرُ فِي الْجَنَّةِ ، وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ فِي الْجَنَّةِ ، وَسَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ فِي الْجَنَّةِ ، وَسَعِيدُ بْنُ زَيْدٍ فِي الْجَنَّةِ ، وَأَبُو عُيَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ فِي الْجَنَّةِ﴾ رواه الترمذي وصححه الألباني^١.

واتە : ﴿ئەبوبەكر لەبەهەشتدايە، وە عومەر لەبەهەشتدايە، وە عوسمان لەبەهەشتدايە، وە ئەلى لەبەهەشتدايە، وە طەلحە لەبەهەشتدايە، وە زوبەير لەبەهەشتدايە، وە عبدالرحمانى كورى عەوف لەبەهەشتدايە، وە سەعدى كورى ئەبى وەقاص لەبەهەشتدايە، وە سەعیدى كورى زەید لەبەهەشتدايە، وە ئەبو عوبەيدەى كورى جەرّاح لەبەهەشتدايە . لەوێ رابورد لە پێشەو قسە لەسەر چوار خەلیفە راشیدە کانکرا وەهەرچى دەربارەى ئەوانەى ترە ئەوا كۆبوونەتەو لەم دێرە ھۆنراوەدا:

سعيد وسعد وابن عوف وطلحة وعامر فھر والزبیر الممدّخ

١ حديث صحيح : أخرجه أبو داود (٤٦٤٩)، (٤٦٥٠) والترمذي (٣٧٤٨) و (٣٧٥٧) وابن ماجه (١٣٤) وأحمد (١/ ١٨٧، ١٨٨، ١٨٩) وفي فضائل الصحابة (٨٧، ٩٠، ٢٢٥) وابن أبي عاصم (١٤٢٨، ١٤٣١، ١٤٣٦) والحاكم (٤/ ٤٤٠) والنسائي في الفضائل (٨٧، ٩٠، ٩٢، ١٠٦) وأبو نعيم (١/ ٩٥) وغيرهم من حديث سعيد بن زيد مرفوعاً وإسناده صحيح وصححه الألباني الجامع الصغير (٤٠١٠).

وفي الباب عن عبد الرحمن بن عوف : أخرجه الترمذي (٣٧٤٨) وأحمد (١/ ١٩٣) وفي الفضائل (٢٧٨) والنسائي في الفضائل (٩١) والبغوي في شرح السنة (٣٩٢٥) بإسناد صحيح .

جا تەلەحە : ناوی کورپی عوبەیدوللایە لەنەوێ تەمیمی کورپی مورە یەکیکە لەو هەشتە ی لە پێشەو هاتوونەتە ناو ئیسلام و موسلمان بوون، لەپۆژی شەری جەمەلدا لەجەمادی کۆتای سالی ۳۶ ی کۆچی کوژراوە لەتەمەنی ۶۴ سالییدا.

و هەزوبەیریش : ناوی ئیبن ولعوامە لەنەوێ قوصە ی کورپی کیلابە پورزای پێغمبەری خوا یە صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم لەپۆژی شەری جەمەلدا وازی لەشەپکردن هینا لەسەر فەیلەقەکە ئیبن و جورموز هەبوو ئەوجا کرشتی لە جەمادی یەکەمی سالی ۳۶ ی کۆچی لەتەمەنی ۶۷ سالییدا .

و ه عبدالرحمانی کورپی عەوفیش : لەنەوێ زوهرە ی کورپی کیلابە لەسالی ۳۲ ی کۆچی لەتەمەنی ۷۲ سالییدا مردوو و لە گۆرستانی بەقیعدا نێژراوە .

و ه سەعدی کورپی ئەبی وەقاصیش : ناوی کورپی مالیکە لەنەوێ عەبدەنافی کورپی زوهرە یەکەم کەسێکە لەپێناوی خوا ی گەورەدا تیری هاویشتییت، لەناو کۆشکە کە ی خۆیدا لە عەقیق لەدووری دەمیلی شاری مەدینەدایە وە لە گۆرستانی بەقیعدا نێژراوە لەسالی ۵۵ ی کۆچی لەتەمەنی ۸۲ سالییدا .

و ه سەعیدی کورپی زەیدیش : ناوی کورپی زەیدی کورپی عەمری کورپی نوفەیلی عەدەویە یەکیک بوو لەوانە ی هەر زوو موسلمان بوو ئەویش لە عەقیق مردوو و لە شاری مەدینەش نێژراوە لەسالی ۵۱ ی کۆچیدا لەتەمەنی حەفتاو ئەوەندە سالییدا.

و ئەبووعوبەیدەش : ناوی عامری کورپی عبداللہ ی کورپی جەراحە لەنەوێ فەهرە لەوانە یە کە زوو هاتوونەتە ناو ئایینی ئیسلامەو لە ئوردون بە نەخۆشی تاعونی عەمماس مردوو لەسالی ۱۸ ی کۆچی لەتەمەنی ۵۸ سالییدا.

و لەوانە ی کە پێغمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم شاھیدی بەهەشتی بۆداون حەسەن و حوسەین و سابتی کورپی قەیسە .

پیغمه‌به‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده‌فهرموویت: ﴿الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ سَيِّدَا شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ﴾ رواه الترمذی . وقال حسن صحيح^۱ . واته ﴿حسه‌ن و حوسه‌ین گه‌وره‌ی گه‌نجه‌کانی نه‌هلی به‌هشتن﴾ .

پیغمه‌به‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده‌رباره‌ی سابتی کوری قه‌یس ده‌فهرموویت: ﴿إِنَّكَ لَسْتَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ وَلَكِنَّكَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ﴾^۲ واته ﴿بیگومان تو له نه‌هلی دوزه‌خ نیت به‌لکو تو له نه‌هلی به‌هشتیت﴾ .

۱ حدیث صحیح : أخرجه الترمذي (۳۷۶۸) وأحمد (۳/ ۱۶۶، ۱۶۷) والنسائي في الكبرى كما في تحفة الأشراف (۳/ ۳۹۰) وابن حبان (۲۲۲۸-موارد) والحاكم (۳/ ۱۶۶، ۱۶۷) والخطيب في تاريخ (۴/ ۲۰۷، ۱۱/ ۹۰) وأبو نعيم في الحلية (۵/ ۷۱) من حديث أبي سعيد الخدري رضي الله عنه وقال الترمذي: حديث ﴿حسن صحيح﴾ .

وقال الألباني في الصحيحة (۷۶۹) ﴿وهو كما قال﴾ أ.هـ. وأورد له طرق كثيرة عن جمع من الصحابة ثم قال ﴿وبالجملة فالحديث صحيح بلا ريب، بل متواتر كما نقله المناوي﴾ أ.هـ .

۲ البخاري : كتاب المناقب : باب علامات النبوة (۳۶۱۳) .
ومسلم : كتاب الإيمان : باب مخافة المؤمن أن يحبط عمله (۱۱۹) (۱۸۷) من حديث أنس بن مالك .

فه‌رمووده‌که موژده‌یه‌کی زۆر خووشی بو‌هاووله به‌ریزه تیادایه پی‌مخوشه هه‌موو فه‌رمووده‌که وه‌کو خو‌ی بی‌نی و بزانی باش نیه گومانی شهر بی‌یه‌یت چونکه نه‌و هاووله نازداره وایده‌زانی که‌له‌نه‌هلی دوزه‌خه به‌لام پیغمه‌به‌ر صلی الله علیه وعلی اله وسلم موژده‌ی به‌هشتی پی‌ده‌دات :

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ حَدَّثَنَا أَزْهَرُ بْنُ سَعْدٍ أَخْبَرَنَا ابْنُ عَوْنٍ قَالَ أَلْبَانِيُّ مُوسَى بْنُ أَنَسٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَفْتَقَدَ ثَابِتَ بْنَ قَيْسٍ فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنَا أَعْلَمُ لَكَ عِلْمَهُ فَأَنَاهُ فَوَجَدَهُ جَالِسًا فِي بَيْتِهِ مُنْكَسِرًا رَأْسَهُ فَقَالَ لَهُ مَا شَأْنُكَ فَقَالَ شَرٌّ كَانَ يَرْفَعُ صَوْتَهُ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَدْ حِطَّ عَمَلُهُ وَهُوَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ فَأَتَى الرَّجُلُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرَهُ أَنَّهُ قَالَ كَذَا وَكَذَا فَقَالَ مُوسَى فَرَجَعَ إِلَيْهِ الْمَرْءُ الْآخِرَةَ بِإِشَارَةِ عَظِيمَةٍ فَقَالَ أَذْهَبَ إِلَيْهِ فَقُلْ لَهُ إِنَّكَ لَسْتَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ وَلَكِنَّكَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ .

ئەوانەى ديارىكراون لەئەهلى دۆزەخن لە قورئان و سونەتدا

۱- ئەوانەى ديارىكراون لە قورئاندا كە دۆزەخىن ﴿ئەبو لەهەب عەبدولعوزای كورپى عەبدولموتەئەيب مامى پەغەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم و ژنە كەيەتى كەناوى داىكى جەمىل ئەرواى كچى حەربى كچى ئومەيە خوشكى ئەبو سوفيانە﴾
 لەبەر فەرموودەكەى خواى گەورە : ﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ۝۱﴾ المسد: ۱ واتە
 ﴿ياخو! هەردوو دەستەكانى ئەبو لەهەب بەرپىن بچن و تيا بچن خو تياش چوو﴾.
 تاكوژتای سورەتە كە.

۲- وە لەوانەى ديارىكراون لە سونەتدا كە دۆزەخىن ﴿ئەبو تالەيب عەبدەمەنافى كورپى كورپى عەبدولموتەئەيب﴾ لەبەر فەرمایشتەكەى پەغەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم كە دە فەرموویت : ﴿أَهْوَنُ أَهْلِ النَّارِ عَذَابًا أَبُو طَالِبٍ وَهُوَ مُتَعَلِّ بِنَعْلَيْنِ يَغْلِي مِنْهُمَا دِمَاغُهُ ۱﴾ واتە ﴿سوكتزىن سزای ئەهلى دۆزەخ ئەبو تالەيبە كە ئەویش دوو نەعلی لە پێدايه دەماغى بەهۆيانەوه دەكوئیت﴾.

۳- وە لەوانە عەمرى كورپى عامرى كورپى لوحەى خوزاعیە لەبەر فەرمایشتەكەى پەغەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم كە دە فەرموویت : ﴿رَأَيْتُهُ يَجْرُ أَمْعَاءُهُ فِي

۱ أخرجه بهذا اللفظ :

مسلم : كتاب الإيمان : باب أهون أهل النار عذابا (۲۱۲) (۳۶۲) من حديث ابن عباس رضي الله عنه .

وأخرجه البخاري : (۶۵۶۱) ومسلم (۲۱۳) (۳۶۴) من حديث النعمان ابن بشير بلفظ : ﴿ إِنَّ أَهْوَنَ أَهْلِ النَّارِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَرَجُلٌ تَوَضَّعَ فِي أَخْمَصِ قَدَمَيْهِ جَمْرَتَانِ يَغْلِي مِنْهُمَا دِمَاغُهُ ﴾ .

التَّارُ ﴿ رواه البخاري وغيره^۱. واته ﴿ بينم لهناو ئاگری دۆزهخدا بوو و پخۆله کانی راده کیشا ﴿.

← وَلَا تُكْفِرُ أَحَدًا مِنْ أَهْلِ الْقِبْلَةِ بَدَلٍ، وَلَا تُخْرِجُهُ عَنِ الْإِسْلَامِ بِعَمَلٍ. وههيج كه سيك له نه هلی قبیله به بی باوه ر دانانیین به هوی تاوانیکه وه كه نه نجامی داوه. وه له نانی ئیسلامیش ده ری ناکهین به هوی کاریکه وه كه کردوو یه تی .

← وَرَى الْحَجَّ وَالْجِهَادَ مَاضِيًا مَعَ طَاعَةِ كُلِّ إِمَامٍ بَرًّا كَانَ أَوْ فَاجِرًا، وَصَلَاةَ الْجُمُعَةِ خَلْفَهُمْ جَائِزَةً. وئری الحج و الجهاد ماضیا مع طاعة كل امام برّا كان أو فاجرًا، وصلاة الجمعة خلفهم جائزة.

وه ئیمه باره و پمان وایه كه حج و جهاد به رده وامه له گه ن گوترا یه لی هه موو پیشه وایه کدا ئیتر نهو پیشه وایه چاک بی یان خراپ بیتر، وه نوێزی جوموعهش دروسته له دوایانه وه نه نجام بدریت .

← قَالَ أَنَسٌ: قَالَ النَّبِيُّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - «ثَلَاثٌ مِنَ الْإِيمَانِ: الْكَفَّ عَنْ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَلَا تُكْفِرُهُ بَدَلٍ وَلَا تُخْرِجُهُ مِنَ الْإِسْلَامِ بِعَمَلٍ، وَالْجِهَادُ مَا ضَى مُنْذُ بَعَثَنِي اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ حَتَّى يُقَاتِلَ آخِرُ أُمَّتِي الدَّجَالَ لَا يُبْطِلُهُ جَوْرُ جَائِرٍ وَلَا عَدْلُ عَادِلٍ، وَالْإِيمَانُ بِالْأَقْدَارِ» رواه أبو داود^۲.

۱ البخاري : كتاب التفسير كم سورة المائدة : باب ﴿ مَا جَعَلَ اللَّهُ مِنْ بَحِيرَةٍ وَلَا سَائِبَةٍ وَلَا وَصِيلَةٍ وَلَا حَامٍ وَلَكِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَآكَرَهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴾ (المائدة: ۱۰۳) ﴿ (۴۶۲۴) من حديث عائشة رضي الله عنها قالت قال رسول الله صلى الله عليه وسلم رأيت جهنم يخطم بعضها بعضاً ورأيت عمراً يجر قصبته وهو أول من سب السوائب ﴿.

وفي الباب عن جابر في حديث الكسوف الطويل وفيه ﴿ وَرَأَيْتُ أَبَا ثَمَامَةَ عَمْرَو بْنَ مَالِكٍ يَجُرُّ قَصْبَهُ فِي النَّارِ ﴾ أخرجه مسلم (۹۰۴) (۹). قصبه : پخۆله ی.

۲ حديث ضعيف : أخرجه أبو داود (۲۵۳۲) وأبو عبيد القاسم بن سلام في الإيمان ص (۴۷) وإسناده ضعيف فيه يزيد بن أبي شيبه وهو مجهول كما في التقريب وضعف إسناده المنذري في مختصر سنن أبي داود (۳/ ۳۸۰) لهذا السبب .

نه‌نس فهرمووی : پیغمبری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده‌فهرموویت :

﴿سَيُشْتِ هِهيه له‌بنچینه‌ی باوره : ده‌ست هه‌لگرتن له‌سهر که‌سیتک بلیت لا إله إلا الله، وه به‌بی باوره‌ی دانه‌نیت به‌هوی تاوانیکه‌وه ئه‌نجامی ده‌دات وه له‌ئانی ئیسلامیش ده‌ری نه‌که‌یت به‌هوی کاریکه‌وه ده‌یکات، وه جه‌هادیش به‌رده‌وامه له‌و کاته‌وه‌ی خوای گه‌وره منی ناردووه تا کو‌تای ئومعه‌ته‌که‌م له‌گه‌ل ده‌جالدا شه‌رده‌که‌ن سته‌می هیچ سته‌مکاریک پوچی ناکاته‌وه وه داد‌گه‌ری هیچ داد‌گه‌ریکیش به‌هه‌مان شی‌وه به‌تالی ناکاته‌وه، وه‌باوره‌ی هیتان به‌قه‌ده‌ره‌کان ﴿ فهرمووده‌یه‌کی لا‌وازه نا‌گاداره ﴾.

رافعی شیخ ئینو عثمین

﴿بی‌باوره‌ی کردنی نه‌هلی قیله به‌هوی ئه‌نجامدانی تا‌وانه‌وه﴾

نه‌هلی قیله ئه‌وانه‌ن موسلمانن و پرووی تیده‌که‌ن له‌کاتی نو‌یز‌کردندا بی‌باوره‌ی نا‌کرین به‌هوی ئه‌نجامدانی تا‌وانه‌وه وه‌له ئانی ئیسلامیش ده‌رنا‌کرین به‌هوی ئه‌وه‌وه وه له‌نا‌گری دۆزه‌خیشدا نامینه‌وه له‌بهر فهرمووده‌که‌ی خوای گه‌وره که‌ده‌فهرموویت : ﴿وَإِن طَافَتَاَنِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَفْتَلَوْا فَاصْلِحُوا بَيْنَهُمَا﴾ الحجرات: ۹ واته ﴿ وه‌نه‌گه‌ر دوو کو‌مه‌ل له‌باوره‌ی داران بوو شه‌ریان ئه‌وا ئیوه ناشیان بکه‌نه‌وه ﴾.

تا ئه‌و شو‌ینه‌ی که‌ ده‌فهرموویت : ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَاصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ الحجرات: ۱۰ واته ﴿ باوره‌ی داران هه‌موو برای یه‌کن جاکه‌وا‌یه چاکسازی و ناشته‌وای بخه‌نه نیوان برا‌کانه‌وه، وه‌پاری‌زکاری خوای گه‌وره بکه‌ن و لبی بترسن سابه‌لکو ره‌هتان پی بکریت ﴾.

جا‌خوا‌ی گه‌وره برایه‌تی باوره‌ی جی‌گیر کرد له‌گه‌ل شه‌ر‌کردن و کوشتاریشدا که شه‌ر‌کردن و کوشتار‌کردن له تا‌وانه گه‌وره‌کانه وه‌نه‌گه‌ر بی‌باوره‌ی بو‌وا‌یه برایه‌تی باوره‌ی نه‌ده‌هیشته .

يېغەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم دەفەرموويت خواى گەورە دەفەرموويت: ﴿مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ خَرَدَلٍ مِنْ إِيْمَانٍ فَأَخْرَجَهُ﴾ واتە لەناگر . بوخارى و موسليم رىوايەتيان کردووہ^۱. واتە ﴿ھەرکەسيك لەدليدا بەئەندازەى تووہ خەرتەلەيەك باوہر ھەيئەت ئەوا دەرى بەيئن﴾.

وہ دوو کۆمەل يېچەوانەى ئەوہن:

يەكەميان : خەواريجەکانن دەليين : بکەرى ﴿ئەنجامدەرى﴾ گوناھى گەورە بياوہرەو بەھەتاهەتايى لەناگرى دۆزەخدا دەميئتەوہ .

دووہميان : موعتەويلەکانن دەليين : بکەرى ﴿ئەنجامدەرى﴾ گوناھى گەورە لەبازنەى باوہر چووہتە دەرەوہ بەلام نەباوہردارە نە بياوہرپشە لە شوينیکدايە لەنيوان ئەو دووشوينەدا وئەو کەسەى ئەنجامدەرى گوناھى گەورەيە بەھەتاهەتايى لەناگرى دۆزەخدا دەميئتەوہ .

ئيمەش بەرپەچى ھەردوو کۆمەلە کە دەدەينەوہ بەوہى :

۱- يېچەوانە کردنيان بۆ دەقەکانى قورئان و سوننەت .

۲- يېچەوانە کردنيان بۆ يە کدەنگى پيشين .

۱ البخاري : كتاب الإيمان : باب زيادة الإيمان ونقصانه ﴿٤٤﴾.

ومسلم : كتاب الإيمان : باب أني أهل الجنة منزلة ﴿١٩٣﴾ ﴿٣٢٥﴾ من حديث أنس بن مالك رضي الله عنه.

← وَمِنَ السُّنَّةِ تَوَلَّى أَصْحَابَ رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - وَمَحَبَّتُهُمْ، وَذَكَرُ مُحَاسِنِهِمْ، وَالتَّرَحُّمُ عَلَيْهِمْ، وَالِاسْتِغْفَارُ لَهُمْ، وَالْكَفُّ عَنْ ذِكْرِ مَسَاوِيهِمْ، وَمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ، وَاعْتِقَادُ فَضْلِهِمْ، وَمَعْرِفَةُ سَابِقَتِهِمْ.

وہلەسوننەتی پێغەمبەری خوا یە صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم دۆستایەتی کردنی ھاوہلەکانی پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم وە خۆش و یەستیان وەباسکردنی چاکەکانیان، وەبەزەیی پێداھاتنەوہیان، وەداوای لیخۆشبرون بۆیان، وەدەستەلگرتن لەباسکردنی خراپەکانیان وەلەوہی روویداوہ لەنیوانیاندا وەبیرواوەرپوون بەوہی گەورەیی و چاکەیان ھەیە وەشارەزابوون لەپیشینەیان .

خوای گەورە دەفەرموویت ﴿وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا﴾ الحشر: ۱۰
واتە ﴿ئەوانەش لەدوای ئەوانەوہ ھاتوون واتە لەپاش کۆچکەرەکان و یارمەتیدەرەنەوہ ھاتوون دەلێن : ئەی پەرورەدگارمان لەئێمەو لەو برايانەمان پێش ئێمە باوەریان ھێناوہ خۆش ببە وەھیچ بوغزێک مەخە دڵمانەوہ بەرامبەر بەو کەسانە ی باوەریان ھێناوہ﴾.

وہەرورەھا دەفەرموویت ﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ﴾ الفتح: ۲۹
واتە ﴿محمد صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم پێغەمبەر و نێردراوی خوا یە پێیان خۆش بێت یان نا ئەو کەسانەش لەگەڵ ئەوان و شونیی ئەو کەوتوون لەبەرەمبەر بێرواکاندا نازاو بەھێزن لەناو خۆشیاکاندا میھرەبان و بەسۆز و دڵنەرم﴾.

رافه‌ی شیخ ئیبنو عثیمین

﴿مافه‌کانی هاوه‌لانی پێغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم﴾

هاوه‌لانی پێغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم چاکه‌یه‌کی گه‌وره‌یان به‌سه‌ر ئه‌م ئوممه‌ته‌وه هه‌یه به‌جۆرێک که هه‌ستان به‌سه‌رخستنی خوا پێغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم وه تیکۆشان له‌پێناوی خوادا به‌مال و گیانیان وه هه‌ستان به‌پاراستنی ئاینی ئیسلام ئه‌ویش به‌پاراستنی قورئانه‌که‌یی و سونه‌تی پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی صلی الله علیه وعلی آله وسلم به‌زانست و کردارو فێرکردن تا گه‌یاندیانه ئوممه‌ت به‌شیوه‌یه‌کی زۆر خاوی و جوانی .

وه‌بێگومان خوای گه‌وره به‌باشی باسیکردوون له‌په‌رتوو که‌که‌یدا به‌گه‌وره‌ترین باسکردن به‌جۆری له‌سوره‌تی فه‌تحدا ده‌فه‌رموویت : ﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ

عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا﴾ الفتح: ٢٩

واته ﴿محمد صلی الله علیه وعلی آله وسلم پێغه‌مبه‌رو نێردراوی خوا به‌پێمان خۆش بێت یان نا ئه‌و که‌سانه‌ش له‌گه‌ڵ ئه‌و و شوینی ئه‌و که‌وتوون له‌به‌رامبه‌ر بێرواکاندا نازاو به‌هێژن له‌ناو خۆیشیاندا میه‌ره‌بان و به‌سۆز و دلته‌رم، ده‌یانبنیت هه‌رده‌م خه‌ریکی ڕکوع و سوژده‌ن واته زۆر خه‌ریکی خوا په‌رستی و نوێژن به‌شه‌ودا شه‌و نوێژده‌که‌ن و به‌ڕۆژیشدا سوارچاکی مه‌یدانن، هه‌موو کات ئاواتیان به‌ده‌ست هێنانی فه‌زل و به‌هره‌و میه‌ره‌بانی خوا به‌به‌ستیان ئه‌وه‌یه خوا لێنا ڕازی بێت﴾.

وہ پاراستنی پیغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم پاراستنی پیزی
 ھاوہلەکانیەتی بەجۆریک کەدەفەر مووێت ﴿لَا تَسُبُّوا أَصْحَابِي فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ أَنَّ
 أَحَدَكُمْ أَتَّقَى مِثْلَ أَحَدٍ ذَهَبًا مَا أَذْرَكَ مُدًّا أَحَدِهِمْ وَلَا نَصِيفَهُ﴾ متفق علیہ^۱.

واتە ﴿جَنِّوْ بِهَ ھاوہلەکانم مەدەن جاسویند بەوہی گیانی منی بەدەستە چونکە ئەگەر
 ھەریەکیک لەئێوە بەئەدازەیی کێوی ئوحد ئالتون ببەخشیت ئەو ناگات بەتەنھا
 بەگۆیلێکی کەسیک لەواندا یان نیو گۆیلی﴾.

جا مافیان لەسەر ئومەت لەگەورەترین مافەکانە، ئەوہی لەسەر ئومەتە لەبەر امبەریاندا
 بۆیان جی بەجی بکەن :

۱- خۆشویستیان بەدل و وەبەباش باسکردنیان بە زوبان بەوہی شایستەیانە لەباشی و
 چاکە.

۲- بەزەیی ھاتنەوہ پێاندا و داواکردنی لیخۆشبوون بۆیان وەك جی بەجی کردنیك
 بۆ فەرموودەکەیی خوا ی گەورە دەفەر مووێت ﴿وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ
 رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا
 رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ ﴿١٠﴾﴾ الحشر: ۱۰

واتە ﴿ئەوانەش لەدوای ئەوانەوہ ھاتوون واتە لەپاش کۆچکەران و یارمەتیدەرانەوہ
 ھاتوون دەلێن : ئەی پەروردگارمان لەئێمەو لەو برايانەمان پێش ئێمە باوەرپان ھێناوہ

۱ البخاري : كتاب فضائل الصحابة : باب قول النبي صلى الله عليه وعلى آلہ وسلم ﴿لو كنت
 متخذاً خليلاً﴾ (۳۶۷۳).

ومسلم : كتاب فضائل الصحابة : باب تحريم سب الصحابة (۲۵۴۱) (۲۲۲) من حديث أبي
 سعيد الخدري رضي الله عنه .

خۆش بىه وههيج بوغزىك مەخە دلمانەوه بەرامبەر بەو كەسانەى باوەريان هیناوه ئەى پەرەردگارى ئیمە بەراستی تەنها ئەتۆى بەسۆزى میهرەبان ﴿﴾.

۳- وههستهه لگرتن لهباسکردنى خراپه كانیان وهلهوهى پرویداره لهنیوانیاندا كهئهگەر لهیهکیکیانەوه پرویداییت ئەوه زۆر كهمه بهبهراورد لهگهڵ ئەوهى هەیان لهچاکهوه گهورهی وهلهوانشه لهئەنجامی تیکۆشانیکى لیخۆشبووه وه کاریکى پۆزش بوهینراوه پرویداییت لهبەر فەرمووده كەى پیغمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم كهده فەرموویت ﴿لَا تَسُبُّوا أَصْحَابِي فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ أَتَّفَقَ مِثْلَ أُحُدٍ ذَهَبًا مَا أَذْرَكَ مُدًّا أَحَدِهِمْ وَلَا نَصِيفَهُ﴾ متفق عليه.

واته ﴿﴾ جنیۆ بههاوه له كانم مهدهن جاسویند بهوهى گیانی منى بهدهسته چونكه ئەگەر هەریه كێك له ئیوه بهئەندازهى كۆی ئوحد ئالتوون بهخشیت ئەوه ناگات بهتەنها گوێلێكى كهسێك لهواندا یان نیو گوێلی ﴿﴾.

وقال النبي صلى الله عليه وسلم «لا تَسْبُوا أصحابي، فلو أن أحدكم أنفق مثل أحدٍ ذهباً ما بلغ مدَّ أحدِهِم ولا تُصِفَهُ»^۱.

پيغمبه‌رى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم كه‌ده‌فه‌رموویت ﴿جنیو به‌هاوه‌له‌كانم مه‌دهن چونكه نه‌گهر هه‌ریه‌كێك له‌ئێوه به‌ئهن‌دازه‌ی كێوى ئوحد ئالتون به‌خشیت نه‌وه ناگات به‌ته‌نها گوێلى به‌كێكان یان نیو گوێلى﴾.

رافه‌ی شیخ ئیبنو عثیمین

﴿حوكمی جینۆدان به‌هاوه‌لانی پيغمبه‌رى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم﴾

جینۆدان به‌ به‌هاوه‌لانی پيغمبه‌رى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم دابه‌ش ده‌بیت به‌سه‌ر سى به‌شدا :

یه‌كه‌م : كه‌ جینۆدان پێیان به‌وه‌ی بی‌اوه‌ریوونی زۆربه‌یان بخوازیت یان كه‌ هه‌ره‌مه‌موویان له‌سنورده‌رچوون واته‌ فاسقن جائه‌وه‌ بی‌اوه‌ریسه‌ له‌به‌رئ‌ه‌وه‌ی به‌درۆخستنه‌وه‌یه‌ بۆ خواو پيغمبه‌رى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم به‌وه‌ی ئه‌وان به‌باشه‌ باسیان کردوون و رازیوون لیان به‌لكو هه‌ر كه‌سێك دوودل بیت له‌بی‌اوه‌ری وه‌ك ئه‌وه‌دا ئه‌وا بی‌اوه‌ریه‌كه‌ی دیاروئاشكرايه چونكه ناواخنی ئه‌و قسه‌یه‌ ئه‌وه‌یه‌ كه‌ گوێزه‌ره‌وانی قورئان یان سونه‌ت بی‌اوه‌رن یان له‌سنور ده‌رچوون.

۱ البخاري : كتاب فضائل الصحابة : باب قول النبي صلى الله عليه وعلى آله وسلم : ﴿لو كنت متخذاً خليلاً﴾ (۳۶۷۳) .

ومسلم : كتاب فضائل الصحابة : باب تحريم سب الصحابة (۲۵۴۱) (۲۲۲) من حديث أبي سعيد الخدري رضي الله عنه .

دووهم : كه جيويان پيدات به‌نه‌فره‌تكرديان و به‌ناشيري باسكردنيان نه‌وا له بياوه‌پر كړنيدا زانايان دوو قسه‌يان هه‌يه وه‌له‌سهر نه‌و قسه‌يه‌ي كه ده‌ليټ بي بياوه‌ر نابيت پويسته شلاقى لي‌بدرت و به‌ندبكرت تاده‌مرت يان ده‌گه‌رپته‌وه و په‌شيمان ده‌بته‌وه له‌وه‌ي ووتوبه‌تي .

سپهم : كه جيويان پيدات به‌وه‌ي دينه‌كه‌ياني بي ناشيرين نه‌يت وه‌كو ﴿ترسؤك و چرووكى﴾ نه‌وا بياوه‌ر نابيت به‌وه به‌لام ته‌مبي ده‌كرت به‌وه‌ي بي‌گيرپته‌وه له‌وه، شه‌نجي نيسلام نين و ته‌ميه واتاي نه‌وه‌ي باسكردوه له‌كتابي ﴿الصارم المسلول﴾ وه له پشه‌وا نه‌مه‌ده‌وه هيناويه‌تي له‌لاپه‌ره ۵۷۳ و ته‌كه‌ي : ﴿دروست نيه بو هيج كه‌سيك كه‌باسى هيج شتيك بكات له خراپه‌كانيان وه تانه‌ش نه‌دات له هيج كه‌سيكيان به‌بووني عه‌بيك يان كه‌مو كورتيه‌ك تياندا جاهه‌ر كه‌سيك شتيكى واي‌كرد نه‌وا نه‌ده‌بي داده‌درت جائه‌گر گه‌رايه‌وه نه‌وه باشه وه‌نه‌گه‌رنا نه‌وا شلاقى لي‌ده‌درت له به‌ندي‌خانه‌دا تا ده‌مرت يان ده‌گه‌رپته‌وه له‌و قسه‌يه‌و ته‌وبه ده‌كات﴾.

← وَمِنَ السُّنَّةِ التَّرَضَّى عَنْ أَزْوَاجِ رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - ،
أُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ الْمُطَهَّرَاتِ ، الْمُبْرَّاتِ مِنْ كُلِّ سَوْءٍ ، أَفْضَلُهُنَّ خَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ وَعَائِشَةُ
الصَّدِيقَةُ بِنْتُ الصَّدِيقِ الَّتِي بَرَّأَهَا اللَّهُ فِي كِتَابِهِ ، زَوْجُ النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فِي
الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ، فَمَنْ قَدَّفَهَا بِمَا بَرَّأَهَا اللَّهُ مِنْهُ فَقَدْ كَفَرَ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ .

وہلہ سونہ تی پیغمبرى خواہ صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم رازیوون لہ
خیزانہ کانی پیغمبرى خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم دایکانی باوہرداران
خاویتنہ کان ئەوانی دوورن لہ ھەموو خراپەیک، باشترینیان دایکمان خەدیجەى کجى
خووەیلیدە، وەعائیشەى راستگۆى کجى راستگۆیە کە خواى گەورە بەدوورى گرتووە
لە پەرتوو کە کەیدا، ژنى پیغمبرى خواہ صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم لہ دونیاو
دواړژدا، جامەر کە سیک تۆمەتبارى بکات بەوہى خواى بەدوورى گرتووە لى ئەوا
بىگومان بیاوہرە بەخواى گەورە.

رافعی شیخ ئیبنو عثیمین

﴿مافە کانی خیزانە کانی پیغمبرى خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم﴾

ژنە کانی پیغمبرى خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم خیزانین لہ دونیاو دواړژدا
وہدایکى باوہردارانن وەبۆ ئەوان ھەبە رێژ و بەگەورەدانان لہوہى کەشایستەى ئەوان
بیت وەکو خیزانى کۆتایى پیغمبران سەلامى خویان لى بیت، جائەوانە لہ بنەمالەى
پیغمبرى خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم ﴿واتە لەئال و بەیتی ئەون﴾ خاویتن و
خاویتنکراوہن، باش و باشکراون، دوورن و بەدوورگیراون لہ ھەموو خراپەیک کەبیتە
ھۆى ناشرین کردنى ناموسیان و ژبانى ژن و میردایەتیان، جائەوانەى پاکن لہ ژنان بۆ
پاکەکانن لہ پیاوان، و ئەوانەى پاکن لہ پیاوان بۆ پاکەکانن لى ژنان، جابخاوى گەورە

لیان رازی بووه و هه موویانی رازی کردوه وه دروودو سلاوى خوا له سه ر پتغمبه ره راستگو و ده سپاکه کهى بیت صلى الله عليه وعلى آله وسلم .

﴿ نهو ژنانهى که پتغمبه رى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم مردوو به جنى

هیشتن و نهوانه ژنى بوون بریتین له :

۱- خه دپجى کچى خووه یلید دایکى منداله کانى جگه له ئیراهیم، پتغمبه رى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم ماره یکرد له دواى دوو شو یه که میان عه تیقى کورى عابید وه دووهم نه بو هاله ی ته میمى، وه پتغمبه رى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم ژنى به سه ردا نه هینا تا له سالى ۱۰ ی کوچى له پتغمبه رايه تیدا له پیش معراجدا .

۲- عائشه ی کچى نه بو به کرى صديق له خه ودا پیشانى پتغمبه رى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم درا^۱ دوو جار یان سى جار : وه ووترا : ﴿ نه مه ژنى تویه ﴾ له ته مه نى شەش سالیدا له شارى مه که مارەى کرد و له ته مه نى نو سالیدا له شارى مه دینه گواستیه وه، وه له سالى ۵۸ ی کوچى مرد .

۳- سه وده ی کچى زه معده ی نه لعامریه پتغمبه رى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم له دواى میردیكى موسلمان مارەى کرد که نه ویش سه کرانى کورى عه مری برای سوهیلی کورى عه مره، دایکمان سه وده ره زای خواى لی بیت له کوتای جینشینیه تی عومهرى خه تاندا ره زای خواى لی بیت مردوو وه ووترا ویش له سالى ۵۴ ی کوچیدا مردوو .

۱ البخاري : كتاب مناقب الأنصار : باب تزويج النبي صلى الله عليه وعلى آله وسلم عائشة (۳۸۹۵).

ومسلم : كتاب فضائل الصحابة : باب فضل عائشة ... (۲۴۳۸) (۷۹) من حديث عائشة رضي الله عنها.

٤- حەفصە ی کچی عومەری کۆری خەتتاب رەزای خوای لی بیت پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم لەدوای میژدیککی موسلمان مارە ی کرد کەئەویش خوەنەسی کۆری حوزافە ی سەھمیە کەلەرۆزی شەری ئوحددا شەھیدکرا، وە دایکمان حەفصە رەزای خوای لی بیت لەسالی ٤١ ی کۆچیدا مردووە .

٥- زەینەبی کچی خوزەیمە ی هیلالیە دایکی ھەژاران : پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم لەدوای شەھیدکردنی میژدەکە ی لەشەری ئوحددا کەناوی عبداللہ ی کۆری جەحش بوو مارە ی کرد، وە دایکمان زەینەب لەسالی ٤١ ی کۆچی لەدوای ئەو ی مارە یەکی کەم ژنی پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم بوو مرد .

٦- ئوم و سەلەمە ھیندی کچی ئەبی ئومە ی یە مەخزومی پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم لەدوای مردنی میژدەکە ی کەئەویش ئەبی سەلەمە عبداللہ ی کۆری عەبدلئەسەد بوو لەدوای ئەو ی لەشەری ئوحددا بریندارکرا مرد مارە ی کرد، وە دایکمان ئوم و سەلەمە لەسالی ٦١ ی کۆچیدا مردووە .

٧- زەینەبی کچی جەحشی ئەسەدیە کچی پوری پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم لەدوای ئەو ی زەیدی کۆری حاریس تەلقیدا پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم لەسالی ٥٠ ی کۆچیدا مارە ی کرد، دایکمان زەینەب لەسالی ٢٠ ی کۆچیدا مردووە .

٨- جوہیریە ی کچی حارسی خوزاعیە پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم لەدوای میژدەکە ی کەناوی موسافعی کۆری صەفوان بوو وە ووتراویشە مالیکی کۆری صەفوان بوو مارە ی کرد لەسالی ٦٠ ی کۆچیدا، وە دایکمان جوہیریە لەسالی ٥٦ ی کۆچیدا مردووە .

۹- ئوم و حەبىيە رەملەى ئەبى سۇفيان پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم لەدواى مێردەكەى كەناوى عوبەيدوللەى كۆرى جەحش بوو مارەى كرد ئەم پیاو سەرەتا موسلمان بوو پاشان بوو بە گاور، وەدايكما لەسالى ۴۴ى كۆچيدا لەشارى مەدينە لەسەردەمى خيلافەتى براكەيدا مردووە .

۱۰- صەفییەى كچى حوبەى كۆرى ئەختەب لەنەوەى نەزیر لەكۆرانی هاروونى كۆرانی عیمران، پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم ئەم ئافرەتەى ئازاد كردو ئازادكردنەكەى كردە مارەى بۆى و بوو بەخیزانى لەدواى ئازادكردنى خەبەر لەسالى ۶ى كۆچى، لە دواى دوو مێرد بەناوەكانى ﴿سەلامى كۆرى مېشكەم، وەدووهم كینانەى كۆرى ئەبیل حەقیق﴾، وەدايكما رەزای خواى لى بێت لەسالى ۵۰ى كۆچيدا مردووە.

۱۱- مەیمونەى كچى حارسى هیلالیە پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم لەسالى ۷ى كۆچيدا مارەيكرد لەكاتى گێرانەوەى عومرەكەدا لەدواى دوو مێرد یەكەمیان كۆرى عەبد یالیل وە دووهم باوكى رەهمى كۆرى عەبدول عوزا، وەدايكما لەسالى ۵۱ى كۆچيدا مردووە .

جائەمانە ژنەكانى پىغەمبەرى خوان صلى الله عليه وعلى آله وسلم كە پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم مردوو جیى هیشتن دووان لەوانە پيش خۆى مردن كەئەوانیش ﴿خەدیجەو زەینەبى كچى خوزەیمەى﴾ وەنۆشیان كاتێك كە مرد لەژياندا بوون .

وە دەمىتێتەوە دووان كە پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم نەيكردن بەژنى خۆى وەبۆهیچ كام لەوانە ئەو ئەحكام و گەورەیانەى ئەوانەى پشوو دەگرتەوە ئەمان ناگریتەوە : كەئەوانیش :

۱- ئەسمائی کچی نوعمانی کیندییه پیغمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم مارەیکرد پاشان لیتی جیابووہ وہ وہ جیاوازی ھەبە لەنیوان زانیاندا لە ھۆکاری جیابوونەوہ کەدا، ئین و ئیسحاق فەرموویەتی سپایەکی لە قەبرغەیدا بینی جا لیتی جیابووہ وہ پاش ئەوہ موھاجری کۆری ئەبی ئومەبە مارەیکرد.

۲- ئومەبە کچی نوعمانی کۆری شەراحبیلی جونیہ وەھەر ئەویشە کە ووتیەتی ﴿پەنائەگرم بە خوا لەتۆ﴾ جا پیغمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم وازی لێھێنا . واللہ اعلم.

وہباشترینی ژنەکانی پیغمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم خەدیجەبە وہ عائیشەبە رەزای خوایان لی بیت وہ بۆھەریە کێک لەوانە بایەخی خۆیان ھەبە بەسەر ئەوی تریانەوہ^۱ جابۆ خەدیجە ھەبە لەسەرەتای ئیسلامدا کەبۆ عائیشە نە لە زوو موسلمان بوونداو پشەتگیری و سەرخستندا، وەبۆ عائیشە ھەبە لەکۆتایی ئیسلامدا کە بۆ خەدیجە نە لە بلأوکردنەوہی زانست و سوود گەیاندن بە ئومەت وہ بیگومان خوای گەورە بەدووری گرتووە لەوہی دوورووەکان دایانە پالتی لەو درۆبەیی بۆیان ھەلبەست لەسورەتی نوردا .

۱ قال الحافظ الذهبي في سير أعلام النبلاء (۲ / ۱۴۰) في ترجمة أم المؤمنين عائشة : ﴿وكانت امرأة بيضاء جميلة ومن ثم يقال لها الحمراء . ولم يتزوج النبي صلى الله عليه وعلى آلہ وسلم بکراً غيرها، ولا أحب امرأة جها . ولا أعلم في أمة محمد صلى الله عليه وعلى آلہ وسلم بل ولا في النساء مطلقاً امرأة أعلم منها وذهب بعض العلماء على أنها أفضل من أبيها وهذا مردود وقد جعل الله لكل شيء قدراً، بل نشهد أنها زوج نبينا صلى الله عليه وعلى آلہ وسلم في الدنيا والآخرة فهل فوق ذلك مفخر، وإن كان للصدیق خدیجہ شأراً لا يلحق وأنا واقف في أيتهما أفضل . نعم جازمت بأفضلية خديجة عليها لأمر ليس هذا موضعها﴾. هـ .

﴿تۆمهت هه‌لبه‌ستن بۆ دایکانی باوه‌رداران﴾

تۆمه‌تبارکردنی دایکمان عایشه به‌وه‌ی خوای گه‌وره به‌دووری گرتووه‌ لێی
 بی‌باوه‌رییه له‌به‌رئه‌وه‌ی به‌درۆخسته‌وه‌ی قورنانه، وه‌له تۆمه‌تبارکردنی جگه له‌ودا
 له‌دایکانی باوه‌رداران زانیان دوو قسه‌یان له‌و باره‌وه هه‌یه راستینیا ئه‌وه‌یه که ئه‌و کاره
 بی‌باوه‌رییه له‌به‌رئه‌وه‌ی له‌که‌دارکردن و ناشیرینکردنی پێغه‌مبه‌ری خوایه صلی الله علیه
 وعلی آله وسلم چونکه ژنی پيس بۆ پیاوی پيس ده‌ییت . ﴿ئە گەر ئەوان پيس بووبن
 ئەوا ئەو قسه‌یه ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نی پنا به‌خوای گه‌وره پێغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی
 آله وسلم پيس بووبیت که ئه‌وه‌ش بی‌باوه‌رییه چونکه هه‌رگیز پێغه‌مبه‌ری خوا صلی الله
 علیه وعلی آله وسلم به‌وه رازیناییت خێزانه‌کانی به‌جۆرێک بن ده‌ی که ئه‌وه‌مان لێ
 نه‌بینوه که‌واته هه‌موو خێزانه‌کانی چاک و ڕێکۆ پێک بوون و هه‌رکه‌سیکیش
 هه‌رقسه‌یه‌کیان بۆ هه‌لبه‌ستیت له‌بایه‌خیان که‌م بکاته‌وه و ناموسیا له‌که‌دار بکات ئه‌وه
 بی‌باوه هه‌روه‌کو زانیان ده‌فه‌رموون – وه‌رگێڕ .

ومعاوية خال المؤمنين، وكاتبٌ وحي الله، أحدُ خلفاء المسلمين رضي الله

عنهم .

وه‌باوه‌رمان وایه مو‌عاویه خاڵی باوه‌ردارانه، وه نووسه‌ری وه‌حی خوای گه‌وره،
 یه‌کێکه له‌ جێ‌ئشینیه‌کانی مو‌سڵمانان ره‌زای خوای گه‌وره له‌ هه‌موویان ییت .

رافه‌ی شیخ ئیبنو عثیمین

﴿موعاویه‌ی کورپی ئه‌بو سوفیان ره‌زای خویان لی بیت﴾

فهرمان‌ره‌وای باوه‌رداران عوماویه کورپی ئه‌بو سوفیان صه‌خری کورپی هه‌رب له پیش پیغه‌مبه‌رایه‌تیدا به ۵ سال له‌دایک بووه وه له سالی رزگارکردنی مه‌که‌که‌دا موسلمان بووه، وه‌وتراوه له‌دوای حوده‌یییه موسلمان بووه و ئیسلامه‌تیه‌که‌ی شاردۆته‌وه، پیشه‌وا عومهر کردی به والی شام وه‌به‌رده‌وامیش بوو له‌سه‌ری وه‌ده‌ناسریت به جینشینایه‌تی له‌دوای دوو ماوه‌ی ده‌سته‌لات سالی ۳۷ ی کۆچی وه‌خه‌لکی له‌ده‌وری کۆبوونه‌وه له‌دوای وازه‌ینه‌که‌ی هه‌سه‌نی کورپی عه‌لی ره‌زای خویان لی بیت له‌سالی ۴۱ ی کۆچیدا، پیشه‌وا موعاویه وه‌حی بۆ پیغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم ده‌نوسیه‌وه وه‌یه‌کیک بوو له‌وانه‌ی نووسه‌ری وه‌حی بوون، وه‌له‌مانگی ره‌جه‌بی سالی ۶۰ ی کۆچیدا له‌ته‌مه‌نی ۷۸ سالی‌دا مردووه، دانه‌ر له‌به‌رئه‌وه ناوی هه‌تاوه و به‌باشه‌ باسی کردووه بۆ ره‌د دانه‌وه‌ی رافیزیه‌کان ئه‌وانه‌ی جنیوی پی‌ده‌ده‌ن وه‌زۆر به‌خراپه‌ باسی ده‌که‌ن، وه‌به‌خالی باوه‌رداران ناوی هه‌تاوه چونکه‌ برای دایکمان ئوم و هه‌بیه‌یه ره‌زای خوی لی بیت یه‌کیکه‌ له‌دایکه‌کانی باوه‌رداران، وه‌بیگومان شه‌یخی ئیسلام ئیبن و ته‌یمیه له‌پهرتووکه به‌نرخه‌که‌یدا ﴿منهاج السنة النبویه به‌رگی ۲ لاپه‌ره ۱۹۹﴾ باسی ناکۆکی نیوان زانایانی کردووه سه‌باره‌ت به‌وه‌ی ئایه به‌برای دایکه‌انی باوه‌رداران ده‌گوتریت خالۆکانی باوه‌رداران یان نا؟ ﴿

← وَمِنَ السُّنَّةِ السَّمْعُ وَالطَّاعَةُ لِأُئِمَّةِ الْمُسْلِمِينَ وَأَمْرَاءِ الْمُؤْمِنِينَ بَرِّهِمْ وَفَاجِرِهِمْ، مَا لَمْ يَأْمُرُوا بِمَعْصِيَةِ اللَّهِ، فَإِنَّهُ لَا طَاعَةَ لِأَحَدٍ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ.

و‌ه‌له‌سوننه‌تی پ‌یغه‌مبه‌ری خوا‌یه‌ ص‌لی‌ الله‌ علی‌ه‌ و‌عل‌ی‌ آ‌له‌ و‌س‌لم‌ گو‌ی‌رایه‌لی‌کردنی پ‌یشه‌وا‌کان‌ی‌ مو‌س‌لمانان‌ و‌ه‌ ف‌ه‌رمان‌ه‌وا‌کان‌ی‌ با‌وه‌رداران‌، چا‌کیان‌ و‌ خ‌رایان‌، تائه‌و‌ کاته‌ی‌ ف‌ه‌رمان‌ نه‌که‌ن‌ به‌سه‌ری‌پ‌چی‌ کردنی‌ خ‌وای‌ گ‌ه‌وره‌، چ‌ون‌که‌ گو‌ی‌رایه‌لی‌ هی‌چ‌ که‌سی‌ک‌ نا‌ک‌ریت‌ له‌سه‌ری‌پ‌چی‌ کردنی‌ خ‌وای‌ گ‌ه‌وره‌ دا‌ .

← وَمَنْ وَلِيَ الْخِلَافَةَ، واجتمع عليه الناسُ ورضوا به، أو غلبهم بسيفه حتى صارَ الخليفة، وسميَ أميرَ المؤمنين، وجبت طاعته، وحرمتُ مخالفتُهُ والخروجُ عَلَيْهِ وشقُّ عصا المسلمين.

و‌ه‌ه‌ر‌که‌سی‌ک‌ ده‌سته‌لات‌ی‌ گ‌رت‌ه‌ ده‌ست‌، و‌ه‌خ‌ه‌ل‌ک‌یش‌ کۆ‌بوون‌ له‌سه‌ری‌ و‌ پا‌زی‌بوون‌ ب‌نی‌ یان‌ ز‌الب‌و‌ به‌شم‌ش‌یره‌که‌ی‌ به‌سه‌ریان‌دا‌ تا‌ بو‌و‌ به‌ خ‌ه‌لی‌فه‌، و‌ه‌ناس‌را‌ به‌ ف‌ه‌رمان‌ه‌و‌ای‌ با‌وه‌رداران‌، پ‌ی‌وی‌سته‌ گو‌ی‌رایه‌لی‌کردنی‌، و‌ه‌ح‌ه‌رام‌ه‌ سه‌ری‌پ‌چی‌کردنی‌ و‌ه‌ ده‌ر‌چ‌وون‌ له‌سه‌ری‌ و‌ه‌له‌ت‌کردنی‌ ه‌ی‌زو‌ ده‌سته‌لات‌ی‌ مو‌س‌لمانان‌ .

رافه‌ی شیخ ئینو عثمین

خ‌ه‌ل‌اف‌ه‌ت‌ پ‌له‌و‌ پا‌یه‌یه‌کی‌ گ‌ه‌وره‌یه‌ و‌ه‌ به‌ر‌پ‌ر‌سیاری‌یه‌تی‌ه‌کی‌ مه‌زن‌ه‌ که‌ئه‌و‌یش‌ گ‌رت‌نه‌ ده‌ستی‌ ه‌ه‌ل‌سو‌ر‌اند‌نی‌ کار‌وباری‌ مو‌س‌لمانان‌ه‌ به‌جۆ‌ر‌یک‌ که‌ئه‌و‌ ده‌بی‌ته‌ به‌ر‌پ‌ر‌سیاری‌ یه‌که‌م‌ له‌وه‌د‌،

و‌ه‌ئه‌وه‌ش‌ ف‌ه‌ر‌زی‌ ک‌یفایه‌یه‌ له‌به‌ر‌ئه‌وه‌ی‌ کار‌وباری‌ مو‌س‌لمانان‌ به‌و‌ ده‌سته‌لات‌ه‌ نه‌بی‌ت‌ به‌ر‌پ‌وه‌ نا‌چی‌ت‌، و‌ه‌خ‌ه‌ل‌اف‌ه‌ت‌ به‌یه‌کی‌ له‌م‌ سی‌ شی‌وه‌یه‌ د‌ی‌ته‌ج‌ی‌ :

یه‌که‌م‌ : بوونی‌ ده‌قی‌ک‌ له‌سه‌ردانانی‌ له‌لایه‌ن‌ خ‌ه‌لی‌فه‌ی‌ پ‌یش‌ووه‌ و‌ه‌ ه‌ه‌روه‌کو‌ له‌ خ‌ه‌ل‌اف‌ه‌تی‌ عوم‌ه‌ری‌ کۆ‌ری‌ خ‌ه‌ت‌اب‌دا‌ ر‌و‌وی‌دا‌ چ‌ون‌که‌ ئه‌وه‌ به‌ ده‌قی‌ک‌ بو‌و‌ له‌لایه‌ن‌ پ‌یشه‌وا‌ نه‌بو‌به‌ک‌ری‌ ص‌دیقه‌وه‌ ر‌ه‌زای‌ خ‌وای‌ لی‌ بی‌ت‌ .

دووه‌م‌ : کۆ‌بوونه‌وه‌ی‌ ﴿أهل الحل والعقد - ئەو‌ که‌سان‌ه‌ی‌ کار‌وباره‌کان‌ ه‌ه‌ل‌ده‌سه‌نگ‌یت‌ن‌ و‌ ش‌یده‌که‌نه‌وه‌ و‌ د‌وای‌ ئه‌وه‌ بر‌یاری‌ له‌باره‌وه‌ ده‌رد‌ه‌ن‌ که‌ پ‌یش‌ی‌

دەگوتریت ڤاویژ ﴿بۆدانانی کەسیک لەناو کۆمەڵە کەسیکدا ئێر ئەو کەسانە دیاریکراو بن لەلایەن خەلیفەی پیشووە وە ھەروە کۆ لەخەلافەتی پیشەوا عوسماندا ڤەزای خوای ئی بیئت ڤوویدا جادانانی ئەو کەسە بەکۆبوونەو بوو لەلایەن شوراوە کەدیاریکران لەلایەن پیشەوا عومەرەو ڤەزای خوای ئی بیئت یان دیاریکراو نەبوون ھەروە کۆ ئەوێ خەلیفە ئەبوبەکر ڤەزای خوای ئی بیئت لەسەر یەکیک لە وتەکان وەھەروە کۆ لە خەلافەتی عەلیدا ڤوویدا ڤەزای خوای ئی بیئت .

سێم : یان بەشیوەی زۆر و دەستبەسەرداگرتن بیئت ھەروە کۆ لە خەلافەتی عەبدولمەلیکی کورێ مەرواندا ڤوویدا لەکاتیکدا عبدالله ی کورێ زوبەیر کوزراو دەستەلات بوو بەمولکی ئەو .

ڤونکردنەوێ وەرگێژ : دانانی خەلیفە لەھەموو شوێنیکدا بەو سێ شیوەیە دەبیئت :

١- دانانی کەسیکی متمانە پیکراو لەلایەن دەستەلاتداری پیشووە وە پیش مردنی ھەروە کۆ پیشەوا ئەبوبەکر ڤەزای خوای ئی بیئت پیش ئەوێ بمریت بریاری دا پیشەوا عومەر ڤەزای خوای ئی بیئت بکریتە فەرمانڤەوای موسلمانان ھەربەو شیوەیەش بوو خەلکی ھەرھەمووی ڤازیبون پی و کردیانە گەورەیی ھەموو لایەک .

٢- دیاریکردن چەندکەسیکی متمانە پیکراو لەلایەن فەرمانڤەواوە پیش ئەوێ بمریت بۆئەوێ بەپرس و ڤاویژ یەکیکیان بکریتە فەرمانڤەوا ھەروە کۆ پیشەوا عومەر ڤەزای خوای ئی بیئت کردی شەش ھاوێلی بەرێزی دانا تالەنیوانیاندا یەکیک بکریتە فەرمانڤەوا ئەو بوو پیشەوا عوسمان ڤەزای خوای ئی بیئت بەڤاویژ دیاریکراو بوو بەگەورەیی موسلمانان، یاخود فەرمانڤەوا بەو ڤاناکات لەبەر ھەرھۆکاریک بیئت دەمریت و کەسیک دیاری نەکراو بۆئەوێ فەرمانڤەوا بیئت لەو کاتەدا شورا دیت کەسیک دیاری دەکات تا ببیتە گەورەیی موسلمانان ھەروە کۆ بۆ پیشەوا عەلی ڤەزای خوای ئی بیئت کرا

پێشه‌وا عوسمان ر‌ه‌زای خ‌وای لی بی‌ت شه‌هید ک‌را و که‌سی‌ک‌یش دیاری نه‌ ک‌راوه‌ بۆ نه‌وه‌ی خ‌ه‌لیفه‌ بی‌ت نه‌وه‌ بوو به‌ کۆ‌ده‌نگی نه‌ه‌لی خ‌ه‌لل و عه‌قد پێشه‌وا عه‌لی ر‌ه‌زای خ‌وای لی بی‌ت ک‌را به‌ فەرمان‌پ‌ه‌وای خ‌ه‌ل‌کی.

٣- یان نه‌وه‌تا به‌ زۆ‌رو خ‌وین‌پ‌ژێ ده‌بی‌ت ه‌ه‌روه‌ ک‌و زۆ‌ربه‌ی ده‌سته‌لاته‌کانی ئه‌م ر‌ۆژ‌گاره‌ وه‌ه‌روه‌ ک‌و ده‌سته‌لاته‌که‌ی عه‌بدول‌ه‌لیکی ک‌ور‌ی مه‌‌پ‌وان له‌‌د‌وای نه‌وه‌ی عه‌بدالله‌ ی ک‌ور‌ی ز‌وبه‌یر که‌ ئه‌میری زۆ‌ری‌ک له‌‌ناوچه‌کان بوو به‌‌ده‌ستی حه‌ج‌اجی ک‌ور‌ی یوسف‌ی سه‌قه‌فی ک‌وژ‌راو خ‌وین‌پ‌کی زۆ‌ری ر‌شت عه‌بدول‌ه‌لیکی ک‌ور‌ی مه‌‌پ‌وان بوو به‌ فەرمان‌پ‌ه‌وا به‌‌سه‌ر خ‌ه‌ل‌که‌وه‌ .

ئهو سیانه‌ ش‌ی‌وازه‌کانی دانانی سه‌ر‌کر‌ده‌ن و تائ‌ی‌ستاش په‌‌پ‌ره‌وی ده‌‌کر‌یت له‌‌ول‌تانه‌دا. ر‌ون‌کر‌دنه‌وه‌ که‌ ته‌‌واو بوو.

﴿حوکمی گوئی رایه‌لیکردنی خلیفه﴾

گوئی رایه‌لیکردنی خلیفه و جگه له‌ویش له‌کار به‌ده‌ستان پیوسته له‌و شتانه‌دا که سه‌رینچی خوای گه‌وره‌ی تیدانیه له‌بهر فهرمووده‌که‌ی خوای گه‌وره که ده‌فهرموویت : ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ﴾ النساء: ۵۹ واته ﴿نه‌ی نه‌وانه‌ی باوه‌رتان هیناوه گوئی رایه‌لی خوابن وه گوئی رایه‌لی پیغمبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم و فرمانره‌واکانی خوتان بکن﴾.

له‌بهر فرمانیشته‌که‌ی پیغمبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم که ده‌فهرموویت : ﴿السَّمْعُ وَالطَّاعَةُ عَلَى الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ فِيمَا أَحَبَّ وَكَرِهَ مَا لَمْ يُؤْمَرْ بِمَعْصِيَةٍ فَبِذَا أَمَرَ بِمَعْصِيَةٍ فَلَا سَمْعَ وَلَا طَاعَةَ﴾ متفق علیه^۱

واته ﴿له‌سه‌ر هه‌موو موسلمانیک پیوسته که‌وا گوئی رایه‌لی فرمانره‌وای موسلمانان بکات له‌وه‌دا که‌پی خوشه‌و له‌وه‌شدا که‌پی ناخوشه‌مه‌گهر فرمانی شتیکی بیبکات که سه‌رینچی خوای گه‌وره بیت جانه‌گهر فرمانی سه‌رینچی خوای گه‌وره‌ی پیکرد نه‌وا هه‌رگیز گوئی رایه‌لی ناکات﴾.

جائیز به‌کسانه گوئی رایه‌لیکردن له‌وه‌دا نه‌و پیشه‌وا به‌چاک بیت و هه‌ستیت به‌نه‌نجامدانی فرمانه‌کانی خوا نه‌وه‌ی فرمانی پیده‌کات بیبکات و نه‌وه‌شی قه‌ده‌غی لیده‌کات دوور که‌وێته‌وه لی یان پیشه‌وا به‌کی تاوانبارو خراپه‌کار بیت که‌نه‌وه‌ش فاسقه له‌بهر فرمانیشته‌که‌ی پیغمبه‌ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم که ده‌فهرموویت : ﴿أَلَا مَنْ وَلِيَ عَلَيْهِ وَالْ فَرَأَهُ يَأْتِي شَيْئًا مِنْ مَعْصِيَةِ اللَّهِ فَلْيُكَرِّهْ مَا يَأْتِي مِنْ مَعْصِيَةِ اللَّهِ وَلَا يَنْزِعَنَّ يَدًا مِنْ طَاعَةٍ﴾^۲

۱ البخاري : كتاب الأحكام : باب السمع والطاعة (۷۱۴۴).

ومسلم : كتاب الإمارة : باب وجوب طاعة الأمراء ... (۱۸۳۹) (۳۸) من حديث ابن عمر رضي الله عنه.

۲ مسلم : كتاب الإمارة : باب خيار الأئمة وشرارهم (۱۸۵۵) (۶۶) من حديث عوف بن مالك رضي الله

واته ﴿خَوْنَهُ كَهَرٍ كَهَيْتِكَ بُوُوْ بِهِ دَهْسَتُهُ لَا تَدَارُ بِهِ سَهْرِيَهُ وَهَ جَا شَتِيكِي لِيْ بَيْنِيْ لَهْوِيْ
سَهْرِيْجِيْ خَوَايَه نَهْوَا بَا رَقِيْ لَهْوِيْ بَيْتْ كَهْنَهْجَامِيْ دَهْدَاتْ لَه سَهْرِيْجِيْ خَوَايْ كَهْوَرَهْدَا
وَه بَا هَهْرَكِيْزْ دَهْسَتْ لَه كَوِيْزْ پَرِيْهْ لِيْ كَرْدَنْ هَهْلَهْ كَرِيْتْ ﴿^۱

وَه نَهْجَامْدَانِيْ حَهْجْ وَ جِيْهَادْ لَه كَهْلْ پِيْشَهْوَا كَانْدَا بَه بَهْرَدَهْوَامِيْ دَهْمِيْيَتْ وَ نَهْجَامْ
دَهْدَرِيْتْ وَه نَوِيْزِيْ جَوْمَوْعَهْشْ لَه دَوَايَانَهْوَه دَرَوْسَتَه نِيْزْ بَا نَهْو پِيْشَهْوَايَانَه چَاكْ بَنْ يَان
خَرَابْ بَنْ لَه بَهْرَنَهْوَه سَهْرِيْجِيْ كَرْدِيَانْ لَه وَهْدَاوْ كَوِيْزْ پَرِيْهْ لِيَانْ نَه كَرِيْتْ سَهْرَدَه كِيْشِيْتْ
بُوْ لَه تَكْرَدْنِيْ هِيْزُوْ تَوَانَايْ مُوسْلَمَانَانْ وَ يَاخِيْ بُوونْ لِيْيَانْ .

وَه نَهْو فَهْرَمُوودَه يَهْشِيْ كَه دَانَهْرْ بَاسِيْ كَرْدُووه «ثَلَاثٌ مِنْ أَصْلِ الْإِيْمَانِ: الْكَفَّ عَنْ مَنْ
قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَلَا تُكْفِرُهُ بِذَنْبٍ وَلَا تُخْرِجُهُ مِنَ الْإِسْلَامِ بِعَمَلٍ، وَالْجِهَادُ مَا ضَرَّ مِنْهُ

۱ زۆر گرنگه تهواوی فهرمووده که ببینیت تا گهلیک زانیاری بزانی لهسهر چۆنیهتی مامهله کردن له
گهله فرمانهروا کاندای کهلهم فهرموودهیدا بهشیکی باشی لهو زانیاریانه تیدایه :

حَدَّثَنَا دَاوُدُ بْنُ رُشَيْدٍ حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ - يَعْنِي ابْنَ مُسْلِمٍ - حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ يَزِيدَ بْنِ جَابِرٍ أَخْبَرَنِي
مَوْلَى بَنِي قُرَّارَةَ - وَهُوَ رُزَيْقُ بْنُ حَيَّانَ - أَنَّهُ سَمِعَ مُسْلِمَ بْنَ قَرْظَةَ ابْنَ عَمِّ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ الْأَشْجَعِيَّ
يَقُولُ سَمِعْتُ عَوْفَ بْنَ مَالِكٍ الْأَشْجَعِيَّ يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَقُولُ «
خِيَارُ أُمَّتِكُمُ الَّذِينَ تُحِبُّونَهُمْ وَيُحِبُّونَكُمْ وَتُصَلُّونَ عَلَيْهِمْ وَيُصَلُّونَ عَلَيْكُمْ وَشِرَارُ أُمَّتِكُمُ الَّذِينَ
تُبْغِضُونَهُمْ وَيُبْغِضُونَكُمْ وَتَلْعَنُونَهُمْ وَيَلْعَنُونَكُمْ» . قَالُوا قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفَلَا تُنَابِذُهُمْ عِنْدَ ذَلِكَ قَالَ «
لَا مَا أَقَامُوا فِيكُمْ الصَّلَاةَ لَا مَا أَقَامُوا فِيكُمْ الصَّلَاةَ إِلَّا مَنْ وَلِيَ عَلَيْهِ وَالْ فَرَاةَ يَأْتِي شَيْئًا مِنْ مَعْصِيَةِ
اللَّهِ فَلْيَكْرِهْ مَا يَأْتِي مِنْ مَعْصِيَةِ اللَّهِ وَلَا يَنْزِعَنَّ يَدًا مِنْ طَاعَةٍ» . قَالَ ابْنُ جَابِرٍ فَقُلْتُ - يَعْنِي لِرُزَيْقٍ -
حِينَ حَدَّثَنِي بِهَذَا الْحَدِيثِ أَلَلَّيَا أَمَا الْمَقْدَامُ لِحَدَّثِكَ بِهَذَا أَوْ سَمِعْتُ هَذَا مِنْ مُسْلِمِ بْنِ قَرْظَةَ يَقُولُ
سَمِعْتُ عَوْفًا يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ فَجَعَلْنَا عَلَى رُكْبَتَيْهِ وَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ
فَقَالَ إِي وَاللَّهِ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَسَمِعْتُهُ مِنْ مُسْلِمِ بْنِ قَرْظَةَ يَقُولُ سَمِعْتُ عَوْفَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ
سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

بَعَثَنِي اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ حَتَّى يُقَاتِلَ آخِرَ أُمَّتِي الدَّجَالَ لَا يُبْطِلُهُ جَوْرُ جَائِرٍ وَلَا عَدْلُ عَادِلٍ،
وَالْإِيمَانُ بِالْأَقْدَارِ» رواه أبو داود^۱.

﴿سَيِّ شت ههیه له بنجینهی باوه ره : دهست هه لگرتن له سر که سیّت بلیت لا إله إلا الله، وه بهی باوه ری دانه نیّت به هوی تاوانیکه وه ئه نجامی ده دات وه له ناینی ئیسلامیش ده ری نه کهیت به هوی کاریکه وه ده یکات، وه جههادیش بهرده وامه لهو کاته وهی خوای گه وه منی ناردو وه تا کۆتای ئوممه ته کهم له گه ل ده جالدا شه رده کهن سته می هیچ سته مکارنک پوچی ناکاته وه وه داد گه ری هیچ داد گه رنیکش به هه مان شی وه به تالی ناکاته وه، وه باوه ر هینان به قه ده ره کان﴾. فه رمووده یه کی لا وازه ئا گادار به هه وه کو پیشه وای سیوتی له ﴿الجامع الصغير﴾ دا ئاماژه ی بۆ کردو وه وه تیایدا راویسه ک ههیه پیشه وای مزی ده فه ره رموویت : ﴿مجهول - نه ناسرا وه﴾، وه پیشه وای مونزری ده فه رموویت له ﴿مختصر أبي داود﴾ دا : ﴿شبه مجهول - شیوه نه ناسرا ویکه﴾.

وه ئه وه سێ ره وشته ی له فه رمووده که دا ههیه و دانه ر باسی کردو وه بریتیه له : ﴿دهست هه لگرتن له سر که سیّت بلیت لا إله إلا الله، وه دو وه م : وه جههادیش بهرده وامه ... تا کۆتای، وه سیهه میش : وه باوه ر هینانه به قه ده ره کان﴾.

وه ده ره چوونیش دژبه پیشه وای قه ده غه کرا وه له بهر فه رمووده که ی عوباده ی کوری صامت ره زای خوای لی بیت که ده فه رموویت : ﴿بَايَعْنَا عَلَى السَّمْعِ وَالطَّاعَةِ فِي مَنْشَطِنَا وَمَكْرَهِنَا وَعُسْرِنَا وَيُسْرِنَا وَأَثَرَةٍ عَلَيْنَا وَأَنْ لَا تُنَازِعَ الْأَمْرَ أَهْلُهُ قَالَ «إِلَّا أَنْ تَرَوْا كُفْرًا بَوَاحًا عِنْدَكُمْ مِنَ اللَّهِ فِيهِ بُرْهَانٌ»﴾^۲

۱ حدیث ضعیف : أخرجه أبو داود (۲۵۳۲) وأبو عبيد القاسم بن سلام في الإيمان ص (۴۷) وإسناده ضعيف فيه يزيد بن أبي شيبه وهو مجهول كما في التقريب وضعف إسناده المنذري في مختصر سنن أبي داود (۳/ ۳۸۰) لهذا السبب .

۲ البخاري : كتاب الفتن : باب قول النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَتَرُونَ بَعْدِي أُمُورًا تُنْكَرُونَهَا وَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ زَيْدٍ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اصْبِرُوا حَتَّى تُلْقُونِي عَلَى الْحَوْضِ (۷۰۵۵)(۷۰۵۶).

ومسلم : كتاب الإمارة : باب وجوب طاعة الأمراء ... (۱۷۱۹)(۴۲) من حديث عبادة بن الصامت رضي الله عنه.

واته ﴿بەيەتەن دا بە پەغەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم لەسەر گوێڕايەتیکردنى فەرمانپەرەواکاغان لە چالاکی و ناحەزیماندا، لە کاتی نارهەتیی و تەنگانە و خۆشیماندا، وە لە کاتی کێشدا کە فەرمانپەرەواياغان فەزلی خەلکی تر دەدەن بەسەرماندا و هەندیک لە مافە دۇنیایە کاغان دەفەوتیت، وە دوو بەرە کیشیان لە گەڵدا نە کەین لەسەر فەرمانپەرەوايەتی و دەستەلات، پەغەمبەرى خوايش صلى الله عليه وعلى آله وسلم فەرمووی ((مە گەر بیاوەرپوونیکی ناشکریان لی بینن بەلگەتان هەبیت لەسەری لە لایەن خوای گەورە وە)) ﴿﴾.

وە هەر وەها پەغەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم دەفەرموویت ﴿يَكُونُ عَلَيْكُمْ أَمْرَاءُ تَعْرِفُونَ وَتُنْكِرُونَ فَمَنْ أُنْكِرَ فَقَدْ بَرِئَ وَمَنْ كَرِهَ فَقَدْ سَلِمَ وَلَكِنْ مَنْ رَضِيَ وَتَابَعَ قَالُوا : أَفَلَا تُقَاتِلُهُمْ ؟ قَالَ : لَا مَا صَلُّوا لَا مَا صَلُّوا﴾ أي : من کره بقلبه وانکر بقلبه . رواه مسلم^۱

۱ مسلم : كتاب الإمارة : باب خيار الأئمة (۱۸۵۴) (۶۳) (۶۴) من حديث عبد الله بن مسعود رضي الله عنه.

تێبینی وەرگێڕ : خوێنەری نازیز ئەو فەرموودەیی سەر وە شەخسی پایەبەرز ئێین و عوسەیین دەفەرموویت ﴿رواه مسلم﴾ بەتایم من بەو شێوەیە لە صەحیحی موسلیمدا هەر چەندە گەڕام نەمیینی چونکە پێشەوا موسلیم بەچەند دەرپرێتیکى دى هیناویەتی کە کەمێک جیاوازه لەوێ رافەکار هیناویەتی پێرستیش نامازە بەو بەکەین بۆ زانیاری لای خوێنەری بەرپر کەتەویش بەم شێوانەن :

۱- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- قَالَ « سَكُونُ أَمْرَاءُ تَعْرِفُونَ وَتُنْكِرُونَ فَمَنْ عَرَفَ بَرِئَ وَمَنْ أُنْكِرَ سَلِمَ وَلَكِنْ مَنْ رَضِيَ وَتَابَعَ ». قَالُوا أَفَلَا تُقَاتِلُهُمْ قَالَ « لَا مَا صَلُّوا »

۲- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ -صلى الله عليه وسلم- عَنِ النَّبِيِّ -صلى الله عليه وسلم- أَنَّهُ قَالَ « إِنَّهُ يُسْتَعْمَلُ عَلَيْكُمْ أَمْرَاءُ تَعْرِفُونَ وَتُنْكِرُونَ فَمَنْ كَرِهَ فَقَدْ بَرِئَ وَمَنْ أُنْكِرَ فَقَدْ سَلِمَ وَلَكِنْ مَنْ رَضِيَ وَتَابَعَ ». قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَا تُقَاتِلُهُمْ قَالَ « لَا مَا صَلُّوا ». أَيْ مَنْ كَرِهَ بَقَلْبِهِ وَأُنْكِرَ بَقَلْبِهِ.

۳- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- بَنَحُوا ذَلِكَ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ « فَمَنْ أُنْكِرَ فَقَدْ بَرِئَ وَمَنْ كَرِهَ فَقَدْ سَلِمَ ». تەواپوو

واته ﴿كهسانىك دهبن بهفهرمانهوا بهسهرتانهوه باشيان لىدهبين و خراپيشيان لىدهبين جاههر كهسىك ئىنكارى بكات ئهوا بىگومان دووره لهو تاوانهوى تاوانه، وههر كهسىك پى ناخوش بىت ئهوا بىگومان سهلامهت دهبىت لهتاوانى ئهو كاره خراپه بهلام ههر كهسىك پى رازى بىت و شوپى بكهووت ئهوه تاوانبار، ووتيان : ئايه شهرنهكهين لهگهلىاندا ؟ پىغمبهرى خوايش صلى الله عليه وعلى آله وسلم فهرمووى ﴿نهخىر تا نوپژ بكهن ، نهخىر تا نوپژ بكهن﴾ . واته ههر كهسىك پى ناخوش بىت بهدلى و بهدلى ئىنكارى بكات .

وهلهسودهكانى ئهم دوو فهرموودهيه ئهويه كه وازهيتان له نوپژ كردن بىياوهپيهكى ديارو ئاشكرايه لهبهرئهوهى پىغمبهرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم بهدروستى نهزانى دهرجوون دژ به پىشهوايان تهنها لهكاتى بوونى بىياوهپيهكى ئاشكرادا نهبىت وه ئهوهى رىنگرى لهشهر كردن لهگهلىاندا كرد كردنى نوپژه جائهوه بهلگهيه لهسهر ئهوهى كه وازهيتان لى پىپدهره بو شهر كردن لهگهلىاندا وهشهر كردنى لهگهلىاندا دروست نيه تهنها به بوونى بىياوهپيهكى ئاشكرا نهبىت ﴿كهواته نه كردنى نوپژ بىياوهپى ئاشكرايه — وه رگىر﴾ ههروهكو لهفهرموودهكهى عوبادهدا ههيه .

﴿ وَمِنَ السُّنَّةِ هِجْرَانُ أَهْلِ الْبِدْعِ وَمُبَايَنَتُهُمْ وَتَرْكُ الْجِدَالِ وَالْخُصُومَاتِ فِي الدِّينِ، وَتَرْكُ النَّظَرِ فِي كُتُبِ الْمُبْتَدِعَةِ، وَالْإِصْغَاءُ إِلَى كَلَامِهِمْ، وَكُلُّ مُحَدَّثَةٍ فِي الدِّينِ بِدْعَةٌ. ﴾

وہلەسوننەتی پێغەمبەری خوا یە صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم دوور کەوتنەوہ لە بیدعەچیەکان وە جیا بوونەوہ لییان وە وازھێنان لە مشتومڕو بەربەرەکانیکردن لە گەلانیاندا لە دیندا، وە وازھێنان لە سەیرکردنی پەرتوو کەکانی بیدعەچیەکان، وە وەلەسوننەتی پێغەمبەری خوا یە صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم وازھێنان لە گوێگرتن بۆ قسەکانیان، وە ھەموو داھێتراویک لە نایندا بیدعە یە.

رافعی شیخ ئیبنو عثیمین

الھجران چاووگی ﴿ھجر﴾ ە یە : کەئەویش لەزمانەوانیدا بەواتای وازھێنانە، وەمەبەستیش لە ﴿ھجران﴾ بیدعەچیەکان دوور کەوتنەوہ لییان وە وازھێنانە لە خۆشویستیان و دۆستایەتیکردنیان وەسەلام نەکردن لییان وەسەردانی نەکردنیان وە نەچوون بۆلایان لە کاتی کدا نەخۆش دەکەون وە ھاوشیوہی ئەوہ.

وہ دوور کەوتنەوہ لە بیدعەچیەکان لەبەر فەرموودە ی خوا ی گەورە کە

دە فەرموویت : ﴿لَا يَحْدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ

﴿المجادلة: ۲۲﴾ واتە ﴿کەسانیک نابینیت کە باوہریان ھێنا بیت بەخوا ی گەورەو بە رۆژی دوا یی خەلکانیکیان خۆش بویت و دۆستایەتیان بکەن کە دژایەتی خوا و پێغەمبەرە کە یان صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم کرد بیت﴾.

حَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ أَحْمَدُ بْنُ عَمْرٍو بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ سَرْحٍ مَوْلَى بَنِي أُمَيَّةَ أَخْبَرَنِي ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنْ
 ابْنِ شِهَابٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- غَزْوَةُ ثُبُوكَ وَهُوَ يُرِيدُ الرُّومَ وَتَصَارَى الْعَرَبُ بِالشَّامِ. قَالَ
 ابْنُ شِهَابٍ فَأَخْبَرَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ كَعْبٍ بْنُ مَالِكٍ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ كَعْبٍ كَانَ قَائِدَ كَعْبٍ مِنْ بَنِيهِ حِينَ
 عَمِيَ قَالَ سَمِعْتُ كَعْبَ بْنَ مَالِكٍ يُحَدِّثُ حَدِيثَهُ حِينَ تَخَلَّفَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- فِي غَزْوَةِ ثُبُوكَ
 قَالَ كَعْبُ بْنُ مَالِكٍ لَمْ أَتَخَلَّفَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- فِي غَزْوَةِ غَزَاهَا قَطُّ إِلَّا فِي غَزْوَةِ ثُبُوكَ غَيْرَ أَنِّي
 قَدْ تَخَلَّفْتُ فِي غَزْوَةِ بَدْرٍ وَلَمْ يُعَاتِبْ أَحَدًا تَخَلَّفَ عَنْهُ إِلَّا مَا خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- وَالْمُسْلِمُونَ
 يُرِيدُونَ عِيرَ قُرَيْشٍ حَتَّى جَمَعَ اللَّهُ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ عَدُوِّهِمْ عَلَى غَيْرِ مِيعَادٍ وَلَقَدْ شَهِدْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- لَيْلَةَ الْعَقَبَةِ حِينَ تَوَافَقْنَا عَلَى الْإِسْلَامِ وَمَا أَحَبُّ أَنْ لِي بِهَا مَشْهَدٌ بَدْرٍ وَإِنْ كَانَتْ بَدْرٌ أَذْكَرُ فِي النَّاسِ مِنْهَا وَكَانَ
 مِنْ خَيْرِي حِينَ تَخَلَّفْتُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- فِي غَزْوَةِ ثُبُوكَ أَنِّي لَمْ أَكُنْ قَطُّ أَقْوَى وَلَا أُنْسَرُ مِنْهُ
 حِينَ تَخَلَّفْتُ عَنْهُ فِي تِلْكَ الْغَزْوَةِ وَاللَّهُ مَا جَمَعْتُ قَبْلَهَا رَاحِلَتَيْنِ قَطُّ حَتَّى جَمَعْتُهُمَا فِي تِلْكَ الْغَزْوَةِ فَغَزَاهَا رَسُولُ اللَّهِ
 -صلى الله عليه وسلم- فِي حَرٍّ شَدِيدٍ وَاسْتَقْبَلَ سَفَرًا بَعِيدًا وَمَقَارًا وَاسْتَقْبَلَ عَدُوًّا كَثِيرًا فَجَلَّ لِلْمُسْلِمِينَ أَمْرُهُمْ لِتَأْهِبُوا
 أَهْلَهُ غَزْوَهُمْ فَأَخْبَرَهُمْ بِالَّذِي يُرِيدُ وَالْمُسْلِمُونَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- كَثِيرٌ وَلَا يَجْمَعُهُمْ
 كِتَابٌ حَافِظٌ - يُرِيدُ بِذَلِكَ الدِّيُونَ - قَالَ كَعْبٌ فَقُلْتُ رَجُلٌ يُرِيدُ أَنْ يَتَغَيَّبَ يَظُنُّ أَنَّ ذَلِكَ سَيَخْفَى لَهُ مَا لَمْ يَنْزِلْ فِيهِ
 وَخَى مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَغَزَا رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- تِلْكَ الْغَزْوَةَ حِينَ طَابَتِ الشَّمْسُ وَالظَّلَالُ فَأَنَّ إِلَيْهَا
 أَصْعَرَ فَتَجَهَّزَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- وَالْمُسْلِمُونَ مَعَهُ وَطَفِئَتْ أَغْدُو لِكَيْ أَتَجَهَّزَ مَعَهُمْ فَأَرْجَعُ وَلَمْ أَقْصُ
 شَيْئًا. وَأَقُولُ فِي نَفْسِي أَنَا قَادِرٌ عَلَى ذَلِكَ إِذَا أَرَدْتُ. فَلَمْ يَزَلْ ذَلِكَ يَتِمَّادِي بِي حَتَّى اسْتَمَرَّ بِالنَّاسِ الْجِدُّ فَأَصْبَحَ رَسُولُ
 اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- غَادِيًا وَالْمُسْلِمُونَ مَعَهُ وَلَمْ أَقْصُ مِنْ جِهَارِي شَيْئًا ثُمَّ عَدَوْتُ فَرَجَعْتُ وَلَمْ أَقْصُ شَيْئًا فَلَمْ
 يَزَلْ ذَلِكَ يَتِمَّادِي بِي حَتَّى أَسْرَعُوا وَتَفَارَطَ الْغَزْوُ فَهَمَمْتُ أَنْ أَرْجِعَ فَأَذَرْتُ كَهْمُ فَيَا لَيْتَنِي فَقُلْتُ ثُمَّ لَمْ يَقْدَرْ ذَلِكَ لِي
 فَطَفِئْتُ إِذَا خَرَجْتُ فِي النَّاسِ بَعْدَ خُرُوجِ رَسُولِ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- يَخْزِيَنِي إِلَى لَا أَرَى لِي أَسْوَأَ إِلَّا رَجُلًا
 مَغْمُوسًا عَلَيْهِ فِي الثَّقَاقِ أَوْ رَجُلًا مِنْ عَدَرِ اللَّهِ مِنَ الضُّعْفَاءِ وَلَمْ يَذْكُرْنِي رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- حَتَّى بَلَغَ
 ثُبُوكًا فَقَالَ وَهُوَ جَالِسٌ لِي الْقَوْمُ بِثُبُوكَ « مَا فَعَلَ كَعْبُ بْنُ مَالِكٍ ». قَالَ رَجُلٌ مِنْ بَنِي سُلَيْمَةَ يَا رَسُولَ اللَّهِ حَسْبُكَ بُرْدَاةُ
 وَالتَّظَرُّ فِي عِطْفِيهِ. فَقَالَ لَهُ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ بَشَسَ مَا قُلْتَ وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا عَلِمْتُ عَلَيْهِ إِلَّا خَيْرًا. فَسَكَتَ رَسُولُ اللَّهِ
 -صلى الله عليه وسلم- فَبَيَّتَمَا هُوَ عَلَى ذَلِكَ رَأَى رَجُلًا مَبِيضًا يَزُولُ بِهِ السَّرَابُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم-
 وَسَلَّمَ- « كُنْ أَبَا خَيْثَمَةَ ». فَإِذَا هُوَ أَبُو خَيْثَمَةَ الْأَصَارِيُّ وَهُوَ الَّذِي تَصَدَّقَ بِصَاعِ التَّمْرِ حِينَ لَمَزَهُ الْمُنَافِقُونَ. فَقَالَ
 كَعْبُ بْنُ مَالِكٍ فَلَمَّا بَلَغَنِي أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- قَدْ تَوَجَّهَ قَافِلًا مِنْ ثُبُوكَ حَضَرَنِي بَنِي فَطَفِئْتُ أَنْذَكُرُ

الْكُذْبَ وَأَقُولُ بِمَ أَخْرَجَ مِنْ سَخَطِهِ غَدًا وَأَسْتَعِينُ عَلَى ذَلِكَ كُلِّ ذِي رَأْيٍ مِنْ أَهْلِي فَلَمَّا قِيلَ لِي إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- قَدْ أَطْلَقَ قَادِمًا زَاحَ عَنِّي الْبَاطِلُ حَتَّى عَرَفْتُ أَنِّي لَنْ أَلْجُوَ مِنْهُ بِشَيْءٍ أَبَدًا فَأَجْمَعْتُ صِدْقَهُ وَصَبَّحَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- قَادِمًا وَكَانَ إِذَا قَدِمَ مِنْ سَفَرٍ بَدَأَ بِالْمَسْجِدِ فَرَكَّعَ فِيهِ رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ جَلَسَ لِلنَّاسِ فَلَمَّا قَضَى ذَلِكَ جَاءَهُ الْمُخْلِفُونَ فَطَفِقُوا يَعْتَذِرُونَ إِلَيْهِ وَيَخْلِفُونَ لَهُ وَكَانُوا بِضَعَةِ وَكَمَائِينَ رَجُلًا فَقَبِلَ مِنْهُمْ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- عِلَاقَتَهُمْ وَبَاقِيَهُمْ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمْ وَوَكَّلَ سَرَائِرَهُمْ إِلَى اللَّهِ حَتَّى جِئْتُ فَلَمَّا سَلَّمْتُ تَبَسَّ بِسَمِّ الْمُغْضَبِ ثُمَّ قَالَ « تَعَالَى ». فَبَجِئْتُ أَمْسِي حَتَّى جَلَسْتُ بَيْنَ يَدَيْهِ فَقَالَ لِي « مَا خَلَّفَكَ ». أَلَمْ تَكُنْ قَدْ ابْتِغْتَ ظَهْرَكَ ». قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي وَاللَّهِ لَوْ جَلَسْتُ عِنْدَ غَيْرِكَ مِنْ أَهْلِ الدُّنْيَا لَرَأَيْتُ أَنِّي سَاحِرُجٌ مِنْ سَخَطِهِ بَعْدَ وَلَقَدْ أَغْطَيْتُ جَدَلًا وَلَكِنِّي وَاللَّهِ لَقَدْ عَلِمْتُ لَيْنَ حَدَّثَكَ الْيَوْمَ حَدِيثَ كَذِبٍ تَرْضَى بِهِ عَنِّي لِيُوشِكَنَّ اللَّهُ أَنْ يُسَخِّطَكَ عَلَيَّ وَلَيْنَ حَدَّثَكَ حَدِيثَ صِدْقٍ تَجِدُ عَلَيَّ فِيهِ إِنِّي لَأَرْجُو فِيهِ غُفْيَ اللَّهِ وَاللَّهِ مَا كَانَ لِي عُذْرٌ وَاللَّهِ مَا كُنْتُ قَطُّ أَقْوَى وَلَا أَيْسَرُ مِنِّي حِينَ تَخَلَّفْتُ عَنْكَ. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- « أَمَا هَذَا فَقَدْ صَدَقَ فَقَمٌ حَتَّى يَقْضِيَ اللَّهُ فِيكَ ». فَقُمْتُ وَكَانَ رَجُلَانِ مِنْ بَنِي سَلَمَةَ فَأَتَبَعُونِي فَقَالُوا لِي وَاللَّهِ مَا عَلِمْنَاكَ أَذْنَبْتَ ذَنْبًا قَبْلَ هَذَا لَقَدْ عَجَزْتَ فِي أَنْ لَا تَكُونَ اعْتَذَرْتَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- بِمَا اعْتَذَرَ بِهِ إِلَيْهِ الْمُخْلِفُونَ فَقَدْ كَانَ كَافِكَ ذَلِكَ اسْتَغْفَارَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- لَكَ. قَالَ قَوْلَالِهِ مَا زَالُوا يُؤْتِيُونِي حَتَّى أَرَدْتُ أَنْ أَرْجِعَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- فَأَكْذَبَ نَفْسِي - قَالَ - ثُمَّ قُلْتُ لَهُمْ هَلْ لَقِيتُ هَذَا مَعِيَ مِنْ أَحَدٍ قَالُوا نَعَمْ لَقِيتُ مَعَكَ رَجُلَانِ قَالَا مِثْلَ مَا قُلْتَ فَقِيلَ لَهُمَا مِثْلُ مَا قِيلَ لَكَ - قَالَ - قُلْتُ مَنْ هُمَا قَالُوا مُرَارَةُ بْنُ رَبِيعَةَ الْغَابِرِيُّ وَهِلَالُ بْنُ أُمَيَّةَ الْوَالِيقِيُّ - قَالَ - فَذَكَرُوا لِي رَجُلَيْنِ صَالِحَيْنِ قَدْ شَهِدَا بَذْرًا فِيهِمَا أَسْوَةٌ - قَالَ - فَمَضَيْتُ حِينَ ذَكَرُوهُمَا لِي. قَالَ وَلَهُي رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- الْمُسْلِمِينَ عَنْ كَلَامِنَا إِلَيْهَا الثَّلَاثَةُ مِنْ بَيْنِ مَنْ تَخَلَّفَ عَنْهُ - قَالَ - فَاجْتَنَبْنَا النَّاسَ - وَقَالَ - تَغَيَّرُوا لَنَا حَتَّى تَنَكَّرْتُ لِي فِي نَفْسِي الْأَرْضُ لَمَّا هِيَ بِالْأَرْضِ الَّتِي أَعْرِفُ فَلَبِثْنَا عَلَى ذَلِكَ خَمْسِينَ لَيْلَةً فَأَمَّا صَاحِبَايَ فَاسْتَكَنَّا وَقَعَدَا فِي بُيُوتِهِمَا يَتَكَيَّانَ وَأَمَّا أَنَا فَكُنْتُ أَشْبُ الْقَوْمَ وَأَجْلَدُهُمْ فَكُنْتُ أَخْرُجُ فَأَشْهَدُ الصَّلَاةَ وَأَطُوفُ فِي الْأَسْوَاقِ وَلَا يَكْلُمُنِي أَحَدٌ وَآتَى رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- فَاسَلَّمَ عَلَيْهِ وَهُوَ فِي مَجْلِسِهِ بَعْدَ الصَّلَاةِ فَأَقُولُ فِي نَفْسِي هَلْ حَرَكْتُ شَفَتَيْهِ بَرْدَ السَّلَامِ أَمْ لَا ثُمَّ أَصَلَّى قَرِيبًا مِنْهُ وَأَسَارِقُهُ الثَّظَرُ فَإِذَا أَقْبَلْتُ عَلَى صَلَاتِي نَظَرَ إِلَيَّ وَإِذَا انْقَضَتْ نَحْوُهُ أَغْرَضَ عَنِّي حَتَّى إِذَا طَالَ ذَلِكَ عَلَيَّ مِنْ جَفْوَةِ الْمُسْلِمِينَ مَشَيْتُ حَتَّى تَسَوَّرْتُ جِدَارَ حَائِطِ أَبِي قَتَادَةَ وَهُوَ ابْنُ عَمِّي وَأَحَبُّ النَّاسِ إِلَيَّ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَوَاللَّهِ مَا رَدَّ عَلَيَّ السَّلَامَ فَقُلْتُ لَهُ يَا أَبَا قَتَادَةَ أَتَشْكُ بِاللَّهِ هَلْ تَعْلَمَنَّ إِلَيَّ أَحِبُّ اللَّهُ وَرَسُولُهُ قَالَ فَسَكَتَ فَعُدْتُ فَتَشَادَّهُ فَسَكَتَ فَعُدْتُ فَتَشَادَّهُ فَقَالَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. فَفَاضَتْ عَيْنَايَ وَتَوَلَّيْتُ حَتَّى تَسَوَّرْتُ الْجِدَارَ فَبِثْنَا أَنَا أَمْسِي فِي سُوقِ الْمَدِينَةِ إِذَا تَبَطَّى مِنْ تَبَطُّ أَهْلِ الشَّامِ مِمَّنْ قَدِمَ بِالطَّعَامِ بِسُجْعِهِ بِالْمَدِينَةِ يَقُولُ مَنْ يَدُلُّ عَلَى كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ - قَالَ - فَطَفِقَ النَّاسُ يُشِيرُونَ لَهُ إِلَيَّ حَتَّى جَاءَنِي فَدَفَعَ إِلَيَّ كِتَابًا مِنْ مَلِكِ غَسَّانَ وَكُنْتُ كَاتِبًا فَقَرَأْتُهُ فَإِذَا فِيهِ أَمَّا بَعْدُ فَإِنَّهُ قَدْ بَلَغَنَا أَنَّ صَاحِبَكَ قَدْ جَفَاكَ وَلَمْ يَجْعَلْكَ اللَّهُ بِدَارِ هَوَانَ وَلَا مُضْجِعَةً فَالْحَقُّ بِنَا لَوَاسِكَ. قَالَ فَقُلْتُ حِينَ قَرَأْتُهَا وَهَذِهِ أَيْضًا مِنَ الْبَلَاءِ. فَتَيَأَمَّمْتُ بِهَا التَّشَوُّرَ فَسَجَرْتُهَا بِهَا حَتَّى إِذَا مَضَتْ أَرْبَعُونَ مِنَ الْخَمْسِينَ وَاسْتَلَبْتُ الْوُحْيَ إِذَا رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- يَأْتِينِي فَقَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- يَأْمُرُكَ أَنْ تَعْتَزَلَ أَمْرَاتِكَ. قَالَ فَقُلْتُ أَطْلُقُهَا أَمْ مَاذَا أَفْعَلُ قَالَ لَا بَلِ اعْتَزَلْهَا فَلَا تَقْرَبْهَا - قَالَ - فَأَرْسَلَ إِلَيَّ صَاحِبِي بِمِثْلِ ذَلِكَ - قَالَ - فَقُلْتُ لِأَمْرَاتِي الْحَقِي بِأَهْلِكَ فَكُونِي عِنْدَهُمْ حَتَّى يَقْضِيَ اللَّهُ فِي هَذَا الْأَمْرِ - قَالَ - فَجَاءَتِ امْرَأَةُ هِلَالِ بْنِ أُمَيَّةَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- فَقَالَتْ لَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ هِلَالَ بْنِ أُمَيَّةَ شَيْخٌ ضَالِعٌ لَيْسَ لَهُ خَادِمٌ فَهَلْ تَكْرَهُ أَنْ أَخْدُمَهُ قَالَ « لَا وَلَكِنْ لَا يَقْرَبُكَ ». فَقَالَتْ إِنَّهُ وَاللَّهِ مَا بِهِ حَرَكَةٌ إِلَى شَيْءٍ وَوَاللَّهِ مَا زَالَ يَتَكَبَّرُ مِنْهُ كَانَتْ مِنْ أَمْرِهِ مَا كَانَ إِلَى يَوْمِهِ هَذَا. قَالَ فَقَالَ لِي بَعْضُ أَهْلِي لَوْ اسْتَأْذَنْتَ رَسُولَ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- فِي أَمْرَاتِكَ فَقَدْ أَذِنَ لَامْرَأَةِ هِلَالِ بْنِ أُمَيَّةَ أَنْ تَخْدُمَهُ - قَالَ - فَقُلْتُ لَا اسْتَأْذِنُ فِيهَا رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم-

لەدانیشتن لە گەلیاندا بەرزە وەندیەك هەبوو بۆ روونکردنەوهی هەق بۆیان وە
ئاگادار کردنەوهیان لە مەترسیەکانی بیدە ئەنجامدان ئەوا قەیناکەو کێشەیی تیا دا نیه
وەلەوانەشە ئەو داواکراو بێت رووبدات لەبەر فەرموودە کەیی خوای گەورە کە

وَمَا يُدْرِي مَاذَا يَقُولُ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- إِذَا اسْتَأْذَنَهُ فِيهَا وَأَنَا رَجُلٌ شَابٌّ - قَالَ - فَلَبِثْتُ بِذَلِكَ
عَشْرَ لَيَالٍ فَاكْمُلْ لَنَا خَمْسُونَ لَيْلَةً مِنْ حِينَ نَهَى عَنْ كَلَامِنَا - قَالَ - ثُمَّ صَلَّيْتُ صَلَاةَ الْفَجْرِ صَبَاحَ خَمْسِينَ لَيْلَةً عَلَى
ظَهْرِ بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِنَا فَبَيَّنَّا أَنَا جَالِسٌ عَلَى الْحَالِ إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مِمَّا قَدْ ضَاقَتْ عَلَيَّ نَفْسِي وَضَاقَتْ عَلَيَّ الْأَرْضُ
بِمَا رَجَحْتُ سَمِعْتُ صَوْتَ صَارِخٍ أَوْفَى عَلَى سَلْعٍ يَقُولُ بِأَعْلَى صَوْتِهِ يَا كَعْبُ بْنُ مَالِكٍ أَبْشِرْ - قَالَ - فَخَرَزْتُ سَاجِدًا
وَعَرَفْتُ أَنَّ قَدْ جَاءَ فَرَجٌ - قَالَ - قَاذَنَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- النَّاسَ بِتَوْبَةِ اللَّهِ عَلَيْنَا حِينَ صَلَّيْتُ صَلَاةَ
الْفَجْرِ فَلَمَّ هَبَ النَّاسُ يُشِيرُونَ فَدَهَبَ قَبْلَ صَاحِبِي مُشِرُونَ وَرَكَضَ رَجُلٌ إِلَيَّ فَرَسًا وَسَعَى سَاعٍ مِنْ أَسْلَمَ قِبَلِي وَأَوْفَى
النَّجْلِ فَكَانَ الصَّوْتُ أَسْرَعَ مِنَ الْفَرَسِ فَلَمَّا جَاءَنِي الَّذِي سَمِعْتُ صَوْتَهُ يُشِيرُنِي فَتَزَعْتُ لَهُ تَوْبَتِي فَكَسَوْتُهُمَا إِيَّاهُ بِبِشَارَتِهِ
وَاللَّهُ مَا أَمْلِكُ غَيْرَهُمَا يَوْمَئِذٍ وَاسْتَعَرْتُ تَوْبَتَيْنِ فَلَيْسَتْهُمَا فَاطْلُقْتُ أَتَأْتُمُ رَسُولَ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- يَتَلَقَّانِي
النَّاسُ فَوْجًا فَوْجًا يُهْتَوْنِي بِالتَّوْبَةِ وَيَقُولُونَ لَتَهْنِكَ تَوْبَةُ اللَّهِ عَلَيْكَ. حَتَّى دَخَلْتُ الْمَسْجِدَ فَإِذَا رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم-
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - جَالِسٌ فِي الْمَسْجِدِ وَحَوْلَهُ النَّاسُ فَقَامَ طَلْحَةُ بْنُ عُبَيْدٍ اللَّهُ يُهْرُولُ حَتَّى صَافَحَنِي وَهَتَّأَنِي وَاللَّهُ مَا قَامَ رَجُلٌ
مِنَ الْمُهَاجِرِينَ غَيْرُهُ. قَالَ فَكَانَ كَعْبٌ لَا يَنْسَاهَا لَطَلْحَةَ. قَالَ كَعْبٌ فَلَمَّا سَلَّمْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم-
وَسَلَّمَ - قَالَ وَهُوَ يَبْرُقُ وَجْهَهُ مِنَ السُّرُورِ وَيَقُولُ « أَبْشِرْ بِخَيْرٍ يَوْمَ مَرَّ عَلَيْكَ مُنْذُ وَلَدْتُكَ أُنْكَ ». قَالَ فَقُلْتُ أَمِنْ
عِنْدَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَمْ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ فَقَالَ « لَا بَلْ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ ». وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- إِذَا سُرَّ
اسْتَنَارَ وَجْهُهُ كَأَنَّهُ وَجْهُهُ قِطْعَةُ قَمَرٍ - قَالَ - وَكُنَّا نَعْرِفُ ذَلِكَ - قَالَ - فَلَمَّا جَلَسْتُ بَيْنَ يَدَيْهِ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ
مِنْ تَوْبَتِي أَنْ أَخْلَعَ مِنْ مَالِي صَدَقَةً إِلَى اللَّهِ وَإِلَى رَسُولِهِ -صلى الله عليه وسلم- فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم-
وَسَلَّمَ - « أَمْسِكْ بَعْضَ مَالِكَ فَهَرَّ خَيْرٌ لَكَ ». قَالَ فَقُلْتُ فَإِنِّي أَمْسِكُ سَهْنِي الَّذِي بَخِيرَ - قَالَ - وَقُلْتُ يَا رَسُولَ
اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ إِنَّمَا أَلْجَأَنِي بِالصَّدَقِ وَإِنَّ مِنْ تَوْبَتِي أَنْ لَا أَحْدِثَ إِلَّا صِدْقًا مَا بَقِيَ - قَالَ - فَوَاللَّهِ مَا عَلِمْتُ أَنْ أَحْدَا مِنْ
الْمُسْلِمِينَ أَبْلَاهُ اللَّهُ فِي صِدْقِ الْحَدِيثِ مُنْذُ ذَكَرْتُ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- إِلَى يَوْمِي هَذَا أَحْسَنَ
مِمَّا أَبْلَأَنِي اللَّهُ بِهِ وَاللَّهُ مَا تَعَمَّدَتْ كَذِبَةً مُنْذُ قُلْتُ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- إِلَى يَوْمِي هَذَا وَإِنِّي
لَأَرْجُو أَنْ يَحْفَظَنِي اللَّهُ لِيَمَّا بَقِيَ. قَالَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ (لَقَدْ تَابَ اللَّهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ
فِي سَاعَةِ الْفُسْرَةِ مِنْ بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ قُلُوبُ فَرِيقٍ مِنْهُمْ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ إِنَّهُ بِهِمْ رَءُوفٌ رَحِيمٌ وَعَلَى الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ خَلَفُوا
حَتَّى إِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ الْأَرْضُ بِمَا رَجَحَتْ وَضَاقَتْ عَلَيْهِمُ أَنْفُسُهُمْ) حَتَّى بَلَغَ (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ
الصَّادِقِينَ) قَالَ كَعْبٌ وَاللَّهُ مَا أُنْعِمَ اللَّهُ عَلَيَّ مِنْ نِعْمَةٍ قَطَّ بَعْدَ إِذْ هَدَانِي اللَّهُ لِلْإِسْلَامِ أَغْظَمَ فِي نَفْسِي مِنْ صِدْقِي رَسُولَ
اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- أَنْ لَا أَكُونَ كَذَبْتُهُ فَأَهْلِكَ كَمَا هَلَكَ الَّذِينَ كَذَّبُوا إِنَّ اللَّهَ قَالَ لِلَّذِينَ كَذَّبُوا حِينَ أُنْزِلَ
الْوَحْيُ شَرٌّ مَا قَالَ لِأَحَدٍ وَقَالَ اللَّهُ (سَيَخْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ إِذَا الْقَلْبُ يَنْزِعُ عَنْهُمْ فَاعْرِضُوا عَنْهُمْ فَأَعْرِضُوا عَنْهُمْ إِنَّهُمْ رَجِسٌ
وَمَآزِهِمْ جَهَنَّمُ جَزَاءُ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ يَخْلِفُونَ لَكُمْ لِتَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنْ تَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَى عَنِ الْقَوْمِ
الْفَاسِقِينَ) قَالَ كَعْبٌ كُنَّا خَلْفَنَا أَيُّهَا الثَّلَاثَةُ عَنْ أَمْرِ أَوْلَيْكَ الَّذِينَ قَبْلَ مِنْهُمْ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- حِينَ
خَلَفُوا لَهُ قَبَائِعَهُمْ وَاسْتَغْفَرُوا لَهُمْ وَأَرْجَأَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- أَمْرَنَا حَتَّى قَضَى اللَّهُ فِيهِ فَبَذَلَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ
وَجَلَّ (وَعَلَى الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ خَلَفُوا) وَلَيْسَ الَّذِي ذَكَرَ اللَّهُ مِمَّا خَلَفْنَا تَخَلَّفْنَا عَنِ الْغَزْوِ وَإِنَّمَا هُوَ تَخْلِيفُهُ إِنَّا نَا وَإِرْجَاؤُهُ
أَمْرًا عَنْ حَلْفٍ لَهُ وَاعْتَدَرُ إِلَيْهِ فَقَبِلَ مِنْهُ. ﴿ وَهَرَكِي ﴾

دەفەر موویت : ﴿أَدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَدِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ

أَحْسَنُ﴾ النحل: ۱۲۵

واتە ﴿بانگەواز بکە بۆلای ڕێگای پەرورەدگارت بەدانیی و نامۆزگاری جوان و شیرین و بەچاکترین و باشترین شیوە قسەو گفتوگۆیان لە گەڵ بکە﴾ وە ئەوش بێگومان جاری واهەبە بەدانیشتن و قسەکردن دەبێت لە گەڵیاندا وە جاری واش هەبە بەنوسین و نامە گۆڕپنەو دەبێت، وە لە دوور کەوتنەو لە بیدەچیەکانیش بەوازەیتانی تەماشاکردنی کتیبەکانیان دەبێت لەوێ بترسیت تووشی فیتنە بێت یان بێتە هۆی ڕەواج پێدانی لەناو خەڵکدا جابۆیە دوور کەوتنەو لە شوێنەکانی گومراپی پێویستە لەبەر فەرماشته کە ی پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم کە دەفەر موویت : ﴿مَنْ سَمِعَ بِالذَّجَالِ فَلْيَنْأَ عَنْهُ فَإِنَّ اللَّهَ إِنَّ الرَّجُلَ لَيَأْتِيهِ وَهُوَ يَحْسِبُ أَنَّهُ مُؤْمِنٌ فَيَتَّبِعُهُ مِمَّا يُبْعَثُ بِهِ مِنَ الشُّبُهَاتِ﴾ رواه أبو داود قال الألباني : وإسناده صحيح^۱.

واتە ﴿هەر کەسێک بێستی و دەجال دەر کەوتووە ئەوا با خۆی ئی لا بدات چونکە سوێند بەو خوا پیاوی واهەبە دیت بۆلای و خۆی وادادەنیت کە باوەردارە جا شویتێ دەکەویت بەهۆی ئەو هەموو گومانە ی پێدا نێردراوە لە گومان و دوودلی دروستکردن﴾.

بەلام ئەگەر مەبەست لەخوێندنەو و سەیرکردنی پەرتووکی بیدەچیەکان ناسینی بیدەکانیان بێت و بۆرەد دانەو یا بێت ئەوا هیچ کێشە ی تێدا نیە بۆ کەسانێک خواوەنی بیروباوەری دروست بن تابهەو یەو خۆیی پی پارێزیت وە توانای ڕەد دانەویشیانی هەبیت، بەلکۆ لەوانە یە ڕەد دانەو یان بێت بە واجب چونکە ڕەد دانەو ی بیدە واجبە وە ﴿مالایتم الواجب إلا به فهو واجب﴾ واتە ﴿ئەو ی واجبێک بەی ئەو ئەنجام نەدریت ئەو خۆشی دەبێتە واجب﴾.

۱ حدیث صحیح : أخرجه أحمد (۴/ ۴۳، ۴۴۱) وأبو داود (۴۳۱۹) والحاكم (۴/ ۵۳۱). من حدیث عمران بن حصین . وقد صححه الألباني في صحيح الجامع (۶۳۰۱) وتخریج المشكاة (۵۴۸۸).

﴿دهمهدهمي و بهر بهرہ کانپڪردن له ديندا﴾

الجدال : چاوگي ﴿جادل﴾ هيهوه ﴿الجدال﴾ برتیه برتیه له بهر بهرہ کانيٰ ڪردنی دوژمن بۆ سه كهوتن به سهريدا، وه له فهرهه نگیشدا ﴿الجدل﴾ برتیه له زور دوژمنایه تیکردن، وه ﴿الخصام والمجادلة﴾ همدوو کيان بهیهك واتا دیت. دهمهدهمي و بهر بهرہ کانپڪردن له ديندا دهيت بهدوو بهشهوه :

په كهه: دهيت مه بهست لهو دهمهدهمي و بهر بهرہ کانپڪردنه جيگير ڪردنی هق و پوجهل ڪردنه وهی بهتال بیت وهئوهش فهرمانپڪراوه يان به واجيههتي يان بهوهی كه شتيکی باشه نهجمادانی بهگویره ی بارودوخه كه حوكم دهديت بهسهريدا له بهر فهرموده كهی خواي گهوره كه دهفهرموويت : ﴿ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَدِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾ النحل: ۱۲۵ واته ﴿بانگهوازيكه بولای ريگای پهروه دگارت بهدانایی و ناموزگاری جوان و شیرين وه بهچاڪترين و باشترين شيوه قسهو گفتوگو يان له گهل بکه﴾.

دووهه: كهمه بهست ليی نارهحه تڪردن و بيزار ڪردنی بهرام بهر بیت يان سهرخستن بیت بۆ نهفسي خوی يان سهرخستن بیت بۆ بهتالیک جائهوه شتيکی خراب و ناشيرين و ريپينه دراوه له بهر فهرموده كهی خواي گهوره كه دهفهرموويت : ﴿مَا يُجَدِّلُ فِيَّ آيَاتِ اللَّهِ إِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ غافر: ۴ واته ﴿همرئوهانه له باره ی ثايه ته کاني خواوه ململانی و ده ميازی نه کهن ((له پروی عينا دهوه)) کافرو بيپاوه رن﴾.

وه ههروه ها دهفهرموويت ﴿وَجَدَلُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ فَأَخَذْتُهُمْ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ﴾ غافر: ۵ واته ﴿وه بۆ سرپينه وهی هق و راستی دهستيان دايه دهمه قالي و شه ره قسهو کاری بهتال له گهل پهيام بهر كه ياندا تا هق له بن بينن و ناهق سه رخنه

ئینجا منیش ((خوای گەوره خۆی)) ھەریە کەیان بەجۆرە سزایە ک قارم لیگرتن و فەوتاندنم جا ئایە تۆلەو سزای من چۆن بوو؟ ﴿﴾.

﴿﴾ وکلُّ مُتَسَمِّ بِغَيْرِ الْإِسْلَامِ وَالسُّنَّةِ مُبْتَدَعٌ، كَالرَّافِضَةِ وَالْجَهْمِيَّةِ، وَالْخَوَارِجِ، وَالْقَدَرِيَّةِ وَالْمَرْجِسَةِ، وَالْمُعْتَزَلَةِ، وَالْكَرَّامِيَّةِ، وَالْكُلَّابِيَّةِ، وَنَظَرَائِهِمْ، فَهَذِهِ فِرْقُ الضَّلَالِ وَطَوَائِفُ الْبِدْعِ أَعَاذَنَا اللَّهُ مِنْهَا.

و ھەموو ناولەخۆنانێک بێجگە لە ناوی ئیسلام و سوننەت داھێنراو . و ھەر رافیزو جەھمیە، و ھەوارێج و قەدەرییە و مورجیئە، و ھەمەزێلە و کەرەمییە و کولابیە و ھاوشیو کانیان، جائەمانە ھەموویان دەستە ی گومرا ی و کۆمەڵی بیدەچین خوای گەورە پەنامان بدات لێیان .

رافه‌ی شیخ ئیبنو عثیمین

نیشانە ی بیدەچەکان و باسکردنی ھەندیک دەستە و گروپیان :

بیدەچەکان کۆمەڵێک نیشانەیان ھەیە بۆ ھۆیانەو دەناسرێنەو لەوانە :

۱- نیشانە یەکیان ئەو یە ئەوانە بە جگە لە ئیسلام و سوننەت وەسف دەکرین بە گۆڕە ی ئەوانە ی خۆیان باسی لێ دەکەن لەو بیدە و تەبی و کرداری و بیروباوەریە ی دایدە ھینن .

۲- ئەوانە دەمارگیری دەنویتن بۆ بیروبووچوونەکانیان جانا گەریئەو بۆ ھەق و راستی و ھەنگەر بۆشیان پروون بێتەو .

۳- ئەوانە زۆر رقیان لە پێشەواکانی دینی ئیسلام دەبێتەو و رقیان لێیانە .

له دهستمو گروهه کانیان :

۱- رافیزیه کان : ئەوانه کهسانیکن رۆده چن له مافی ئال و بهیتدا واته بنه ماله ی پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم وه جگه لهوانه که ئال و بیتن که هاوه لائن به بیئاوه ریان داده نین یان به فاسقیان داده نین وه ئەوانهش چه نندین پارچه و دهستن جاهه یانه زۆر رۆچووه بانگه شه ی ئەوه یان کردووه که عه لی خوا به و وه ههشیانه که مەر لهوانه رۆچووه .

وهیه کهم جاریش که بیدعه ی ئەم بیدعه چیانه دەر کهوت له سه رده می خه لیفه عه لیدا ره زای خوای لی بیت بوو کاتیک که عبدالله ی کورپی سه بهه یینی ووت ﴿تۆ خوا و پهرستراویت﴾ جا پێشموا عه لی ره زای خوای لی بیت فره مان ی کرد بیان سویتین وه گه وره که یان که عبدالله ی کورپی سه بهه بوو هه لتهات بۆ مه دائین له ولاتی عێراق.

وه ریچکه ی ئەمانه له سیفته ته کانی خوای گه وره دا جیا وازان له نیوان خویاندا جاهه یانه خوای گه وره ده شو به ییت به دوستکراوه کانیه وه، وه هه یانه سیفته ته کانی خوای گه وره په ک ده خات و نایه یلایت، وه ههشیانه مامناوه نده له نیوان ئەوانه دا، وه ناو نراویشن به رافیزه له بهر ئەوه ی ئەوان ﴿زهیدی کورپی عه لی کورپی حوسه یینی کورپی عه لیان﴾ ره فز کرد واته قه بولیان نه بوو له کاتیکدا پر سیاریان لی کرد له بهاره ی پێشه وایان ئەبو به کرو عومهر وه ره زای خویان لی بیت جا ئەویش به باشه باسی کردن و به زه ی پێیاندا هاته وه ئەوانه ی پر سیاره که یان لی کرد ره فزیان کرد و دوور که و تنه وه لی، وه ئەوان خویان ناوان وه به شیعه چونکه ئەوان واگومان ده بهن کۆمه لی لایه نگری ئال و به یقن وه سه ریانده خه ن وه داوای مافه کانیان ده کهن له پێشه وایه تیکردندا.

۲- جه همیه کان : شوینکه وه ته ی جه همی کورپی سه فوانن که سالم یان سه له می کورپی ئەحوه ز له سالی ۱۲۱ ی کۆچیدا کوشتوبه تی، ریچکه ی ئەمانه له سیفته ته کانی

خوای گهواره دا سیفته ته کان په کده خەن و نایه پێلن، وه له قهده ریشدا باوه پریان وایه مروّفه کان ناچارن بۆ ئه وهی ئه و کاره بکه ن کده یکه ن، وه له ئیمانیشدا باوه پریان وایه باوه پریه ندی به کرداره وه نیه که ئه وهش بریتیه له وهی که ئیمان ته نها دانپێدانانی دلّه و قسه و کردار له ئیمان نیه ﴿واته مروّفه هه رچی بکات له کرداری خراب و قسه ی نابه جی زیان له باوه ره که ی نادات چونکه په یه ندیان به ئیمان وه نیه، ته نها مروّفه بلیت باوه رم هینا وه به سه لای ئه مانه و باوه رداره که ئه مهش بیگومان رپچکه یه کی گومرایه خوا به دوورمان بگریت لیان – وه رگیر ﴿جا ئه و که سه ی تاوانی گه و ره ئه نجام بدات لای ئه مانه باوه رداره به باوه رپکی ته و او، جائه مانه به کورتی ﴿معطلة﴾ ن، ﴿جبریة﴾ ن، ﴿مرجئة﴾ ن وه ئه وانه چه نندین گروپ و ده سه ی زۆرن .

۳- خه واریچه کان : ئه وانه که سانیك بوون که ده رچوون بۆ شه رکردن له گه ل پێشه و اه عه لیدا ره زای خوای لی بیت به هۆی ته حکیمه وه .

وه رپچکه یان بریتیه له دووره په ریزی له پێشه وایان عوسمان و عه لی ره زای خوایان لی بیت وه ده رچوون دژ به پێشه و اه ئه گه ر پێچه وانه ی سونه ت جو لایه وه وه ئه نجام ده ری تاوانی گه و ره به بیباوه ر ده زانن وه باوه پریان وایه به هه تا هه تایی له ناگری دۆزه خدا ده مینیته وه وه ئه وانی ش چه نندین کۆمه لی جیاواز جیاوازن.

۴- قه ده رییه کان : ئه وانه که سانیکن ده لێن قه زاو قه ده ری خوای گه و ره ه یچ په یه ندییه کی به کرده وه ی به نده کانه وه نیه وه باوه پریان وایه به نده و یست و توانایی سه ره بخۆی خۆی هه یه به ده ره له و یست و توانایی خوای گه و ره، وه یه که م که سیکی ش ئه م قه سه یه ی له ناو خه لکدا ده رخست کا برایه ک بوو به ناوه ﴿مه عبده ئه لجوه نی﴾ له کۆتایی سه رده می هاوه لانی پێغه مبه ری خوا دا صلی الله علیه وعلی آله وسلم که ئه ویش ئه م قه سه یه ی له کا برایه کی ناگر په رسته وه وه رگرت له شاری به صره، وه ئه مانه له ناو خۆیاندا دوو ده سته ن گروپێکیان رۆچوون وه ئه و پریان رۆنه چوون جائه وانه ی رۆچوون

بوونی زانیی خواو ویستی و توانایی و دروستکاری بو کرده‌وهی مرقه‌کان رهد ده‌که‌نه‌وه و باوه‌ریان پی نیه وه‌ئه‌وانه له‌ناو‌چوون و نه‌مان یان خهریکه نه‌میتن، وه‌ئه‌وانه‌ی رۆنه‌چوون باوه‌ریان به‌وه هه‌یه خوا زانیه به‌کرده‌وهی به‌نده‌کان به‌لام پروودانی رهد ده‌که‌نه‌وه که به ویست و توانایی خوا‌بیت وه‌ئه‌وه رهد ده‌که‌نه‌وه که خوا نه‌و کرده‌وه‌یهی دروست کرد‌بیت وه‌ئه‌و بیروبو‌چوون‌مه‌ش نه‌وه‌یه که رپچکه‌که‌یانی له‌سه‌ر جی‌گیرو وه‌ست‌اوه.

۵- مورجیه‌کان : نه‌وانه که‌سانیکن باوه‌ریان به‌دوا‌خستنی کردار هه‌یه له‌باوه‌ر کردار لای نه‌وان له‌باوه‌ر نیه وه‌ئیمان لای نه‌وان ته‌نها دان‌پێدان‌انه به‌دل و به‌س جا که‌سی له‌سنورده‌ر‌چوو فاسق لای نه‌وان باوه‌ر‌داره به‌باوه‌ر‌پکی ته‌واو، وه‌ئه‌گەر هه‌ر‌چه‌کی‌شی کرد له‌و‌کارانه‌ی تاوان و سه‌ر‌پ‌چی خوا‌یه یان وازی له‌هه‌ر‌چی هه‌تا له‌وانه‌ی گو‌پ‌رایه‌لی خوا‌ی گه‌وره‌یه هه‌ر باوه‌ر‌داره لای مورجیه‌کان، وه‌ئه‌گەر به‌یار‌مان‌دا به‌سه‌ر به‌بیا‌وه‌ری که‌سێک وازی له‌هه‌ندێک یا‌سا‌کانی دین هه‌تا‌وه جائه‌وه له‌به‌ر نه‌بوونی دان پێ‌دان‌ه‌نانه‌تی به‌دلی نه‌ک له‌به‌ر وازه‌یانی نه‌و کاره ﴿نه‌مه قسه‌ی مورجیه‌کانه که‌ده‌لێن نه‌گەر له‌حاله‌تیک‌شدا به‌پاری بیا‌وه‌ر‌یمان دا به‌سه‌ر که‌سێک‌دا ته‌نها له‌به‌ر‌ئه‌وه‌یه که‌له‌دلی‌دا دان‌پێدان نیه و باوه‌ری پی نیه نه‌ک له‌به‌ر نه‌وه‌ی کاریکی کرد‌وه که بیا‌وه‌ر‌یه بو‌غونه هه‌ر‌چی پی‌خۆشه بیکات با بیکات مادام دله‌که‌ی باوه‌ری تێ‌دایه هه‌ر‌باوه‌ر‌داره به‌لام نه‌گەر کاریکی کرد‌و پی ووترا نه‌وه‌ت بو‌کرد بکه‌ر له‌وه‌لم‌دا به‌لیت من هه‌ر له‌به‌ر‌ئه‌وه‌وه باوه‌رم نیه نه‌و کاته بیا‌وره، خۆینه‌ری ئازیز به‌راستی نه‌مه رپچکه‌یه‌کی بو‌گه‌نه پێ‌سته لی ئا‌گادار بن و نه‌که‌ون داوی هه‌ل‌گه‌ر‌انه‌وه به‌ل‌کو ده‌بیت باوه‌ر‌مان وابیت که‌سی کاریکی بیا‌وه‌ری نه‌نجام‌دا له‌داوی زانین و پنگه‌یشتنی به‌ل‌گه و رپ‌گه‌یه‌کانی تری بیا‌وه‌ر‌کردن و له‌گه‌ل نه‌وه‌شدا هه‌ر‌ئه‌نجام‌یدا و سوور‌بوو له‌سه‌ر بیا‌وه‌ر‌کردنی لای نه‌ه‌لی سونه بیا‌وه‌ره‌و گو‌ت‌اده‌ین به‌وه‌ی مورجیه‌کان ده‌بلیت -

وەرگیر ﴿ وئەوێش پێچکە ی جەھمیە کانە وەھەرئەو بۆچوونەش لە گەڵ بۆچوونی جەواربجە کاندای لە دوولای دژ بەیە کدان ﴾ واتە خەواربجە کان دەلێن ئەنجامدەری تاوانە گەورە کان بیاوەرە و بەھەتا ھەتایی لەئاگری دۆزەخدا دەمێتێتەو بەلام مورجیئە کان دەلێن ئەنجامدەری تاوانی گەورە هیچ زیانیك لەباوەرە کە ی نادات و شیاوی ئەو نیە بچیتە دۆزەخ ئێر زۆر دوورە لەوێ بەھەتا ھەتایی لەئاگری دۆزەخدا بمێتێتەو .

۶- موعتەزیلە کان : شوێنکەوتە ی واصلی کورپی عەطاءن کە خۆی دابری لە مەجلیسی پێشەوا حەسەنی بەصری وە دانی بەویدا نا کە کەسی لەستور دەرچوو واتە فاسق لە پێگە یە کدایە لە نیوان دوو شوێندا نەباوەر دارەو نە بیاوەرە وئەوێش بەھەتا ھەتایی لە دۆزەخدا دەمێتێتەو ، وە لەو بیروبۆچوونەدا عەمری کورپی عوبەید شوێنی کەوتووە ھەمان بیرو بۆچوونی ئەوی ھەبە ، وەرپێچکە ی ئەوانە لە سێفەتە کانی خوا ی گەورەدا بە کخستنی سێفەتە کانە ھەر وە کو جەھمیە کانە وە لە قەدەریشدا وە کو قەدەر یە کانن ئەو پەد دەکەنەو کە قەزاو قەدەری خوا ی گەورە پەبێوەندی بە کردەوێ ی بەندە کانەو ھەبێت ، وەباوەریشیان وایە ئەنجامدەری تاوانە گەورە کان بەھەتا ھەتایی لە دۆزەخدا دەمێتێتەو وە دەرچوو لە چوارچێوە ی ئیمان وە لە شوێنێ کدایە لەنیوان باوەر و بیاوەریدا ، وئەمان پێچەوانە ی جەھمیە کانن لەم دوو بنچینە ی بیروباوەریندا .

۷- کەریمیە کان : شوێنکەوتە ی موحمەدی کورپی کەرمان کە لە سالی ۲۵۵ ی کۆچیدا مردووە بیروبۆچوونیان بەلای شوبھاندندا دەچن و قسە ی مورجیئە کان دەکەن و ئەمانیش چەندین دەستەو گروپن .

۸- سالیە کان : شوێنکەوتە ی پیاوێکن بەناوی کورپی سالم باوەر یان بە شوبھاندنی خوا ی گەورەو ھەبە بە دروستکراو ەکانیەو .

حي عليم قدير والكلام له إرادة وكذلك السمع والبصر

وہ چندین بیدعہی تریان ہدیہ لہ واتای کہ لام و قہدہر و جگہ لہ وہ شدہا۔

وَأَمَّا بِالتَّسْبِإِ إِلَى إِمَامٍ فِي فُرُوعِ الدِّينِ كَالطَّوَائِفِ الْأَرْبَعِ فَلَيْسَ بِمَذْمُومٍ، فَإِنَّ
الْاِخْتِلَافَ فِي الْفُرُوعِ رَحْمَةٌ، وَالْمُخْتَلِفُونَ فِيهِ مَحْمُودُونَ فِي اخْتِلَافِهِمْ، مُثَابُونَ فِي
اجْتِهَادِهِمْ وَاخْتِلَافُهُمْ رَحْمَةٌ وَاسِعَةٌ، وَاتَّفَاقُهُمْ حُجَّةٌ قَاطِعَةٌ.

وہہرچی دہربارہی پشہوایہ لہ لقعہ کانی دیندا وہ کو ہەرچوار کۆمەلکە ی ئیسلامە
﴿حەنەفی و مالیکی و شافعی و حەنبەلی﴾ ئەوا بەخراب باسنە کراوە، جا جیاوازی لہ
نیوان زانایاندا لہ لقعہ کانی ئایندا بەزەیی خواہی بۆ ئەم ئوممەتە، وئەوانەیشی جیاوازن
سوپاسکراون لہوہی جیازان تیایدا، لەسەر تیکۆشانەکیان پاداشت وەر دەگرن، وە
جیاوازیە کەیشیان بەزەییەکی فراوانە، وەریککەوتنە کەیشیان بەلگەییەکی براوہیە
بۆسەلمانەنی ئەو شتە ی ریککەوتوون لەسەری .

نَسْأَلُ اللَّهَ أَنْ يَعْصِمَنَا مِنَ الْبِدْعِ وَالْفِتْنَةِ، وَيُحْيِيَنَا عَلَى الْإِسْلَامِ وَالسُّنَّةِ،
وَيَجْعَلَنَا مِمَّنْ يَتَّبِعُ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فِي الْحَيَاةِ، وَيُخْشِرُنَا فِي زُمْرَتِهِ بَعْدَ
الْمَمَاتِ بِرَحْمَتِهِ وَفَضْلِهِ آمِينَ.

وَهَذَا آخِرُ الْمُعْتَقَدِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَحْدَهُ، وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ
تَسْلِيمًا.

داوا لەخوا ی گەورە دەکەین بەبەزەیی و گەورە ی خۆی کە بمانپاریزیت لە
بیدەکان و فیتنەو ئاشوبەکان، وەبمانزێنێ لەسەر ئیسلام و سوننەت، وەبمانگێڕێ
لەوانە ی شوێنکەوتە ی پیغمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم لە ژیاندا،
وہەشەرمان بکات لە گەل کۆمەلە کە ی پیغمبەری خوا دا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم
لەدوای مردن .

وئەوہش کۆتا بیروباوەرە، وەبەتەنہا سوپاس بۆ خوا ی گەورە وە دروودو سلاوی خوا
لەسەر گەورەمان محمد بیت صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم وەلەسەر خزم و کەس و
کارە موسلمانەکانی و ھاوڵەکانی بیت .

رافه‌ی شیخ ئیبنو عثیمین

﴿الفروع : جمع فرع﴾ لقه‌کان کۆی لقه‌که‌ئویش له‌زمانه‌وانیدا بریتیه‌ له‌هرشتیک بنیاد نرابیت له‌سهر جگه‌ له‌خۆی، وه‌له‌زاراوه‌ی زانا‌یانیشدا : بریتیه‌ له‌وه‌ی په‌یوه‌ندی‌دار نه‌بیت به‌ بیرو باوه‌ره‌وه‌ وه‌ك بابته‌کانی پا‌کو‌خوا‌یتى و نو‌یژو هاوشیوه‌کانیان.

وه‌جیاوازی تیا‌یدا به‌خراب باس نه‌کراوه‌ به‌جۆریك ئه‌گهر له‌ نیه‌تیکی خوا‌ینه‌وه‌ و له‌پ‌یگه‌ی تیک‌ژشانه‌وه‌ بیت نه‌ك له‌بهر هه‌واو ئاره‌زوو ده‌مارگیرى بیت چون‌که‌ جیاوازی له‌ به‌ش و لقه‌کانی دیندا له‌سهرده‌مى پ‌یغه‌مبه‌رى خوا‌دا صلى الله عليه وعلى آله وسلم روویداوه‌ و ئین‌کاری نه‌کردووه‌ به‌جۆریك له‌ غه‌زای به‌نى قوره‌یزه‌دا فهرمو‌وى :

﴿لَا يَصَلِّينَ أَحَدَ الْعَصْرِ إِلَّا فِي بَنِي قُرَيْظَةَ فَحَضَرَتِ الصَّلَاةَ قَبْلَ وُصُولِهِمْ فَأَخَّرَ بَعْضُهُم الصَّلَاةَ حَتَّى وَصَلُوا بَنِي قُرَيْظَةَ وَصَلَّى بَعْضُهُمْ حِينَ خَافُوا خُرُجَ الْوَقْتِ وَلَمْ يَنْكِرِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ عَلَى وَاحِدٍ مِنْهُمْ﴾ رواه البخارى ^۱. واته‌ ﴿ه‌یچ كه‌س نو‌یژى عه‌سر نه‌كات ته‌نها له‌ به‌نى قوره‌یزه‌دا نه‌بیت كاتى نو‌یژى عه‌سر هات پ‌یش

۱ البخارى : كتاب صلاة الخوف : باب الطالب والمطلوب راکباً وإيماء (۹۴۶) من حديث ابن عمر رضى الله عنهما.

خو‌ینه‌رى ئازیز نه‌وه‌ی شه‌یخى رافه‌کار ده‌فهرمو‌ویت پ‌یشه‌وا بو‌خارى ر‌یوايه‌تى کردووه‌ به‌و شه‌یوه‌یه‌ ژۆر گه‌رام به‌شو‌ئیدا به‌و ده‌بر‌ینه‌ نه‌م‌بینوه‌ به‌لكو به‌همان ژماره‌ بو‌خارى له‌ سه‌ح‌یحه‌كه‌یدا ئاوا ر‌یوايه‌تى ده‌كات :

۹۴۶ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنُ أَسْمَاءَ قَالَ حَدَّثَنَا جُوَيْرِيَّةُ عَنْ نَافِعٍ عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَنَا لَمَّا رَجَعَ مِنَ الْأَحْزَابِ لَا يَصَلِّينَ أَحَدَ الْعَصْرِ إِلَّا فِي بَنِي قُرَيْظَةَ فَأَذْرَكَ بَعْضُهُم الْعَصْرَ فِي الطَّرِيقِ فَقَالَ بَعْضُهُمْ لَا نُصَلِّي حَتَّى نَأْتِيَهَا وَقَالَ بَعْضُهُمْ بَلْ نُصَلِّي لَمْ يَرُدْ مِنَّا ذَلِكَ فَذَكَرَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ يُعْتَفَ وَاحِدًا مِنْهُمْ. ﴿وه‌رگ‌یر﴾.

گەشتیان بە بەنی قورەیزە جا ھەندیکیان نوێژەکیان دوا خست تا گەشتە بەنی قورەیزە وە ھەندیکیان نوێژەکیان کرد کاتێک ترسان کاتەکی نەمیست وە پێغەمبەری خوادا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم ئینکاری هیچ کامیکیانی نەکرد ﴿.

وہلہبەرئەوہی جیاوازی لە لقعەکانی دیندا بوونی ھەیە لە نێوان ھاوہلاندە وە ئەوانیش باشترینی سەدەکان وەلہبەرئەوہیشی نابێتە ھۆی پەیدا بوونی دوژمنایەتی و رق و کین وە قسە و یەکریزی مەسلمانان بەھۆی جیاوازی لە لقعەکانی نایندە لەت نابێت بەپێچەوانەی جیاوازی لەبەنچینە نایندە کە دەبێتە لەتکردنی ریزی مەسلمانان . ﴿بابەغونەیکە تێبەگەنیم دوو کەسمان ھەیە یەکیکیان باوہری وایە لە کاتی نوێژکردندا دەبێت لەچوون بۆ سوژدەدا دەست لەپیش قاچەوہ دابنرێت ئەوێریان دەلێت نەخێر بەلکو دەبێت قاچ لە پیش دەستەوہ دابنرێت ئەمە بابەتیکە زانایان جیاوازن تیایدا کامیان باشترە لەپیش ئەوێریانەوہ ئەنجامبدرێت، ھەر کامیکیان بەلگەی خۆی ھەیە بوونی ئەم جیاوازیە نابێتە ھۆی لەتکردنی ریزی مەسلمانان، وەدوو کەسی ترمان ھەیە یەکەمیان مەسلمانێکی یەکخواناسی بیروباوہر پاکێ شوێنکەوتە قورئان و سوننەت دەلێت پێویستە ھەموو جوہرەکانی پەرستش بەتەنھا بۆ خوای گەورە ئەنجام بدرێت لەوانە نزاو ھاوارکردنە خوا دەبێت مەزنی ژێر بەتەنھا داوا لە خوا بکات وە بەتەنھا ھاوار بکات خوا وە بەتەنھا نازەل بۆ ئەوسەر بپرێت و سوژدە بە تەنھا بۆ ئەو بیات لەبەرئەمەردا کەسی دووہمان ھەیە کەسیکی ھاوبەش پەیدا کەری بیروباوہر پووجی شوێنکەوتە ھەواو ئارەزوو وە گۆرپەرست و کەوتوو لەو شوێنەدا ھاوبەشی بۆخوا تیا دا پەیدا دەکرێت وەک سەرگۆرەکان و تەکیو خانەقاکان بەئارەزووی خۆی ئەوہی ھات بەدەمیدا نایگێرێتەوہ لە وتە شیرکی و بێ ئەدەبی لەگەڵ خوادا داوا لە غەیری خوادەکات و ھاوار دەکاتە غەیری خواو سوژدە بۆ غەیری خوادەبات و نازەل بۆ غەیری خوا سەردەبێت و ھەموو کاریکی بۆگەنی تریش دەکات واتە ئەوہی کافرەکانی سەردەمی پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم نەیانکردووە و پێیان شەرم بووہ بیکەن ئەم کەسی دووہمە

دەبىكات لەجياتى بلى يا الله دەلت يارسول الله يا غوث يا كاك ئەحمەدى شىخ يا شىخ
عبدالقادري گەيلان و ھاوشىوھى ئەوانە وە زوو زوو دەچىتە سەرگۆرڤك و ئازەل
لەگەل خۆيدا دەبات و سەرى دەپرېت بەمەبەستى بەرەكەت و دەست كەوتنى سودو
قازانج و نوشتە ھەلدەواسيٓت بەھەموو شتېكدا تەنانەت پىنى شەرم نىە ئەگەر سەگى
پاسەوانى لار بچولتەوھ نووشتەيەكى بۆ بنووسىٓت، جا خوینەرى بەرپز بوونى ئەم
جياوازی دووھە دەبىتە ھۆى لەتکەرى رېزى مۇسلمانان و لەناو بردنى يەکیەتى نىو
مۇسلمانان واتە ھەرگىز ناگوڤىت مۇسلمانىكى خواپەرست و کەسىكى گۆرپەرست و
مردوو پەرست و ھاوبەش پەيدا کەر برايەتى لەنىواناندا ھەبىت و بووترىت چ زیانىكى
ھەبە ئەو بەرپى خۆی و ئەویز بەرپى خۆی نەخىروالله ی زیانى ھەبەو ئەو جياوازیە لە
بنچىنەى ناینداو خواپەرەكەتى تېنەخات — وەرگېر ﴿

و و تەكەى دانەر كە وتى ﴿و ئەوانەيشى جياوازان سوپاسکراون لەوھى جيازان
تايادا ﴿بەباش باسکردنى جياوازیەكەيان نىە چونکە رېککەوتن باشرە لەوھ، وەبەلام
مەبەست لى نەھىشتنى گلەبىيە لەسەرى وەئەوھى كە ھەموو يەكى لەوانە سوپاسکراوھ
لەسەر ئەوھى كە ووتوئەتى چونکە کەسىكى مۇجتەھىدە و ھەق وىستە جا ئەو کەسە
سوپاسکراوھ لەسەر تىکۆشانەكەبى و شۆتکەوتنى ئەوھى بۆ دەرکەوتووھ لەو بابەتەدا
بەبەلگە و ئەگەر چىش بىگومان جارى واهەبە ھەق ناپىكىت و بەھەلەدا دەچىت .

و و تەكەى دانەر كە وتى ﴿جا جياوازی لە نىوان زانایاندا لە لقەکانى نایندا بەزەبى
خواپە بۆ ئەم نۆمەتە وە جياوازیەكەيشيان بەزەبىەكى فراوانە ﴿واتە دەچىتە ناو بەزەبى
خواو لىخۆشبوونىوھ بەجۆرڤك ئەركىكى نەخستۆتە سەرشانيان لەتوانایاندا نەبىت
ئەنجامى بدەن وەپەيوەستىشى نەکردوون بەزۆرتەر لەوھى بۆيان دەرکەوتووھ لەدواى
گەرپان و تىکۆشانىك ئەنجامیانداوھ جا لەسەر ئەو جياوازیەيان ھىچ نارەحەتەكەيان
لەسەر نىە بەلکو ئەوان تايادا لەوکەسانەن لەرژر بەزەبى و لىخۆشبوونى خواى
گەرەدان جائەگەر پىکايان ئەوا دوو پاداشتيان بۆ ھەبە و و ئەگەر نەيان پىکا ئەوا يەك
پاداشتيان بۆ ھەبە ﴿

﴿كُودهنگي و حوكمه كهي﴾

الإجماع : كُودهنگي له زمانه وانيدا برتیه له سوربون بوون و ړيککهوتن، وهلهزاراوهی زانایاندا برتیه له : ړيککهوتنی زانایانی موخته هید له نومته پیغمبري خوا محمد صلی الله علیه وعلی آله وسلم له سهر حوكميكي شهرعی له دواي پیغمبري خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم وهئوهش بهلگه یه له بهر فهرموده کهي خواي گهوره :

﴿فَإِنْ نَزَعْنَاهُ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ﴾ النساء: ۵۹ واته ﴿جانه گهر ناکوکی کهوته نیوانتانهوه له شتيکدا نهوا بيگيرنهوه بۆ لای خواو پیغمبري خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم﴾.

له بهر فهرمايشته کهي پیغمبري خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم کده فهرمويت: ﴿لَا تَجْتَمِعُ أُمَّتِي عَلَى ضَلَالَةٍ﴾ رواه الترمذی^۱.

واته ﴿نومته کم له سهر گومر ايه تي کونايته وه﴾.

۱ حديث صحيح : أخرجه الترمذی (۲۱۶۷) وابن أبي عاصم في السنة (۸۰) والحاكم (۱/ ۱۱۵، ۱۱۶) والخطيب في الفقيه والمتفقه (۱/ ۶۱) من حديث ابن عمر وقال الترمذی ﴿حديث غريب﴾ وإسناده ضعيف كما في تخريج السنة للألباني (۱/ ۴۰) وله طريق آخر عند الطبراني في الكبير (۱۲/ ۴۴۷) وإسناده حسن . وقال الهيثمي في المجمع (۵/ ۲۱۸) : ﴿رواه الطبراني بإسنادين رجال أحدهما ثقات رجال الصحيح خلا مزروق مولى آل طلحة وهو ثقة﴾ أ. هـ.

وللحديث شواهد كثيرة : منها حديث ابن عباس مرفوعا ﴿لا يجمع الله أمتي - أو كما قال هذه الأمة - على ضلالة ويد الله على الجماعة﴾ أخرجه الحاكم (۱/ ۱۱۶) واقتصر الترمذی على الأولى منه وإسناده جيد. ومنها حديث أبي مسعود : أخرجه ابن أبي عاصم في السنة (۸۵) والطبراني في الكبير (۱۷/ ۲۳۹، ۲۴۰) والحاكم (۴/ ۵۰۶، ۵۰۷) وصححه ووافقه الذهبي وقال الهيثمي في المجمع (۵/ ۲۱۹) : ﴿رجال ثقات﴾ وقال الحفاظ في التلخيص (۲/ ۱۴۱) : ﴿إسناده صحيح ومثله لا يقال من قبل الرأي﴾. وراجع تلخيص الخبير (۲/ ۱۴۱) للإطلاع على بقية شواهد.

والحمد لله رب العالمين وصلى الله على نبينا محمد وعلى آله وصحبه والتابعين وسلم تسليماً ليكولته وه و تويزينه وه له سهر نم په تروكي به سووده تهواو بوو ﴿شرح لمعة الاعتقاد لابن قدامة﴾ دانراوی زانای پایبهرز محمد بن صالح العثيمين له بهیانی وژوی همینی ړيککهوتی ۶ لمهانگی ره جبه ۱۴۱۰ کڅی. مبصر - شاری نيسماعيلیه - له سهر دهستی همزار بۆ ليخوشوونی په ورو دگاری نه شرف کوری عبدالمقصود کوری عبدالرحيم . خوا له خوئی و باروک و دايکی و همموو موسلمانان خوش بیت.

﴿التقليد - لاساكر دلهوه﴾

التقليد : له زمانه وانيدا بریتیه له دانانی ملوانکه یهك له ملدا .

وه لهزاراوهی زانایانیشدا بریتیه له شوینکەوتنی قسهی کهسیکی تر بهبی بهلگه.

که نه وهش دروسته بو کهسیک نه توانیت بگاته ناستیکی زانستی وا بتوانیت خوئی
بریار دهربارهی بابته کان بدات له بهر فهرمووده کهی خوای گه وره دا: ﴿فَسَلُّوا أَهْلَ
الذِّكْرِ إِن كُنتُمْ لَا تَعْمُونَ﴾ النحل: ۴۳. واته ﴿پرسیار له زانایان بکه ن نه گهر
خوتان نازانن﴾ .

رێپازه بهناوبانگه کانی ئیسلامیش چوارن :

۱- رێپازی حه نه فی : وه پێشه واکه ی ئه بو حه نیفهیه نوعمانی کورپی ثابت پێشه وای
خه لکی عێراق له سالتی ۸۰ ی کۆچی له دایک بووه و له سالتی ۱۵۰ ی کۆچیدا مردووه
ره حه تهی خوا ی لی بیت .

۲- رێپازی مالیکی : وه پێشه واکه ی أبو عبدالله مالیکی کورپی نه نه سه پێشه وای
شاری مه دینه له سالتی ۹۳ ی کۆچی له دایک بووه و له سالتی ۱۷۹ ی کۆچیدا مردووه
ره حه تهی خوا ی لی بیت .

۳- رێپازی شافیعی : وه پێشه واکه ی أبو عبدالله محمدي کورپی ئیدریسی شافیعی
له سالتی ۱۵۰ ی کۆچی له دایک بووه و له سالتی ۲۰۴ ی کۆچیدا مردووه ره حه تهی
خوا ی لی بیت .

۴- حه نه لی : وه پێشه واکه ی أبو عبدالله نه حه دی کورپی محمدي کورپی حه نه له
له سالتی ۱۶۴ ی کۆچی له دایک بووه و له سالتی ۲۴۱ ی کۆچیدا مردووه ره حه تهی
خوا ی لی بیت .

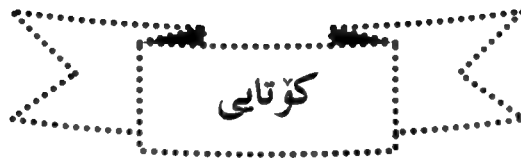
وهچەند رېيازىكى تىرىش ھەيە وەكو ظاھىرىيەكان و زەيدىيەكان و سوفىانيەكان و جگە لەوانەش، وەھەموو ئەوانە قسەى ليۆرەدەگىرىت لەوھى كە راستە وە واز لەقسەكەى دەھىرىت لەوھى كە ھەلەيە وە وەپارىزاوى لەھەلە بۆ ھىچ كەسك نە تەنھا بۆ قورئان و سوننەتى پىغەمبەرى خوايە صلى الله عليه وعلى آله وسلم .

داوا له خوا ده که ین که بمانگيرت لهو که سانه ی دهستان گرتووه به قورئان و سوننه تی پیغه مبهري خواوه صلی الله علیه و علی آله وسلم ناشکرای و نهیئی وه داوايشی لیده که ین که هر له سهر ئه وهش بمانگيرت و ه پشت و په نامان بیت له دونیاو دواړوژدا وه داوا ی لیده که ین دلّه کاغان گومړا نه کات له دوا ی ئه وه ی رېتمویي کردین وه له به زه یی خویمان پیښه خشیت چونکه خوی گه وره به خشره و میهره بانه .

وه سو پاسيكي زورو بي كوتا بو خوي پهره دگار ههروه كو پهره دگارمان خويي
بي خوشه و لي رازيه و ههروه كو پويسته بو ريزو شكومه نديه كه ي عز وجل .
وه سو پاس بو نهو خودايه ي كه به نعيمه ته كاني خوي چا كه كان ته و او ده كات .

وصلی اللہ وسلم علی نبینا محمد و آل وصحبہ

تەواو بوو له عەسرى رۆژى ھەينى
 رېكەوتى : ۱۰-۱-۱۳۹۲ى كۆچى
 بەپىنوسى ھەزار بۆ ليخوشبونى الله
 محمد بن صالح العثيمين

له کۆتایی وه رگێڕانی ئەم پەرتووکه بهسوده داوا له خوای پەروەردگار ده کهم که ئەم کارەم بکاته هۆکارێک بۆ لێخۆشبوونی گوناوه کانم وه بێخاته سەرکردهوه چاکاکانم و لێم وه رگێت، وه داوای لێده کهم خۆی پیروزی بکات و به ده کهی خۆی به سهردا برێژیت و خۆشه وستی بکات لای موسلمانانی نازیزو خۆشه وستی و بێته هۆی زیاتر شاره زابوونیان له نایه پاک و خاوتنه کهیان به تاییهتی فێربوونی بیروباوهری پاک چونکه وه که له وهی رابوورد بۆت ده رکهوت که ئەم بیروباوهری زانای پایه بهرز ئین و قودامهی مهقدیسی داینا پوختهیه که ده ربارهی بیروباوهری ئیسلام به گشتی و ناو و سیفته کانی خوای پەروەردگار به تاییهتی که زۆر پێویسته هه موو موسلمانێک به باشی بیزانی و لێی تییگات، وه داوا له خوای گهوره ده کهم له گوناوه کانی من و دایک و باوک و مامۆستا کانم خۆشبی و بمانخاته بهر ره زامه ندی خۆی و به به هه شتی جوان و رازاوه مان شاد بکات و بمانگێڕێ له وه که سانهی له سه ر ئیسلام ده ژین و له سه ر ئیسلام ده مر ن وه بمانکاته شوێنکه وتهی راسته قینهی پێغه مبه ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم نه وانهی به راستی شوین نایه کهی که وتوون و یه که خواناس و سونین واته به هیچ جوړێک شه ریک بۆ خوای گهوره ئەنجام نادهن و له سه ر سونه ته کانی پێغه مبه ری خوا صلی الله علیه وعلی آله وسلم هه لسوکه وت ده کهن، وه کۆتا داوا کاریم له موسلمانانی یه که خوا په رسته که دوعای خیرم بۆیکه ن و داوای لێخۆشبوونم له خوای گهوره و میهره بان بۆ بکه ن وه زیاتر هه ولتی فێربوونی نایه کهیان بدهن و هاوڕیه تی که سانی شوێنکه وتهی سونه ت بکه ن و خۆیان به زانستی بهسوده وه خه ریک بکه ن و دوور که ونه وه له دووبه ره کی و پارچه پارچه یی نیوان موسلمانان چونکه جگه له ناکۆکی شهرو خراپه سودیکی دی لێنا بینن نه و شوێنکه وتهی راسته قینهش به وه دێته جی که به چن

بۆلای مامۆستایانێک خۆیان یەکلایی کردۆتەووە بۆخزمەتکردنی ئاینی پیروزی ئیسلام و خەریکن بە فێربوونی بەردەوام و فێرکردنی پۆلەی مۆسڵمان بە بیروباوەری پاک و جی بەجێکردنی سوننەتەکانی پێغەمبەری خواوە صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم و ھەوتی گەرانەووی مۆسڵمانان دەدەن بۆ قورئانەکی خواو سوننەتە نایابەکانی پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وعلی آلہ وسلم، وەھەول بەدەن لەوانە بەسوودەکانیاندا بەشداری بکەن و فێری زانستی بەسوود ببن خۆ ئەگەر ئەوەتان نەتوانی لەبەر سەرقاتیەکان بە دنیاوہ تا بتوانن سەر بەرزانی بژین ئەوا سوپاس بۆ خوای گەورە لەم پۆزگەرەدا بەھۆی بەرەو پیشکەوتنی ئامێرەکانەوہ ھەموو کەسیک دەتوانیت قوتابخانەیەکی زانستی لەمالەکی خۆیدا دروست بکات بەراویژ لە گەل مامۆستایەکی بەرپێزدا بەھۆی ئەو وانانە مامۆستایانی ئازیز لەبوارە جۆراو جۆرەکاندا ووتیانەتەوہ پەیدای بکات و پەرتوو کەکانیش پەیدا بکات و بەگوێگرتن لیان بتوانیت زانستیک بەسوود وەدەست بێیت و لەکاتی ھەرتێنە گەشتتیک و کێشە کەدا پرسیار لە مامۆستایەکی ئەھلی سوننەو جەماعە بکات ئابو شێوہ دەتوانیت لە فێربوونی زانست دانەبڕیت بەھۆی کاروباری دنیاویەوہ، خوای گەورە من و ئێوہش سەر بەرز بکات بۆ ئەوہی خۆی پێی خۆشەو لێ پازییە .

سبحانک اللہم وبحمدک أشھد أن لا إله إلا أنت أستغفرک وأتوب إليك

وآخر دعواي أن الحمد لله رب العالمين

وصلّى اللّٰهُ على سيّدنا ونبينا محمّدٍ وعلى آلِهِ وصحبِهِ وسلّم

والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته

براتان ئاكو جليل كريم ﴿گوڤلانی﴾

پۆزی سی شەممە - ۱۲ - رجب - ۱۴۳۱ کۆچی

سلیمانی - کوردستان

پێرستی بابەتەکان

بابەتەکان	لاپەرە
پێشه‌کی : د. عبداللطیف أحمد مصطفی	۵
پێشه‌کی مامۆستا عبدالرحمن حسین پور	۶
پێشه‌کی وەرگیر	۷
کاری وەرگیر لهم پەرتووکه‌دا	۱۳
پێشه‌کی لیکۆلەر	۱۵
ژبانی ئێنیو قودامه‌ی مه‌قدیسی له‌چهند دێرێکدا	۱۹
باسی به‌ره‌مه‌کانی ئێنیو قودامه له‌بوارى بیروباوه‌ردا	۲۲
له‌به‌ره‌مه‌کانی له‌بنچینه‌ی ئایندا ﴿بیروباوه‌ر﴾	۲۳
پوخته‌یه‌ك له‌ژبانی زانای پایه‌به‌رز ﴿محمد بن صالح العثیمین﴾ و به‌ره‌مه‌کانی له‌بوارى بیروباوه‌ردا	۲۵
پێشه‌کی رافه‌کار ﴿محمد بن صالح العثیمین﴾	۳۱
چهند بنه‌مایه‌کی گرنه‌گ له‌بابه‌تی ناو و سیفه‌ته‌کانی خوای گه‌وره‌دا	۳۲
بنه‌مای یه‌که‌م	۳۲
بنه‌مای دووهم	۳۳
بنه‌مای سێهه‌م	۳۷
بنه‌مای چواره‌م	۴۴

۴۵	پیشه کی خاوهنی دهقی ﴿لمعة الاعتقاد﴾ پیشهوا ئیبنو قودامهی مهقدیسی
۴۷	ئهوهی وتاری پەرتووکه که لهخۆی گرتوه
۵۱	ملکه چ بوون و وهگرتن بۆ ئایهتهکان و فهرموودهکانی سیفتهکانی خوای گهوره
۵۴	دابهشکردنی دهقهکانی سیفتهکانی خوای گهورهو ریگهی خهڵکی لهتیگه‌یشتیدا
۵۶	ساغکردنهوهی قسه له دهقهکاندا له رووی پرونی و ناروونیهوه
۵۶	واتای ره‌دکردنهوه و به‌ره‌رچدانهوه و گۆرین و ویکچوواندن و هاوشیوه بۆدانان و حوکمی ههریه که لهوانه
۵۷	وه حوکمی گۆرین و ﴿التأویل﴾ سیّ جوّره
۵۹	وتهی پیشه‌وایانی پیشین له‌بارهی سیفات و ئاوه‌لناوه‌کانی خوای گهورهوه
۶۶	هاندان بۆ په‌یره‌وکردنی سوننهت و هۆشیاریدان له داهێتان له دیندا
۶۸	سوننهت و بیدعهت و حوکمی ههریه که لهو دووانه
۷۶	گفتوگۆ کهی نیوان ئادهرمی و بیدعه‌چیه که
۸۱	باسکردنی هه‌ندیک له‌ئایه‌ته‌کانی سیفته‌کانی خوای گهوره
۸۱	سیفته‌ی یه‌که‌م : ﴿الوجه - روو﴾
۸۳	سیفته‌ی دووهم : ﴿الیدان - هه‌ردوو ده‌ستی خوای گهوره﴾
۸۷	سیفته‌ی سێهه‌م : ﴿النفس - نه‌فسی خوای گهوره﴾

٨٩	سيفه‌تی چواره‌م : ﴿المجيء - هاتنی خوای په‌روه‌دگار﴾
٩٣	سيفه‌تی پینجه‌م : ﴿الرضى - سيفه‌تی رازیوونی خوای گه‌وره‌﴾
٩٥	سيفه‌تی شه‌شم : ﴿الحبة - خوشه‌ویستی﴾
٩٧	سيفه‌تی حدوته‌م : ﴿الغضب - تووره‌بوون﴾
٩٩	سيفه‌تی هه‌شته‌م : ﴿السخط - تووره‌یی﴾
١٠١	سيفه‌تی نۆیه‌م : ﴿الکراهة - پیناخۆش بوون﴾
١٠٣	سيفه‌تی ده‌یه‌م : ﴿النزول - دابه‌زینی خوای گه‌وره‌﴾
١٠٥	سيفه‌تی یانزه‌یه‌م : ﴿العجب - سه‌یرلیهاتن﴾
١٠٩	سيفه‌تی دوانزه‌یه‌م : ﴿الضحك - پینکه‌نین﴾
١١٢	سيفه‌تی سیانزه‌هه‌م : ﴿الإستواء على العرش - به‌رزبوونه‌وه بۆ سه‌ر عه‌رش﴾
١١٩	سيفه‌تی چواره‌ده‌یه‌م : ﴿العلو : به‌رزیه‌تی﴾
١٢٢	واتای ئه‌وه‌ی خوای گه‌وره‌ له ئاسماندايه
١٢٨	سيفه‌تی پانزه‌یه‌م : ﴿قسه‌کردن - که‌لامی خوای گه‌وره‌﴾
١٣٠	ئه‌وانه‌ی پینچه‌وانه‌ی ئه‌هلی سوننه‌ن له‌باره‌ی قسه‌کردنی خوای گه‌وره‌وه
١٣٢	دووان له‌سه‌ر قسه‌ی دانهر له‌باره‌ی قسه‌ی خواوه
١٣٩	قورئان قسه‌ی خوای گه‌وره‌یه
١٤٧	قورئان پسته‌کان و وشه‌کانه

۱۴۹	وەسفەکانی قورئان
۱۵۳	بینینی باوەرداران بۆ پەرورەدگاریان لە پۆژی قیامەتدا
۱۵۷	بەشی ﴿قەزا و قەدەر﴾
۱۶۲	باوەر بە قەدەر نایەتەدی تەنها بەم چوار کارە نەبێت
۱۶۴	قەدەر بەلگە نە بۆ تاوانبار و سەرپێچیکار لەسەر کردنی تاوان و سەرپێچی
۱۶۷	پێکھێتانی نیوان ﴿التوفيق بين﴾ ئەوەی کاری بەندە دروستکراوی خواوە لەلایەک و لە هەمانکاتیشدا دەستکەوتە بۆ بکەرەکە
۱۶۸	ئەوانەى جیاوازن و مل بۆ هەق نادەن لەبارەى قەزا و قەدەرەوه وه رەدى ئیمەش بۆیان
۱۶۹	جۆرەکانی ویست و جیاوازی نیوانیان
۱۷۱	الإيمان قولٌ وَعَمَلٌ ﴿باوەر و ئەو کردارە﴾ ^{لەسەر}
۱۷۳	باوەر
۱۷۶	باوەر بوون بەهەموو ئەوانەى پێغەمبەرى خوا صلى الله عليه وعلى آله وسلم هەوائى لەبارەوه داوه
۱۷۷	باسی یەكەم : ﴿الإسراء والمعراج – شەوڕۆی و بەرزبوونەوه﴾
۱۸۰	باسی دووهم : هاتنی فریشتەى رۆح کێشان بۆلای پێغەمبەر موسا سەلامی خوای لى بێت
۱۸۲	باسی سێهەم : نیشانەکانی پۆژی دواى

۱۸۳	۱- دهرچووني دهجال
۱۸۶	۲- دابهزيني عيساي كوري ميريهم سهلامى خوا له خوئي و داىكى بيت
۱۸۸	۳- يهئجوج و مئجوج
۱۹۳	۴- دهرچووني زيندهوهرىكى سهير ((الدابة))
۱۹۴	۵- ههلهاتنى خور له خورئاواوه
۱۹۷	تافيكرندنهوى ناو گور
۲۰۰	سزاي گور يان خوشيهكهى
۲۰۴	ئايه سزاي ناو گور يان خوشى ناو گور لهسهر روجهكهيه يان لهسهر لاشهكهيه بهواتايهكى تر ئايه كاميان دهيجيژن ؟
۲۰۵	فوكردن به صور - كهړهنادا
۲۰۸	البعث - زيندوكردنهوه، والحشر - كوړكردنهوهى دروسر كراوهكان
۲۱۱	الحساب - ليپرسنهوه
۲۱۷	الموازن
۲۲۳	نشر الدواوين - بلاوكردنهوهى توامارى كردنهوهكان
۲۲۵	چونيهتى وهرگرتنى نامهكه ﴿پهرتووكهكه﴾
۲۲۶	الحوض
۲۲۷	چونيهتى ههوزهكه
۲۳۰	الصراط

۲۳۲	چُونيه تي پردی ﴿الصّراط﴾
۲۳۳	چُونيه تي پهرينه وه به سهر پردی ﴿الصّراط﴾ دا
۲۳۶	باسی شه فاعدت - الشفاعة
۲۴۱	بههشت و دوزخ
۲۴۴	شوينی بههشت و دوزخ
۲۴۵	ئه هلی بههشت و ئه هلی دوزخ
۲۴۶	سهر برینی مردن
۲۴۸	مافه کانی پیغمبه ری خوا صلی الله علیه و علی آله وسلم و هاو له کانی
۲۵۲	تایه تمه ندیه کانی پیغمبه ری خوا صلی الله علیه و علی اله وسلم
۲۶۰	فضائل الصحابة
۲۶۸	شاهیدی دان بۆ که سیّک بهوی بههشتیه یان دوزخیه
۲۶۹	ئهوانه ی دیاریکراون له ئه هلی بههشت
۲۷۲	ئهوانه ی دیاریکراون له ئه هلی دوزخ له قورئان و سونه تدا
۲۷۴	بیباوه رکردنی ئه هلی قبیله بهوی ئه نجامدانی تاوانه وه
۲۷۷	مافه کانی هاو له لانی پیغمبه ری خوا صلی الله علیه و علی آله وسلم
۲۸۰	حوکمی جنیودان به هاو له لانی پیغمبه ری خوا صلی الله علیه و علی آله وسلم
۲۸۲	مافه کانی خیرانه کانی پیغمبه ری خوا صلی الله علیه و علی آله وسلم

۲۸۷	تۆمەت ھەلبەستىن بۆ دايكانى باوەرداران
۲۹۳	حوكمى گوڤرايه لیکردنى خەلیفه
۲۹۸	دوو رکەوتنەو ە بیدەچی
۳۰۳	دەمە دەمى و بەربەرە کانیکردن ە دیندا
۳۰۴	نیشانەى بیدەچیە کان و باسکردنى ھەندیک دەستە و گروپیان
۳۰۵	و ە ە دەستە و گروپە کانیان :
	۱- پافیزیه کان
۳۰۵	۲- جەھمیە کان
۳۰۶	۳- خەواربجە کان
۳۰۶	۴- قەدەرپە کان
۳۰۷	۵- مورجینە کان
۳۰۸	۶- موعتەزپە کان
۳۰۸	۷- کەرپامیە کان
۳۰۸	۸- سالیە کان
۳۱۵	کوڊەنگى و حوكمە کەى
۳۱۷	التقلید - لاسایکردنەو ە
۳۱۷	رپبازە بەناوبانگە کانى ئیسلا میش چوارن
۳۱۹	کۆتایی

۳۲۱	پیرستی بابه ته کان
-----	--------------------